

TESTAMENT

BERRIA

A.T.U.
2878

Héguisgaray, curé de Bouloc, 1

1814. 1815.

Quoniam Rex natus est de mactantibus et de
Jesus natus est ex utero quoniam factus est quoniam factus est

OVER THE WORLD TO THE GREAT EASTERN OCEAN

A.T.V.
2028

IESU-CHRISTOREN

EBANYELIO SAINDUA.

ST. JOHN'S COLLEGE

LIBRARY

1875

M - 9960
R - 4376

IESU-CHRISTO
GURE IAUNAREN
TESTAMENT
BERRIA

LEHENAGO

I. N. HARANEDER

DONE IOANE LOHITSUCO IAUN APHEZ BATEC
ESCUARARAT ITÇULIA ;

ORAI, ARTHA BEREKI BATEQUIN, GARBIQUIAGO,
LEHEMBICICO ALDICOTÇAT AGUER-ARACIA,
LAPHURTAR BI IAUN APHECEC ;

IAUN APHEZPICUAREN BAIMENAREQUIN.

BAIONAN,

E. LASSERRE, Aphezpicutegunico liburu eguilea baithan,
Orbeco carrican, 20.

M. DCCC. LV.

THE CHRISTIAN

OF THE

THE LAMP

OF THE

THE

THE

THE

THE

THE

THE

THE

THE

THE

THE

THE

LEKHUCOTASUNA.

ASPALDION arima arguitu eta Yaincotiar guciac galdez caudecen noiz bada escual herrian escuaraz iracurtuco cen Jesu-Christoren Ebanyelioa. Hekien fede biciac, eta ez gutiago hekien bihotz kharxuec, nahi çuten cerutic iauxi den *Berri-on* hori aditu hizcuntza çabar eta goço hortan. Eguia da noizbait aguertu içan direla lau Ebanyelioac escuararat itzuliac. Bainan ez çuten ardiexi içan Eliçaco buruçaguien baimena : aitzitic, mereci çuten hetaz arbuyatuac içatea, beldur içateco baitcen Yauaaren hitza ez cela liburu hartan aski garbiki eçarria. Bertzalde, ez cen han aurkhitzen gauza gaitzen aditzea errech ceçaketen chehetasunic.

Horri darraicola, diocesa huntaco bi laun Aphecec, orai nahi dute obretan eman, dembora duela gogoan çarabillaten chedea, aguer-araciz escuararie garbienean lau Ebanyelioac, ceinac, bertze orduz, içan baitire latinetic escuararat itzuliac aphez aiphatu batez.

Arta handirekin iracurri dut, Yaun Apezpicuaren maunuz, itzulari yakinxu eta arguitu hequien obra; eta aithortu behar dut, eguiari bide eguiteco, ez dudala hortan deus ere ediren arguitarat aguerztetic guibela deçakenic. Erran ere behar dut Escualdunec, liburu saindu han iracurtuz, hainitz hobekiago eçaguturen dutela bere Yainco Salbatzailea, eta lehia guebiagorequin iarraikico çazcola haren irakhaspenari, hura, aguian, kharxukiago maitatzeco.

Bayonan, mayatzaren 13.^{am} 1855.

HARAMBOURE,

Bicario Yenerala.

CILHEGUIGOA.

GUC, FRANÇOIS LACROIX, Bayonaco Aphezpicuac, ikhusi ondoan M. HARAMBOURE, gure Bicario Yeneralaren lekhuotasuna, gure meçuz examinatu dituen, eta gorago aiphatuac diren lau Ebanyelio esuararat itzulien gainean, onhesten dugu içan daitecen imprimatuac.

Emana Bayonan gure sinaduraren, gure armen ciguiloaren, eta gure segretarioaren sinaduraren azpian.

Mayatzaren 16.^{an} 1855.

† FRANÇOIS LACROIX,
Bayonaco Aphezpicua.

Yaun Aphezpicuaren manuz :
FRANCHISTEGUY,
Calonyea eta segretarioa.

MEÇA SAINDUKO OTHOITÇAC.

Meça aitcineco othoitça.

Çure aldare sainduaren oinetan ahuspez emanic, adoratcen çaitut, lainco abal guciac dituçuna. Sinhesten dut cinez, entçutera nolian Meça hau dela Iesu-Christo çure Seme laincoaren gorputçaren eta odolaren sacrificioa, Calbarioco mendian guiçon gucientçat escaini çuen hura bera, nahiz eztuen khurutcean eta aldarean molde berean escaintcen. Eguiçu çure dohain bereci batez, oi ene laincoa! escain dieçaçudan behar beçala, apheçaren escuz. Beraz, bat eguiten naiçelariç Iesu-Christoren eta haren Eliçaren che-deçquin, escaintcen darotçut : 1.º Çure iabetasun guciç iaincozcoari çor çaioen eçagutça eta ohore, ororen gainecoa, bihurtcecotçat : 2.º Eguin darozquigutçun on eta ongui guciçez esquerrac emaitecotçat : 3.º Munduco bekhatu guciçez, eta bereciçui eneez, çure ganic barkhamendu éscatcecotçat : 4.º Eta azquenean, ardiets ditçadan çure ganic arimaco salbamenduarentçat eta gorputceco biciarentçat behar ditudan laguntçac. Uste dut emanen darozquidatçula gracia hauc guciac. Iesu-Christo çure Semearen bidez, ceinac nahi baitu berac içan sacrificio adoragarri huntaco apheça eta escaintça.

Meçaren hastean, eta CONFITEOR erraitcan.

Ene bekhatuen iaquiteco, oi ene laincoa! eztuçun arren ene aithorraren beharriç, eta ene gaichtaqueriac oro ene bihotcean iracurtcen ditu-

teun arren, aithortcen darozquitçut halere ce-
ruaren eta lurraren aitecinean; aithortcen dut
hobendun içan naicela çure alderat gogoz, hitcez,
eta eguitez. Ene hobenac handiac dira, bainan
çure urricalmenduec ezate neurric. Urrical na-
quiçula, oi ene laincoa! Orhoit çaitte çure haurra,
çure escuz eguina, çure Semeac erosia naicela.

Biryina Saindua, ceruco Aingueruac, parabi-
suo Sainduac, eguiçue guretçat othoitz; nigar-
rezco eta laceriazco haran huntan gaudecen biz-
quitartean, esca eçaçue gracia guretçat, eta ar-
diets dieçaguçue bekhatuen barkhamendua.

INTROITCAN.

Iauna, çue Patriarkhei eta Profetei eman dio-
tçotçute, çure Seme bakhotcha lurrerat iausten
ikhusteco guthicia guciz khartsuac; indaçu hala-
ber heien kharretic cembait inhar bedere; eta
eguiçu sor dadin ene baithan, Iesusen bidez, çu-
requin bat içaiteco lehia saindu bat.

KYRIE ELEISONetan.

Auhenez eta hasbeherapenez nagotçu, oi ene
laincoa! Arren urricai çaquizquit; eta baldin
hats har aldi guciez, bici naiceno, erran banie-
çaçu ere: *Iauna, nauçun urricari*, ezliteque as-
qui ene bekhatuentçat; ecen hambat eta hain
handiac dira!

GLORIA IN EXCELSIS, *Latinez.*

Gloria in excelsis Deo: Et in terrâ pax homi-
nibus bonæ voluntatis. Laudamus te. Benedici-
mus te. Adoramus te. Glorificamus te. Gratias
agimus tibi, propter magnam gloriam tuam:
Domine Deus, Rex cœlestis, Deus, Pater omni-
potens: Domine, Fili unigenite, Jesu-Christe:
Domine Deus, Agnus Dei, Filius Patris. Qui tollis
peccata mundi, miserere nobis. Qui tollis peccata

mundi, suscipe deprecationem nostram. Qui sedes ad dexteram Patris, miserere nobis. Quoniam tu solus Sanctus; Tu solus Dominus; Tu solus Altissimus, Jesu-Christe: Cum Sancto Spiritu, in gloria Dei Patris. Amen.

GLORIA IN EXCELSIS, *Escuaraz.*

Handiets bedi laincoa ceru gorenetan, eta beute baquea lurrean bihotz çuceneco guiconec. Gores-ten çaitugu, launa, on-erasten darotçugu, adora-teen çaitugu, dohatsu aithorteen çaitugu, ceren baitçara ere guciz dohatsua, lainco launa, ceruco Erreguea, Aita Osoqui-ahaltsua!

Bai çu ere launa, Seme bakhotchua, Iesu-Christo; lainco launa, laincoaren Bildotsa. Aitaren Semea; lurreco bekhatuac khentcen ditutçuna, urrical gaquizquitçu; lurreco bekhatuac khentcen ditutçuna, çabal eçotçu beharriac gure othoitçari; Aitaren escuinean iarriric çaudena, urrical gaquizquitçu: ceren çu baitçara bakharric Saindua, çu bakharric launa, çu bakharric Oroz-gainecoa, Iesu-Christo, Ispiritu Sainduarequin, Aitaren dohatsutasun berean. Hala biz.

OREMUS *edo Othoitçetan.*

Eguioçute beguitharte, launa, guretçat egui-ten çaitçaitçun othoitçei; igutçu Eliça gure amac, Apheçaren ahoz, gure onetan galdetçen darozquitçun laguntçac eta graciaç. Hala da, ez-cara gai entçun gaitçatçun ere; bainan begui-rauçun, othoi, escatçen gatçaitçaitçula Iesu-Christo çure Semearen bidez, ceina çurequin bici baita eta dohatsu mendeen mende gucietan. Hala biz.

Epistolari.

Epistola huni beguiratçen diot, oi ene laincoa! çure nahiac erakhasçetotçat egortçen darotaçun

guthun bati beçala; othoi, indaçu manatcen darotaçunaren eguiteco indarra. Çuc ceronec, launa, Profetei eta Apostoluci aguertu diotçatçute isquiribuz utci darozquiguten eguiac; eguidaçu gracia argui neçaten heien arguiec; phitz eçaçu, ene bihotcean, hec erretecn cituen su hura bera, maitha çaitçadantçat, eta bai cerbitça, heiec beçala, ene bici gucian.

Ebanyelioan, chutituric.

Chutitcen naiz, oi gucien gaineco çaren Legue-eguilea! adi-arazteco, çure Ebanyelio Sainduan diren eguia handientçat, nagoela ene odola ere ichurtcerat. Eguia horiec ene bihotcean ceronec, othoi, launa, barneraino gogor eçatçu; horien arabera içan bite ene gogoetac, ene hitçac, eta ene eguite guciac. Eznaiz guehiago iarraiçui nahi çure erakhaspenei baicen; mintça çaitçate, launa; luna non entçuten çaitudan sehietaric ethorcorrenac beçala. Indaçu çure erranen eguiteco hambat indar, nola baitut gohortasun heien sinhestean.

CREDOA, Latinez.

Credo in unum Deum, Patrem omnipotentem, factorem cœli et terræ, visibilium omnium et invisibilium: Et in unum Dominum Jesum-Christum, Filium Dei unigenitum; Et ex Patre natum ante omnia secula; Deum de Deo, lumen de lumine, Deum verum de Deo vero; Genitum, non factum, consubstantialem Patri, per quem omnia facta sunt; Qui propter nos homines et propter nostram salutem descendit de cœlis; Et incarnatus est de Spiritu Sancto, ex Mariâ Virgine, ET HOMO FACTUS EST; Crucifixus etiam pro nobis sub Pontio Pilato, passus et sepultus est; Et resurrexit tertiâ die, secundum Scripturas; Et ascendit in cœlum, sedet ad dexteram Patris; Et iterum venturus est, cum gloriâ, iudicare vivos et mor-

tuos; cujus regni non erit finis: Et in Spiritum Sanctum, Dominum, et vivificantem; qui ex Patre Filioque procedit; Qui cum Patre et Filio simul adoratur et conglorificatur; qui locutus est per prophetas: Et unam, sanctam, catholicam et apostolicam Ecclesiam. Confiteor unum baptisma in remissionem peccatorum. Et expecto resurrectionem mortuorum; Et vitam venturi seculi. Amen.

CREDOA, Escuaraz.

Sinhesten dut lainco bakhar bat baithan, Aita guci azaltsuan, ceru-lurren eguilean: Eta bai, Iainco bakharra den, Iesu-Christo baithan, Iaincoaren Seme bakhoitcean; ceina sorthu baita mende guciac baino lehen Aitaganic, Iaincotie lainco, arguitie argui, Iainco eguiacotie Iainco eguiacoz; sorthua, ez eguina, Aitarequin icaita batetacoa; hartaz oro eguinaic ican dira; hura, gu guiconac gatic, eta gure salbamendua gatic, iautsi ican da ceruetaric; eta hartu ican du haragui Maria Biryina ganic, Ispiritu Sainduaren indarrez; khurutcean ecarria ican da guretcat Poncio Pilatusen aguintçaren azpian, pairatu ican du eta ican da ehortcia; eta birphiztu ican da hirurgarren egunean Isquiribuen arabera; eta igan ican da cerurat, non iarria baitago Aitaren escuinean; handic berriz ethorrico da bere handitasunean bicien eta hilen iuiatcera, eta eztu ukhanen ondoan haren erresumac mugaric. Sinhesten dut Ispiritu Saindu Iainco dena baithan, biciaeren ithurburuan, Aita eta Semea ganic ialgui denean, Aitarequin eta Semearequin adoratatu eta goretsi behar denean, Profeten ahoz mintçatu ican denean. Sinhesten dut Eliça baithan, ceina baita bakharra, saindua, orotarar hedatua, eta Apostoluetaric hunat berbera dirauena. Aithorteen dut bathaio bat dela bekhatuen barkhamenducotcat; eta iguriquitcen dut hilen birphiztea, eta bicitce bethierecoa. Hala biz.

OFFERTORIOAN, edo escaintcan.

Creatura hilcor bat, eta bekhatu huts den bat baicen eznaicen arren, escaintcen darozquitçut Apheçaren escuz, oi eguiazco lainco belhierecoa ! ogui hori eta arno hori, ceinec behar baitute içan aldatuac çure Seme Iesu-Christoren gorputcerat eta odolerat. Har eçaçu, launa, ecin erranezco Sacrificio hau, amultsuqui eta goçoqui ; eta utz naçaçu, escaintça saindu horrequin batean, eguin dieçaçudan ene gorputçaz, arimaz, onthasunez, biciaz eta ditudan guciez, emaitça oso bat. Eguiçu nitaric, oi ene laincoa ! creatura berri bat, ogui hori eta arno hori çure gucizco ahalaz aldatcera dohazquitçun beçala.

Apheçac erhiac garbitcean.

Garbi naçaçu, launa, sacrificatua içaitera dohatçun Bildotsaren odolean ; thona eta narraio guciataric chahutua, eta çure graciaren soineco ederraz iaunteia, çure ganat escu aratz eta bekhatu gabeac heda detçadantçat ; eta içan deçadantçat uste gothor bat, iar-aracico nauçula, egun batez, çure hautuei cernan aphaindu dioçotçuten mahain çorionezcoan.

Ichilttoric Apheçac erraiten dituen ottoitçetan.

Onhets eçaçu, oi ene laincoa ! çure icenaren ohoretan, eta gure eta Eliça sainduaren onetan, escaintcen çaitçun sacrificioa. Haren chede beretan sarthuric, huna non galdeten darozquitçugun, Eliçac orai, Apheçaren bidex, escatcen darozquitçun gracia berac. Hortacotz bat eguiten naiz Apheçarequin, aithor eta eman dietçagu-teuntçat gure galdeac, Iesu-Christo gure launaren icencan.

PREFACIOAN eta Sagaran.

Ordu da, ene arima, altxa gaitecen behere huntaco gauça guciez gorago. Irakhar eçatçu, launa, erakhar eçatçu gure bihotçac çu ganat : on har eçaçu, çuri çor çaiçquitçun esquerrac eta aithorra bihurtcecotçat, nahas detçagun gure boz ahulac ispiritu dohatsuen cantu eta aharaia boz-cariozcoequin, eta erran dieçaçugun, lekhu atcerri huntan, hec dohatsutasuneco egoitçan cantatcen darotçutena : Saindua, Saindua, Saindua da armadetaco lainco launa; içan bedi goretsia ceru gorenetaraino.

SANCTUS erran ondoan.

Aita bethierecoa, artçainen artçaina, çure Eliça beguira eçaçu, eta bida eçaçu ; bere erroen gaincan gogor eçaçu, eta beda eçaçu hurraren bazter gucietaral. Emoçute gogo eta bihotz bat cristau guciei. Lagun eçatçu gure Aita Saindua, gure Aphezpicua, erresuma huntaco buruçaguia, herri huntaco arimen artçaina, eta çure Eliçaren sinhestean diren guciac.

Handie Iaunaren altxateerainocooan.

Iauna, orhoit çaiten nitaz çure urricalmenduan, eta Sacrificio hunen bidez, indatçu behar ditudan berthute guciac. Eta batac bertcearentçat ottoitç eguiteaz aguindu darocuçunaz gueroz, arren entçun eçatçu, iauna, onhets eçatçu, aphaltasun eta ustantça oso batequin eguiten darozquitçudan ottoitçac ene abaideentçat, adisquideentçat, ongui eguilleentçat. Halaber, gogo guciç on batez, gomendatcen darozquitçut ene etsaiac, eta cerbait gaizqui egnin abal darolatzen guciac ; ahantz bequizquitçu hequien hobenac eta eneac ; khen dietçadatçu bihotçetic heien aldera dituzquedan khirastason eta gaitçirizco gu-

ciac, eta eguin dieçadaçu dohaina heien, behar beçala, onhestecoa. Oi ene laincoa ! Iguçu guciei baque eguiazco bat, ceinac, elkharrequin bathasunean atchiquitcen gaituela, emanen baicaitu halaber bathasunean Biryina Amarequin, Apostoluequin, Martirequin, Saindu guciequin, eta azquenean çurequin, bethicotçat.

Ostia saindua altchatcean.

Oi Iesus, ene Salbatçaillea ! Sinhesten dut cinez, eta sinhestean khordocatu gabe, eguiazqui çarela ostia sainduan, eguiazco laincoa eta eguiazco guçona. Eçagutcen çaitut ene launtçat eta labeçat. Iguçu hemen garen guciei, misterio adorgarri huntan çor darozquitçugun aithorra, eta eçagutça, eta maithagunea.

Khalitça saindua altchatcean.

Adoratcen çaitut khalitça hortan, oi ene Iesus laincoa ! çu çara ene erospenaren saria; odol guciz ahuspecagarri hortaric utz eçaçu chorta bat iaustera ene bihotçaren gainerat, içan dadintçat garbitua bekhatu eta narraio gucietaric, eta suzatua çure amodioaren khar sainduaz.

Iauna altchatu ondoan, PATERERAINO.

Eztarozquitçut guchiago oguia eta arnoa escaintcen, iauna; bairan bai Christo çure Semearen gorphutça eta odola; har etçatçu, gure escutic, haren pairuaren, phiztearen eta cerurat igaiterearen orhoitçapenetan; eta bethe gaitçatçu çure graciaez.

Orhoit çaitte halaber, iauna, purgatorioan diren arima gaitçoez; dohatsuqui çureac dira, eta çure hautetsiac ere dira. Guciz gomendatcen darozquitçut ene abaideenac, adisquideenac, arimaco eta

gorphutceco onguiguileenac, eta ene othoitcen beharra guchien dutenenac.

Gucia bekhatoea naicelaric, ausartatcen na-tçaitçu galdetçera, oi ene laincoa! eman dieçadaçudan niri ere çure dohatsutasunetic plichea bat. Humbertce bekhatus galdu dutala hartaraco çucena, eçagutcen dut eta aithorteen çure aitçinean. Ez beraz beguira ene irabaciei; bainan çure odolean dut ene ustantça gucia. Harren bitarte-coz, barkha dietçadatçu ene hutsac, eta emanic eguiazco urriqui bat, eguin naçaçu ceronec gai çure erresumarat heltecco.

PATERCAN, edo Gure Aitan.

Iesu-Christo, çure Seme, gure arartecoac iracatsiric, eta harc erraçac eguin beharrez, ausartatcen gaitçatçu erraitera :

Gure Aita, ceruetan çarena, içan bedi çure icena santificatua; ethor bedi çure erresuma; eguin bedi çure nahia ceruan beçala lurrean ere. Iguçu egun gure eguneco oguia, eta barkha dietçagutçu gure çorrac, guc gure ganat çordun direnei barkhateen dioztegun beçala; eta ezçaitçatçula utz tentacionean erortçera, bainan beguira gaitçatçu gaitçetic. Hala biz.

AGNUS DEI erraitcan.

laincoaren Bildotsa, Iesus Iauna, guchien bekhatuac çure gain hartu nahi içan ditutçuna, garbi naçaçu neure gucietaric çure odolean, eguiu naçaçuntçat gai hain garasti erosi darotaçun ba-que hura ardiestecotçat. Indaçu baque hura çu-requin, indaçu hurco lagunarequin, indaçu neure buruarequin; iracats dieçadaçu aphaltasun eta emetasun osoenac, eta itho etçatçu gne barnean aibereundezeo guthicia guciac.

DOMINE, NON SUM DIGNUS *ean.*

Ai Iesus Iauna! Handizqui eguia da, eznaicela gai sar çaitecen ene atherbean, eta ni baithan eguin deçaçun çure egoitça; debeatcen çaituzte osoqui ene bekhatuec. Bainan damuztatu baçaitut ere, ni ganic urrundu baçaitut ere, sinhesten dut çure hitz bakhar batec senda ahal naçaquela ene arimaco eritasunetarie, çure hitz batec emanen ahal darotala eguiazco urriqui eta damu bat. Erraçu hitz hura, Iesus ona, erraçu.

Comunionean, nore berac comuniatcen eztuenean.

Ala dohatsu bainintequi ni, ene Salbatçaile maitea, çure mahain sainduan iartceco, çure gorphutz iaincozcoaz hazteco, çure odol guciz mailhagarriaren edateco, banintz behar beçambat garbi! Ai! cer atseguinac nituzqueen, eta cer goçoac! Cembat gracia eztiotçute emaiten çutaz ceronec bazcatcen ditutçunei!

Egun çure haragui sainduaren hazeturria hartceco çoriona ezpadut ere, hartcen çaitut bederen, Iesus maithagarria, nahiz, gogoz eta bihotceç. Çure baithan eçartcen dut ene sinheste osoa, çure baithan ene ustantça betha, çure baithan ene bihotceco amodioa; nadila bat çurequin, eta çu bat enequin. Hala biz.

Apheçac comuniatu ondoan.

Huna non içan çaren, ene Iauna, ene beguien aitecinean sacrificatua. Oi ene Iaincoa! Eznaiz nehoiz gueldituco çuri ene esquer khartsuenean bihurtçetic; guciz ere, escainico darotçut çu damuztatuz dudan bihotceco urriquia eta min eguiazcoa.

Azquen Othoitcetan.

Nahi duçu, Iainco Iauna, eguin dietçaçugun, arteric utci gabe, gure othoitçac, ceren dugun bethi çure laguntcen beharra : eman dieçaguçu beraz ceronec dohaina, gure othoitcen eguiteco behar diren aphaltasunarequin, astecuntçarequin, maithagunearequin; galdetcen darotçuçu Iesu-Christo çure Semearen arartecotasunaz, ceina baita dohatsu çure dohatsutasun berean. Hala biz.

Apheçac benedictcearcquin.

Iauts bedi gure ganat, eta gutan egon bedi bethicotçat, Aitaren, eta Semearen, eta Ispiritu Sainduaren dohaina.

Azquen Ebanyelioan, eta Meça ondoco othoitça.

Berbo bethi danic çarena, gauça guciën eguileta, epheac bethe cirenean gu gatic guiçon eguin ičan çarena, eta Sacrificio miresgarri hau utci darocuçuna, hunen bidez onhets gaitçan gure Aita cerucoac; esquerrac darozquitçuçu, ceren eguin darocuçun dohaina hunen entçuteco. Egun beraz, hoin espantagarri den misteriotic lekhora, emaguçu ibil gaitecen çure aguintteen arabera, eta urrun gaitecen bekhatutic.

Iainco Aita, barkha dieçadatçu ene gogoco barraimendua, eta ene bihotceco hoztasuna, çure Semearen sacrificioaz oro suztatua ičan behar nintcen bidean. Ahantz bequizquitçu ene hutsac, Iesu-Christoc orai aldarean escaini darotçun odolaren bitartez; eta eznaçaçula utz hain ondicozcoa içaitera, çu hemendic harat damuztateeco; aitcitic eguiçu, othoi, çucenqui ibil nadin çure aitcinean, eta bethi beguira dieçaçudan ene hitcen, ene gogoeten, ene eguintcen azquen che-deari beçala. Hala biz.

IGANDETACO BEZPERAC.

Deus, in adiutorium meum intende. *ꝛ.* Domine, ad adjuvandum me festina.

ꝛ. † Gloria Patri, et Filio, et Spiritui Sancto : *
Sicut erat in principio, et nunc et semper, et in
secula seculorum. Amen.

Ant. Dixit Dominus.

PSALMO 109.*

Dixit Dominus Domino meo : * Sede à dextris
meis.

Donec ponam inimicos tuos * scabellum pedum
tuorum.

Virgam virtutis tuæ emittet Dominus ex Sion : *
dominare in medio inimicorum tuorum.

Tecum principium in die virtutis tuæ in splen-
doribus sanctorum : * ex utero ante luciferum
genui te.

Juravit Dominus et non pœnitebit eum : * Tu
es Sacerdos in æternum, secundùm ordinem Mel-
chisedech.

Dominus à dextris tuis, * confregit in die iræ
suæ reges.

Judicabit in nationibus, implebit ruinas, * con-
quassabit capita in terrâ multorum.

De torrente in viâ bibet; * proptereâ exaltabit
caput.

Ant. Dixit Dominus Domino meo : * Sede à dex-
tris meis.

Ant. Fidelia.

PSALMO 110.*

Confitebor tibi, Domine, in toto corde meo, *
in concilio justorum et congregatione.

Magna opera Domini, * exquisita in omnes
voluntates ejus.

Confessio et magnificentia opus ejus : * et jus-
titia ejus manet in seculum seculi.

Memoriam fecit mirabilium suorum, miseri-
cors et miserator Dominus : * escam dedit timen-
tibus se.

Memor erit in seculum testamenti sui : virtu-
tem operum suorum annuntiabit populo suo.

Ut det illis hæreditatem gentium : * opera ma-
nuum ejus veritas et judicium.

Fidelia omnia mandata ejus, confirmata in se-
culum seculi, * facta in veritate et æquitate.

Redemptionem misit populo suo, * mandavit in
æternum testamentum suum.

Sanctum et terribile nomen ejus : * initium sa-
pientia timor Domini.

Intellectus bonus omnibus facientibus eum :
laudatio ejus manet in seculum seculi.

*Ant. Fidelia omnia mandata ejus, confirmata
in seculum seculi.*

Ant. Qui timet Dominum.

PSALMO 111.*

Beatus vir qui timet Dominum, * in mandatis
ejus volet nimis.

Potens in terrâ erit semen ejus : * generatio
rektorum benedicetur.

Gloria et divitiæ in domo ejus ; * et justitia ejus
manet in seculum seculi.

Exortum est in tenebris lumen rectis; * misericors et miserator et justus.

Jucundus homo qui miseretur et commodat, disponet sermones suos in judicio; * quia in æternum non commovebitur.

In memoriâ æternâ erit justus; * ab auditione malâ non timebit.

Paratum cor ejus sperare in Domino, confirmatum est cor ejus, * non commovebitur donec despiciat inimicos suos.

Dispersit, dedit pauperibus; justitia ejus manet in seculum seculi: * cornu ejus exaltabitur in gloriâ.

Peccator videbit et irascetur, dentibus suis fremet et tabescet: * desiderium peccatorum peribit.

Ant. Qui timet Dominum, in mandatis ejus volet nimis.

Ant. Sit nomen.

PSALMO 112.

Laudate, pueri, Dominum; * laudate nomen Domini.

Sit nomen Domini benedictum; * ex hoc nunc et usque in seculum.

A solis ortu usque ad occasum, * laudabile nomen Domini.

Excelsus super omnes gentes Dominus, * et super cæløs gloria ejus.

Quis sicut Dominus Deus noster, qui in altis habitat, * et humilia respicit in cælo et in terrâ?

Suscitans à terrâ inopem, * et de stercore erigens pauperem.

Ut collocet eum cum principibus, * cum principibus populi sui.

Qui habitare facit sterilem in domo, * matrem filiorum lætantem.

Ant. Sit nomen Domini benedictum in secula.

Ant. Nos qui vivimus.

PSALMO 115.*

In exitu Israel de Ægypto, * domûs Jacob de populo barbaro.

Facta est Judæa sanctificatio ejus, * Israel potestas ejus.

Mare vidit et fugit : * Jordanis conversus est retrorsum.

Montes exultaverunt ut arietes, * et colles sicut agni ovium.

Quid est tibi, mare, quod fugisti? * et tu, Jordanis, quia conversus es retrorsum?

Montes, exultastis sicut arietes? * et colles, sicut agni ovium?

A facie Domini mota est terra, * à facie Dei Jacob;

Qui convertit petram in stagna aquarum, * et rupem in fontes aquarum.

Non nobis, Domine, non nobis, * sed nomini tuo da gloriam.

Super misericordiâ tuâ et veritate tuâ : * nequandò dicant gentes : Ubi est Deus eorum?

Deus autem noster in cælo ; * omnia quæcumque voluit, fecit.

Simulacra gentium argentum et aurum, * operamantum hominum.

Os habent et non loquentur, * oculos habent et non videbunt.

Aures habent et non audient ; * nares habent, et non odorabunt.

Manus habent et non palpabunt, pedes habent et non ambulabunt : * non clamabunt in gutture suo.

Similes illis fiant qui faciunt ea, * et omnes qui confidunt in eis.

Domus Israel speravit in Domino ; * adjutor eorum et protector eorum est.

Domus Aaron speravit in Domino; * adjutor eorum et protector eorum est.

Qui timent Dominum speraverunt in Domino; * adjutor eorum et protector eorum est.

Dominus memor fuit nostri, * et benedixit nobis.

Benedixit domui Israel, * benedixit domui Aaron.

Benedixit omnibus qui timent Dominum, * pusillis cum majoribus.

Adjiciat Dominus super vos, * super vos et super filios vestros.

Benedicti vos à Domino, * qui fecit cælum et terram.

Cælum cæli Domino : * terram autem dedit filiis hominum.

Non mortui laudabunt te, Domine, * neque omnes qui descendunt in infernum.

Sed nos qui vivimus, benedicimus Domino, * ex hoc nunc et usque in seculum.

Ant. Nos qui vivimus, benedicimus Domino.

CAP. Ephes. 1.

Benedictus Deus, et Pater Domini nostri Jesu-Christi, Pater misericordiarum, et Deus totius consolationis, qui consolatur nos in omni tribulatione nostrâ.

ꝛ. Deo gratias.

HYMNOA.

Lucis Creator optime,
 Lucem dierum proferens,
 Primordiis lucis novæ
 Mundi parans originem;
 Qui mane junctum vesperi
 Diem vocari præcipis,
 Illabitur tetrum chaos;
 Audi preces cum fletibus.
 Ne mens gravata crimine
 Vitæ sit exul munere,

Dum nil perenne cogitat,
Seseque culpis illigat.

Cœleste pulset ostium :
Vitale tollat præmium :
Vitemus omne noxium :
Purgemus omne pessimum.

Præsta, Pater piissime,
Patrique compar Unice,
Cum Spiritu Paraclito
Regnans per omne seculum.
Amen.

ψ. Dirigatur, Domine, oratio mea ;
κ. Sicut incensum in conspectu tuo.

CAP. Ephes. 1.

Benedictus Deus, et Pater Domini nostri Jesu-Christi, qui benedixit nos in omni benedictione spirituali, in cœlestibus in Christo, sicut elegit nos in ipso ante mundi constitutionem, ut essemus sancti et immaculati in conspectu ejus in caritate.

κ. Deo gratias.

HYMNOA.

O luce qui mortalibus
Lates inaccessâ, Deus,
Præsente quo sancti tremunt
Nubuntque vultus angeli.

Hic, ceu profundâ conditi
Demergimur caligine :
Æternus at noctem suo
Fulgore depellet dies.

Hunc nempè nobis præparas,
Nobis reservas hunc diem,
Quem vix adumbrat splendida
Flammantis astri claritas.

Moraris, heu ! nimis diù

Moraris, optatus dies :
 Ut te fruamur, noxii
 Linquenda moles corporis.

His cùm soluta vinculis
 Mens evolarit, ô Deus!
 Videre te, laudare te,
 Amare te non desinet.

Ad omne nos apta bonum,
 Fœcunda donis Trinitas :
 Fac lucis usuræ brevi
 Æterna succedat dies. Amen.

ψ. In Deo laudabimur totâ die.

℞. Et in nomine tuo confitebimur in seculum.

AMA BIRVINAREN CANTICA. *Luc. 1.*

Magnificat * anima mea Dominum,
 Et exultavit spiritus meus * in Deo salutari
 meo.

Quia respexit humilitatem ancillæ suæ : * ecce
 enim ex hoc beatam me dicent omnes genera-
 tiones.

Quia fecit mihi magna qui potens est; * et
 sanctum nomen ejus.

Et misericordia ejus à progenie in progenies *
 timentibus eum.

Fecit potentiam in brachio suo; * dispersit su-
 perbos mente cordis sui.

Deposuit potentes de sede, * et exaltavit hu-
 miles.

Esurientes implevit bonis, * et divites dimisit
 inanes.

Suscepit Israel puerum suum, * recordatus
 misericordiæ suæ.

Sicut locutus est ad patres nostros, * Abraham,
 et semini ejus in secula.

Gloria Patri, etc.

IESU-CHRISTOREN EBANYELIO ⁽¹⁾ SAINDUA SAN MATHEOREN ARABERA.

I. CAPITULUA.

Iesu-Christoren ethorquia. Iosephen beldurcundeac bere emaztearen gainean. Nola duen aingueru batec arguitcen; nola den sortcen Iesus.

1. IESU-CHRISTO Dabiten semearen, Abrahamen semearen, ethorquiaren liburuua.

2. Abrahamec ičan çuen semetçat Isaac. Isaaquec ičan çuen Iacob. Iacobec ičan cituen Iuda eta haren anaiaç.

3. Iudac ičan cituen Tamar ganic Phares eta Zara. Pharesec ičan çuen Esron. Esronec ičan çuen Aram.

4. Aramec ičan çuen Aminadab. Aminadabec ičan çuen Naason. Naasonec ičan çuen Salmon.

5. Salmonec ičan çuen Booz, Rahab ganic. Booccc ičan çuen Obed, Ruth ganic.

(1) *Ebanyelioa*, erran nahi da *berri ona*: horrela deitcen ohi da Iesu-Christoc eguin eta erran dituen istorioa, ceren liburu hare baitakharcu gure bekhatuetic erosteco berri çorionezcoa.

Obedec ičan çuen Iese. Iesec ičan çuen Dabid erreguea.

6. Dabid erregueac ičan çuen Salomon, Uriaren emazte ičan cena ganic.

7. Salomonec ičan çuen Roboam. Roboamec ičan çuen Abias. Abiasec ičan çuen Asa.

8. Asac ičan çuen Iosaphat. Iosaphatec ičan çuen Ioram. Ioramec ičan çuen Ozias.

9. Oziasec ičan çuen Ioatham. Ioathamec ičan çuen Akhaz. Akhacec ičan çuen Ezekhias.

10. Ezekhiasec ičan çuen Manases. Manasesec ičan çuen Amon. Amonec ičan çuen Iosias.

11. Iosiasec ičan cituen Iekhonnias eta hunen anaiac, Babiloniarat Iudutarrac eramanae ičan ciren demboratsuan.

12. Eta Babiloniarat eramanae ičan cirenez gueroztie, Iekhoniasec ičan çuen Salathiel. Salathielec ičan çuen Zorobabel.

13. Zorobabelec ičan çuen Abiud. Abiudec ičan çuen Eliacim. Eliacimec ičan çuen Azor.

14. Azorrec ičan çuen Sadoe. Sadoquec ičan çuen Akhim. Akhimec ičan çuen Eliud.

15. Eliudec ičan çuen Eleazar. Eleazarrec ičan çuen Mathan. Mathanec ičan çuen Iacob.

16. Iacobeec ičan çuen Ioseph, Mariaren senharra, eta Maria ganic sorthu da IESUS, Cunsuro deitzen dena (1).

(2) Nola Iudutarrac emazteac hartzen baitcituzten bere ahaidetarie, Dabiten etchetic ilkhitzen cenaz gueroz Ioseph, asqui aditcerat emaiten darocu S. Matheoc, handic beretic atheratcen cela Iosephen emaztea, Maria.

17. Badira beraz guciz Abraham ganic Dabid ganaco artean, hamalau guiçaldi; Dabid ganic berriz Iudutarrac Babiloniarat eramanaç içañ ciren artean, hamalau guiçaldi; eta Babiloniarat eramanaç içañ cirenetic Iesu-Christo ganaco artean, hamalau guiçaldi.

18. Bada Iesu-Christoren sortcea hunela içañ cen : Maria, haren ama, ezcondua celaric Iosephequin, aurkhitu cen içorra, elkhar ganat citezquen baino lehenago, haur bat baitçuen sabelean Ispiritu Sainduaren indarrez.

19. Eta nola Ioseph, haren senharra, guiçon çucena baitcen, eta ez baitçuen nahi laidostatu, ichilic bere ganic khendu nahi içañ çuen.

20. Bainan gogoeta hortan cegoela, agueru citçaion ametsetan launaren aingueru bat, eta erran cioen : Ioseph, Dabiten semea, ez duçula beldurric Maria çure emaztea çure ganat hartceaz; ecen haren baithan sorthu dena Ispiritu Saindua ganic da.

21. Erdico da bada seme batez, ceina dei-thuco baituçu Iesus, ecen hare salbatuco du bere populua bere bekhatuetaric.

22. Eta hau gucia eguin içañ da, bethe çadintçat launaç bere Profetaz erran içañ duena :

23. Biryina batec sabelean içañen du, eta erdico da seme batez, ceinari emanen baitiote icena Emmanuel, erran nahi da, lain-coa gurequin.

24. Iosephc bada atçarri cenean, eguin

çuen aingueruac manatu cioen beçala, eta hartu çuen berequin bere emaztea.

25. Eta etçuen eçagutua bere seme lehen iaioaz (1) erdi cenean, ceinari eman baitcioten icena IESUS.

II CAPITULUA.

Magoec Iesus adoratcen dute. Egiptorat ihes equiten du. Bethleemgo haurrac Herodesec hil-arazten ditu. Egiptotic bihurtcen da Iesus.

1. SORTHU cenean bada Iesus Bethleem Iudeaco hirian, Herodes erregueren egunetan, ethorri ciren, iguzqui aldeco atceherrietic, Magoac (2) Ierusalemara,

2. Galdez çabiltçala : Non da Iudutarren Erregue sorthu berria? Ikhusi dugu een haren içarra iguzquia atheratcen den bazterretan, eta haren adoratcera heldu gara.

3. Hori aditcean, Herodes erreguea asalatu een, eta Ierusalemeco hiri gucia harequin batean.

4. Eta bil-aracirie Apez aiteindari gu-

(1) Iudutarren artean erraiten ohi cen *lehen iaioa* edo *lehen sorthua*, *haur baxharra* erraitetotat.

(2) *Magoac* ciren guizon çuhur eta iaquintsu batcen, bereciqui, uste dutenaz, ceruco içar, iguzqui eta bertce gaucetan. Hemen aipatuac diren hauc, erregue abal ciren eta bere herrietan aiteindari.

ciac eta populuaren Isquiribauac (1), galdez cegocoten, hea non sorthu behar othe çuen Christoc.

5. Eta hec erran çaroen : Bethleem Iudeacoan sorthu beharra da ; ecen hunela da isquiribatua Profetac :

6. Eta hi, Bethleem Iudeaco leihorra, ez haiz ttipiena Iudeaco hiri handienen artean ; ecen hi ganic ilkhico due Israelgo ene popu-
luari manatuco duen buruçagnia.

7. Orduan Herodesec, ichilic erakharriric Magoac, iaquin çuen artha handirequin heticaric içarra aguertu citçaieneco muga.

8. Eta Bethleemerat egortcen cituela, erran çaroen : Çohazte, galde eguiçue arthosqui haur hartaz, eta aurkhitu duqueçue-
nean, adi-araz dieçadaçue, nathorren ni ere haren adoratçera.

9. Erregue hola mintçatecen aditu ondoan, ioan ciren : eta iguzquico aldetan ikhusi çuten içarra, aiticinean cihoacoten, haurra cen toquiaren gainera helduric, gueldi citequen artean.

10. Ikhusi çutenean bada içarra, boztu içan ciren handizqui.

11. Eta ethecan sarthu cirenean, aurkhitu çuten haurra bere ama Mariarequin, eta ahuspez iarriric, adonatu çuten : guero bere gordairuac edo tresorac çabalduric, esaini

(2) *Isquiribauac*, Iudutarren artean lehenetarik ciren, Moisesen leguean berac iaquinac eta bertceren erakhazçaille, guehienac Pharisauetic.

ciotçaten emaitçac, urhea, intsentsua eta mirra.

12. Eta lotan meçu içanic, etceitecela bihur Herodesen gana, ioan ciren bere herriat bertee bide batez.

13. Hec ioan eta, launaren aingueru bat aguertu citçaioen Iosephi, lo cegoela, eta erran cioen : Iaiqui çaitc, har eçatçu haurra eta bere ama, eta ihes eguiçu Egiptora, eta çaude han, nic erran dieçaqueçudan artean ; ecen Herodes ibilico da haurraren bilha, hilaraci nahiz.

14. Iaiqui cen Ioseph, eta hartu cituen haurra eta bere ama gauaz, eta ioan cen Egiptorat.

15. Eta egon cen han Herodes hil citequen artean ; bethe çadintçat launac Profetaren ahoz erran çuena : Egiptotic erakharri dut ene semea.

16. Orduan Herodes, ikhusiric Magoac hartaz dostatu cirela, haserretu cen borthizqui, eta egorri çuen, Bethleemen eta hango inguru gucietan, hiltcera bi urthetaco eta gutiagotaco ciren haur guciac, Magoetarie iaquin demboraren arabera.

17. Orduan bethe cen Ieremias profetac erran içan çuena :

18. Oihu bat aditu içan da Raman, ahen eta marrubiazcoa : Rachel dagoela ahenenez bere haurren gaincan, eta eztu elhe onic aditu nahi içan, ceren ez diren guehiago.

19. Hil içan cenean bada Herodes, aguertu

citcaioen Iosephi Egiptoan, lo çatçala, Iau-
naren ainguerua,

20. Eta erran cioen : Iaiqui çaita, har
eçatçu haurra eta bere ama, eta çohaz Israel-
go lurrerat; hil dira ecen haurra gal-araci
nahiz çabiltçanac.

21. Iaiqui cen Ioseph, eta hartu cituen
haurra eta bere ama, eta ethorri cen Israelgo
lurrerat.

22. Adituric ordean Arkhelausac erregui-
natcen çuela Iudean, Herodes bere aita cenan-
ren ondotic, beldurtu cen harat ioateaz, eta
lotan meçu içanic, aldaratu cen Galileao
eremuçat.

23. Eta ethorri cen egoitera Nazareth ce-
ritçan hiri batean; bethea içan çadin gatic
Profetac errana içan ceta : Deithua içanen
da Nazarendarra.

III. CAPITULUA.

*Ion Done Baptistac nola predicatcen duen.
Ethortcen çaiço Iesus, ceinari emaiten baitio
bere bathaioa.*

1. Egun hetan ethorri içan cen Ioanes Bap-
tista Iudeaco mortuan predicatcera,

2. Erraiten çuela : Eguitçue urriquizeo
obraç; hurbil da ecen ceruetaco erresuma.

3. Hura da Isaias profetac aiphatu içan
duena, erran içan duenean : Mortuan oihuz
dagoenaren boça : Aphain eçatçue Iau-naren
bideac, chuchen eçatçue haren bidecheac.

4. Ioanesea bada bere iaunztura camelu-ilezcoa çuen, eta larruzco guerrico batez cen guerricatua, eta haren ianharia cen larrapotac eta basa eztia.

5. Orduan heldu ciren haren gana Ierusalem eta Iudea gucia, bai eta Iordan inguruco herri gucia ere.

6. Eta bathaiatuac ciren haren escuz, bere bekhatuac aithortcen cituztelarie.

7. Ikhusirie bada Pharisauetaric eta Saducearretarie (1) hainitz, heldu cirela haren bathaiora, erran içan çaroen : Cirau casta, norc eracatsi darotçue mehatchateen çaituzten haserreari ihes eguiten ?

8. Eguitçue beraz urriquizco egozte edo fruitu behar beçalacoac.

9. Eta beguirauçue çuen baithan erraitetic : Abraham guc aita dugu. Erraiten darotçuet ecen Iaincoa gai dela harri hautarie beretaric ere sor-arazteco umeac Abrahami.

10. Iadanie ecen haizcora eçarria da çuhaitcen erroaren gainean : hala bada egozte edo fruitu onic ekhartece eztuen çuhaitça, içanen da ebaquia eta surat aurthiquia.

(1) *Pharisauac* eta *Saducearrac*, Iuduen artean bi sinbestataco ciren : Saducearrec etçuten eçagutcen badirela aingueruac eta deabruac, arimac ez-tirela hilteen, eta gorphutçac hil eta phizten direla. Pharisauac, lehenagoco çaharretarie ikhasi gaucei iarraiquitcen cirelaco estacurutan, eguite chume eta erguel batçuetan eçartcen çuten hurbil legue gucia ; eta aldiz, haren manu handienac, asmu itchura gabeco batçu gatic, hausten ohi cituztea.

11. Nitaz denaz beçambatean, bathaia-
teen çaituztet urean, urriquitan sar çaitetz-
tentçat; bainan ene ondotic ethorrigo dena,
ni baino botheretsuago da, eta ez naiz gai
haren oinecoac ekhartceco ere : hura da Is-
piritu Sainduan eta suan bathaiatuco çaituz-
tena.

12. Escuan dauca bere bahea, eta garbi-
tuco du ongui bere bihitoquia : bilduco du
bihia bere selhauruetarat; lastoac ordean er-
reco ditu behin ere iraungui eztaitequen su
batean.

13. Orduan Iesus ethorri içan cen Galilea-
tic Iordanera Ioanesen gana, harc bathaia-
tua içaiteco.

14. Bainan Ioaneseç guibelateen çuen cio-
tsola : Ni behar naiz içan çue bathaiatua, eta
çu heldu çara ni gana ?

15. Iesuseç ordean ihardetsi cioen : Utz
naçaçu oraicotz eguitera : ecen hunela do-
hacu bethe detçagun çuen direnac oro. Or-
duan Ioaneseç utci çuen eguin ceçan.

16. Bathaiatu cenean bada Iesus, ilkhi cen
berehala uretic; eta ordu berean çabaldu
citçaiçen ceruac; eta ikhusi çuen Iaincoa-
ren Ispiritua iausten cela uso baten idurian,
eta gainerat heldu citçaiçela.

17. Eta horrequin batean, aditu içan cen
boz bat cerutic, cioena : Hau da ene seme
maitea, ceina baithan hartu baitut ene atse-
guin gucia.

IV. CAPITULUA.

Iesusen barurtcea eta tentacionea. Jaustcen da Capharnaumera. Deitzen ditu Piarres, Andres, eta Zebedeoren bi semeac bere ganat.

1. ORDUAN Iesus eramana içan cen Ispirituac mortura, han deabruac tentatua içan çadin gatic.

2. Eta barur egon ondoan berrogoi egunez eta berrogoi gauez, guero gosetu cen.

3. Eta tentatçaileac, hurbilduric, errancioen : Baldin Iaincoaren Semea baçara, erraçu harri hauc ogui bilhaca daitecen.

4. Bainen Iesusec ihardetsi cioen : Isquiribatua due : Ezta oguiz bakharric bici guiçona, bainen Iaincoaren aholic ilkhiteen diren hitz oroz.

5. Orduan eramana çuen deabruac hiri saindura, eta eçarri çuen temploaren muthurric gorenean.

6. Eta erran cioen : Baldin Iaincoaren Semea baçara, aurthic çaitte hor behera. Isquiribatua da ecen : Bere aingueruei manatue daroe, çutaz artha içan deçaten, eta escuetan erabil çaitçaten, oinaz cembait harri io ezteçaçuntçat.

7. Iesusec iharhetsi cioen : Halaber isquiribatua due : Eztuçu tentatueo çure Iainco Iauna.

8. Deabruac berriz eramana çuen mendi haguitz gora batetara, eta eracutsi ciotçan

munduco erresuma guciac, eta hequien edertasun handia.

9. Eta erran ičan cioen : Emanen darozquitçut horiee oro, baldin ahuspez eroririe adoratcen banauçu.

10. Orduan Iesusec erran cioen : Hoquit, Satanas; isquiribatua duc ecen : Çure lainco launa duçu adoratuco, bai eta hura bakharrie duçu cerbitçatuco.

11. Orduan deabruac utci çuen, eta muga berean aingueruac hurbildu citçaizcon, eta cerbitçatcen çuten.

12. Aditu baitçuen bada Iesusec Ioanes preso eramana ičan cela, aldaratu cen Galilearat.

13. Eta Nazaretheco hiria utcirie, ethorri ičan cen egoitera Capharnaum itsas bazterrecoan, Zabulongo eta Nephthalico mugarrietan ;

14. Bethea ičan çadin gatic Isaias profeta erran ičan çuena :

15. Zabulongo leihorrac eta Nephthalico leihorrac, Iordanez haratago den itsasoraco bideac, Galilea paganoen erdicoac ;

16. Ihumbetan çatçan populuac, ikhusi du argui handi bat, eta herioaren itçaleco herrian ceudecenei, sorthu çaiote arguia.

17. Ordutie hasi cen Iesus predicatcen, ciotsala : Eguieue penitencia; hurbil da ecen ceruco erresuma.

18. Bada Iesusec Galileaco itsas bazterrean çabilala, ikhusi cituen bi anaia, Simon Piarres çaritçana, eta Andres haren anaia,

sareac itsasorat aurthiquitcen cituztela (ecen arrantçaleac ciren).

19. Eta erran çaroen : Iarraic çaquizquidate, eta eguinen çaituztet guiçon-arrantçale.

20. Eta hec berehala, sareac utciric, iarrai qui citçai zcon.

21. Handie aitcinago ioan eta, ikhusi cituen bertce bi haurride, laques Zebedeoren semea, eta loanes haren anaia, unci batean bere aita Zebedeorequin, sareen antolatcen hari cirela, eta deithu cituen.

22. Hec ere ordu berean, sareac eta aita utciric, iarrai qui citçai zcon.

23. Eta baçabilan Iesus Galilea gucian, hango bilkhuetan erakhasten çuela, eta predicatcen çuela erresumaco Ebanyelioa, eta sendatcen cituela herbaltasun eta eritasun guciac populuaren artean.

24. Eta nola haren omena barraiatu baitcen Siria gucian, ekharteen ciotçaten eri cirenac oro, eta hainitz herbaltasunec, oin-hacec eta deabruac ere hartuac cirenac, eta ilhargui aldiac cituztenac, alderdi ihar-tuac; eta sendatcen cituen.

25. Eta ondotic çarraizcon oste handiac Galileatic, Decapolitic, Ierusalemetic, Iudeatic, eta Iordanez haratagotic.

V. CAPITULUA.

Mendiaren gainean Iesusec erranae.

1. IESUSEC ikhusi citnenean bada halaco osteac, igan cen mendi baten gainera, eta han iarri cen ondoan, hurbildu citçaizcon Dicipuluac.

2. Eta bere ahoa idequiric, erakhasten çaroen, ciotsotela :

3. Dohatsu ispirituz beharrac direnac, cergatic hequiena baita ceruetaco erresuma.

4. Dohatsu eztiac, cergatic lurraren iabe içanen baitira.

5. Dohatsu nigarrez daudecenac, cergatic boztuac içanen baitira.

6. Dohatsu iusticiaren gosea eta egartsua dutenac, ceren içanen baitira aseac.

7. Dohatsu urricacor direnac, ceren bere ere urricalmendu ardietsico baitute.

8. Dohatsu bihotz garbitacoac, ceren hec laincoa baitute ikhusico.

9. Dohatsu baquetiarrac, cergatic hec deithuco baitira laincoaren umeac.

10. Dohatsu calte iasaiten dutenac iusticiarentçat, ceren gatic hequiena baita ceruetaco erresuma.

11. Dohatsu çaitzquete, guiçonec aphaldi tçarrez, cer nahi bidegabe eguinez iaçartcen çarozquitçuenan, eta cer nahi gaizqui çuentçat erraiten dutenean gueçurrez, ni gatic :

12. Boz çaitzte, boz handizqui, ceren

çuen saria nasaia baita ceruetan : ecen halaber iaçarri citçaizcote çuen aitecinean içan diren Profetei.

13. Çuec çarete lurreco gatça. Baldin gueçatcen (1) bada gatça, bera certaz gacitucodute? Deusetaco guehiago ezta on, camporat egotcia (2) eta ibiltçailen oinez osticatua içaiteco baicen.

14. Çuec çarete munduaren arguia. Hiri bat ecin daiteque gordea, mendi baten gainean denean.

15. Eta argui bat eztute phizten gaitceruaren azpian emaiteco, bainan candelaren gainean emaiten dute, argui detçantçat etchean diren guciac.

16. Hala distia beça çuen arguiac guiçonen aitecinean, ikhus deçatentçat çuen eguin onac, eta gorets deçaten çuen Aita ceruetan dagoena.

17. Ezteçaçuela uste içan ethorri naiteçuela leguearen edo Profeten deseguitera; ez naiz ethorri deseguitera, aitecitic bai bethetçera.

18. Erraiten darotçuet ecen eguia, cerua eta lurra lehenago iraganen direla, ecen ez leguean direnetaric i bat edo pontu bat utci-co baita, gueciac eguinac içan gabe.

19. Nore ere bada hautsico baitu manamendu hetaric chumeenetaric ere bat, eta horrela baitaroe eracutsico guiçonei, edu-

(1) Gueçatcea, gustu-gabetcea.

(2) Egozteç, aurthiquitcea, botatcea.

quia içanen da ceruetaco erresuman azquentçat; bainan hec beguiratuco dituena, eta beguiratcen eracatsico duena, içanen da handi ceruetaco erresuman.

20. Erraiten darotçuet ecen, baldin çuen çuentasunac eçpadu gainditeen Isquiri-bauena eta Pharisauena, etçarete sarthuco ceruetaco erresuman.

21. Aditu duçue erran citçaiela lehenagocoei: Eztuçu hilen, eta nore ere heriotçerie eguinen baitu, çor içanen çαιο gaztigatua içaitea iuiamenduac.

22. Bada nie erraiten darotçuet: Nor ere bere anaiari sumintcen ere batçαιο, çor çaiocela gaztigatua içaitea iuiamenduac; eta bere anaiari erraiten dioenari, Raca (1), içanen çαιο çor gaztigatua içaitea contseiluac (2); eta erraiten dioenari, Erhoa, içanen çαιο çor ifernueo sua.

23. Baldinetariae bada aldarera çure escaintça badohamaçu, eta orhoitcen baçara çure anaiac baduela cerbait çure ganat:

24. Utçaçu han çure emaitça aldarearen aiticinean, eta çohaz lehenic baquetcera çure anaiarequin, eta ondoan ethorrico çara çure emaitçaren escaintcera.

25. Antola çaite lehen bai lehen çure ai-

(1) *Raca*, Hebreo hizcuntçaz erran nahi daiteque guiça izar bat.

(2) Iesu-Christoren egunetan, Iudutarrec hirur tribunal bacituzten: Iaunac hemen bi garratcenac aiphatcen dituela dirudi, dioenean *iuiamendua eta contseilua*.

teinecoarequin, harequin bidean çareino, eman etçaitçan iuiearen escuetara, eta iuieac etçaitçan eman bere cerbitçariari, eta pre-sondeguirat eramana içan etçaitecen.

26. Erraiten darotçut eguia, etçara ilkhico handic, non eztuçun pagatcen azquen ar-diterainocoa.

27. Aditu duçue erran içan eitçaiela lehenagocoei : Etçara bertceren emaztea ganatueo.

28. Bada nic erraiten darotçuet : Nore ere behatu baitio emaztequi bati, haren ganaco hirritsequin, iadanic harequin nahastu dela bere bihotcean.

29. Baldinetariaic çure begui escuinac bekhaturatcen baçaitu; irreiz (1) eçacu eta aurthic urrun çu ganic : hobe duçu een çure membroetarie bat galtcea, ecen ez çure gorphutz gucia içan dadin aurthiquia ifernurat.

30. Eta baldin çure escu escuinac bekhaturatcen baçaitu, ebaqui eçacu, eta egotz urrun çu ganic; hobe da ecen çuretçat gal dadin çure membroetarie bat, ecen ez gorphutz gucia dohan ifernurat.

31. Errana içan da oraino : Nore ere uteico baituque bere emaztea, eman dioçala uzten duclaco isquiribu bat.

32. Eta nic darotçuet erraiten : Nore ere uzten baitu bere emaztea, bertceen ganatu eztenean, bertcetara berac ducla bihurtcen,

(1) Irreiz eçacu, athera eçacu.

eta senharrac utcia den bat emaztetçat har-
teen duenac, arrotz-haraguitan nahasten
dela.

33. Aditu duçue oraino erran içan citçai-
la lehenagocoei : Eztuçu çure cina hautsi-
co; bainan bihurtuco duçu launari cinez
aguindu duçuna.

34. Eta nic darotçuet erraiten : Ezteça-
çuela eguin cinic batere, ez ceruaz, cerga-
tic laincoaren iarlekhua baita;

35. Ez lurraz, ceren haren oinetaco alkhia
baita; ez Ierusalemec, cergatic Erregue han-
diaren hiria baita.

36. Eztuçu çure buruaz ere cinic eguinen,
ceren ecin baiteçaqueçu çure ile bakhoitz
bat ere, ez churi, ez beltz-araz.

37. Bainan içan bedi hunelacoa çuen hiz-
cuntça : Bai, hala da; edo: Ez, ezta hala; ecen
guelhiagocoa gaichtotic da.

38. Aditu duçue errana içan dela : Beguia
beguiaren ordain, hortça hortçaren ordain.

39. Bada nic erraiten darotçuet : Etçaitz-
tela bihurri eguiten çaitçuen gaizquia gatic :
aitcitic, norbaitec iotcen baçaitu escuineco
macelan, phara dioçoçu bertcea ere.

40. Eta çurequin aucitan hari nahi due-
nari, eta soinecoa eraman nahi darotçunari,
utz dioçoçu capa ere.

41. Eta nihorc eguin-araci nahi badarotçu
mila urhats, çohazco bertce bi mila ere.

42. Escatcen darotçunari emoçu, eta ez-
tioçoçula bertce alderat eguin maileatu nahi
darotçunari.

43. Aditu duçue errana içan dela : Maite içanen duçu çure nrkho (1) laguna, eta gaitcetsico duçu çure etsaia.

44. Eta nie darotçuet erraiten : Maitha eçatçue çuen etsaiac, eguiçoete ongui higüin çaituztenei, eta othoitz eguiçue eguitez eta hitceez gaizqui çarabiltçatenentçat ;

45. Içan çaitzentçat çuen Aita ceruetan denaren umeac, ceinac athera-arazten baitu bere iguzquia onen eta gaichtoen gainera, eta eror-arazten uria çucenen eta çucenac eztirenen gainera.

46. Ecen baldin maite baditutçue bakharrie çuec maite çaituztenac, cer esquer içanen duçue ? Publicanoec (2) ere eztute hori eguiten ?

47. Eta çuen anaiei baicen agur eguiten ezpadioçute, cer eguiten duçue bertceec baino guehiago ? Eztute paganoec ere hori eguiten ?

48. Içan çaitetzte beraz molde guciz onac, çuen Aita ceruetacoa den beçala.

VI. CAPITULUA.

Mendiaren gaincan Iesusec erran dituenec, oraino.

I. BEGUIRAUÇUE çuen obra onac eguitetic guiçonon aiteinean, bequieec ikhusiac içai-

(1) Urkho laguna, edo protsimo laguna.

(2) Publicanoac, Erromarrentçat Iudean cerga eta diru biltçailcac : Iudnec guiçon gaitcets garritçat ceduzcaten.

tea gatic; bertecela eztuçue sariric içanen çuen Aita ceruetan dena baithan.

2. Noiz ere bada emaiten baituçu amoina, ezteçaçula adarra io çure aiteinean, onarena eguiten dutenec ohi duten beçala, bilkhuetan eta carriquetan, guiçonec goitituac içaitea gatic. Erraiten darotçuet eguia, içana dute hainec bere golardoa.

3. Çue bada emaiten duçunean beharrari, ezteçan iaquin çure escu ezquerrac, cer eguiten duçuen escuineco escuac,

4. Çure amoina içan dadintçat ichilean; eta çure Aita, gordean dakhusanac, bihurtuco darotçu.

5. Halaber othoitz eguiten duçunean, eçaitetzela içan on iduri gura direnac beçala, ceinec lakhet baitute bilkhuetan eta carrica buruetan, çutic daudecela, othoitçac eguitea, guiçonec ikhusiac içaitea gatic; erraiten darotçuet eguia, içana dute hec bere saria.

6. Bainan çue, çure othoitça eguinen duqueçunean, sar çaitte çure guelan, eta athea hretsiric, othoiz eçaçu çure Aita ichilean, eta çure Aita estalian dakhusanac, emanen darotçu saria.

7. Bada çuec othoitçac eguitean, ezteçaçuela hainitz eras, paganoec beçala; uste baitute bere erasia handiaren gatic direla entçunac içanen.

8. Etçareten beraz hequien idurico; badaqui ecen çuen Aitac ceren beharretan çareten, galdequin dioqueçuen baino lehenago.

9. Hunela beraz eguinen dioçue çuec othoitz : Gure Aita ceruetan çarena, erabil bedi sainduqui çure icena.

10. Ethor bedi çure erresuma. Eguin bedi çure nahia ceruan beçala lurrean ere.

11. Iguçu egun ianharitçat behar dugun oguia.

12. Eta barkha dietçagutçu gure çorrac, guc gu ganat çordun direnei barkhatcen daroztegun beçala.

13. Eta ezçaitçaçula utz tentationean erortera; aitecitic beguira gaitçatçu gaitcetic. Biz hala.

14. Ecen baldinetariac barkhatcen badiotçatçujete guiçonei bere hobenac, çuei ere barkhatuco darozquitçue çuen Aita ceruetacoac çuen bekhatuac.

15. Bainen ezpadiotçatçujete barkhatcen guiçonei, ezdarozquitçue çuen Aitac ere barkhatuco çuen bekhatuac.

16. Behintçat barur daguiçuenean, etçaitzela içan itçhuraz hits, ohore gura direnac beçala : ezdeustatcen dituzte eeen bere beguitharteac, guiçonei aguerctea gatic barurteen direla. Eguia erraiten darotçuet, içana dute hec bere saria.

17. Ordean çuc, barurteen çarenean, gançu eçaçu çure burua, eta çure beguithartea garbi,

18. Ezteçaçuntçat aguer guiçonei barur çarela, bainen bai çure Aita gordean ere denari : eta çure Aita gordean dakhusanac, bihurtuco darotçu.

19. Eztetçatçuela bil çuen onthasunac lurrean, non herdoilac eta cerrenac iaten baitituzte, eta ohoinec cilhoetaric atheratcen eta ebasten.

20. Bainan bil eçatçue çuen onthasunac ceruan, non ez herdoilac, eta ez cerrenac ezpaitituzte iaten, eta non ohoinec ezpaitute cilhatcen ez ebasten.

21. Ecen non ere baita çure onthasun gordea, eta han daiteque çure bihotça.

22. Çure gorphutçaren arguia çure beguia da. Baldin çure beguia bada garbi, içanen da çure gorphutça oro argui,

23. Bainan çure beguia gaichtoa bada, çure gorphutz gucia içanen da ilhumbetsu. Ordean çure baithan den arguia baldin bada ilhumbe, ilhumbeac berac nolacoac içanen othe dira?

24. Nehorc ecin cerbitça detçaque bi nansi : ecen edo bata gaitcetsico du, eta bertcea du maithatuco ; edo bataiasainen du, eta bertcea du higüinduco. Ecin cerbitça detçaqueçue laincoa eta aberastasuna.

25. Hargatic erraiten darotçuet : Eztuçuela antsiaric bicitcecoaz, nondic içanen duçuen iana, eta nondic çuen gorphutçaren iaunztura. Ez othe da guehiago bicia iatecoa baino, eta gorphutça iaunztecoa baino?

26. Beha dioçoçuate aireco hegastinei, ez tutela hec eguiten hacilie ez uztaric, ez bihitoquietarat deusic bilcen : eta halaric ere çuen Aita ceruetacoac hazten ditu. Etçarete quec hainitcez hec baino guehiagocoac?

27. Nor da çuetaric, cer nahi asma deçan ere, bere buruari beso baten goratasuna eratchequi deçaquenic?

28. Cergatic bada iaunzturaz khechu çarete? Beha etçatçue larre liliac, nola handitcen diren : eztira hec ez lanean hari ez eta iruten.

29. Bada erraiten darotçuet, eztela Salomon bere aberastasun gucian hetaric bat beçala iauntcia içan.

30. Beraz larre belhar bat, egun chutic eta bihar laberat aurthiquia dena, laincoac hala iaunzten badu, cembatenaz hobequi eguinen çaituzte çuec, oi sinheste gutitaco guiçonac!

31. Etçareten beraz antsiatsu, eta ez deraçuela : Cer ianen dugu, edo cer edanen, edo cer iaunteico?

32. Ecen paganoac dira arthos gauça horien gucien gainean. Badaqui ordean çuen Aitac horien gucien beharra duçuela.

33. Bilha eçaçue beraz lehenbicicoric laincoaren erresuma eta haren çuhurtcia; eta horiec guciac emanen çaitzquitçue bertçalde.

34. Hargatic bada etçareten khechu biharamunecoaz; biharamunac ecen beretçat bere artha içanen bide du; egun bakhoitçac asqui du bere gaitça.

VII. CAPITULUA.

*Mendiaren gainean Iesusec erran dituenetz,
akhabantça.*

1. EZTEÇAÇUELA bertceez gaizquiric uste içan, çuetaz uste ezteçatentçat bertceez ere.

2. Ecen cer moldez ere bertceez uste içanen baituçue, molde beraz çuetaz ere uste içanen dute : eta cer ere neurritz neurtuco baitioqueçute bertceei, neurri beraz neurtuco çaitçue çuei ere.

3. Cergatic ikhusten othe duçu çure anaiaren beguian phits bat, eta ezpaitçara ohar-teen çure beguico laçaz.

4. Edo nola dioqueçu çure anaiari : Utz naçaçü, khien dieçadaçudan phits bat beguitic, eta horra ernai bat ceronec beguian duçu?

5. Oi gaichto, on iduri nahia! Khien eçaçu lehenic ernai çure beguitic, eta orduan ikhusico duqueçu nola khien deçaqueçun çure anaiaren beguitic phitsa.

6. Beguira duçuela gauça sainduac emaitetic orei, eta ezteçaçuela echa çuen harri baliosac urdeen aiteinera; beldurrez ostica ditçaten, eta çuec, oldarturic, çathica çaitçaten.

7. Esca eçaçue, eta emanen çaitçue; bilha eçaçue, eta aurkhituco duçue; io eçaçue, eta idequico çaitçue.

8. Ecen nor nahic esca deçan, içaten du;

eta bilhatcen duenac, aurkhiten du; eta athea iotcen duenari, idequico çaiio.

9. Ecen cein da çuen beren artean guionça, bere semeac oguia galdetcen badio, harri bat emanen dioquena?

10. Edo arrain bat galdetcen badio, emanen othe dioque sugue bat?

11. Baldinetariac bada çuec, gaichtoac caretelariac, badaquique gauça onen emaiten çuen umeei, cembatenaz hobequi çuen Aita, ceruetan denac, emanen bide darozte gauça onac galdetcen diotçatenei?

12. Cer ere beraz nahi baituçue eguin dieçaçueten çuei guionec, eta hec guciac eguin diotçatçuete çuec ere hei; hortan dauntça ecen leguea eta Profetac.

13. Sar çaitetzte athe hertsitic, ecen athe çabala eta bide handia da galtçapenerat daramana, eta hainitçac dira hartan sartcen direnac.

14. Ala hertsia baita athea, eta lãdea chigorra bicirat daramana, eta gutiac baitira hura aurkhiten dutenac!

15. Beguira çaitetzte profeta gueçurtietariac, ceinac ethortcen baitçaiçquitçue ardien larruz iaunteiac, barnean ordean dira otso goseti batçu.

16. Bere egozte edo fruituetariac eçagutuco ditutçue. Bil othe daitezque elhorrietariac mahatsac, edo lapharretariac phicoac?

17. Hala, çuhaitz on guciec fruitu onac dakharzquite, eta çuhaitz tçar guciec tçarrac dakharzquite.

18. Çuhaitz onac egozte tçarric ecin dakharque, ez eta ere çuhaitz tçarrac egozte onic.

19. Fruitu onic eztakharqueten çuhaitz gueiac, ebaquiac içanen dira, eta surat aurthiquiac.

20. Eçagutuco ditutçue beraz ekhartcen dutenetic.

21. Niri oihuz, Iauna, Iauna, dagozquidanac, eztira hargatic sarthuco gueiac ceruetaco érresuman; bainan norc ere eguiten baitu ene Aita ceruetan denaren nahia, eta hura sarthuco da ceruetaco erresuman.

22. Hainitcec erranen darotet egun hartan : Iauna, eztitugu gue çure icenean ethorquicuneco gauçac aitecnetic aguertu, eztitugu çure icenean deabruac egotei, eta eztitugu çure icenean hainitz ikhusgarri eguin?

23. Eta nic orduan erranen daroet garbiqui : Egundaino etçaituztet eçagutu çuec : çohazte ni ganic, gaichtaqueria eguileac.

24. Norc ere bada entçuten baititu ene hitz hauc, eta eguiten, eta hare idurico du guiçon çuhur bat, ceinac eguin içan baitu bere etchea harrocaren gainean;

25. Eta erori içan da uria, eta ethorri içan dira çophernac, eta iauci dira haiceac, eta eman içan diote etche hari; eta ezta lurreratu, ceren harrocaren gainean iarria baitcen.

26. Eta norc ere entçuten baititu ene hitz hauc, eta ez eguiten, eta hare idurico du guiçon erho bat, ceinac eguin içan baitu bere etchea arcaren gainean;

27. Eta erori ičan da uria, eta ethorri ičan dira çophernac, eta iauci dira haiceac, eta eman ičan diote etche hari; eta lurreratu da, eta handia ere ičan da haren erorpna.

28. Ichildu cenean bada Iesus hitz haue erran ondoan, osteac miretsirie cegocen haren erakhuspenaren gainean.

29. Hari citçaien ecen erakhasten bothere çuena beçala, eta ez hequien Isquiribauac eta Pharisauac leguez (1).

VIII. CAPITULUA.

Iesusec nola dituen sendatcen sorhaioa, soldado aicindari baten haurra, Piarresen ama-guinarreba. Nola ekhaitça emetcen duen, eta deabruac egozten.

1. Iesus bada iausti cenean menditie, oste handiac iarraiçui citçaiçcon.

2. Eta sorhaio bat ethorri citçaioen, khurteen citçaiuela, eta ciotsola : Iauna, nahi badoçu, garbi ahal niroçu.

3. Eta Iesusec, escua hedaturic, hunquitu çuen, ciotsola : Nahi dut, çaren garbi. Eta ordu berean garbitua ičan cen haren sorhaio-tasuna.

4. Eta erran cioen Iesusec : Beguirauçu nehorri ezterroçun; bainan çohaz, eracuts çaquizco Apheçari, eta eguiçu Moisesec ma-

(1) *Leguez, erran nahi da beçala.*

natu ičan duen emaitça, eta dutela lekhuco-
tasuntçat.

5. Iesus sarthu cenean bada Capharnau-
men, ehun guiçonen aiteindari bat hurbildu
citçaioen, othoizten çuela,

6. Eta erraiten cioela : launa, sehi bat
etchean dagot ohatua, escu-çangoac idortu-
ric, eta oinhace handitan dago.

7. Iesusec erran cioen : Ethorrico naiz,
eta sendatuco dut.

8. Bainan ihardetsi ičan cioen aiteinda-
riac : launa, ez naiz ni gai ene atherbean sar
çaitecen : bainan erraçü hitz bakhar bat, eta
sendatua ičanen da ene sehia.

9. Ecen ni ere guiçon bat naiz bertceren
escucoa, soldadoac ene azpico ditudana; eta
diot bati : Çohaz, eta badoha; eta bertee
bati : Athozquit, eta badathorquit; eta ene
muthilari : Eguiçu hau, eta eguiten du.

10. Iesusec horiee aditeca miretsi ičan
çuen, eta erran çaroen iarraiçui citçaiçeo-
nei : Erraiten darotçuet eguia, eztut aur-
khitu horren sinheste handiric Israel gu-
cian.

11. Eta badiotçuet ere, hainitçac ethorrico
direla iguzquia atheratcen eta etçaten den
aldeetariç, eta iarrico ceruco erresuman
Abraham, Isaac eta Iacobequin.

12. Ordean erresumaco umeac egotçiac
içanen dira campoco ilhumbetarat, eta han
içanen da nigar eta hortz-carrasca.

13. Iesusec orduan erran cioen aiteinda-
riari : Çohaz, eta sinhetsi duçunaren ara-

bera eguin bequicu. Eta sendatu citçaioen sehia ordu berean.

14. Ethorri cenean Iesus Piarresen etcherat, ikhusi çuen haren ama-guinarreba ohean çatçala sukharrarequin.

15. Hunqitu cioen escua, eta utci çuen sukharrac, eta iaiqui cen, eta hasi hequien cerbitçatcen.

16. Arratsa ethorri cenean, ekharri cioçaten deabruec hartuac ciren hainitz, eta khentcen ciotçoten ispiritu gaichtoac hitz batez; eta sendatu cituen eri guciac;

17. Bethe çadintçat Isaias profetaç errana içan dena : Berac hartu içan ditu gure herbaltasunac, eta gure eritasunac iasain ditu.

18. Ikhusiric Iesusec guiçon aralde handi bat bere inguruan, manatu çaroen Dicipuluei, eraman ceçaten uraz bertee alderat.

19. Eta orduan hurbildu citçaioen Isquiribau bat, eta erran cioen : Nausia, çohacen toqui gucietara iarraiquico natçaitçu.

20. Eta Iesusec ihardesten dio : Acheriee badituzte bere cilhoac, eta aireco hegastinec ere ohateçac; bainan guiçonaren Semeac eztu burua non etçan.

21. Bere dicipuluetarie bertee batec erran cioen : Iauna, utz naçaçu lehenic nohan, eta ene aita ehortz deçadan.

22. Bainan Iesusec erran cioen : Iarraic çaquizquit niri, eta uzquiteu hilac bere hilen ehorztera.

23. Eta sarthu cen untcian, eta bere dicipuluac iarraiqui citeaçizon.

24. Eta itsasoa bet betan handitu cen, halaco moldez, non uhinec estaltcen baitçuten unteia; bizquitartean bera lo cegoen.

25. Diçipuluac bada hurbildu citçaizcon, eta iratçarri çuten, erraiten ciotela: Iauna, beguira gaitçatçu, galeen hari gara.

26. Iesusec ihardetsi çaroen: Cergatic icitcen çarete, sinheste aphurrecoac? Eta orduan iaiquiric, manatu çaroen haiceei eta itsasoari, eta eguin cen sosegu handi bat.

27. Eta miretsi çuten oroc, ciotela: Ceric othe daiteque hau, haiceec eta itsasoac entçuten baitute?

28. Iragan cenean Iesus itsasoaren bertee aldera, Yerendarren herrira, aiteinera ethorri citçaizcon bi guiçon deabruec hartuae, hil hobietaric ilkhitcen citçaizcola, eta hain gaitçac, non ezpaitcen handie iragai-tera nehor ausartatcen.

29. Eta hari citçaizcon oihuz, erraiten ciotela: Cer nahi duçu gutaric, Iesus, Iaincoaren Semea? Ethorri çara huna, ordu den baino lehen, gure oinhazcatcera?

30. Bacen bada, hetaric ez urrun, urdalde handi bat, alha cena.

31. Eta deabruec othoizten çuten ciotsetela: Baldin hemendie egozten bagaituteu, urdalde hortarat egor gaitçatçu.

32. Eta erran çaroen: Çohazte. Eta hec ilkhiric ioan ciren urdalderat: eta ordu be-rean oldartu içan cen urdalde gucia gain behera itsasorat; eta itho ciren urean.

33. Eta urdeçainac ioan ciren ihesi; eta

hirira ethorriric, erran cituzten horiec guciac, eta deabruec hartuei cer guerthatu citçaioten.

34. Berehala hiri gucia ilkhi citçaioten Iesusi aitcinera; eta ikhusi çutenean, othoiztu çuten hequien bazterretarie aldara çadin.

IX. CAPITULUA.

Guiçon ecindua. San Matheoren deitcea. Iuduen aitcindari baten alaba hilaren phiztea. Emazte odol-ichurtceç oinhazcatua. Bi itsuac. Deabruec mututua ceducana.

1. Iesus, unteirat igan eta, iragan cen itsasoaren bertce alderat, eta bere hirirat ethorri.

2. Eta eman cioten aitcinera eri bat ecindua, eta ohean etçana. Iesusec ikhusiric hequien sinhestea, erran cioen eriari: Ez içan beldurric, ene haurra; barkhatuac dira çure bekhatuac.

3. Eta Isquiribauetarie batçuec erraiten çuten bere baithan: Guiçon horrec burho eguiten du.

4. Bainan Iesusec eçagutu baitçuen go-goan cer çarabilaten, erran çaroen: Cergatic darabiltçue gogoeta gaichtoac çuen bi-hotcetan?

5. Cein da errechago, erraitea: Barkhatuac çaiçquitçu çure bekhatuac, ala erraitea: laiqui çaitte, eta ibil çaitte?

6. Daquiçuentçat bada guiçonaren Se-

meac baduela ahala lurrean bekhatuac bar-khatceco, erran cioen eriarri : Iaiqui çaitte, eramaçu çure ohea, eta çohaz etcherat.

7. Eta iaiqui cen, eta ioan cen bere etcherat.

8. Ikhusi çuenean hori, balditu cen guiçon oste gucia, eta iarri cen Iaincoari ohore bihurtcen, ceren horrelaco indarra emaiten baitçaroen guiçonei.

9. Eta handie iragaiten cela, ikhusi çuen Iesusec guiçon bat bere mahainean iarria legar edo diru biltcen, Matheo ceritçana. Eta erran cioen : Iarraie çaquizquit. Berehala iaiqui cen, eta iarrai qui citçaioen.

10. Guerthatu cen bada, Iesus guiçon haren etchean iaten cegoela, ethor citecen hainitz publicano, edo legar biltçaille, eta hainitz ohitura tçarreco guiçon, eta iar citecen mahainean Iesusequin eta haren dicipuluequin.

11. Hori ikhusirie Pharisauec, erran cioen dicipuluei : Cergatic publicanoequin eta guiçon gaizqui-aiphatuequin iaten du çuen nausiac?

12. Bainan Iesusec hori aditurie, erran çaroen : Eztute sendoec sendaquin edo mirieu beharrie, bai ordean eri direnec.

13. Çohazte bada, eta ikhas eçaçue cer dakharquen hunec : Nahiago dut urricalmendua, ecen ez sacrificioa; ez naiz ecen ethorri iustuen deitecra, bainan bai bekhatoreen.

14. Orduan hurbildu citçaiçcon Ioanesen dicipuluac, erraiten ciotela : Cergatic Pha-

risauac eta gu barurtcen gara maiz, eta çure dicipuluac aldiz ezpaitira barurtcen?

15. Iesusec ihardetsi çaroen : Ezcon-berriaren adisquideac içan othe daitezque nigarretan, ezcon-berria hequiequin deino? Bainan ethorrico da muga khenduco baitçaiote, eta orduan eguinen dute barur.

16. Nehorc ez bide du aldagarri çahartu bat oihal berriz osatcen : eramán liro ecen bere betheco çathia berriac çaharretic, eta cen baino guchiago urra leçaque.

17. Halaber eztute emaiten arno berria çahagui çaharretan : bertcela lebertcen dira çahaguiac, eta arnoa ichurtcen, eta çahaguiac galtcen. Bainan arno berria eçartcen dute çahagui berrietan, eta biac beguiratecen dira.

18. Nola horice erraiten baitçiotçoten, ethorri citçaión ludutar aiteindari bat, eta agur eguin cioen, ciotsola : launa, alaba hiltçait orai doi doia; bainan çato, emaçu çure escua haren gainean, eta phiztuce da.

19. Eta Iesus chutituric, iarraiqui citçaióen bere dicipuluequin batean.

20. Eta ordu herean emazte bat, hamabi urthe hartan odol-ichurtee batec herbaldua ceducana, hurbildu citçaióen guibeletic, eta hunqitu cioen soinecoaren perthaila;

21. Bacerran ecen bere baithan : Bertceric ezpadeçat ere haren soinecoa hunquitea baicic, osagarria duquet.

22. Hainbertçerequin iesusec, itçuliric eta emaztea ikhusiric, erran içan cioen : Duçula

bihotz on, ene haurra : çure sinhesteac sendatu çaitu. Eta ordu beretic sendatua içan cen emaztea.

23. Heldu cenean bada Iesus aiteindaria-
ren etchera, eta ikhusi cituenean chirolari
eta bertee iende multço bat habarrots han-
ditan han cegocela, erran çaroen :

24. Aldara çaitetzte; ezta ecen hila nescat-
cha hau, bainan lo datça. Eta irri eguiten
cioten.

25. Ilkhi-araci çutencan bada iende gucia,
santhu cen, eta hartu cioen escua. Eta iaiqui
cen nescatcha.

26. Eta io çuen hunen otsac inguru har-
tan gucian.

27. Eta handie iragaiten cela Iesus, iar-
raiqui citçaizcon bi itsu, oihuz çaudecela eta
ciotsatela : Urrical çaitte gutaz, Dabiten Se-
mea.

28. Eta heldu cenean etchera, itsu hec
hurbildu citçaizcon, eta Iesusec erran çar-
roen : Sinhesten duçue eguin ahal deçaque-
dala escatcen darotaçuena? Erraiten diote
hec : Bai, launa.

29. Orduan hunquitu ciotçaten beguiac,
erraiten ciotela : Çuen sinhestearen arabera
eguin bequicue.

30. Hainbertenarequin idequi citçaizten
beguiac; eta mehatchurequin erran cioten
Iesusec : Beguirauçue guero, nehore holaco-
rie iaquin ezteçan.

31. Bainan hec, ilkhi eta, barraiatu cituz-
ten haren berriac alde hetan orotan.

32. Hec ilkhi cirenean, ekharri içan cioten guiçon bat mutua, deabruac hartua celacotz.

33. Eta deabrua khendu citçaiouenean, mintçatu cen mutua, eta guciec miretsi çuten ciotela : Egundaino ezta hunelacoric Israelen ikhusi.

34. Ordean bertçaldera cioten Pharisauce : Deabruen aiteindariaren escuz khentcen ditu deabruac.

35. Bizquitartean baçabilan Iesus hiri eta herri gucietan gaindi, bilkhuetan erakhas-ten çuela, eta eçagut-arazten launaren er-resumaco Ebanyelioa, eta sendatcen cer nahi herbal eta eritasun.

36. Eta ikhusten cituela guiçon oste hec, urricaldu citçaiçeon, ceren nekhatuac baitciren, eta etçanac hor hemenca, nola artçainic eztuten ardi batçu.

37. Diotsate orduan bere dicipuluei : Eguia da uzta handia! dela, ezta ordean languile uti baicic.

38. Othoitz eçaçue beraz uztaren nausia, egor deçan languile bere uztarat.

X. CAPITULUA.

Apostoluac Iesusec hautatcen ditu. Bere erakhaspenac eta bothereac emaiten diozcate. Erraiten diote cer gaitz pairatu beharco duten, eta halaber cer sari bihurtua içanen çaioten.

1. IESUSEC deithuric bere hamabi dicipuluac, eman çaroen escua ispiritu lobien gainean, hequien gorphutcetarie egozteco, eta herbaltasun eta erhasun gucien sendatceco.

2. Hamabi Apostoluen icenac bada hauc dira : Lehenbicicoo, Simon, ceina deitcen baita Piarres, eta Andres hunen anaia;

3. Jaques Zebedeoren semea, eta hunen anaia Ioanes; Philipe eta Bartholomeo; Thomas eta Matheo publicanoa; Jaques Alpheoren semea, eta Thadeo;

4. Simon Khanaandarra, eta Iudas Iscariot, ceinac saldu baitçuen Iesus.

5. Hamabi horiec egorri cituen Iesusec, meçu hauc emaiten çaroztela : Etçohaztela Paganoetarat, eta etçaitetzela sar Samari-tanoen hirietan.

6. Aitecic çohazte Israelgo etheco ardi galduetarat.

7. Eta çohazten toquietan, predica eçaçue, dioçuelarie : Hurbildu da ceruetaco erresuma.

8. Eriac osa eçatçue, hilac pitz, sorhaioac

garbi, deabruac egotz; urruric emana ičan çarotçue, urruric emaçue.

9. Eztuçuela acholaric duçuen, ala ez, urhe, cilhar edo diru çuen çarphetan;

10. Edo duçuen alphorcha bidecotz, edo bigarren aldagarri, edo oineco, edo makhila : çor çαιο ecen iana languileari.

11. Cein ere hiritan edo herritan sarthuco baitçarete, iaquin eçaçue nor ditequen han gai çuen ostaticeco, eta haren baithan çaudete, ioan behar çaitztequen artean.

12. Cein etchetan ere bada sarthuco baitçarete, eguiçue agur, erraiterequin : Baquea dela etche huntan.

13. Baldin gai bada etche hura, ethorricoda çuen baquea haren gainerat, eta baldin ezpada gai, çuen baquea çuen ganat bihurtuco da.

14. Eta norbaitec ezpaçaituzte nahi ostatico, edo ezpadu çuen hitçac aditu nahi, ethetic edo hiritic ilkhitcearequin batean, iharros eçaçue çuen oinetaco herrautsa.

15. Eguiazqui erraiten darotçuet, errechquiago iasainen duela Sodomoarren eta Gomorrearren lurraç iuiamenduco eguna, ecen ez hiri hare.

16. Horra non egortcen çaituztedan ardi batçu beçala otsoen arterat : ičan çaitzte beraz çuhur sugue batçu beçain, eta guti amarrutsu nola uso batçu.

17. Bainan beguira çaitzte guiconetarie : ecen eramanen çaituztete bere biltçarren aitecinera, eta bere bilkhuetan açotatuco çaituztete;

18. Eta aitcindarietara eta erregueetara cramanac iñanen çarezte ni gatic, çaitzentçat nitaz lekhuco hei eta populu atceei.

19. Eçartcen çaituztetenean bada hequien escuetan, etçaitzeltela gogoetan iar nola edo cer erranen dioçueten; emanen çaitçue ecen ordu berean cer hei erran.

20. Ecen etçarete çuec mintço çaretenac, bainan çuen Aitaren Ispiritua da çuen baitan mintço dena.

21. Anaiaç ekharrico du anaia hil deçatençat, eta aitaç semea; eta alchiatuco citçaitçote haurrac burhasoei, eta hil-aracico dituzte.

22. Eta guciçç gaitçetsiaç iñanen çarete ene icena gatic; bainan norc ere iraunen baitu azquen bururaino, eta hura iñanen da salbatua.

23. Noiz ere bada gaizqui erabilico baitçaituztete hiri batean, ihes eguiçue bertee batetara. Erraiten darotçuet eguia: Eztitutçue Israelgo hiri guciac inguratuco, non eztadin ethor guiçonaren Semea.

24. Ezta dicipulua nausia baino guehiago, eta ez sehia bere iauna baino guehiago.

25. Asqui da dicipulua bere nausia beçala iñan dadin, eta sehia bere iauna beçala. Baldin etheco buruçaguia Beelzebuth deithu badute, cembatenaz guehiago haren sehiaç?

26. Etçaretela beraz hequien beldur: ecen ezta deus estaliric aguertuco eztenic, ez eta deus gorderic iaquinen eztenic.

27. Nic ilhumbean erraiten darotçuetana,

erraque çuec arguian, eta beharrira entçuten duçuen, oihuz erraque etche gainetan.

28. Eztuçuela beldurric gorphutça hilteen dutenen, eta arima hil ezteçaquetenentçat : bainan çareten beldur bai arima eta bai gorphutça ifernuan gal-araz detçaquenaren.

29. Ezta eguia bi etche-chori bi arditetan saltcen direla? Eta hargatic bietaric bat ere ezta lurrerat erorico, çuen Aitaren nahia gabe.

30. Bada çuen buruco ileac ere guciac khondatuac dira.

31. Eztuçuela beraz beldurric : hainitz etche-chori baino guehiagocotçat eduquitcecoac çarete çuec.

32. Bada norc ere ni aithortuco bainau guiçonen aitecinean, eta nic ere hura aithortuco dut ene Aita ceruetan denaren aitecinean.

33. Bainan norc ere ni ukhatuco bainau guiçonen aitecinean, eta nic ere hura ukhatuco dut ene Aita ceruetan denaren aitecinean.

34. Ezteçaquela uste içan baquearen ekhartcera ethorri naicela lurrerat : ez naiz baquearen ekhartcera ethorria, bai ordean ezpataren.

35. Ethorri naiz ecen semearen bere aita ganic, eta alabaren bere ama ganic, eta errenaren bere ama-guinarreba ganic berechtera.

36. Eta guiçonac etsaitçat bere etchecoac içanen ditu.

37. Norc ere maiteago baitu aita edo ama ni baino, haina ezta enetçat on: eta norc ere maiteago baitu semea edo alaba ni baino, haina ezta enetçat gai.

38. Eta bere khuruteca hartcen eztuena, eta niri ezta rraitana ondotic, ezta enetçat gai.

39. Bere bicia beguiratcen duenac, galduco du: eta norc ere galduco baituque bere bicia ni gatic, eta harc beguiratuco du.

40. Çuec hartcen çaituztenac, ni hartcen nau; eta ni hartcen nauenac, hartcen du ni egorri nauena.

41. Profeta bat hartcen duenac, Profeta delacotz, içanen du Profetaren saria; eta iustu bat hartcen duenac, iustua ceren den, iustuaren saria içanen du.

42. Eta norc ere emanen baitio beira bat ur hotz baicen ezpada ere chumetto hautaric bati, ene dicipulua delacotz, eguiaz erraiten darotçuet, eztu galduco bere saria.

XI. CAPITULUA.

Ion Done Ioaneseç Iesusi egortcen diozca bere dicipuluaç. Nola Iesuseç goستن duen Ioanes. Hiri urriquitau sarthu nahi eztirenei mehatchuac. Nola Ebanyelioa estalia ohi den çuhurrentçat, eta aquertua ttipiei.

1. ERAKHASPEN horieç bere dicipuluei eman ciozten ondoan, ioan cen Iesus handie ingu-

ruetaco hirietan erakhastera, eta predica-
teera.

2. Bada Ioanesea, cephoetan cegoela, adi-
turic Iesu-Christoren eguinteez aiphateen,
egorri ciozcan bere dicipuluetarie bia,

3. Berari galdeteera : Gu çara ethortecoa
den hura, ala bertceric iguriqui behar othe
dugu?

4. Iesusea ihardetsi çaroen : Çohazte, er-
roçue Ioanesi, cer aditu eta cer ikhusi içan
duçuen.

5. Itsuea ikhusten dute, mainguac bada-
bilteça, sorhaioac garbi dira, gorree aditeen
dute, hilac phizten dira, beharrei Ebanye-
lioia erakhasten çaic :

6. Eta dohatsu diteque nitaz gaiz bideric
harteen eztuena.

7. Hee hainbertcenarequin ioan cirenean,
hasi cen Iesus populuari Ioaneses mintça-
teen : Ceren ikhustera ilkhi çarezte mortu-
ra? Haiceac darabilan khanabera baten?

8. Ordean ceren ikhustera ioan çarezte?
Guiçon guriqui eta ederqui iauntcia den
baten? Guriqui iaunzten direnac, erreguen
etchetan ohi dira.

9. Ceren ikhusten içan çarezte bada? Pro-
feta baten? Bai, erraiten darotçuet, eta Pro-
feta baino guehiagocoa den baten.

10. Hortaz een isquiribatua içan da :
Huna non egortcen dudan çure aitecinean ene
mandataria, eta harec aphainduco du çure
bidea aitecietic.

11. Erraiten darotçuet eguia, emaztetarie

sorthu direnen artean, ezta aguertu loanes Baptista baino handiagoric : eta bizquitartean ceruetaco erresuman den chumeena handiago da hura baino.

12. Bada loanes Baptistaren egunetarie hunat, ceruetaco erresumari indar eguin behar çaio, eta hura indar-guileec daramate.

13. Profeta guciec ecen eta legueac, loanes Baptista ethorri arteraino, ethorquiçunac cer çakharren erran içan dute.

14. Eta nahi baduçue ongui hartu, hori bera da Elias, ethorri behar cen hura.

15. Duenac beharri entçuteco, entçun beça.

16. Bainan cer iduri dutela erranen dut egungo guiçonec? Iduri dituzte haur batçu plaçan oihuz dagocenac bere lagunei,

17. Eta diotenac : Chirola io darotçuegu, eta etçarete dantçatu ; auhen eguin darotçuegu, eta eztuçue nigarric ichuri.

18. Ethorri içan da ecen loanes Baptista, eztuela ez iaten, ez edaten ; eta diote : Dea-bruac hartua da.

19. Ethorri da berriz guiçonaren Semea, iaten duela eta edaten ; eta diote : Guiçon bat da ecin asea eta hordia, publicanoen eta guiça tçarren adisquide dena. Bainan çuburtcia eçagutua da çuburtciatçat bere umeez.

20. Orduan hasi citçaien erantçuten hiri hequiei, ceinetan hambat ikhusgarri eguin baitçuen, ceren etciren urriquitian sarthu.

21. Çorigaitz duçala, Corozaim ! çorigaitz

ducala, Bethsaida! ceren baldin Tiren eta Sidonen eguin ičan balira çuetan eguin ičan diren ikhusgarriac, aspaldian urriqitan sarthuric, çakhuz eta hautsez bere buruac estalico baitcituzten.

22. Hargatic erraiten darotçuet : Etçaiote hain garrazqui eguinen Tiri eta Sidoni iuiamenduco egunean, nola çuei.

23. Eta hi, Capharnaum, goratuco othe haiz bada ceruraino? Ifernuraino beheratua içanen haiz; ceren baldin Sodomian eguin ičan balira, hi baithan eguin ičan diren ikhusgurriac, behar bada osoric iraunen baitcian egungo eguneraino.

24. Hargatic erraiten daroat, etçaiote hain garrazqui eguinen Sodomaco lurrari, iuiamenduco egunean, nola hiri.

25. Ordu bartan Iesusec hitz hauc erran cituen : Esquerrac bihurtcen darozquitçut, ene Aita, ceru-lurren launa, ceren hauc estali diotçotçuten çuhurrei eta adituei, eta erakhutsi çhumei.

26. Bai eiqui, Aita : alabainan horrela onhetsi ičan duçu.

27. Gauça guciac eman darozquit ene Aitac; eta nehore eztu eçagutcen Semea Aitac baicen; eta nehore eztu eçagutcen Aita Semeac baicen, eta nori ere Semeac erakhutsi nahico baitaroça.

28. Çatozte ni ganat, nekhatuac eta çama pean çareztenac oro, eta nic arinduco çaituztet.

29. Har eçaçue ene uztarria çuen soineta-

rat, eta ikhas eçaçue ni ganie eme naicela bihotcez eta apha!; eta aurkhituco duçue çuen arimen sosegua.

30. Ene uztarria ecen ezta da, eta ene çama arina.

XII. CAPITULUA.

Nola dicipuluec, sabbatho egunean, ogui buruac hautsiz iaten ahal cituzten. Escu ihartua. Mesiaren eztitasuna. Itsu mutua. Ispiritu lohia. Ionasez eta iguzqui aldeco Erreguinaz. Iaunaren equiazco ama eta haurrideac.

1. Ordu hartan cihoan Iesus ogui alhor batçu gaindi, eta larumbata cen; eta haren dicipuluac, gose cirelacotz, hasi ciren ogui buru biltsen eta iaten.

2. Pharisauce bada, hori ikhusiric, erran cioten: Beha eçaçu bada nola çure dicipuluec eguiten duten larumbat egunetan cilhegui eztena.

3. Bainan Iesusec erran çaroen: Eztuçue iracurri çer eguin çuen Dabitec bere lagunequin, gose ciren batez;

4. Nola sarthu içan cen laincoaren etchean, eta ian baitcituen ofrendaco oguiac, ceineta-ric ezpaitçaioen cilhegui iatea, ez eta harequin cirenei, bainan bai Aphecei bakharric?

5. Bertçalde, eztuçue iracurri leguean, larumbat egunetan Aphecec larumbata tem-

ploan hausten dutela, eta halere hoben gabe direla?

6. Erraiten darotçuet bada, temploa baino cerbaitago dena badela hemen.

7. Bacinaquite cer dioqueten hitz hauec : Urricalmendua nahiago dut, ecen ez sacrificioa : ez bide cinuquete huts gabeei neholere hutsic eratchec.

8. Nausi da ecen guiçonaren Semea larumbataren ere.

9. Eta ioan cen handie, eta hequien sinagogarat (1) ethorri cen.

10. Eta aurkhitu çuen han guiçon bat escua ihartua çuena. Eta galdeguin cioten : Cilhegui da larumbat egunean norbaiten sendateca? Nahico çuqueten ecen cerbait hutsez bilhatu ahal içan balute.

11. Berac ordean ihardetsi çaroen : Cein diteque çuen artean guiçona, ardi bat luquena, eta hura larumbat egunean cilho batetara eror balaquio, hatceman ezleçaquena eta athera?

12. Cembatez ezta bada guchiagotan edquitcecoa guiçona ardia baino? Beraz cilhegui da larumbat egunetan ongui eguitea.

13. Orduan erran cioen guiçon hari : Hedateca çure escua. Hedatu çuen, eta bertee beçain on eguin citçaiön.

14. Ikhi ciren bada Pharisauac, eta hasi ciren elkharrequin aditeen Iesusen caltetan, nolatan othe gal ceçaqueten.

(1) *Sinagoga*, ludutarren bilkhua, biltçarra.

15. Iesusec, hori eçaguturic, aldaratu cen handican, eta hainitçac iarrai qui citçaizeon, eta guciac sendatu cituen.

16. Eta debecatu çaroen beraren aguer-cetic;

17. Bethe çadintçat Isaias profetac erran çuena :

18. Huna ene cerbitçari hautatu dudana, ene maitea, ceinetan hartcen baitut guciç atseguin : eçarrico dut ene Ispiritua haren gainean, eta crakhatsico diote çuentasuna populu atceei.

19. Eztu iharduquico, ez oihuric eguinen, eta nehorc eztu adituco haren boça carriquetan.

20. Khanabera çartatua eztu hautsico, eta khea darion mitcha eztu iraunguico, garaia eman diroeino çuentasunari.

21. Eta haren icnean esperantça nacio-nec içanen dute.

22. Orduan ekharri cioten aitecinerat de-abruac ceduean guçon bat, itsua eta mutua, eta sendatu çuen, halatan non mintçateen baitcen eta ikhusten baitçuen.

23. Eta espantatua guelditu cen populu gucia, eta cioten : Ez othe da hau Dabiten Semea?

24. Pharisaucc berriz, hori adituric, er-raiten çuten : Eztitu hunec deabruac aurthi-quitcen, baicen ere Beelzebuth deabruen aitecindariaren indarrez.

25. Bainen Iesusec, eçagutu baitcituen he-quiç gogoetac, erran çaroen : Bera beraren

etsai den erresuma iraulia içanen da, eta berac bere etsai diren hiriec eta etcheec ecin iraun deçaquete.

26. Baldin bada Satanec Satan khentcen badu, bera bere etsai da; nola iraunen du haren erresumac?

27. Eta, baldin nic Beelzebuthen indarrez khentcen baditut deabruac, çnen semeec noren indarrez khentcen othe dituzte? Hargatic bada hequien ahoz içanen çarezte gueçurztatuac.

28. Bertçalderat ordean, baldinetariac nic laincoaren Ispirituaz khentcen baditut deabruac, ethorria da beraz çuetarat laincoaren erresuma.

29. Edo nola daite, norbait sar dadin guiçon indartsu baten etchean, eta dituenac ebats diotçon, ezpadu bera lehenic lotcen? Guero etehe gucia biluz baitioque.

30. Ene alde eztena, ene etsai da; eta enequin biltcen eztuenac, barraiatcen hari da.

31. Hargatic erraiten darotçuet: Cer nahi den gaizqui eta burho barkhatuac içanen ciçtaie guiçonei; bainan Ispiritu Sainduaz burho eguina etçaie barkhatuco.

32. Nor nahi gaizqui mintça dadin guiçonaren Semeaz, barkhatuco çaio: bainan baldin nehor Ispiritu Sainduaz gaizqui mintçatcen bada, etçaio barkhatuco, ez mende huntan, ez ethorquiçuneco mendean (1).

(1) Ispiritu Sainduaren contra den bekhatua çein ditequen erraitea, ezta errech. Mintço dela launa

33. Erraque bada çuhaitça ona dela, onie dakharquencau; eta erraque çuhaitça tçarra dela, tçarric dakharquenean : alabainan dakharquentic agueri da çuhaitça ceric den.

34. Ciraucumeac, nola mintça ahal çaitzquete ongui, cebonec gaichtoac çareten artean? Ecen bihotçac daucanetic, mintço da ahoa.

35. Guiçon onac bere gordailu onetic gauça onac idoquiteen ditu, eta gaichtoac gaichtoetic idoquiteen ditu gaichtoac.

36. Bada erraiten darotçuet : Guiçonec erran duçueten hitz alpher oroz khondu emanen dute iuiamenduco egunean.

37. Çure hitçetarie ecen içanen çara ontçat eçagutua, bai eta çure hitçetarie tçarçat.

38. Orduan Isquiribau eta Pharisaueticaric cembaitce erran cioten : Nausia, cembait ikhugârri nahi guinducque eguiten bacinarocu.

39. Bainan ihardetsi çaroen Iesusec, eta erran : Casta gaichto eta sinheste gabe hunec ikhugârri bat galdeteen du; bainan etçαιο Ionas profetarenaz bertçeric emanen.

40. Ecen nola Ionas balearen sabelean hirur egun eta hirur gauzez içan baitcen, hala

bekhatu handi batez, agueri dena da. Bainan dena dela, ezta bekhatuic barkha eztequenic; diren arren bekhatu batçu hain icigarriac, non hequien barkhamendua, hainitz gaitça delacotz, ecin ardieisia deith ahal baititeque, erraiteco molde batez.

guiçonaren Semea ere lurraren bihotcean hirur egunez eta hirur gauez egonen da.

41. Ninibatarrac chutituco dira iuiamenduco egunean populu hunen contra, eta gaichtotçat eçagut-aracico dute, ceren hec urriquititan sarthu baitciren Ionasec predicatcearequin batean; eta bizquitartean hemen dena Ionas baino guehiagocoa da.

42. Hegoco erreguina iaiquico da iuiamenduco egunean populu hunen caltetan, eta gaichtotçat eçagut-aracico du, ceren hura ethorri baitcen lurraren azquen bazterretic, Salomonen çuhurtciaren aditceco; eta bizquitartean Salomon bainoagoa hemen bada.

43. Ispiritu lohia ilkhi denean guiçon baten ganic, badoha toqui agor batçu barna, bere nekhea arindu nahiz; eta ecin deçaque.

44. Orduan erraiten du : Bihurtuco naiz ene etcherat, ceintaric ilkhi içan bainaiz. Eta ethorri denean, aurkhitcen du hutsa, garbitua eta aphaindua.

45. Badoha bada, eta haricen ditu berequin bertee çazpi ispiritu bera baino gaichtoagoac; eta sarthu direnean, eguiten dute han bere egoitça : eta guiçon haren azquen çoria gaitçagoa da lehenbicicocoa baino. Bada berbera guerthatuco çaiocasta gaichto huni ere.

46. Mintço celaric oraino populuari, haren ama eta anaiac lekhorean çaudecen, eta mintcatu nahi çuten (1).

(1) Iudutarren artean hurbileco ahaideac *anaiac* deitcen obi ciren, nahiz etciren anaia eguizco.

47. Erran ičan cioen bada norbaitec : Çure ama eta anaiac campoan daude çure galdez.

48. Bainan ihardetsi cioen hori erran cioenari : Nor da ene ama , eta nor dira ene anaiac?

49. Eta hedaturic escua bere dicipuluetara , erran çuen : Huna ene ama eta ene anaiac.

50. Ecen nore ere eguiten baitu ene Aita ceruetan denaren nahia , eta hura da ene anaia , eta arreba , eta ama.

XIII. CAPITULUA.

Haciaren , iracaren , mustardaren , altchagarriaren , tresoraren , perlaren eta sarearen iduripenac. Nola Profetaric ezten bere herrian onhetsia denic.

1. EGUN hartan berean , Iesus , otchetie ilkhiric , iarria itsas bazterrean cegoen.

2. Eta bildu baiteiren haren ganat iende oste handiac , untei batetarat iğan cen eta han iarri , eta populu gucia cegoen ur heguian.

3. Eta mintçatu citçaien hainitz gauçaz , iduripenez cioela : Behin ilkhi ičan cen ereile bat ereitera.

4. Eta ereiten hari cela , bibi lipher bat erori cen bidearen bazterrera , eta choriec , ethorric , ian çuten.

5. Bertce lipher bat erori cen toqui legartsu batetara, non ezpaitçuen lur hainitçie; eta berehala sorthu cen, ceren ezpaitcen lurra lodi :

6. Bainan iguzquia ilkhi eta, erre cen, eta nola ezpaitçuen eguin erroric, ihartu cen.

7. Bertce lipher bat erori cen elhorripera; elhorriac ordean handitu ciren, eta itho çuten.

8. Bertce bat bada erori cen lur onera, eta ekharri içan çuen bihi batec ehunca, bertceac hirur hogoica, bertce batec hogoi eta hamarca.

9. Beharriric duenac aditceco, adi beça.

10. Dicipuluec, orduan hurbilduric, errancioten : Cergatic mintço citçaitze hitz estalitan?

11. Ihardetsi çaroen : Ceren çuei emana içan baitçaitçue ceruetaco erresumaco gauça gordeen eçagutcea; ez ordean hei.

12. Ecen duenari, emanen çαιο, eta içanen du gaindizca : bainan eztuenari, duena ere edeqnico çαιο.

13. Hartaracotz hitz estaliz mintço natçaiç hei; ceren dacusatelaric, ezpaitute ikhusten, eta entçuten dutelaric, ezpaitute entçuten ez aditcen.

14. Eta bethetçen da bequien baithan Isaias profetac erran duena : Beharriz entçunen duçue, eta ez adituco; eta beguiz ikhusico duçue, eta etçarete ohartuco.

15. Naguitu ecen çαιο populu huni bihoçça; eta gorrarena eguin dute, eta hertsidi-

tuzte beguiac; beldurrez beguiz ikhus deçaten, eta beharriz entçun, eta bihotcez adi, eta niganat itçul daitecen, eta senda detçadan.

16. Dohatsuae dira ordean çuen beguiac, ceren ikhusten baitute, eta çuen beharriac, ceren entçuten duten.

17. Erraiten darotçuet ecen eguia, hainitz Profetec eta guiçon çucenec guthicia içan dutela ikhustez çuec dakhusaçuena, eta ezpaitute ikhusi; eta entçuteaz çuec entçuten duçuena, eta ezpaitute entçun.

18. Çuec beraz adi eçaçue ereilearen iduripena.

19. Norbaitec entçuten badu erresumaco hitça, eta ez ongui harteen, ethorteen çαιο etsaia, eta edequitcen dio bihotcean ereina içan çaiçuena; huntaz aditu behar da bide bazterrean erein den hacia.

20. Toqui harritsuan erein dena bada, hurra dagoco hitça aditeen, eta berehala bozcariorequin harteen duenari :

21. Ordean eztio bere baithan erroric eman, eta halatan ez iraupenic ere : hargatic atsecabeac eta gaizqui bilhatceac hitçaren gatic heldu citçaizcoen beçain sarri, behaztopatcen da.

22. Elhorripean erein içan den hacia, bertee hitçaren aditçaile bati dagoca, ceinaren baithan mende huntaco antsiec eta aberastasunen lilluramenduec ithotcen baitute, eta deus ekhartcetic debeatcen.

23. Bainan lur onean erein içan den ha-

ciac, dakharque hitçaren aditçaile bat, ongui hartcen duena, eta ekhar-arazten dioena noiz batentçat ehun, noiz hirur hogoi, noiz hogoi eta hamar.

24. Bertce iduripen bat erakhatsi çaroen, erraiten çaroelarie : Ceruetaco erresumac iduri du guiçon bat, ceinac haci ona erein baitçuen bere landan.

25. Bainan ethecoac lo çaudecela, ethorri cen haren etsaia, eta erein cioen iraca oguiaren erdian, eta ioan cen.

26. Handitu cenean bada belharra, eta lastoa burutu, aguertu cen iraca ere.

27. Orduan etheco iaunari ethorri citçaizcon sehiac, erraitera : launa, eztuçu bihi garbia erein çure landan? Nondic dakharque bada iraca?

28. Ihardetsi çaroen : Ene etsaia da horren eguilea. Erran cioten sehiec : Nahi duçu goacen, eta iracac bil detçagun?

29. Ihardetsi çaroen : Ez, ezteçaçuen iracarequin batean oguia ere erroz itçul.

30. Utz eçatçue bata eta berteca handi ditzen uztaraino, eta uztaroan erranen daroet ephaileei : Bil eçaçue iraca lehenic, eta loth eçaçue çamaca, erre deçaguntçat; bainan oguia bil eçaçue ene bihiteguirat.

31. Berriz bertce iduripen bat erakhatsi çaroen, erraiten çaroelarie : Ceruetaco erresumac iduri du mustarda bihi bat, ceina guiçon batec hartu eta, erein baitçuen bere alhorrean.

32. Haci hura da haci gucietarie chehe-

ena; bainan handitu denean, handiago da bertee belhar guciac baino, eta çuhaitz eguiten da; halaco moldez, non aireco hegastinac ethortcen baitira haren adarretan cocateera.

33. Bertee iduripen bat ere erran çaroen: Iduri du ceruco erresumac lemmamia, ceina emazte batec hartcen baitu, eta eçartcen hirur neurri irinetan, orhe gucia haz dadin artean.

34. Hauc oro hitz estalitan erran ciotçaten Iesusec aditçaillei, eta etciteçaien mintço iduripenez baicic;

35. Bethea içan çadintçat Profetaren errana: Idequico dut ahoa, iduripenez mintço naiçela, eta crakhutsico ditut ceru-lurren hastapenetic gorderic çaudecen gauçac.

36. Orduan populua utciric, ethorri cen Iesus etcherat; eta dicipuluae hurbildu ci-tçaiçcon, erraiten ciotela: Cheha dieçaguçu iracaren iduripena.

37. Ihardetsi çaroen, eta erran: Haci onaren ereilea, guiçonaren Semea da.

38. Eta landa, mundua da. Haci ona beriz erresumaco umeac dira; eta iracac etsaiaren umeac dira.

39. Etsaia bada, hec erein dituen, da deabrua. Uzta da mende hunen akhabantça; eta uzta-ephaileac, dira aingueruac.

40. Hala nola beraz bilcen baitira iracac, eta suan erretcen, halaber guerthatuco da mende hunen azquenean.

41. Guiçonaren Semeac bere aingueruac

egorrico ditu, eta bilduco dituzte haren erresuman gaiz-bide emaile, eta gaichtaguinac oro.

42. Eta egotcico dituzte labe gorrirat : han içanen da nigar eta hortz-carrasca.

43. Orduan iustuec distiatuco dute iguzquiac beçala bere Aitaren erresuman. Beharrire duenac aditceco, adi beça.

44. Ceruetaco erresumac iduri ditu diru batçu landa batean gordeac : hec aurkhituric guiçon batec, estalten ditu; eta bozcarioz bethea badoha, dituenac saltcen ditu, eta landa hura erosten.

45. Ceruetaco erresumac iduri du oraino guiçon sal-crosle bat, perla ederren bilha dabilana.

46. Aurkhituric bada perla bat ederreñetic, ioan cen cituen gucien saltcera, eta perla hura crosi içan çuen.

47. Dirudi oraino ceruetaco erresumac sare bat, itsasora aurthiquitcen dutena, ceinac arrain mota gucietarie biltcen baitu.

48. Bethea ditequenean, idoquitcen dute arrantçaleec uraren bazterrera, eta han iarrire, berezten dituzte eta emaiten onac otharretan, țarrac aldiz botatcen.

49. Halaber guerthatuco da mendeen azquenean : ilkhico dira ainguernac, eta aldaratuco dituzte gaichtoac onen artetic,

50. Eta aurthiquico dituzte labe gorriturat; içanen da han nigar eta hortz-carrasca.

51. Aditu ditutçue hauc guciac? Diotsate hec : Bai, launa.

52. Eta hare erran çaroen : Bada cerueta-
co erresumari datcheconetan iaquintsun de-
na, etheco iaun baten pare da, ceinaç athe-
ratcen baititu bere gordailuetarie gauça ber-
riac eta çaharrac.

53. Eta iduripen hauc erakhatsi cituen on-
doan, ioan cen handie Iesus.

54. Eta ethorri cenean bere herrirat, hari
cen biltçarretan erakhasten, halatan non gu-
ciçc miretsiric, erraiten baitçuten : Nondie
othe ditu hunec çuhurteia hori, eta ikhus-
garri horieç?

55. Eztea hau çurguin-çeme? Eztea hu-
nen ama Maria deiteen, eta anaiac Iaques,
eta Ioseph, eta Simon, eta Iudas?

56. Eta eztira hunen arrebac oro gutar-
tean? Nondie dituzque beraz hunec horieç
guciçc?

57. Eta gaiz-bide hartcen çuten Iesus bai-
than. Erran çaroen bada : Ezta Profetarie
ohoratua eztenie, bere herrian baicen, eta
bere etchean.

58. Eta etçuen eguin han ikhusgarri haini-
teie, hequien sinhes-gogortasuna celacotz.

XIV. CAPITULUA.

*Ion Done Ioanes Baptista cephoetan; eta hil-
tcen dute. Bortz ogñiz osteac hazten ditu Ie-
susec. Iesus eta Ion Done Petiri uraren gai-
nean ibiltcen dira.*

1. ORDU hartan Herodes erreguec aditu
çuen Iesusez handizqui aiphatcen,

2. Eta erran çaroen bere cerbitçariei : Hori loanes Baptista da; hura bera da, hiletaric phiztua; eta hargatic hambat ikhusgarri eguiten dira haren escuz.

3. Herodesec ecen loanes har-araci çuen, eta estecaraci, eta cephoetan eçarri, Herodias bere anaiaren emaztea gatic;

4. Ioanesec erraiten baitcioen : Etçaitçu haiçu emazte horren içaitea.

5. Eta nola hil nahi baitçuen Herodesec, beldur içan cen populnaren, ceren baitçaducaten Profeta batentçat.

6. Herodesen sor-egunean bada, Herodiasen alaba dantçatu içan cen Herodesen aitcinean, eta onhetsi çuen;

7. Hambat non, cin eguinez aguindu baitcioen emanen cioela galde cioçoquen gucia.

8. Eta harc, aitecietic amae erran baitcioen, diotsa : Indaçu, hemenche, untei batean, loanes Baptistaren burua.

9. Galde horrec lotsatu çuen erregue; bainan cin eguin çuelacotz, eta mahainean harequin cirenen gatic, manatu çuen eman cequoela.

10. Eta egorri çuen ebaquitcera burua loanes Baptistari bere presondeguian.

11. Eta ekharri çuten burua untei batean, eta eman cioten nescatchari, eta harc eramanoen bere amari.

12. Guero ethorric haren dicipuluac, eraman çuten gorphutça, eta ehortci çuten, eta ioan ciren Iesusi erraitera.

13. Aditu cituenean horiec, Iesus, unteitto

batetara iganic, aldaratu cen handie cremura, bakhartasuna nahiz. Bainan iaquin çuen populuac, eta oinez iarrai qui citçaizcon hainitz hiritarie.

14. Ikhitcean bada unteitie, eta ikhustearquin iende bilduma handi bat, urricaldu citçaizcon, eta eriac sendatu cituen.

15. Nola ilhunari hari baitcen, hurbildu citçaizcon dicipuluac erraitera : Lekhu mortu bat da hau, eta ia eguna badoha ; egor eçatçu oste hauc, dohacela herrietarat, eta eros deçaten iateco behar dutena.

16. Bainan erran çaroen Iesusec : Eztute ceren ioan ; emoçete çuec iatera.

17. Ihardetsi cioten : Eztitugu eta hemen bortz ogui baicen, eta bi arrain.

18. Erran çaroen : Ekhar dietçadatçuet hunat.

19. Eta iar-aracirie osteac belharraren gainean, hartu cituen bortz oguiac eta bi arrainac, eta, beguiac cerura alchaturie, othoitz eguin çuen hequien gainean, hautsi cituen, eta dicipuluei eman çarozten, eta dicipuluec osteei.

20. Ian çuten guciec, eta ase ciren ; eta bildu cituzten goitituetarie hamabi sasqui phuscaz betheac.

21. Bada ian çutenac baciren bortz mila guiconetaraino, emazteac eta haur chumeac bertçalde.

22. Handie berehala hertchatu cituen Iesusec bere dicipuluac untcira igan çaitecen, eta çohacen uraren bertee aldera hura baino

lehen, populua guibelat egor ceçan bizquitartean.

23. Eta egorri çuen ondoan, igan cen mendi batetara bera bakharric, othoitz eguiteco. Eta arratsa ethorri cen, han ber-bera cegoela.

24. Bizquitartean dicipuluen unteia itsasoaren erdian uhinec cehatua çabilan; ecen haice gaichtoa cen.

25. Bainan gabazco hirur orduetan, ethorri citçaien Iesus, uraren gainean oinez çabilala.

26. Eta ikhusi çutenean nola itsasoaren gainean çabilan, lotsatu ciren, eta erran çuten : Mamua da. Eta icialdurarequin hasi ciren oihuz.

27. Ordu berean mintçatu citçaien Iesus, eta erran çaroen : Auçue (1) bihotz on : ni naiz, ez ici.

28. Ihardetsi cioen Piarresec : Iauna, çu baçara, aguin (2) dieçadaçut ethor nadin çu ganat, uraren gainean nohala.

29. Iesusec erran cioen : Çato. Eta iautsiric unteitic, baçabilan Piarres uraren gainean, Iesusen gana cihoala.

30. Bainan nola ikhusi baitçuen hazcarra cela haicea, icitu cen; eta hasi cen hondorat ioaiten, eta deihadar eguin cioen, cioela : Iauna, hel çaquizquit.

31. Eta berehala escua Iesusec hedaturic,

(1) *Auçue*, *auc*, içan eçaçue, içan eçac.

(2) *Aguintcea*, *manatcea*, edo hitz emaita.

lothu citçaion, eta erran cioen : Çaren sin-
heste aphurrecoa! Cergatic beldur içan du-
çu?

32. Eta igan cirenean unteirat, guelditu
cen haicea.

33. Untcian cirenac bada ethorri citçaiz-
con eta adonatu çuten, ciotela : Eguiazqui,
laincoaren Semea çara.

34. Eta uraren bertce aldera iraganic,
ethorri ciren Yenesargo lurrera.

35. Eçagutu çutenean herri hartaco guiço-
nec, adi-araci çuten inguru gucico herrieta-
ra, eta eri ciren guciae ekharri ciotçaten;

36. Othoizten çutelaric, utcioçoten bede-
ren soinecoaren heguia hunquitcera; eta hun-
quitu çutenac oro sendo guelditu ciren.

XV. CAPITULUA.

*Pharisauec gaizqui hartcen dute, Iesusen di-
cipuluec iaten baitçuten escuac garbitu ga-
be. Khanaandarraren alabari osasuna bihur-
tzen dio. Laur mila guiçon eta guehiago,
çazpi oquiz asetcen ditu.*

1. ORDUAN hurbildu citçaizcon Ierusalem-
tic heldu ciren Isquiribau eta Pharisau ba-
tçu, eta erran cioten :

2. Cergatic çure dicipuluec hausten dituz-
te gure aiteinecoetaric ethorri çarozquigon
usantçac? Eztatuzte ecen escuac garbitcen ia-
teracoan.

3. Iesusec ihardetsi çaroen : Eta cergatic hausten duçue cebonec laincoac aguindua, çuen usantçari iarraiquitecotçat? Iaincoac eecen erran du :

4. Ohora eçatçu aita eta ama; eta : Aita edo ama laidostatu duena, hil bedi.

5. Çuec berriz dioçue : Nore ere erranen baitio bere aitari edo amari : Nic Iaincoari escaintcen diotçadan emaitçac oro, çure onetan içanen dira;

6. Eta haina egon daitequela bere aita edo ama lagundu gabe : eta horrela ezdeustatu duçue Iaincoaren aguintça, çuen usantça delacotz.

7. Iduriz baicic on etçaretenac! Ala ongui çuetaz asmatu içan baitu Isaiasec, erran içan duencan :

8. Populu hunec eçpainez goosten nau; bihotça ordean urrun du niganic.

9. Bainan alpherretan ohoratcen naute, erakhasen dituztenaz gueroz guiçonon erakhaspen eta manuac (1).

10. Eta deithuric osteac bere ganat, erran çaroen : Entçun eçaçue, eta adi eçaçue.

11. Eztu ahoan sartcen denac satsutcen (2)

(1) Iauac hemen aiphatcen ditu guiçonon asmu gaichtoac, nola burhasoac ez laguntcea, Iaincoari emaiteco estacuruz; edo eguite eta ohitça arin eta berenaz ez deusac, nola escuen garbitcea, ustez hala bihotçac ere garbi ditezquela : eta çucenequin bata eta beritcea gaizquitçat dauzca.

(2) *Satsua*, lohia, cikhina.

guiçona; bainan ahotic ilkhiten denac satsuteen du guiçona (1).

12. Orduan hurbildu citçaizeon bere dicipuluae, eta erran cioten : Badaquiçu Pharisaucc, hitz hori entçun dutenean, gaizquirat itçuli dutela?

13. Ihardetsi çaroen : Ene Aita ceruetacoac landatu içan eztuen landarea, erroetaric atheratua içanen da.

14. Utz eçatçue horiec : itsuae dira, eta itsu aiteindari; bada itsu batec bertce itsu bat bidatcen badu, biac leera dohaz.

15. Piarresec hunen bertcerequin erran cioen : Açalca (2) dieçaguçu iduripen hori.

16. Ihardetsi çuen : Çuec ere oraino adimendu gabe çarete?

17. Eztuçue aditeen, ahòan sartcen direnac oro sabelerat dohacela, eta guero toqui gordeatarat aurthiquiten direla?

18. Bainan ahotic ilkhiten direnac, bihotçetic heldu dira; eta hec guiçona lohiten dute.

19. Bihotçetic heldu dira ecen gogoeta gaichtoac, guiçon hiltceac, bertceen emazteez goçatceac, liçunqueriac, ebascoac, gueçurrezco lekhucotasunac, burhoac.

20. Horiec guiçona liçunteen dute; bainan

(1) Bardin, egun debecuetan haragui iateac, eztu berenaz lohiten arima; bai ordean haragui eguinez, eliçaren manamendua hausteac.

(2) Açalcatcea, chehatcea, esplicatcea.

escuac garbitu gabe iateac, eztu guiçona satsutcen.

21. Eta handic ioanic Iesus, ethorri cen Tirgo eta Sidongo bazterretara.

22. Eta Khanaandar emazte bat, aldiri hetarie ilkhia, hasi citçaioen oihuz, erraiten cioela : Urricari nauçula, launa, Dabiten semea ; alaba dut deabruac hainitz oinhazcatua.

23. Bainan etcioen Iesusec hitz bat ihardetsi ; eta, hurbilduric dicipuluac, iarri citçaiçon othoizten, ciotela : Eguiocu nahi duena, eta egor eçaçu, ecen ondotic oihuz darraicu.

24. Ihardetsi çaroen Iesusec : Ez naiz egorria içan Israelen etheco ardi galduetarat baicen.

25. Bainan emaztea hurbildu citçaioen, eta ahuspez cegocoela, erran cioen : launa, hel çaquizquit.

26. Ihardetsi cioen : Ezta çucen haurren oguia har dadin, eta çakhurrei egotz.

27. Hare berriz erran cioen : Hala da, launa ; ordean potcho chumeec ere iaten dute bederen papurretarie, bere nausien mahain azpirat erortcen direnetarie.

28. Orduan Iesusec ihardetsi cioen : Oi emaztea ! çure sinhestea handia da ! Eguin bequiçu guthicia duçunaren arabera. Eta sendatua içan cen haren alaba ordu beretic.

29. Ioan cen handic Iesus, eta ethorri Galileaco itsas aldera ; eta mendi baten gainera iganic, iarri cen han.

30. Eta ethorri citçaitzen iende oste handiac, berequin çakharztela mutu, itsu, maingü, hebain, eta bertee hainitz eri; eta oinetan eçarri ciotçaten, eta sendatu cituen :

31. Hala non miretsi baitçuten, çakhusquetenean mutuac mintçateen, maingüac chuchen ibiltzen, itsuac ikhusten; eta handiesten çuten Israelen laincoa.

32. Iesusec bada bere ganat dicipuluac deithuric, erran çaroen : Urricalteen çaitçquit oste hauc, ceren hirur egun hautan enequin baitaude, eta ezpaitute cer ian; eta ian gabe eztitut egorri nahi, bereelaz bidean ahul (1) litezque.

33. Dicipuluec diotsote : Nondie bada guindueque mortu huntan oguirie asqui, hanelaco osteen asetceco?

34. Iesusec erran çaroen : Cembat oguiditutçue? Ihardetsi cioten hec : Çazpi, eta arraintto batçu.

35. Orduan manatu çuen populua iar çadila lurraren gainean.

36. Guero harturic çazpi oguiac eta arrainac, eta esquerrac bihurturic, hautsi cituen, eta eman ciotçaten dicipuluei, eta dicipuluec eman ciotçoten populuari.

37. Içan çuten guciec, eta ase ciren, eta gaineratu ciren plusquetaric, eraman cituzten çazpi otharre betheac.

38. Baciren bada ian içan çutenac laur

(1) *Ahultcea*, barnea ttipi içaitea.

mila guison, haur cheheac eta emazteac ber-
tchalde.

39. Eta populua guibelat egorri ondoan,
igan cen Iesus unteitto batetara, eta ethorri
cen Magdalaco bazterretara.

XVI. CAPITULUA.

*Iesusec Pharisaei miracuilu bat eztae equin
nahi. Ion Done Petiric aihortcen du Chris-
to, eta equina da Elicaren buruçagui. Iesu-
sen pairamendua, eta nola batbederac be-
har duen bere khurutcea eraman.*

1. ORDUAN ethorri citçaizcon Pharisauac
eta Sadducearrac, cer ahal çuen bada iaquin
nahiz, eta othoiztu çuten arakhuts cioçatela
cembait ceruticaco ikhusgarri.

2. Bainen ihardetsi çaroen : Arratsean
dioçue : Egun eder bat içanen dugu, gorri
da ecen cerua;

3. Eta goicean : Gaur, egun tcharra egui-
nen du, ecen holtz gorri (1) da, eta goibel-
dua da cerua.

4. Badaquiçue beraz cer dakharquen ce-
ruaren itchurac, eta laincoac adi-araci da-
rozquitçenen mugac eztaquitçatçue certarie
eçagut? Casta gaichto eta sinheste gabe hu-

(1) *Holtza*, escuara çaharrez *hedoia* erran nahi
da, eta aurkhicen da hitz hautan : Holtz-adarra edo
holtz-adarra, hortcia edo holteia, hortçantça edo
holtz-açantça.

nec ikhusgarri galde du, eta etçaiio emanen Ionas profetarena baicen. Eta hec han uterrie, ioan cen.

5. Eta uraren bertee alderat iragaitean, ahantzi içan çuten dicipuluec oguiric berequin hartcea.

6. Iesusec bada erran çaroen : Beguirauçue eta çain çaitzte Pharisauen eta Sadducearren altchagarritic.

7. Ordu berean gogoratu citçaien hei, eta cioten bere artean : Horrela dio ceren eztagun oguiric hartu.

8. Baiman iesusec baitçaquien cer cioten, erran çaroen : Sinbeste aphurrecoac, cergatic derasaçue cerorren artean, oguiric eztaçuela hartu?

9. Eztaçue aditeen oraino, eta etçarete orhoit bortz mila guiçoni eman bortz oguiez, eta cembat sasqui goitutu cinituzten?

10. Ez eta ere laur mila guiçoni eman çazpi oguiez, eta cembat otharre goitutu cinituzten?

11. Nola eztaçue aditeen ez nintçaitçuela oguiz mintço erraitean : Beguirauçue Pharisauen eta Sadducearren lemamitic?

12. Orduan aditu çuten, etçaroela erran beguira çutela ogui altchagarritic, baiman bai Pharisauen eta Sadducearren crakhaspetic.

13. Guero ethorri cen Iesus Cesarea Philipeeneco bazterretara, eta galde eguin çaroen dicipuluei : Nor dela diote guiçonaren Semea?

14. Ihardetsi cioten : Batçuec Ioanes Baptista, bertceec Elias, bertee batçuec berriz Ieremias, edo Profetetarie cembait.

15. Dioste Iesusec : Eta çuec, nor naicela dioçue?

16. Simon Piarresec ihardetsi cioen : Çu Christo çara, lainco biciaren Semea.

17. Eta Iesusec erran cioen : Dohatsu çara, Simon Ioanesen semea, çeren ezpaitaroçute hori haraguiac, ez eta odolac erakhatsi, bainan bai ene Aita çeructan denac.

18. Bada nic çuri erraiten daroçut, ecen Piarres çarela, eta harri horren gainean iarrico dutala ene Eliça, eta ifernuco atheac etçaizcola hari garaituco (1).

(1) Ion Done Petiric aithortu içan duenean hain garbiqui Iesusen iaincotasuna, Iesusec, sinbeste handi horren saritçat, eguiten du bere Eliçaren buruçagui; eta ez bakharric hura, bainan harequin batean Aita Saindu guciac, ceinac haren Erromaco alkhian iarri behar baitciren ondoco mendeetan. Lehenic deitcen du Iesusec *Petiri*, *Harria*, Siriaco mintçalan *Khephas*; icen goithi hortaz adi-arazten duela, haren gothortasunaren gainean iartcen duela Eliça, higuì, khordoca eta aurthic eztadin nehoiz ere. Guero emaiten dioçea çeruco gakhoc, adi-araci nahiz nola ahal guciac dituen çeruan eta lurrean. Azquenean hitz emaiten dio, *ifernuco atheac* nehoiz etçaizcola garaituco; erran nahi du ifernuco ispiritu gaichto gucièn indarrac eta ahalac azpiratuco dituela. Hebreo hizcuntçan ecen *atheac* erraiten ciren *botherca* erraitecotçat, çeren hiriçtaco cargudunac atheen aicineco placetan biltcen obi baitciren, bereçiqui batbederari bere çucenac aucietan bihurtceco. Holatan Piarresec eta haren ondoco Erroma-

19. Eta çuri emanen darozquitçut ceruetaco erresumaco gultçac (1); eta cer nahi esteca deçaçun lurraren gainean, eta hura estecatua içanen da ceruan ere; eta cer nahi desloth deçaçun lurraren gainean, eta hura deslothua içanen da ceruan ere.

20. Orduan debeatu çaroen dicipuluei nehorri erraitea hura cela Iesu-Christo.

21. Ordu beretic ere hasi citçaien aguer-teen nola beharço çuen ioan Ierusalemera, eta hainitz pairatu hango Çaharretaric, Isquiribauetaric eta Apez nausietaric; nola behar çuten hil, eta hirugarren eguncan phiztucó cela.

22. Eta berecherat harturic, hasi citçaien Piarres erantçuten, ciotsola : Balinba ez, launa; ez bide çarotçu holacoric guerthatuco!

23. Bainan itçuliric erran çioen Piarresi : Çohaz niganic, Satan, gaizquirá naramaçú, ez ditutçulacotz onhesten laincoaren gauçac, bainan bai guiçonenac.

24. Orduan erran çaroen Iesusec bere dicipuluei : Baldin nehorc nahi badu ethorri ene ondotic, ukho eguin bioça bere buruari, eta iasain beça bere khurutcea, eta iar-raic bequit.

25. Eçen nore ere nahico baitu bere hu-

co aphezpicuec gucizco ahala dute Eliça sainduan, eta Iesu-Christo beraren ordaintçat behar dira eçagutu.

(1) Gakhoac.

rua çaindu, eta hare galduco du; bainan nore ere galduco baitu bere burua ni gatic, eta hare aurkhituco du.

26. Ecen cer lihoaque guiçon bati, baldin mundu gucia irabaz baleça, eta bere arima gal? Edo cer eman deçaque guiçonac bere arimaren ordain?

27. Ecen guiçonaren Semea ethorri behar da bere Aitaren handitasunaz iauntcia, eta bere aingueruequin, eta orduan bihurtuco du bat bederari eguin dituenen arabera.

28. Erraiten darotçuet eguiaz : Badira hemen direnetaric batçu hilen eztirenac, ikhus deçaqueten artean guiçonaren Semea bere erresuman heldu dela.

XVII. CAPITULUA.

Jesusen itchuraz aldatcea Thaborreco mendi gainean. Nola ilhargui aldidun guiçon baten ganic deabrua egozten duen, dicipuluec ecin khendu çutena. Legarra pagatcen du, bere pairamenduaz aiphatcen.

1. ETA handie sei egunen buruan, hartu cituen Iesusec berequin Piarres, Iaques eta Ioanes haren anaia, eta craman cituen mendi gora batetarat, bertee nehere etçacusala.

2. Eta itchuraz guciz aldatu içan cen hequien aiteinean. Eta eguin cen haren begui-thartea iguzquia beçain argui, eta haren soinecoac churi elhurra beçala.

3. Eta betbetan aguertu citçaitzen Moises eta Elias, harequin mintço cirela.

4. Piarresec bada erran cioen Iesusi : Iau-na, ongui gara hemen : atseguin baduçu, eguin detçagun hementche hirur etchola, bat çuretçat, bat Moisesen, bat Eliasen.

5. Oraino mintço cela, hedoi arguitsu bat-ec estali içan cituen ; eta hain bertcenare-quin, boz bat ilkhi cen hedoietic, cioela : Hauche da ene Seme maitea, ceinetan har-teen baitut ene atseguin gucia : hau entçun eçaçue.

6. Hori aditcearequin, erori ciren dicipu-luac ahuspez lurrera, eta harritu ciren.

7. Bainan hurbildu citçaien Iesus, eta hunquitu cituen, eta erran çaroen : Iaiqui çaitetzte, eta eztuçnela beldurric.

8. Orduan, goititu cituztenean beguiac, nehor etçuten ikhusi Iesus bera bakharric baicen.

9. Eta menditic iausten hari cirela, de-beçu eguin çaroen Iesusec, eta erran : Ne-hori ezterroçuela cer ikhusi duçuen, guiço-naren Semea hiletaric phitz daitequen ar-tean.

10. Eta galdeguin cioten dicipuluec : Cer-gatic bada Isquiribauec erraiten ohi dute, Elias lehenago ethorri beharra dela?

11. Ihardetsi çaroen : Eguia da, Elias ethortcecoa da, eta gauça guciac ongui di-tezquen beçala eçarrico ditu.

12. Bainan erraiten darotçuet, cen Elias ia ethorri dela, eta eztute eçagutu; aiteitic

eguin diote nahi ičan dutena oro. Halaber pairatuco du guizonaren Semeac ere hequien ganic.

13. Orduan ohartu ciren dicipuluac Ioanes Baptistaz mintçatu citçaiela.

14. Eta ethorri ičan cenean populua gana, hurbildu citçaioen guizon bat, eta oinetan belhaunico eçarriric, erran cioen : Iauna, urricai bequicu ene semea, ceren ilhargui aldiac baititu, eta oinhace handitan baita, ecen erortcen da maiz surat eta maiz ure-rat.

15. Eta ekharri ičan diotet çure dicipuluei, bainan ecin sendatu dute.

16. Iesusec ihardetsi çuen : Oi sinhesgogorrac eta bihurriac! Noiz artean çuequin ičanen othe naiz? Noiz artean iasainen othe çaituztet? Ekhar dieçadaçuet huna.

17. Eta mehatchatu çuen Iesusec deabrua, eta ilkhi cen, eta sendatua ičan cen haurra ordu beretic.

18. Orduan hurbildu citçaiaccon dicipuluac Iesusi ichilic, eta erran cioten : Cergatic bada guc ecin khendu dugu deabru hura?

19. Iesusec erran çaroen : Çuen sinhesgogortasuna gatic. Erraiten darotçuet ecen eguiac : Baldin bacindute mustarda bihi bat den becembat sinheste, erran cinioçoquete mendi horri : Oha hemendic harat; eta ioan liteque, eta ez laite deus ecin eguin cineça-quetenic.

20. Bainan deabru mota hori ezta ilkhi-teen othoitz eta barur eguitez baiçen.

21. Galilean cirela bada, erran çaroen Iesusec : Guïçonaren Semea saldua içan beharra da guïçonen escuetara ;

22. Eta hilen dute , eta heren egunean phiztucò da. Eta atsecabetu ciren handizqui.

23. Eta ethorri içan cirenean Capharnaumera , ien citçaizcon Piarresi bi drakhma biltçaileac (1), eta erran cioten : Çuen nau-siac ez ditu bi drakhmac pagatcen ?

24. Ihardetsi çuen : Bai bada. Eta etchean sarthu cenean, aiticindu citçaioen Iesus er-raitera : Çer çaitçu, Simon? Lurreco erre-gueec nor ganic hartcen ohi dute cerguera? Bere umectarie, ala atcectarie?

25. Ihardetsi cioen harc : Atcectarie. Erran cioen Iesusec : Beraz umeecc ez dute çor?

26. Bainan gaiz-bideric horier ez demoteguntçat, çohaz itsasora, aurtic eçaçu çure amua; eta atheratucò duçun lehen arrainari ahoa idee dioçoçu; eta aurkhitucò baitioçu laur drakhmaco bat, har eçaçu hura, eta emocule enetçat eta çuretçat.

(1) *Bi drakhma* ciren ludutar bakhoitçac Erromarrei urthe oroz çor cioten *çerga*, *çerguera*, *legarra*, *imposa*. Bi drakhma baciren hurbil gure hogoi sosac becembat.

XVIII. CAPITULUA.

Nola behar dugun gure burua aphaidu. Gaiz-bideric ez emaitiaz, bereciqui ttipiei. Bakhoitçac nola behar duen bere hurco laguna bide çucenera bihurtu. Ardi basatua. Bidegabeac cembatetaraino barkhatu behar diren. Sehi esquer gabea eta bihotz gogorra.

1. ORDUTSU hartan berean hurbildu ciren dicipuluac Iesusen gana, eta erran cioten : Nor uste duçu handiena daitequela ceruetaco erresuman?

2. Eta Iesusec deithuric bere gana haur chumetto bat, eçarri çuen hequien erdian.

3. Eta erran çaroen : Eguiaz erraiten darotçuet : Baldin ezpaçarete hobeagoteen, eta ezpaçarete haurtto batçu beçalacatcen, etçarete ceruetaco erresuman sarthuco.

4. Norc ere beraz bere burua aphaiteen baitu haurtto hunen heinera, eta hura da handiena ceruetaco erresuman.

5. Eta norc ere ongui eguiten baitio hunc-laco haurtto bati ene icenean, niri neroni eguiten darot.

6. Bainen norc ere, gaiz-bideric emaiten baitio ni baithan sinhesten duten chume hautarie bati, hobe luque hare lotcen baliote lephotic ihara harri bat dilindan, eta aurthiquiteen balute itsas hondarreraino.

7. Çorigaitz munduari gaiz-bideen gatic! Baitezpada guerthatuco dira gaiz-bideac ;

bainan ondico guiçonari, ceinen ganic gaizbidea heldu baita!

8. Baldinetariae bada çure escuac edo çure oinaç gaizquirat eramaiten baçaitu, ebaqui eçatçu, eta egotz çu ganic urrun; hobe da çuretçat sar çaitecen bicitcean escu-bakhoizdun edo maingu, ecen ez bi escuac edo bi çangoac ditutçula, aurthiquia içan çaitecen su bethierecorat.

9. Eta baldin çure beguiac gaizquirat eramaiten baçaitu, idoc eçaçu, eta iraiç çu ganic urrun; hobe da çuretçat begui bakhar batequin sar çaitecen bicitcean, ecen ez bi beguiac ditutçula, egoteia içan çaitecen ifernuco surat.

10. Beguirauçue gutitan educ ezteçaçuen chume hautaric batto ere; erraiten darotçuet ecen hauquien aingueruec ceruetan bethi dakhusatela ene Aita ceruetan denaren beguithartea.

11. Ethorri içan da ecen guiçonaren Semea galdu cenaren bilha.

12. Cer çaitçue? Baldin baditu guiçon battec ehun ardi, eta hetaric bat basatcen baçαιο, eztoha othe, laur ogoi eta hemereticiaç mendietan utciric, basatu çaioenaren bilha?

13. Eta baldin guertha badadi ediren deçan, erraiten darotçuet eguiac, bozcario guehiago duela hartaz, ecen ez laur hogoi eta hemeretei basatu eztirenez.

14. Halaber eztu nahi çuen Aita ceruetan denac chume hautaric bat ere gal dadin.

15. Baldinetariac çure anaia hobendun bada çure alderat, çohaz, eta beguietara eman dioçoçu bi bien artean ichilie; aithorteen badarotçu, irabaci duqueçu çure anaia.

16. Bainan ezpaçaitu nahi aditu, har eça-çu oraino çurequin guiçon bat edo bia, eguiteco gucia dohantçat bi edo hirur lekhu-coen erranera.

17. Hec ere ezpaditu aditu nahi, erroçu Eliçari; ezpadu ordean Eliça ere nahi aditu, edue eçaçu pagano eta publicano batentçat.

18. Egniaz erraiten darotçuet: Cer ere lothuco baituçue lurraren gainean, eta hura lothua içanen da ceruan ere; eta cer ere des-amarratuco baituçue lurraren gainean, eta hura desamarratua içanen da ceruan ere.

19. Berriz diotsuet: Baldinetariac çuetaric biec elkhar aditeen badute lurraren gainean, eta cerbait galdeguiten, cer nahi içan dadin, ardietsico dute ene Aita ceruetan dena ganic.

20. Ecen non ere baitira bia edo hirur bil-duac ene icenean, han naiz ni hequien er-dian.

21. Orduan hurbildu citçaioen Piarres, eta erran cioen: Iauna, cembat alditaraino-coan, ene anaiac bide-gabe eguiten badarot, ahantci beharco diot? Çazpi alditaraino?

22. Diotso Iesusec: Eztarotçut erraiten çazpitaraino, bainan bai çazpitan hirur hogoi eta hamarretaraino.

+ 23. Halatan iduri içan deçaque ceruetaco erresumac erregue bat, ceina iarri nahi içan

baitcen bere sehiequin çor-hartceen chehateen.

24. Hasi cenean bada, ekharri cioten bat çor ciozcana hamar mila talentu (1).

25. Bainan nola ezpaitçuen nondie bihur, manatu çuen nausiace sal eççatela hura, bere emaztea, bere haurrac eta cituenac oro, eta bihur-araz cioçotela çor çuena.

26. Orduan sehi hare bere burua nusiaren oinetarat aurthiquirie, othoizten çuen hertsiqui, erraiten cioela : launa, emadaçut ephe, eta guciac oro bihurtuco darozquitçut.

27. Urricaldu citçaioen bada nusiari sehi hura, eta utci çuen, eta çorra ere guibelat eman cioen.

28. Bainan ilkhitecan, aurkhitu çuen sehi hare bere schi-quidetarie bat, ceinac çor baitciozcan ehun denario (2); eta lephotie ceducala, ithotceco çorian, erran cioen : Emadateie çor daroztacanac.

29. Eta sehi-quide hura, oinetarat eroririe, othoizea cegocan, erraiten cioela : Emadaçut ephe, eta guciac oro bihurtuco darozquitçut.

30. Bainan hare etcioen eman nahi içan; aicicie ioan cen cephoetan eçar-araztera, bihur cioçoquen artean çor cioena.

(1) *Talentua* dirutce bat cen, gure dirutan bortz mila liberatara errechqui helteen cena.

(2) *Denarioa*, Erromatarren diru bat, gure hamar sosecoa baino guelichagocoa cena.

31. Bertee sehi-quideac bada, ikhusiric cer guerthatu içan cen, damu handitan sarthu ciren; eta ethorri citçaizcon bere nau-siari erraitera iragan ciren guciac.

32. Orduan deithu çuen nausiac, eta er-ran cioen: Sehi gaichtaguina, hire çor gu-cia guibelat eman daroat, ceren othoiztu nauan:

33. Etcitçaican bada hiri ere urricaldü be-har hire sehi-quidea, niri hi urricaldü ha-tçaitan beçala?

34. Eta baserreturie, egorri çuen bere iaunac ceha ceçatela, çor cioen gucia bihur cioçon arteraino.

35. Halaber ene Aita ceruetacoac ere egui-nen darotçue çuei, baldinetariaç ezpadioçue bat bederac bere anaiari barkhateen bihotz osoz.

XIX. CAPITULUA.

*Nola ezitiquen ezcontça hauts. Bihotcez eba-
quiez. Haur ttipiac nola Iaunac benedica-
tçen dituen. Morroin aberatsaz, eta cein
gaitz den aberatsac salba ditecen. Iesus ga-
tic guciac uzten dituenaren sari nasai eta
gaindizcacoa.*

1. SOLHAS horien ondoan, ioan cen Iesus Galileatic, eta ethorri cen Iudeaco bazterre-tarat, Iordan ibaiaren bertee aldega gaindi.

2. Eta oste handiac iarraiçui citçaizcon; eta hequien arteco eriaç sendatu cituen.

3. Pharisauac bada hurbildu citçaizcon, hura cembait hutsetan hatceman nahiac, eta erran cioten : Haiçu othe çaiço guiçon bati bere emaztea uztea, cer nahi den gatic?

4. Ihardetsi çaroen : Eztuçue iracurri, hastetic guiçona eguin çuenac, guiçona eta emaztea eguin cituela, eta erran çaroela :

5. Hartaracotz utcico ditu guiçonac aita eta ama, eta atchequico du bere emaztearequin, eta içanen dira biac bat haragui batean.

6. Bada guerozgoiti eztira bia, bainan bai haragui bat. Beraz laincoac batu duena, guiçonac ezpeça berech.

7. Hec erran cioten : Cergatic bada manatu içan du Moisesec, eman daquioela emazteari utcia delaco argui bat isquiribuz, eta guero utz daitequela?

8. Ihardetsi çaroen : Ceren Moisesec, çuen bihotz-gogortasunari behatuz, haiçu eguin baitarotçue çuen emazteen uztea; hastetic ordean ezta horrela içatu.

9. Bada nie erraiten darotçuet : Norc ere utcico baitu bere emaztea, ezpada ceren bertee guiçon batequin egon den, eta ezconduco baita bertee emazte batequin, haina lohiquerian datça; eta batec utcia bertee batec hartcen badu, hura ere lohiquerian datça (1).

(1) Iaunac cilhegui eguiten dio senharrari bere emaztea gatic berechtea, bertee nor nahiequin nahastu içan denean; ez ordean, bere emaztea utciric, bertee baten hartcea. Moisesen leguea Iesu-Christorenac hunela çuentcen du, hastapenean cen beçala berriz eçarriz.

10. Erran cioten dicipuluec : Baldin horrelacoa behar badu guiçonac ičan emaztearen alderat, ezta on ezcontcea.

11. Ihardetsi çaroen : Eztira ere oro gai horren aditceco, bainan hainac bakharric, ceinei emana ičan baitçaie cerutic.

12. Badira ecen ebaquiac, bere amaren sabela danic halaco sorthu direnac; eta badira ebaquiac guiçonec halacatu dituztenac; eta badira bere buruac ebaquitçat daduzcatenac ceruetaco erresuma irabaztea gatic (1). Hau adi deçaquenac adi beça.

13. Orduan ekharri ciotçaten haur ttipi batçu, eman ciotçatentçat escuac buruen gainean, eta hequientçat othoitz eguin ceçan. Eta dicipuluec mehatchuz urruntcen cituzten.

14. Iesusec ordean erran çaroen : Utz eçaçue haurtto hauc, eta ez debeca ni ganat ethortcetic; hunelacoena da ecen ceruetaco erresuma.

15. Eta escuac gainean eçarri ciotçatenean, ioan cen handic.

16. Eta guiçon gazte batec, hurbilduric, erran cioen : Nausi ona, cer ongui eguin behar nuque bicitce bethierecoa ardiets deçadantçat.

17. Erran cioen Iesusec : Cergatic ona dei-

(1) Horrela ebaquiac, San Agustinen arabera, hainac dira, ceinec, haraguico atseguin haiçu direnei ere osoqui ukho eguinic, bihotz garbitasun handi batequin launari iarraiquitcen baitçaizco.

icen nauçu? Iaincoa da bakharric ona dena. Bertçalde, nahi baduçu bicitcean sarthu, begnira eçatçu manamenduac.

18. Morroinae (1) galdeguin cioen : Cer manamendu? Ihardetsi cioen Iesusec : Eztuçu nehor hilen; etçara bertteeren emazteaganatuco; eztuçu ebatsico; eztuçu lekhuco-tasun gueçurrezcoric eguinen;

19. Ohora eçatçu aita eta ama, eta maitha eçaçu çure urkho laguna çure burua beçala.

20. Diotso guiçon gazte horrec : Horiec guciac beguiratu ditut ene gaztetasunetic; cer dut oraino escas?

21. Diotso Iesusec : Nahi baduçu eguin guciz ongui, çohaz, sal eçatçu ditutçunac, emozquiotçu beharrari, eta içanen duçu aberastasun handi bat ceruan; eta guero çato, iarraic çaquizquit.

22. Hitz horiec aditu eta, ioan cen morroin hori bihotz-minduric, ceren onthasun handien iabe baitcen.

23. Eta Iesusec erran çaroen bere dicipuluci : Eguiaz erraiten darotçuet, aberatsa nequez sarthuco dela ceruetaco erresuman.

24. Berriz ere erraiten darotçuet : Errechago da camelu bat orratz baten chilhotic iragan dadin, ecen ez aberats bat ceruetaco erresuman sar dadin.

25. Horiec adituric balditu içan ciren handizqui, eta cioten : Beraz nor da salba ahal daitequena?

(1) *Morroina*, guiçon gaztea.

26. Behatu çaroen Iesusec, eta erran : Bai, ecin daitequena da guïçonentçat; ordean laincoarentçat deus ezta eguiquiçun eztenic.

27. Orduan Piarresec erran cioen : Huna non gue utci ditugun gauça guciac, eta iar-raiqui gaitçaizquitçu; cer içanen dugu bada saritçat?

28. Iesusec ihardetsi çaroen : Diotsuet eguiaz : Çuec niri iarraiqui çaiçquidatenac, mende hauquien erreberitcean, noiz ere guïçonaren Semea iarrico baita bere handitasunaren alkhian, iarrico çarete hamabi iar-lekhutan, iuiatcen ditutçuela Israelgo hamabi leinuac (1).

29. Eta nore ere utcico baititu bere etchea, edo bere anaiaç, edo bere arrebac, edo aita, edo ama, edo emaztea, edo bere haurrac, edo bere lurrac, ene icena gatic, hainari ordain emanen çaio chunetan bertce hainbertce eta bicitce bethierecoaz goçatuco da.

30. Bada hainitçac içanen dira lehen cirenac azquen, eta azquen cirenac lehen.

XX. CAPITULUA.

Mahastiçainen iduripena. Iauna bere pairamenduaz aiticinetic mintço da. Zebedeoren semeen galdea. Ierikhoco itsua.

1. Iduri du ceruetaco erresumac ethecoiaun bat, ceina ilkhi baitcen goiz goicetic languileac eguitera bere mahasticotçat.

(1) *Leinua*, erran nahi da familia edo arraça.

2. Eta hitz harturic languileequin hunen bertcez eguneco, egorri ičan cituen bere mahastirat.

3. Ilkhi cen berriz bederatcietaco irian, eta ikhusi cituen bertce batçu plaçan alpher çaudecela.

4. Eta erran çaroen : Çohazte çuec ere ene mahastirat, eta çucen ditequena emanen darotçuet.

5. Eta ioan ciren. Ilkhi cen oraino egüerditan, eta handic hirur orenetan ere, eta gauça bera eguin çuen.

6. Azquenean ilkhi cen arrats-aldeco borteen inguruan, eta aurkhitu cituen bertce batçu alpher çaudenac, eta dioste : Cergatic hemen çaudete egun gucian deus eguin gabe?

7. Diostete hec : Ceren nehore ezpaicaitu galdeguin. Erraiten diote : Çohazte çuec ere ene mahastirat.

8. Arratsa ethorri denean bada, etheco-iaunac erraiten dio bere muthil-nausiari : Deith eçatçu languileac, eta emoçute bere irabacia, azquenetic hasiric lehenetaraino.

9. Hurbildu cirenean arratseco hortz orduen ingurutsuan ethorri cirenac, ičan çuten bakhoitçac denario bat (1).

10. Eta hurbiltcean lehen ethorriac, uste ičan çuten ičanen çutela guehiago; bainan ičan çuten hequiec ere denario bana.

11. Eta hura hartcearequin, bacerasaten etheco-iaunarentçat,

(1) *Denarioa* gure hamar sosen ingurua cen.

12. Ciotela : Azquen ethorri hauc oren bat baxharra lanean hari ičan dira, eta gurequin bardin eguiten ditutçu, iasain dugularie guc egun osoaren beroa eta nekhea.

13. Bainan hare ihardetsi cioen hequieta-ric bati, cioela : Adisquidea, ez tarotçu bi-degaberie eguiten; etçara enequin hitz-har-tua eguneco denario batez?

14. Har eçaçue heldu çaitçuna, eta çobaz; nahi diot bada azquen ethorri huni ere eman çuri becembat.

15. Ez naiz haiçu nahi dutanaren eguite-ra? Ala bekhaizti çara çu, ceren ni ona nai-çen?

16. Horrelache içanen dira azquenac le-hen, eta lehenac azquen; hainitçac ecen dira deithuac, hautatuac ordean guti.

17. Ierusalemera cihoala guero Iesus, hartu cituen hamabi dicipuluac berech, eta erran çaroen :

18. Huna non goacen Ierusalemera, eta guiçonaren Semea saldua içanen çaiç Apez aitcindariei eta Isquiribauei, eta hequieç hil-aracico dute;

19. Eta emanen dute paganoen escueta-rat, escarnia deçatentçat, eta açota, eta khu-rutec bati ios; eta hiletarie phiztuc da hirur-garren egunean.

20. Orduan hurbildu citçaioen Zebedeo-ren semeen ama, bere semeequin, eta bel-haunico eçarri citçaioen, adi-araciz cerbait nahi cioquela escatu.

21. Iesusec erran cioen : Cer nahi duçu?

Harc diotso : Aguin eçaçu iar daitecen ene bi seme hauc, bata çure escuinean, eta bertea çure ezquerrean, çure erresuman.

22. Ihardetsi çaroen bada Iesusec : Eztaquiçue cer galdeguiten duçuen : Edan diroçue nic edan behar dudan unteitic ? Diotsote hec : Edan deçaquegu.

23. Harc berriz dioste : Hala da, ene unteitic edanen duçue; ordean ene escuinean edo ezquerrean iartcea, etçait niri çuei emaita; bainan hainec içanen dute, ceinei aphaindu baitaroc ene Aitac.

24. Horiec entçutean, haserretu ciren bertec hamarrac bi anaientçat.

25. Iesusec bada deithu cituen bere ganat, eta erran çaroen : Badaquiçue populu atceetan erregueac nausitecen direla, eta ahalsucneeç gogorqui erabilteen dituztela.

26. Ordean ezta hala içanen çuen artean; bainan norc ere nahico baitu çuen artean handiena içan, çuen cerbitçari içan bedi;

27. Eta norc ere nahico baitu çuen artean lehena içan, biz çuen sehi.

28. Hala nola guiçonaren Semea ezpaita ethorri cerbitçatua içaiteco, bainan bai cerbitçatcera, eta emaitera bere bicia hainitecen erospentetan.

29. Ierikhotic ilkhitecen cirela, iarraiçui citçaioen iende aralde handi bat.

30. Eta bi itsu bide bazterrean çaudecenac, adituric ecen Iesus iragaiten cela, hasi citçaiçcon oihuz erraiten : Iauna, Dabiten semea, gaitçatçun urricari.

31. Iendetce hare bada mehatchatcen cituen ichil citecela ; bainan hec oraino gorago oihuz cioten : Iauna , Dabiten semea , gaitçatçun urricari.

32. Orduan baraturic, Iesusec deithu cituen, eta erran çaroen : Cer nahi duçue daquiçuedan ?

33. Diotsote : Iauna, idec daquiçquiguçun beguiac.

34. Ürricaldu citçaiçcon bada Iesusi, eta beguiac hunquitu ciotçaten. Eta berehala hasi ciren ikhusten, eta iarraiçqui citçaiçcon.

XXI. CAPITULUA.

Iesusen sartcea Ierusalemene. Templotic egozten ditu saltçailleac. Cer escuz equiten dituen bere equite miresgarriac. Bi semeen, mahastiçainen, etche buruco harriaren iduripenac.

1. HURBILDU cirenean Ierusalemene, eta ethorri Bethphayeco aldera, Olibetaco mendi heguira, Iesusec egorri cituen bi dicipulu,

2. Erranic : Çohazte aiticinean duçuen herisca hortara, eta sartce-sartcean aurkhituco duçue asto bat bere umearequin, estecatua dagoela; deslothuric hura, ekhar dieçaduçuet.

3. Eta baldin nehore deusic erraiten bada rotçue, erroçue ecen Iaunac behar dituela, eta ordu beretic utcico darozquitçue.

4. Bada hori gucia eguin ičan cen, bethe çadintçat Isaias profetaç erran çuen hitz hau :

5. Erroçue Siongo alabari : Huna non heldu çaitçun çure Erregue eztiã, iarria asto baten eta bere umearen gainean.

6. Dicipuluac bada ioan ciren, eta eguin ičan çuten Iesusec manatu çaroen beçala.

7. Eta ekharri cituztenean astoa eta umea, bere soinecoez estali cituzten, eta iar-araci çuten gainean.

8. Iende oste handi batec ere hedatu cituen bere soinecoac bidean; bertce hatçuec berriz, çuhaitçetarie adarrac hautsiric, aurthiquitcen cituzten bidera.

9. Eta guciac, aitecinean cihocacnac eta ondotic heldu cirenac, oihuz çaudecen, ciotela : Agur, Dabiten semea; ongui ethorri çarela, laincoaren icenean heldu çaquizquiguna; alchatua ičan çaitela ceru goreneta-raino!

10. Eta sarthu cenean Ierusalemen, hiri gucia iaiqui cen, eta galde çuten oroc : Nor da hau?

11. Eta harequilaco iendecc cioten : Hori da Iesus profeta, Galilea Nazarethecoa.

12. Iesus bada sarthu cen temploan, eta etchatu cituen handie saltçaille eta erosle guciac; eta aurthiqui cituen diru khambia-tçailleen mahainac eta uso saltçailleen alkhiaç.

13. Eta erran çaroen : Isquiribatua da : Deithua içanen da ene etchea, othoitceco

etchea, eta çuec eguin duçue ohoin cilho bat.

14. Eta ethorri citçaizeon temploan itsuac eta mainguac, eta sendatu cituen.

15. Ikhusirie bada Aphez nausiec eta Isquiribauec eguin cituen gauçã miresgarriac, eta nola haurrac oihuz çãudecen temploan, ciotela : Agur eta khur Dabiten semeari! haserretu ciren handizqui.

16. Eta erran cioten : Badantçeuçer cer dioten horiec? Ihardetsi çaroen Iesusec : Bai, badantçut; eta çuec eztuçue egundaino iracurri nola errana den : Haurttoen eta bulharrecoen ahotic athera duçu laudorioric garbiena?

17. Eta hec utciric, ilkhi cen hiritic Bethaniarat, eta han iragan çuen gaua.

18. Biharamun goicean bada, hirirat bihurtcen cela, gosetu cen.

19. Eta ikhusirie phico hondo bat bide bazterrean, hurbildu cen haren aldera, eta ezpaitcioen densic khausitu historic baicen, erran cioen : Nehoiz eztadila deus onic hitaric sor. Eta betbetan ihartu cen phico hondo.

20. Hori ikhustearquin, harritu ciren dicipuluac, erraiten çutela : Nola batbatean ihartu den!

21. Erran çaroen Iesusec : Eguiaz diotsuet : Baldin baduçue sinhestea, eta khordocateen eztena, eztuçue choilqui phico hondoaz eguiten ikhusi duçuenã eguinen, bainan oraino mendi horri berari erraiten ba-

dioque : Khen hadi hortie, eta aurthic hadi itsasorat, eguinen da.

22. Eta cer nahi othoittean sinhesterequin galde deçaquen, ardietsico duque.

23. Ethorri cenean templorat, hurbildu citçaizcon Apez aiteindariae eta Çaharrac, erakhasen hari cela, eta erran cioten : Cer escu duqueçu gauça horien eguiteco, eta norc eman darotçu ahal hori?

24. Ihardetsi çaroen Iesusec : Eguinen darotçuet bada nic ere galde bat; eta ihardesten badarotaçuet çucen, erranen darotçuet nic ere cer escuz hauc eguiten ditudan.

25. Ioanesen bathaioa nondicacoa cen? Ceruticacoa, ala guiçonon ganicacoa? Hec berriz, gogoetan çaudecen, ciotsatela bere baithan :

26. Baldin ihardesten badugu, cerutic cela, erranen darocu : Cergatic beraz eztuçue hura sinhetsi? Eta baldin baderragu, guiçonetarie cela, beldur içaiteco dugu populua- ren. Guiee een Ioanes Profeta batentçat ceducaten.

27. Ihardetsi cioten bada Iesusi, eta erran : Eztaquigu. Eta hare erran çaroen : Eztarotçuet bada nic ere erraiten cer escuz gauça hauc eguiten ditudan.

28. Bainan huntaz cer çaitçue? Guiçon batec bacituen bi seme, eta guehienari ce- goela, erran çioen : Ene semea, çohaz egun ene mahastian lanean haritcerat.

29. Ihardetsi cioen hare : Eztut nahi ioan. Bainan guero urriquituric, ioan cen.

30. Berriz bertceari cegoela, erran cioen gauça bera. Hunec ihardetsi cioen : Banoha, launa. Eta etcen ioan.

31. Bietarie ceinec eguin ičan othe du aitaren nahia? Diotsote : Lehenac. Iesusec erran çaroen : Eguiaz erraiten darotçuet : Publicanoac eta emazte galduac aitecindueo çaitçue ceruetaco erresumara.

32. Ethorri ičan çaitçue ecen loanes, çucentasunean bici cela, eta hura eztuçue sinhetsi; publicanoec ordean eta emazte galduac sinhetsi dute, eta çuec hori ikhusi duçuen arren, etçarete hargatic urriquititan sarthu, eta eztuçue sinhetsi nahi ičan.

33. Bertce iduripen bat entçun eçaçue : Bacen etheco-iaun bat, ceinac landatu baitçuen mahasti bat, eta inguratu çuen hesi batez, dolhare bat (1) ere eguin çuen, eta dorre bat altchatu : guero mahastiçain batçuei emanic, artha cioçotentçat, ioan cen atce-herri urrun batetarat.

34. Ethorri cenean bada mahatsac biltceco aroa, egorri cituen bere schiac mahastiçainen gana, hari cegozquion mahatsen altchatcera.

35. Bainen mahastiçainec, schi hec harturic, bat cehatu çuten, bertcea hil, bertcea berriz harricatu.

36. Egorri cituen orduan bertce schi batçu, lehenac baino guehiago; bainen hequiei ere halaber iaçarri citçaitzen.

(1) *Dolharea* edo *lacoa*.

37. Azquenean egorri çaroen bere semea, bere baithan cioelarie : Lotsa içanen dira ene semearentçat.

38. Bainan mahastiçainec, ikhustearequin etheco semea, erran çuten bere artean : Huna non den premua; goacen, hil deçagun, eta haren primantçaren iabe içanen gara.

39. Eta harturic, aurthiqui çuten mahastitic lekhora, eta hil çuten.

40. Ethorrico denean bada mahastiaren iabea, cer eguinen othe daroe mahastiçain hei?

41. Ihardesten diote : Gaichtaguin hec dohacabequi galduco baititu, eta bere mahastia emanen baitaroe bertee languile batçuei, mahatsac bere aroan bihurtuco diotçatenei.

42. Dioste Iesusec : Eztuçue egundaino iracurri isquiribatua içan dena : Etche-eguileec bazterrerat aurthiqui çuten harria, eçarria içan da ethea iasain deçaquen toquitan; launac eguina da hau, eta miresgarri ere çaicgure beguiei?

43. Hartacotz erraiten darotçuet, edequico çaitçuela laincoarēn erresuma, eta emana içanen dela bertee populu bati, ceinac iguriqui fruituac ekharrico baititu.

44. Eta harri haren gainera erorico dena çathicatuco da, eta noren gainerat ere erorico baita, hura lehertuco du.

45. Aditu cituztenean bada Apez nau-siec eta Pharisaucc, Iesusec erran ciotçoten

iduripen horieci, eçagutu çuten hequiez mintço cela.

46. Eta hartu nahi çuten arren, populua-
ren beldur içan ciren, ceren Profeta baten-
teat baitceducaten guciec.

XXII. CAPITULUA.

Ezteien iduripena. Ezteietaco soinecoa. Nola behar diren legarrac bihurtu. Hilan phizteaz. Cein diren Iaunaren aguinctetan handienac. Mesia Dabiten seme dela eta iaun.

1. IDURIPENETAN oraino mintço citçaiotela, erran çuen Iesusec :

2. Iduri du ceruetaco erresumac erregue bat, ceinac eçuin nahi içan batcituen bere semearen ezteiac.

3. Eta nola egorri baitcituen bere sehiac ezteietata othoiztuac cirenen deitcera, etcitçaiçcon ethorri nahi içan.

4. Berriz egorri içan cituen bertce sehi batçu, erranic : Erroçue othoiztu ditudanei : Ene barazcaria aphaindua dut; idiac eta bertce guicendu ditudanae hilac ditut, eta behar direnac oro aphainduac daduzcat; çatozte ezteietarat.

5. Bainan achola guti içan çuten hec, eta ioan ciren, bat bere bordarat, bertcea bere sal-eroscoetarat;

6. Bertceec berriz hartu cituzten sehiac, eta laidostatu ondoan, hil cituzten.

7. Erregue bada, hori entçun çuenean, haserretu cen, eta egorriric bere armadac, suntsi-araei cituen guiçon-hiltçaile hec, eta hequien hiria erre.

8. Orduan erran çaroen bere sehiei : Ez-teiae bada aphainduac dira, bainan ethortceaz othoiztu nituenac, eztira gai içan.

9. Çohazte beraz bide buruetara, eta aurkhi dituzquetçuenac oro deith eçatçue ezteietarat.

10. Ilkhi ciren sehiae, eta ioan bideetara, eta bildu cituzten aurkhitu guciac, onac eta gaichtoac, eta bethea içan cen ezteietaco guela gucia barazcaltiarrez.

11. Sarthu cenean erregue mahainean iarriac çaudecenen ikhustera, ikhusi çuen hetaric bat ezteietaco soinecoa etçuena.

12. Eta erran cioen : Adisquedea, nola sarthu çara hemen eztei soinecoa gabe? Eta harc etcioen hitcic ihardetsi.

13. Orduan erran çaroen erreguec bere sehiei : Esteca dioçotçue escu-çangoac, etr egotz eçaçue campoco ilhumbetarat. Han içanen da nigar eta hortz-carrasca.

14. Ecen hainitçac dira deithuac, hautatuac ordean guti.

15. Orduan ioanic handic, eguin çuten bere artean Pharisauac, behar çutela Jesus bere hitcetari hatceman.

16. Egorri ciotçoten bada bere dicipuluac, Herodiandarrequin batean, erraitera : Nausia, badaquigu eguiatia çarela, eta laincoaren bidea eguiaz erakhasten duçula, eta ne-

hor gutiren lotsa duçula; eztuçu ecen guico-
netan nor nor daitequen behatcen.

17. Erraguçu beraz cer çaitçun huntaz :
Haicu da Cesarri cergaren emaitca, ala ez?

18. Bainan lesusec, eçagutu baitçuen he-
quien amarrua, erran çaroen : Cergatic gaiz-
quitau bilhatcen nauçue, iduriz baicen on
etçaretenac?

19. Eracuts dieçadaçuet cergaco emaiten
den dirua. Eta hec eracutsi cioten denario
bat.

20. Erran çaroen lesusec : Norena da hun-
tan den itçhura hau, eta hemen eçarria den
icen hau?

21. Diotsate hec : Cesarrena. Orduan le-
susec erran çaroen : Bihur dioçatçue beraz
Cesarrenac Cesarri, eta laincoarenac lain-
coari.

22. Hori entçun çutenean, miretsi çuten;
eta hura han utciric, ioan ciren.

23. Egun hartan berean ethorri citçaiçcon
Sadducearrac, ceinec baitiote eztela hilen
phizteric; eta eguin cioten galde hau :

24. Nausia, Moisesec erran içan darocu :
Baldin norbait hiltcen bada haurric içan ga-
be, haren anaia ezcon dadila haren emaztea-
requin, eta bere anaiari eman dioçola ondo-
rio.

25. Baciren bada gutartean çazpi anaia;
eta guehiena ezcondu ondoan hil cen; eta
nola ezpaitçuen haurric, utci içan cioen be-
re emaztea bere anaiari.

26. Eta halaber bigarrena eta hirugarre-
na, çazpigarreneçaino.

27. Gucien ondoan hil cen emaztea bera.

28. Hilac phiztean bada, çazpietarie ceinena içanen da emazte hura? Ecen guciena içan da.

29. Ihardetsi çaroen Iesusec : Makhur çabiltçate, ez iaquinez cer dioten Isquiribuec, eta laincoac cer ahal duen.

30. Hilac phizten direnean, eztute hartuco ez guiconec emazteric, ez emazteec senharrie; bainan içanen dira laincoaren aingueruac beçala ceruan.

31. Hilan phizteaz denaz becembatean, eztuçue iracurri nola erran darotçuen laincoac :

32. Ni naiz Abrahamen laincoa, eta Isaaquen laincoa, eta Iacoben laincoa? Iaincoa bada ezta hilen laincoa, bainan bai biciena.

33. Iende osteec hori entçuten çutela, miresten çuten haren iaquintasuna.

34. Bainan Pharisauac, adituric nola Saducearrac ichil-araci cituen, bildu ciren el-khar gana;

35. Eta hetaric leguearen crakhasle cen batec, eguin cioen galde hau, behaztoparaci nahiz :

36. Nausia, cein da leguean handiena den manamendua?

37. Iesusec erran cioen : Maithatuco duçu çure lainco launa çure bihotz guciatz, eta çure arima guciatz, eta çure gogo guciatz.

38. Hori da manamenduetan handiena eta lehena.

39. Bigarrena bertsua da : Maithatuco duçu çure urkho laguna çure burua beçala.

40. Bi manamendu horietan dagotei legue gucia eta Profetac.

41. Bilduac baitciren bada Pharisauac, eguin çaroen Iesusec galde hau :

42. Cer çaitçue Christoz ? Noren seme dela ? Diotsate : Dabiten.

43. Erran çaroen : Nola bada deitzen du bere launa, dioela ispirituz :

44. Iaunaç erran dio ene launari : Iar çaitc ene escuineco aldean, eçar detçaquedan artcan çure etsaiac çure oinen azpico alkhiçat ?

45. Baldin beraz Dabitec deitzen badu bere launa, nola duque bere semea ?

46. Eta nehorc ecin ihardetsi cioen hitz bat; eta egun hartaz gueroztic, nehor etciçaiion guehiago cerbaiten galdeteera ausaratu.

XXIII. CAPITULUA.

Moisesen alkhiaren gainean direnac, nola behar diren entçun. Isquiribauei eta Pharisauai iaçartcen çaitc Iesus. Nola içanen den Ierusalem desequina.

1. ORDUAN Iesusec, populuari eta bere dicipuluei cegoquietela,

2. Erran çaroen : Moisesen alkhiari iarriac daude Isquiribauac eta Pharisauac;

3. Cer ere bada erranen baitarotçuete, beguira eçaçue eta eguiçue; bainan hec egui-

ten dutenaren arabera, eztaguicuela çuec; ecen erraiten dute, bainan ez berec eguiten.

4. Eta bilhurrez lotcen dituzte çama gogorrac eta ecin iasainezcoac, eta bertcei soinen gainerat eçartcen, berec ordean erhiaz ere eztituzte higitu nahi.

5. Bizquitartean, eguiten dituztenac oro eguiten ohi dituzte guicõnec behatuac icaittea gatic; ekhartcen dituzte ecen larruzco çherrendac ahal beçain çabal, eta soinecoen bazterrac ahal beçain luce (1).

6. Lakhet çaiçquiete lehen lekhuac barazcarietan, eta lehen iar-toquiaç bilkhuetan,

7. Eta agurrac placetan, eta guicõnec deith detçaten, Nausiac.

8. Bainan çuec ezteçaçuela bilha deith çaitçaten Nausiac; bat da bakharra çuen Nausia, eta çuec oro anaiac çarete.

9. Ezteçaçuela nehor Aita deith lurraren gainean; bat da bakharra ecen çuen Aita, ceina baita ceruetan.

10. Eta ezteçaçuela utz deith çaitçaten Nausiac, ceren çuen Nausi bakharra Christo baita (2).

(1) Iudutarrec ekhartcen ohi cituzten leguetic atheraricaco cembait hitz terro, besoetan estecatuac, eta ardi edo akher larru çurratu batçuetan isquiribatuac. Pharisaucc, bertceac baino hobea-goena eguitecotçat, larru çherrenda hec ahal beçain çabalac çakharzten.

(2) Erran nahi da hemen, Iesu-Christo dela Nausi eta erakhastun ororen gainecoa, hala nola ceruetaco

11. Çuen artean handiena dena, içanen da çuen cerbitçari.

12. Ecen norc ere bere burua goratuco baitu, eta hura içanen da aphaldua; eta norc ere bere burua aphalduco baitu, eta hura goratua içanen da.

+ 13. Bainan çorigaitz çuentçat, Isquiribau eta Pharisau, on iduri nahiac! Ceren hersten baituçue guiçonei ceruetaco erresuma. Etçarete sartcen çuec berac, ez eta ere uzten sarçera sarthu nahi luquetenac.

14. Çorigaitz çuentçat, Isquiribau eta Pharisau on iduri nahiac! Ceren iresten baitituçue alhargunen etcheac, çuen othoitz luçeen estacuruan; hargatic içanen duçue iuiamendu garratçagoa.

15. Çorigaitz çuentçat, Isquiribau eta Pharisau gueçurtiac! Ceren itsaso-leihorrac itçulicatcen baitituçue, Iudutarren leguerat norbait irabaci nahiz; eta irabaci duqueçueñean, eguiten baituçue ifernuco seme, bietan ceronec baino areago.

16. Çorigaitz çuentçat, aiteindari itsuac! Ceinec baitioçue: Baldinetariac norbaitec ein eguiten badu temploaz, ezta deus; baldin ordean ein eguiten badu norbaitec temploco urheaz, çordun da.

17. Erhoac eta itsuac! Cein da guehiago-

Aita aitetan lehena. Badugu ordean bertce aita, nausi eta erakhasleric ere, laincoac eta Iesu-Christoc gure gainean eçarriac, eçagut detçagun hequien eguiazeo ordaintçat.

coa, urhea ala urhea bera saildu eguiten duen temploa?

18. Dioque oraino : Baldin norbaitec cin eguiten badu aldareaz, deusic ezta : ordean norbaitec cin eguiten badu aldarearen gainean eçarri emaitçaz, çordun da.

19. Itsuac! Eta cein da handiagoa, emaitça, ala emaitça saildu eguiten duen aldarea?

20. Nore ere beraz cin eguiten baitu aldareaz, hartaz eguiten du cin eta haren gainean diren gauça guciez.

21. Eta nore ere cin eguiten baitu temploaz, hartaz eguiten du eta hartan bere egoitça duenaz.

22. Eta ceruaz cin eguiten duenac, eguiten du cin laincoaren alkhiaz, eta haren gainean iarria dagoenaz.

23. Çorigaitz çuentçat, Isquiribau eta Pharisau begui lilluratçailleac! Ceinec bihurtcen baititutçue mentatic, milhutie, eta cumine tic hamarrenac (1); eta bazterrerat uzten baititutçue aguinduae çaiçquitçuen gauça handienac, çuentasuna, urricalmendua eta sinhestea. Eguiten ditutçuen horiec eguin behar ciren, ez ordean bertceac utci.

24. Aiteindari itsuac! Çuen edatecoa irazten duçue uli baten gatic, eta camelu bat ires ten duçue.

(1) Horiec belhar batçu dira, ceinetaric ere detchemac bihurtcen baitcituzten Pharisauac, leguea chebetasun gucietan bethetçen çutela erakhustecotçat.

25. Ondico çuentçat Isquiribau eta Pharisau, gaichtaguin ongui ethorri beharrae! Ceren edari eta iaqui unteciaren campoco alde arthosqui chahutcen baituçue; barnean ordean betheac baitçarete ohoinqueriaz eta lohiqueriaz.

26. Pharisau itsua, garbi eçac lehenic edari eta iaqui unteciaren barneco alde, campocoa ere garbi içan dadintçat.

27. Ondico çuentçat Isquiribau eta Pharisauac! Ceren iduri baititutçue hil-hobi churitu batçu, ceinec campotic ikhustez eder eguiten baitute, eta barnean betheac baitira hil-heçurrez eta cer nahi cikhinqueriaz.

28. Halaber eta çuec ere, campos guiçon çucenen eguita dakhartçue, eta barnean betheac çarete gueçurrez eta gaichtaqueriaz.

29. Çorigaitz çuentçat Isquiribau eta Pharisau gueçurtiac! Ceinec altchatcen baitioçatçucte hil-hobi ederrac Profetei, eta berreguintcen iustuen ehorts-lekhuac;

30. Eta erraiten baituçue : Içan baguina gu gure aiten egunetan, ezquinuen ez hec beçala Profeten odola ichurico.

31. Hargatic beraz, lekhuco çarete eboe ceben buruen contra, Profetac hil içan dituztenen seme çaretela.

32. Çuec ere bada mucurru eçaçue çuen aiten neurria.

33. Sugue cirau casta! Nola ihes eguin diecoqueçue ifernurat aurthiquiac içaiteari?

34. Egorrico darozquitçuet beraz Profetac, eta Çuhurrae, eta Isquiribauac, eta çuec he-

taric batçu hilen ditutçue, bertceac khurutei lothuco, bertceac açotatuco çuen bilkhuetan, eta bilhatuco ditutçue hiriz hiri, gaizqui erabili beharrez;

35. Dathorren çuen gainera lurraren gainean ichuri içan den odol garbi gucia, hasi Abel çucenaren odoletic, eta Zakhariaz Barakhiaren semearen odoleraino, ceina hil içan baituçue temploaren eta aldarearen artean.

36. Eguiaz diotsuet: Ethorrico dira horiec guciac orai bici diren hauquien gainera.

37. Ierusalem, Ierusalem, Profetac hiltteen ditunana, eta hire gana egorri içan direnac harricatcen, cembat aldiz nahi içan ditinat hire haurrac bildu, oilo batec bere çitotac hegalen azpira bilteen dituen beçala, eta ezpaitun nahi içan!

38. Sarri beraz gueldituco çautçue çuen etchea nehor gabe.

39. Ecen erraiten darotçuet, ez nauçuela ikhusico gaur guehiago, derraqueçuen artean: Ongui ethorri dadiela Iaincoaren icenean heldu citçarocuna.

XXIV. CAPITULUA.

Nola içanen den Ierusalem desequina; eta certaric eçagutuco den desequitera dohala. Iesu-Christoren azquen aldicotçat ethortcea.

1. Iesus templotic ilkhiric cihoala, hurbildu citçazcon dicipuluac, erakhusten cio-

tela cer edertasun eta handitasunequin temploa eguina cen.

2. Bainan ihardetsi çaroen Iesusec : Ikhus-ten ditutçue horiec oro? Erraiten darotçuet bada eguia : Ezta gueldituco hemen harria harriaren gainean, aiticie guciac lurrerat aurthiquiac içanen dira.

3. Guero, cegoela Olibetaco mendi gainean iarririe, ethorri citçaiçcon dicipuluac bakhartasunean, eta galdeguin cioten : Erraguçu, noiz guerthatuco dira gauça horiec, eta certarie eçagunen dira çure ethortçea eta mendeen akhabantça?

4. Ihardetsi çaroen Iesusec : Beguirauçue nehore engana etçaitçaten.

5. Ethorrico dira eçen hainitz ene icenean, diotela : Ni naiz Christo; eta hainitçac bere ganatuco dituzte.

6. Adituco ere ditutçue guerla-otsac eta guerla-ospeac; beguirauçue ordean asalda etçaitçezten; horiec oro eçen guerthatu beharraç dira; bainan eztiteque oraino akhabantça.

7. Eçen alçhatuco dira populua populua-
ren contra, eta erresuma erresumaren
contra; eta içanen dira içurriteac, eta goseteac,
eta hainitz toquitan lur-ikharateac.

8. Ordean horiec oro eztira içanen ondi-
coen hasteac baicen.

9. Orduan emanen çaituztete etsaiei, oin-
hazcatnac içaitçotçat, eta hilen çaituztete;
eta populu guciac gaitçetsiac içanen çarete,
ene icena gatic.

10. Egun hetan hainiteçac erorico dira, eta batac bertecaa salduco dute, eta batac bertecaa gaitcetsico dute.

11. Eta altchatuco dira hainitz profeta gueçurti, ceinec hainitz bertee enganatuco baitituzte.

12. Eta nola gaindi eguinen baitu gaichtaqueriac, hainitcen amodioa hoztucoda.

13. Bainan nore ere iraunen baitu azqueraino, eta hura içanen da salbatua.

14. Eta hedatua içanen da erresumaco Ebanyelio hau mundu gucian, eta guero içanen da ororen suntsitcea.

15. Dakhusaqueçuenecan bada, lekhu sainduan, ecin asqui higüin daitequen ondicoa, Daniel profetaç erran içan duena (iracurteen duenac adi beça),

16. Orduan Iudean direnec, ihes eguin beçate mendietarat;

17. Eta etche gainean dena, eçpedi iaust ethetic cerbaiten eramaitecotan;

18. Eta landan dena, eçpedi bihur bere soinecoaren hartcera.

19. Çorigaitz ordean emazte içorrentçat, eta haurrac eredosquitcen dituztenentçat egun hetan!

20. Othoitz eguiçue bada çuen ihesia neguan eztadin içan, ez eta larumbat egunarequin (1).

(1) Larumbata, Hebreo hizcuntçaz *Sabbath*, Iuduen igande eguna beçala cen, ceinetan eçpaitceçaqueten ez latic eguin, ez bideric hunen bertee urhats luce cenic.

21. Içanen dira ecen orduan atsecabe hainitz gaitçac, nolacoric ezpaita içan munduaren hastetic hunaraino, eta ez içanen ere nehoiz.

22. Eta baldin laburtuac içan ezpalira egun hec, nehor eteen salbatuco; ordean hautesiac gatic, laburtuac içanen dira egun hec.

23. Baldin orduan norbaitec baderrautçue : Huna Christo, hemen da, edo, horra hor da; ezteçaçuela sinhets.

24. Altchatuco dira ecen hala eztiren christoac eta profetac; eta eguinen dituzte ikhugarri hain harrigarriac, non, ahal balitz, bere gueçurretarat lerraraz bailitçazquete hautesiac berac.

25. Horra non aitecetic erran darotçuetan.

26. Baldinetariac beraz erraiten badarotçuete : Hara non den mortuan Christo, etçaitetzela ilkhi; huna non den etche barne gordean, ezteçaçuela sinhets.

27. Ecen nola ilkhiteen baita chismista iguzqui-iaiquitcetic, eta arguiteen baitu iguzqui-etçateraino, halaber içanen da guiçonaren Semearen ethortcea.

28. Non ere içanen baita sarrasquia, eta hara bilduco dira arranoac ere.

29. Atsecabezco egun hequien ondoan berehala, iguzquia goibelduco da, eta ilharguiac eztu emanen bere arguia, eta içarrac erorico dira cerutic, eta ceruetaco bothereac (1) khordocatuac içanen dira.

(1) *Ceruetaco bothereac*, Hebreo hizcuntçaz erran nahi dira ceruetaco içarrac, hainitz direlacotz.

30. Eta orduan aguertuco da guizonaren Semearen bandera ceruan; eta lurreco leinu guciac nigar marrascaz hasico dira; eta ikhusico dute guizonaren Semea dathorra ceruco hedoiain gaincan, bothere eta arguitasun handirequin.

31. Eta egorrico ditu bere aingueruac adarots handirequin, eta bilduco dituzte haren hautetsiac laur haiceetarie, ceruaren bazter batetarie bertce bururaino.

32. Phico hondo batetarie bada ikhas eçaque iduripen bat. Noiz ere iadanie haren adarrae samur eta ninicatuac baitira, eta hostatcen hasia baita, badaquicue uda hurbil dela.

33. Halaber çuec ere horiee guciac dakhusquitçueanean, iaquin eçaque guizonaren Semea hurbil eta athean daitequela.

34. Eguiaz erraiten darotçuet, eztela iraganen mende hau, non eztiren horiee guciac bethetcen.

35. Cerua eta lurra iraganen dira, bainan ene hitçac eztira iraganen.

36. Egun hura ordean eta ordu hura nehorc eztaquizqui, ez eta ceruetaco aingueruec ere, ene Aitac bakharric baicen.

37. Noeren egunetan guerthatu içan cena bada, guerthatuco da guizonaren Semea dathorquenean ere.

38. Ecen nola uholdearen aitecinco egunetan, hari baitciren iaten eta edaten, ezcontcen eta bere umeac ezcontçaz emaiten;

39. Eta ezpaitçuten eçagutu uholdearen

ethortceco muga, ethortcitequen artean, eta oro eramán baitcituen; bardin iñanen da guionaren Semea dathorquenean ere.

40. Orduan bi guion iñanen dira landan; bat iñanen da hartua, eta berteeá utcia.

41. Bi emazte iñanen dira ihara batean ehotcen harico direnac; bat iñanen da hartua, eta berteeá utcia.

42. Atçarriac çaudete beraz, ceren ezpaitaquiçue cer orduz çuen launa ethor daitequen.

43. laquiçaçue bada hau; baldin etheco iaun batec balaqui cer mugaz ethor daitequen ohoina, atçarriric legoque, eta ez liro bere etchea cilhatcera utz.

44. Halaber çaudete çuec ere goait, ceren uste eztuçuen orduan guionaren Semea ethorrico baita.

45. Cein uste duçu dela cerbitçari arthos eta çuhurra, bere nausiac eçarri duçuená bere sehi gucién gaineco, hei ordu denean iatera eman dioçatentçat?

46. Dohatsua da cerbitçari hura, ceina nausiac, dathorrenean, horrela hari dela aurkhituco baitu.

47. Eguiaz erraiten darotçuet, haina bere onthasun gucién gaineco eçarrico duela.

48. Baldinetariac ordean cerbitçari hare, gaichtoa delaric, erraiten badu bere baithan: Berantcen du ene nausiac, eztago ethorric;

49. Eta hasten bada bere sehi lagunén cehatcen, eta iaten eta edaten hordiequin:

50. Ethorrico da sehi haren nausia, hare iguriquitcen ez tuen egunean, eta eztaquien orenean;

51. Eta aldaratuco du, eta eçarrico gaichtaguinequin batean : han içanen da nigar eta hortz-carrasca.

XXV. CAPITULUA.

Hamar biryinen iduripena. Diruen iduripena. Azquen iudicioa.

1. ORDUAN ceruco erresumac iduri içanen ditu hamar biryina, ceinac, bere lampac harturic, ilkhi baitciren ezcon-berrien bidera.

2. Ciren bada hetaric hortz erhoac, eta çuhurac hortz.

3. Bortz erhoec, bere lampac hartcean, etçuten olioric hartu berequin.

4. Bainan çuhurrec, hartu içan çuten olioac bere unteietan lampequin.

5. Eta nola berantcen baitçuten ezcon-berrie ethortcera, logaletu ciren oro, eta loakhartu.

6. Bainan gau erditan eguin een oi hu handi bat : Huna ezcon-berria non heldu den, ilkhi çaquizquicte aitecinera.

7. Orduan iaiqui ciren nescatcha hec guciac, eta bere lampac aphaindu cituzten.

8. Eta erhoec erran cioten çuhurrei : Iguçue çuen oliotic, ceren lampac iraunguitcen baitçauzquigu.

9. Çuhurrec ihardetsi cioten : Ez, beldur-

rez ezteçagun asqui içan gure eta çuentçat; bainan çohazte saltçailcetara, eta eros eçaçue.

10. Eta eroatera cihoacen bizquitartean, ethorri içan cen ezcon-berria; eta lampac aphainduric çauzcatenac, sarthu ciren harequin ezteietara, eta athea hertsic cen.

11. Noizbait guero ethortcen dira bertee nescatchac ere, diotela: launa, launa, idec dieçaguçu.

12. Bainan hare ihardetsic çaroen: Eguiaz diotsuet, etçaituztet eçagutcen.

13. Çareten beraz atçarriric, ceren ezpai-taquiçue eguna ez ordua.

14. Hala nola guiçon batec, herritic urrun cihoala, deithu baitcituen bere cerbitçariac, eta eman baitçarozten bere onthasunac escuetara.

15. Bati eman ciotçan bortz talentu diru, bertceari bia, eta bertce bati bat, batbederari bere antcearen arabera, eta handic berehala ioan cen.

16. Ilkhi cen bada bortz talentu içan cituena, eta iarri cen sal-eroscoetan hequiequin, eta irabaci cituen bertce bortz.

17. Halaber bia içan cituenac ere, irabaci cituen bertce bia.

18. Ordean bat içan çuena, ioan cen lurrean cilho baten eguitera, eta nausiaren dirua gorde çuen han.

19. Bada handic hainitcen buruan, ethorri içan cen cerbitçari hequien nausia, eta sarthu cen khondutan hequiequin.

20. Eta hurbilduric bortz talentu ičan ci-tuena, escaini ciotčan bertce bortz ere, erraiten cioelarie : launa, eman ičan darozquidatçu bortz talentu, huna bertce bortz irabaci ditudanac.

21. Erran cioen bere nausiatic : Ongui da, cerbitçari ona eta arthosa; ceren gauça gutian leial ičan çaren, eçarrico çaitut hainitteen gainean; sar çaitte çure launaren bozcarioan.

22. Hurbildu cen guero bi talentu ičan ci-tuena, eta erran çuen : launa, eman darozquidatçu bi talentu; huna bertce bia irabaci ditudanac.

23. Erran cioen bere nausiatic : Ongui da, cerbitçari ona eta arthosa; ceren gauça gutian leial ičan çaren, eçarrico çaitut hainitteen gainean; sar çaitte çure launaren bozcarioan.

24. Ondoan ethorri cen talentu bakhar bat ičan çuena ere, eta erran çuen : launa, badaquit ecen guiçon çorrotz bat çarela, eta uztatcen duçula erein eztuçun toquian, eta biltcen barraiatu eztuçularic.

25. Eta beldurtu naiz, eta ioan naiz, eta gorde dut çure talentua lurrean; huna non duçun çurea.

26. Bainan ihardetsi cioen bere nausiatic : Cerbitçari gaichto eta alpherra, bacinaquien uztatecen dudala erein eztudan toquian, eta biltcen dudala barraiatu eztudalaric;

27. Behar cinuen beraz eman ene dirua irabacian, ethorri eta hartuco bainuen enea, gaineraco irabaciarequin.

28. Edec eçoque beraz bere talentua, eta emoque hamar talentu dituenari.

29. Eecen duenari emanen çαιο, eta içanen du gaindizca; bainan eztuenari, duela dirudiena ere khenduco çαιο.

30. Eta cerbitçari alpher hori aurthic eçaque lekhorco (1) ilhumbetarat; han içanen da nigar eta hortz-carrasca.

31. Noiz ere bada ethorrico baita guiçonaren Semea bere handitasunean, aingueru guciac berequin dituela, iarrico da bere alkhi arguitsuan;

32. Eta bilduco dira populu guciac haren aiteinera, eta berecico ditu batçu bertteen ganic, hala nola artçain batec ardiac akherretarie berezten baititu;

33. Eta eçarrico ditu ardiac bere escuineco aldean, eta akherrac bere ezquerreco aldean.

34. Orduan erranen daroe erreguec bere escuinecoei : Çatozte, ene Aitaren benedicatuac, goça eçaque mendeen hastetic aphaindua içan çaitçuen erresuma.

35. Eecen gose içan naiz, eta eman darotaque iatera; egarri içan naiz, eta eman darotaque edatera; arrotz içan naiz, eta hartu nauque etcherat;

36. Bilucia içan naiz, eta iauntei nauque; eri, eta ikhustera ethorri çaiçquidate; gathetan nainteen, eta ethorri çarete ni gana.

(1) *Lekhorea*, mintçaia çaharrez, erran nahi da campoa.

37. Orduan ihardetsico diote iustuec : lau-
na, noiz ikhusi çaitugu gose cinela, eta eman
baitarotçugu iatera; egarri cinela, eta eman
baitarotçugu edatera?

38. Noiz ikhusi çaitugu arrotz, eta etche-
rat hartu baitcitugu, edo bilucia, eta estali
baitcitugu?

39. Eta noiz ikhusi çaitugu eri, edo gathi-
bu, eta ethorri baicara çugana?

40. Eta ihardetsico daroe erreguec : Eguiaz
erraiten darotçuet : Noiz ere eguin baitioque-
çue ene anaia chumeen hautaric bati, niri
neroni eguin darotaçue.

41. Orduan erranen daroe ezquerrecoei
ere : Çohazte ni ganic, madaricatuac, su be-
thierecorat, ceina phiztua içan baita dea-
bruarentçat eta haren aingueruentçat.

42. Gose içan naiz écen, eta eztarotaçue
eman iatera; egarri içan naiz, eta eztarota-
çue eman edatera;

43. Arrotz nainteen, eta ez nançue etche-
rat bildu; bilucia, eta eznauçue iauntei; eri
eta gatheetan, eta etçaizquidate ikhustera
ethorri.

44. Orduan ihardetsico diote hec ere : lau-
na, noiz ikhusi içan çaitugu gose, edo egar-
ri, edo arrotz, edo bilucia, edo eri, edo ga-
theetan, eta etçaitugu lagundu?

45. Eta harc ihardetsico daroe : Eguiaz
diotsuet : Noiz ere ezpaitioqueçue eguin chu-
meen hautaric bati, niri neroni eztarotaçuet
eguin.

46. Eta ioanen dira hauc ondico bethiere-
corat, iustuac aldiz bicitce bethierecorat.

XXVI. CAPITULUA.

Iesusen pairamenaren hastea.

1. IESUSEC, akhabatu cituenean solhas horiee, erran çaroen bere dicipuluei :

2. Badaquiçue bi egunen buruan Phazco eguinen dela, eta guiçonaren Semca saldua içanen dela, habean (1) itçatua içan dadinçat.

3. Bizquitartean bildu ciren Aphez aitcindariac, eta populyco Çaharrac, Caiphas çaritçan Aphez handiaren salhara ;

4. Eta elkharrequin biltçar eguin çuten Iesusen amarruz hatcemaiteco, eta hil-arazteco.

5. Eta erraiten çuten : Ezteçagun eguin iai-egunaz (2), beldurrez populuan eztadin içan cembait muguidura.

6. Bethanian celarie bada Iesus, Simon sorhaioaren etchean,

7. Hurbildu citçaioen emaztequi bat, alabastrazco (3) untei bat escuan, urrin on diru handico batez bethea; eta iaten iarria celarican, ichuri cioen burutic gain behera.

8. Hori ikhustearquin, dicipuluac haserretu ciren, eta cioten : Cergatic hori horrela gal?

(1) *Habea*, hemen khurutcea erran nabi da.

(2) *Iaia*, phesta, *iai*-eguna, phesta eguna.

(3) Harri churi mota batezcoa.

9. Sal çatequen eeen diru hainitcetán usain goço hori, eta beharrari eman.

10. Iesusec ordean, baitçaquien eer cerasaten, erran çaroen : Çergatic eguiten dioçue damuric emazte huni? Hunec niri eguin darotana ongui da.

11. Behar duquetenac eeen bethi badituçue çuequin; ni ordean eznauçue bethi içanen.

12. Eta usain goço hau gainera hustu darotanean, ene ehorztecotçat eguin içan du.

13. Erraiten darotçuet eguiatzqui : Non nahi barraia dadin Ebanyelio hau mundu gucian, hunec eguin duena ere errana içanen da hunen orhoitçapenetan.

14. Orduan ioan cen hamabietarie bat, Iudas Iscariot çaritçana, Apez aiticindarietara;

15. Eta erran çaroen : Çer nahi darotaçue eman, eta escuetan eçarrico darotçuet? Eta hec hitz eman ciotçaten hogoi eta hamar cillar pheça.

16. Eta gueroztic bide bilha çabilan, nola escuetara eman cioçoqueten.

17. Altchagarri gabeco oguien lehen egunean bada (1), ethorri citeaçizcon dicipuluac Iesusi, eta erran cioten : Non nahi duçu aphain dieçaçugun Phazcoa iateco behar dena?

(1) Phazcoren aiticineco egunaren arrats aldetic, phazcoco phestec cirauteno, Iudutarrei etcitçaien sori lemamiarequilaco oguiric iatea.

18. Iesusec ihardetsi çaroen : Çohazte hirira, holacoaren gana, eta erroçue : Nausiac dio : Ene ordua hurbil da; çure etchera heldu naiz Phazcoaren eguitera ene dicipuluequin.

19. Dicipuluec eguin çuten Iesusec manatu çaroen beçala, eta aphaindu çuten Phazcoa (1).

20. Arratsa ethorri cenean, eman cen mahinean bere hamabi dicipuluequin.

21. Eta iaten hari cirela, erran çaroen : Eguiaz diotsuet, çuetarie batec salduco nau.

22. Eta atsecabetu ciren handizqui, eta hasi citçaiçcon cein bere alde erraiten : Ni othe naiz, launa?

23. Ihardetsi çaroen : Escua enequin iatecora emaiten duenac, hare salduco nau.

24. Behintçat badoha guiçonaren Semea, hartaz isquiribatua den beçala : bainan çorigaitz guiçonaren Semea salduco duenarençat! Hobe çuqueen baldin egundaino sorthu eçpalitz.

25. Erran cioen bada Iudasec, ceinac saldu baitçuen : Nausia, ni othe naiz? Ihardetsi cioen : Ceronec erran duçu.

26. Eta apheriten hari cirela, hartu çuen Iesusec oçua, eta, othoitz eguin ondoan, hautsi çuen, eta eman çaroen dicipuluei, ciotsotela : Har eçaçue, eta ian eçaçue; hau ene gorphutça da.

27. Eta edan-unteia hartu èta, esquerrac

(1) Erran nahi da phazcoco bildotsa.

bihurtu cituen, eta eman çaroen dicipuluei, ciotsotela : Edan eçaçue huntarie guciec (1) ;

28. Ecen hau ene odola da, testament berrikoa, ceina ichuria içanen baita hainitec-
tçat, bekhatuen barkhamendutan.

29. Erraiten darotçuet bada, eztudala hemendie harat edanen mahats arno huntarie, ene Aitaren erresuman çuequin berritan edanen duqedan eguneraino.

30. Eta esquerrac erran ondoan, ioan ciren Olibetaco mendirat.

31. Orduan erran çaroen Iesusec : Çuec guciec gau huntan gaiz-bide içanen duçue nitan. Isquiribatua da ecen : Ioco dut artçaina, eta barraiatuco dira arthaldeco ardiac.

32. Bainan hiletarie phiztucio naicen ondoan, çuec baino lehen ioanen naiz Galilearra.

33. Piarresec ihardetsi cioen : Bertce guciei gaiz-bide bacina ere, niri nehoiz etci-
tçaiquit içanen.

34. Erran cioen Iesusec : Eguiaz erraiten darotçut, gau huntan berean, oilarrac ioco

(1) *Edan eçaçue huntarie guciec* : hori Apostoluei dagocote, eta hequien ondotic aphecei, ceinec, meça erraiten duten guciez, baitezpada behar baitute oguiaren eta arnoaren itchuran launa hartu. Bainan bertce guciec oguiaren itchuran baicie eztute hartcen; eta eztute deusic galtcen, Iesu-Christo bardin denaz gueroz itchura baten ala bien azpian. Eta hainitz mende duela, hala nahi içan du Eliçac, bereciqui eztadin uste gabez odol saindua lurrerat ichur comuniatcera emaitcan.

duen baño lehenago, hirur aldiz ukhatuco nancu.

35. Ihardetsi cioen Piarresec : Hil behar banintz ere çurequin, etcintçazquet ukha. Halaber erran cioten bertce dicipulu guciec ere.

36. Orduan heldu cen Iesus hequiequin Yethsemani deiteen cen herrichea batetara, eta erran çaroen : Çaudezte hemen, harache othoitz eguitera nohan bizquitartean.

37. Eta harturic berequin Piarres eta Zebedeoren bi semeac, hasi cen goibelteen eta guciz atsecabelcen.

38. Orduan erran çaroen : Goibel da ene bihotça hil arteraino; çaudezte hemen atçarriac enequin.

39. Eta aiteinachago ioanic, ahuspez eçarri cen, othoitz eguiten çuela, eta cioela: Ene Aita, ahal badaite, urrun bedi khalitz hau ni ganic; halaric ere bada eguin bedi çue nahi duçun beçala, ez nie nahi dudan beçala.

40. Ondoan ethorri cen dicipuluetara, eta aurkhitu cituen lo çauntçala, eta erran cioen Piarresi : Cer bada! ecin egon çarete ordu bat atçarriac enequin?

41. Çaudezte atçarric, eta eguiçue othoitz, tentacionetan etçaitetzten sar; ispiritua ecen erne da, bainan haraguia eri.

42. Berriz ioan cen bigarren aldian, eta othoitz eguin çuen, cioela : Ene Aita, ezpadaite khalitz hau iragan dadin ni ganic, non eztudan edaten, eguin bedi çure nahia.

43. Eta berriz bihurtu cen, eta aurkhitu vituen lo çautçala; beguiac ecen logalez eroriac cituzten.

44. Eta utciric hec, berriz ioan cen, eta othoitz eguin çuen hirurgarren aldico, hitz berac erraiten cituela.

45. Guero itçuli cen bere dicipuluetara, eta erran çaroen : Lo eguiçue gaurguero, eta descantsu har eçaçue; huna non hurbildua den ordua, eta guiçonaren Semea emana içaitera doha gaichtoen escuetarat.

46. Haica çaitetze, goacen; huna non hurbil den ni saldu behar nauena.

47. Oraino mintço cela, Iudas, hamabietaric bat, ethorri cen, eta harequin guiçontee handi bat, ezpata eta makhilequin, Apez aiteindariec eta populuco Çaharrec egorric.

48. Bada Iesus saltcen çuenac, haren eçaçuf-arazteco, erran çaroen : Ceini ere musu emanen baitiot, eta hura da; har eçaçue.

49. Eta berchala hurbilduric Iesusi, erran cioen : Agur, launa. Eta musu eman cioen.

50. Erran cioen Iesusec : Adisquidea, certarat ethorri çara huna? Ordu berean hurbilduric, escuac gainera eman ciotçaten, eta hartu çuten.

51. Eta Iesusequin cironetariec batec, escua ezpatara emanic, athera çuen, eta io çuen Apez handiaren cerbitçari bat, eta beharri bat ebaqui cioen.

52. Erran cioen Iesusec : Bihur eçaçu

çure ezpata bere toquirat; ecen ezpata hartu-
co duten guciac, ezpataz hilen dira.

53. Eztuçu uste othoitz deçaquedala ene
Aita, eta hare egor dietçadaquetala orai be-
rean hamabitan sei mila aingueru baino gue-
hiago?

54. Bainan nolatan bethe liteque isqui-
ribatua dena, gauçac hunela behar direla
eguin?

55. Ordu hartan berean erran çaroen Iesu-
sec guiçon oste hei: Ohoin baten ondoan be-
çala ilkhi çarete ezpatequin eta makhilequin
ene hatcemaitera: egun oroz bizquitartean
çuen erdian nindagoen iarririe, temploan
erakhasten nuela, eta ez nauçue hartu.

56. Bainan hau gucia guerthatu içan da,
Profetec isquiribatua bethe dadintçat. Or-
duan dicipulu guciac utci çuten, eta ioan ci-
ren ihesi.

57. Eta Iesus hartu çutenec, eraman çu-
ten Caiphas Apez nausiaren ganat, ceina
baithan Isquiribauac eta populuco Çaharrac
bilduac baitçauden.

58. Piarres bada urrundanic iarraiqui ci-
tçaioen Apez nausiaren etheco ezcaratce-
raino, eta barnerat sarthurie, iarri cen se-
hiequin batean, ikhusteco hauc certan guel-
di citezquen.

59. Bizquitartean Apez nausia eta biltçar
gucia lekhucotasun gueçurrezco cembaiten
bilha çabiltçan, Iesus hil-araztecotçat.

60. Eta etçuten aurkhitecn moldezcoric,
hainitz lehuco gueçurti ethorri ciren arren.
Azquenean athera ciren bia,

61. Eta cioten : Hunec erran du : Aurthic ahal dirot laincoaren temploa, eta hirur egunen buruco berriz chutic eman.

62. Horren gainean, Apez handiac erran cioen iaiquiric : Eztuçu ihardesten deus hauquice çutaz diotenaz ?

63. Bainan Iesus ichilic eegoen. Eta Apez handiac erran cioen : Iainco bici denaren ice-nean galdetcen darotçut, erran dieçaguçun, hea çu çaren Christo laincoaren Semea.

64. Diotso Iesusec : Dioçun beçala da; eta erraiten darotçuet : Ikhusico duçue oraino guiçonaren Semea Iainco guciz indartsuaren escuinean iarria, heldu dela ceruco hedoién gainéan.

65. Orduan Apez nausiac urratu cituen bere soinecoac, cioelarie : Burho eguin du; cer behar dugu guehiagoco lekhucoric ? Horra non cebonec aditu dioçuen burhoa;

66. Cer çaitçue ? Ihardetsi cioten : Horren saria heriotcea da.

67. Orduan thu eguin cioten beguithartera, eta io çuten ukhabilacaldiz; bertce batçuec berriz beharrondococa hari citçaizcon,

68. Erraiten ciotela : Christo, asma dieçaguc; norda io hauena ?

69. Arte hartan, Piarres lekhorean (1) ce-goen, ezcaratcean iarriric; eta hurbildu citçaiçoen neseato bat, ciotsola : Çu ere Iesus Galileacoarequin einen.

(1) *Lekhorean*, campoan.

70. Bainan hanc ukhatu çuen gucien aiteinean, cioela : Eztaquit cer dioçun.

71. Berriz athetic ilkhiten cela, ikhusi çuen bertce nescato batec, eta erran çaroen han cirenei : Hau ere Iesus Nazarendarrarequin cen.

72. Eta hanc berriz ukhatu çuen, cin eguinez cioela : Eztut eçagutcen ere guiçon hori.

73. Aphur baten buruan hurbildu citçaizcon han çaudecenac, eta erran cioten : Eguiazqui, çu ere hetarie çara, ecen çure mintçaiac berac salhatcen çaitu.

74. Hasi cen orduan cinez eta arneguz erraiten, etçuela eçagutcen guiçon hura. Eta berchala oilarrac io çuen.

75. Eta orhoitu cen Piarres Iesusec erran cioen hitçaz : Oilarrac io deçan baino lehen, hiruretan ukhatuco nauça. Eta camporat ilkhiric, nigar eguin çuen minqui.

XXVII. CAPITULUA.

Iesusen pairamenaren akhabantça. Haren ehorztea.

1. Goiça ethorri cenean, hiltçar eguin çuten Aphez aiteindari guciec eta populuaren arteco Çaharrec, Iesus hil-araztecotçat.

2. Eta estecatua eraman çuten, eta eman cioten Poncio Pilatus gobernadoreari escuetara.

3. Orduan Iudasi, hura saldu çuenari,

ikhusi çuen ondoan nola galteera çaramaten, urriquitu eitçaion, eta ekharri çaitzen guibelat hogoi eta hamar diru pheçac Aphez aiteindariei eta Çaharrei,

4. Ciotsotela : Gaizqui eguin dut, saldu baitut hobenic gabecoaren odola. Bainan hec ihardetsi cioten : Guri cer dohacu? Herorrec ikhus eçac.

5. Aurthiqui cituen bada diruac temploan, eta ioan cen, eta bere burua nrkhatu çuen.

6. Eta Aphez aiteindariec, diruac harturic, erran çuten : Etçaicu cilhegui hauc temploco diruequin eçartcea, ceren odolaren saria baita.

7. Eta elkhar adituric, erosi çuten hetaz bachera eguile baten alhorra, arrotçac han ehorztecotçat.

8. Hartacotz da alhor hura egungo eguneraino deithua Haceldama, erran nahi baita, odol landa.

9. Orduan bethe içan cen Ieremias profetae erran içan çuena : Eta hartu dituzte hogoi eta hamar diru pheçac, ceinae baitira saldu içan denaren saria, eta ceinetan erosi içan baitaroe Israelgo umei;

10. Eta eman dituzte bachera eguile baten landaren erosteco, launac niri aguindu darotan beçala.

11. Iesus bada eçarria içan cen Gobernadorearen aitecinean, eta Gobernadoreac galdeguin cioen : Iudutarren Erreguea çara çu? Ihardetsi cioen Iesusec : Ceronec dioçun beçala.

12. Eta acusatcen baitçuten Aphez aiteindariec eta populuco Çaharrec, etçuen densic ihardetsi.

13. Orduan diotso Pilatusec : Eztantçuçu (1) cembat lekhuçotasun derasaten çure gain?

14. Bainan eteioen hitz baten gainean ere ihardetsi, halaco moldez non handizqui miresten baitçuen Gobernadoreac.

15. Phazecoco egun handiarequin bada, ohitça cen, Gobernadoreac ioaitera utceçan gatheetan cirenetaryc bat, populuac hautateen çuena.

16. Eta baceucan orduan escuetan, Barrabbas deitcen cen, gaiehtaguin hainitz eçagutu bat.

17. Beraz bildu cituen Pilatusec, eta erran çaroen : Cein nahi duçue utz dieçadaçuetan, Barrabbas ala Iesus, Christo deitcen dena?

18. Baçaquien ecen bekhaizçoz ekharri ciotela escuetarat.

19. Eta, nola bere alkhian iarriric baitcegoen, egorri içan cioen bere emazteac erraitera : Eztuçula eguitecoric guiçon hoben gabeco horrequin; ecen hainitz pairatua nago gaur ametsetan horren gatie.

20. Bizquitartean Aphez aiteindariec eta Çaharrec burutan eman cioten populuari, Barrabbas galde ceçatela, eta Iesus gal-araz.

21. Erran çaroen bada Gobernadoreac :

(1) Eztuçu entçuten.

Cein nahi duque bietaric utz dieçadaçuetan?
Bainan hec ihardetsi cioten : Barrabbas.

22. Pilatusec dioste : Cer eguinen dut beraz Iesusez, Christo deitcen denaz?

23. Diotsote guciec : Khurutcean itça bedi. Erraiten diote Gobernadoreac : Ordean cer gaizqui eguin du? Bainan hec oihua gorago çaramaten, ciotsotelaric : Khurutcean eman bedi.

24. Ikhusiric bada Pilatusec etçuela deus aitcinateen, aiticie alborotamendua handiteenago baicic etcela, harturic ura, ikhuci ci-tuen escuae populuaren aitcinean, cioela : Behintçat ni çahu naiz guiçon hoben gabeco hunen odoletic : çuetaz denaz, ikhusaçue.

25. Eta ihardetsi çuen populu guciac : Dela hõrren odola gure gain eta gure umeen gain.

26. Orduan utci çaroen Barrabbas, etá Iesus açotaturic, eman çaroen escuetarat, khurutcean eçarria içan çadintçat.

27. Berchala Gobernadorearen soldadoec, eramanic Iesus iaureguirat, bere lagun guciac haren ingurütara bildu eituzten,

28. Eta biluci ondoan, iauntei cioten es-carlatazco capa bat;

29. Eta arantcezco khoro bat eguinic, eçarri cioten buruan, eta khanabera bat escu es-cuinean; eta escarnioz aitcinean belhaun-icaten citçaizcon, erraiten ciotela : Agur, Induen Erreguea.

30. Eta bekhoquiora thu eguinez, hartcen

cioten escutic sesca, eta burua hartaz ioteen cioten.

31. Eta horrela hartaz dostatu cirenean, erauntci cioten eapa, eta bere soinecoae iauntci, eta eraman çuten khurutceean eçarteera.

32. Ilkhiteen circla bada, aurkhitu çuten guiçon bat Cirenacoa, Simon çaritçana, eta behartu çuten Iesusen khurutcearen eramaitera.

33. Eta ethorri ciren Golgotha deitcen den lekhura, erran nahi baita Calbarioco lekhu-
ra (1).

34. Eta eman cioten edatera arnoa ozpina-
requin nahastecaturic, eta dastatu çuenean, etçuen edan nahi içan.

35. Khurutcean eçarri çuten ondoan, ha-
ren soinecoae beren artean bereci cituzten,
çorthe emanic; bethça içan çadintçat Profe-
taren erran hau : Bereci dituzte bere artean
ene phildac, eta ene soinecoaz çorthe aurthi-
qui dute.

36. Eta iarriric, haren beguiratcen çaude-
cen.

37. Eçarri ere cioten buru gainean isqui-
ribuz, cergatic hil-arazten cen : HAU DA IESUS,
IUDUTARREN ERREGUEA.

38. Harequin batean khurutceetan itçatu
cituzten bi ohoin, bata escuinetic, eta ber-
teea ezquerretaric.

(1) Calbarioco lekhuia, buru-heçur toquia, nas-
qui han gaichtaguinae urkbatcen cituztelacotz, eta
çhorzten.

39. Eta handic iragaiten cirenec laidosta-
tzen çuten, buruac erabiliz,

40. Ciotsotela : Hea bada, laincoaren tem-
ploa barraiatzen ducanaz gueroz, eta hirur
egunez berriz chutitzen, beguira eçac heure
burua; laincoaren Semea bahaiz, iaunts hadi
khurutçetic.

41. Halaber Apez nausiac ere hartaz bur-
latzen hari ciren, Isquiribauequin eta Ça-
harrequin, ciotsatela :

42. Bertceac beguiratu ditu, bere burua
ecin beguira diro; Israelgo erregue bada,
iaunts bedi oraintche khurutçetic, eta sinhe-
tsico dugu horren baithan.

43. Iaincoa baithan uste içan du; athera
beça orai hortic, haren gogaraco balin bada;
erran du eeen : Iaincoaren Semea naiz ni.

44. Erantçute bera eguiten cioten hare-
quin khurutcean ciren ohoinec ere.

45. Egüerditic bada hirur orduetaraino,
lurra estalia içan cen ilhumbeac.

46. Eta hirur orenen inguruan, oiñu bat
eguin çuen Iesusec oçenqui, cioela : Eli, Eli,
Iamma sabacthani; erran nahi baita : Ene
Iaincoa, ene Iaincoa, cergatic utci nauçu?

47. Iian cirenecaric cembaitec, hori adi-
turic, cioten : Elias deitzen du hunec.

48. Eta berehala laster eguinic batec, har-
tu çuen belogui bat (1), eta bethe çuen arno
minñuz, eta sesca batean eçarriric, eman
cioen edatera.

(1) *Belogua*, edo esponya.

49. Bertsee berriz erraiten çuten : Utça-çu, dakhusagun bada hea ethorrico çaiou lagunteera Elias.

50. Bainan Iesusec berriz ere oilu handi bat eguiniç, aurthiqui çuen azquen hatsa.

51. Ordu berean temploç beloa erdiratu cen bi çathitara, gainetic behereraino, eta lurra ikharatu cen, eta harriac arraildu ciren.

52. Hil-hobiac idequi ciren, eta hainitz hilac ciren sainduen gorputçac phiztu.

53. Eta hura phiztearequin batean, ilkhiric bere hobietaric, ethorri içan ciren hiri saindura, eta aguertu cequizquien hainitci.

54. Bizquitartean ehun guiçonon aiteindaria, eta harequin Iesusen beguiratcen çaudecenac, ikhusiric lur ikhara eta bertce iragaiten ciren guciac, icitu ciren handizqui, ciotela : Eguiazqui laincoaren Semea cen hau.

55. Baciren bada han hainitz emazte urrundanic cegocenac, ceinac Iesusi iarraiqui baitçitçaizcon Galileatic, cerbitçatcen çutela ;

56. Hequin artcan ciren Maria Magdaleña, eta Maria laquesen eta Iosephen ama, eta Zebedeoren semeen ama.

57. Arrastu cenean, ethorri içan cen guiçon aberats bat Arimatheacoa, Ioseph çaritanana, eta Iesusen dicipuluetaric cen ere ;

58. Hura ioan cen Pilatus gana, eta escatu cioen Iesusen gorputça, eta berehala manatu çuen Pilatusc eman cequion.

59. Eta gorphutça harturic Iosephee, mi-hise churi batez thorochatu çuen,

60. Eta guero eman çuen bere hobi berri batean, harroca batetan eguina çuenean; eta harri handi bat hobiaren atherat irauliric, ioan cen.

61. Han çaudecen bada Maria Magdalena eta bertce Maria, iarriac hobiaren aldean.

62. Biharamunean, ceina baitcen larumbataren aiphaintceco egunaren ondocoa (1), Aphez nausiac eta Pharisauac, elkhar hartu eta, ethorri ciren Pilatus gana,

63. Eta erran cioten : Orhoitu gara nola cilibocatçaile (2) horrec erraiten çuen bici celaric : Heren egunean berriz phiztuce naiz.

64. Mana eçaçu beraz çain dadin hobia heren eguneraino, beldurrez horren dicipuluac ethor eztaitecen, eta ezteçaten ebats, eta erran populuari : Hiletaric berriz phiztu da; eta azquen enganioa bailçate lehena baino areagoa.

65. Ihardetsi çaroen Pilatusce : Badituçue çaintçaleac; çohazte, çain eçaçue, dariçaçuen beçala.

66. Ioan ciren beraz, eta hobia ongui her-tsiric, harria ciguilatu çuten, eta eman ci-tuzten çainac.

(1) Eran nahi baita larumbata edo Sabbathoa bera.

(2) *Cilibocatcea*, enganatcea, bairatcea, lillura-
tcea.

XXVIII. CAPITULUA.

Jesusen hiletaric phiztea. Aguertcen da emazte sainduei eta dicipuluei. Nola bere Apostoluac egortcen dituen.

1. LARUMBATA iragan eta, bertee astoaren lehen egunean (1), doidoia arguiteen celaric, ethorri ciren Maria Magdalena eta bertee Maria, hobiaren ikhustera.

2. Eta betbetan lur ikharatce handi bat eguin ičan cen. Ecen launaren aingueru bat iausti cen cerutic, eta hurbildu eta, aldara-tu çuen hobiaren aiteineco harria, eta iarri cen haren gainean.

3. Haren itchurac distiatcen çuen chismistac beçala, eta iaunztura çuen elhurra beçain churi.

4. Icialdurac harritu cituen çaintçaleac, eta hilac beçalacatu ciren.

5. Bainan mintçatu citçaien ainguerua emazteei, eta erran çaroen : Eztuçuela bel-durric çuec : badaquit eeen Jesus khurutcean itçatua ičan denaren bilha çabiltçatela.

6. Ezta hemen; phiztu da, erran çuen beçala. Çatozte, ikhusaçue launa eman ičan çuten toquia.

7. Eta laster eguinic, erroçue haren dicipuluci, phiztu dela; eta Galileara aiteçduco

(1) Gure igande goicean beçala.

çaitçue; han ikhusico duçue. Horra non erran darotçuetan aitecietic.

8. Ioan ciren berchala hobitic, icituac eta boztuac handizqui, eta laster eguin çuten berri horren dicipuluei emaitera.

9. Bainan eihoacela, Iesus aitecinera ethorri citçaien, eta erran çaroen : Agur. Eta hec hurbilduric, besarcatu cituzten haren oinaç, eta adoratu çuten.

10. Orduan erran çaroen Iesusec : Eztuçuela beldurric; çohazte, erroçue ené anaiei, dohacela Galilearat; han ikhusico naute.

11. Hec ioan cirenean, çaintçalectaric cem-bait ethorri ciren hirira, eta erran ciotçaten Aphez aiteindariei iragan cirenac oro.

12. Bildu ciren hauc Çaharrequin, eta el-khar adituric, dirutce handi bat eman içan cioten soldadoei,

13. Ciotsotela : Erraçue : Haren dicipuluc ethorri dira gauaz, eta ebatsi içan dute, gu lo guinaudela.

14. Eta baldin iaquitera heldu bada ere Gobernadorea, guc sinhets-aracico diogu, eta gueriçatuco çaituztegu.

15. Hec beraz dirua hartu çutenean, era-khatsi citçaien beçala eguin çuten, eta sol-has hori barraiatua içan cen, eta egungo eguneraino Iuduen artean badirau.

16. Hameca dicipuluc bada Galilearat ioan ciren, Iesusec erran içan çaroen mendira.

17. Eta ikhusi çutenean, adoratu çuten; bainan beldur ciren hura cenetz.

18. Eta hurbilduric Iesus, mintçatu ci-
çaien, ciostela : Eman içan çait niri ahal
gucia ceruan eta lurrean.

19. Çohazte beraz, eta erakhats eçatçue
populu guciac, bathaiatcen ditutçuela Aita-
ren, eta Semearen, eta Ispiritu Sainduaren
icenean :

20. Erakhasten diotçuetelariç beguiratcen
nic manatu darozquitçuetadan guciac. Eta
huna non çuequin naicen mendeeç dirau-
teno.

IESU-CHRISTOREN
EBANYELIO SAINDUA
SAN MARCOREN ARABERA.

I. CAPITULUA.

Ion Done Baptistaren predicacionea. Iesusen bathaioa, tentacionea. Deitzen ditu Piarres, Andreas, Jaques eta Ioanes. Piarresen ama-guinarreba sendatcen du. Predicatcen du, sorhaioa garbitcen.

1. IESU-CHRISTO Iaincoaren Semearen Eban-yelioaren hastapena.

2. Isquiribatua den beçala Isaias profeta baithan : Huna non egortcen dudan ene ain-guerua, çure beguithartearen aitecinean, ceinac aphainduco baitarotçu aitecinec çure bidea.

3. Adituco da mortuan oihuz dagoenaren boça : Aphain eçaçue launaren bidea, chuchen eçar eçatçue haren bidehcac.

4. Mortuan cen Ioanes, bathaiatcen hari cela, eta predicateen urriquizco bathaioa, bekhatuen barkhamenducotçat.

5. Baçohacen haren gana Iudeaco herria oro, eta Ierusalendar guciac, eta, bere hobenac aithortcen cituztela, hartcen çuten bathaioa Iordan ibaian.

16. Galileaco itsas bazterrean çabilan aldi batez, ikhusi içan cituen Simon eta Andreas haren anaia, sareac itsasorat aurthiquitcen cituztela; een arrantçaleac ciren.

17. Eta erran çaroen Iesusec : Çatozte ene ondotic, eta eguinen çaituztet guiça-arrantçale.

18. Hec, berehala utciric sareac, iarraiçui citçaizcon.

19. Handic aphur bat aitecinachago, ikhusi içan cituen berriz Jaques Zebedeoren semea, eta haren anaia Ioanes, hec ere untecian hari cirela sare antolatcen.

20. Eta ordu berean deithu cituen. Eta hec, utciric bere aita Zebedeo untecian bere languileequin, iarraiçui citçaizecon.

21. Ethorri ciren guero Capharnaumera, eta larumbata celacotz, sarthu cen berehala Iesus hangoen bilduman, eta eman cen hequiei erakhasten;

22. Eta miretsiric çaudecen haren iaquinçaz, erakhasten çuen een escu çuenac beçala, eta ez Isquiribauec beçala.

23. Bacen bada hequien bilkhuan guiçon bat ispiritu lohiae ceducana, eta iarri cen oihuz,

24. Cioela : Cer da çure eta gure artean, Iesus Nazarethcoa? Gure galtcera ethorri çara? Badaquit nor çaren, laincoaren Saindua.

25. Bainan mehatchatu içan çuen Iesusec, eta erran cioen : Ichil hadi, eta ilkhi hadi guiçon hortaric.

16. Galileaco itsas bazterrean çabilan aldi batez, ikhusi içan cituen Simon eta Andreas haren anaia, sareac itsasorat aurthiquitteen cituztela; eeen arrantçaleac ciren.

17. Eta erran çaroen Iesusec : Çatozte ene ondotic, eta eguinen çaituztet guiça-arrantçale.

18. Hec, berchala utciric sareac, iarraiqui citçaizcon.

19. Handic aphur bat aitcinachago, ikhusi içan cituen berriz Iaques Zebedcoren semea, eta haren anaia Ioanes, hec ere untcian hari cirela sare antolateen.

20. Eta ordu berean deithu cituen. Eta hec, utciric bere aita Zebedeo untcian bere languileequin, iarraiqui citçaizcon.

21. Ethorri ciren guero Capharnaumera, eta larumbata celacotz, sarthu cen berchala Iesus hangoen bilduman, eta eman cen hequiei erakhasten;

22. Eta miretsiric çaudecen haren iaquintçaz, erakhasten çuen eeen escu çuenac beçala, eta ez Isquiribauec beçala.

23. Bacen bada hequien bilkhuan guiçon bat ispiritu lohias ceducana, eta iarri cen oihuz,

24. Çioela : Çer da çure eta gure artean, Iesus Nazarethcoa? Gure galteera ethorri çara? Badaquit nor çaren, Iaincoaren Saindua.

25. Bainan mehatchatu içan çuen Iesusec, eta erran cioen : Ichil hadi, eta ilkhi hadi guiçon hortaric.

26. Eta ispiritu satsua, guizona urratcen çuela, eta oihuz ocenqui hari cela, ilkhi içan cen.

27. Eta espantatu ciren guciac, halaco moldez non galdez baitçauden elkharri : Cer da hau? Cer da erakhaspen berri hau? Horrelaco burupearequin (1) manatcen baitiote ispiritu lohiei, eta entçuten baitute.

28. Eta betbetan io çuen haren omenac Galileaco herri gucietan.

29. Ordu berean bilkhutic ilkhi eta, ioan ciren Simonen eta Andreasen etchera laques eta Ioansequin.

30. Ohean cetçan bada Simonen ama-guin-arreba, helgaitçac cituela, eta berehala hartaz mintçatu eitçaiçcon.

31. Eta hurbilduric, escutic hartu çuen eta alcharaci; eta betbetan utci çuen sukharac, eta eman cen hequien cerbitçatcen.

32. Eta arratsean, iguzquia sarthu cenean, ekharri ciotçaten eri cirenac eta deabruac ceduzcanac oro;

33. Eta hiri gucia athearen aitecinera bildua cen.

34. Eta osatu cituen hainitz, eritasun hainitcen azpian çaudecenac, eta egotci cituen hainitz deabru, eta etcituen nahi içan utci mintçateçera, ceren baitçaquiten nor cen.

35. Biharamunean goiz goicie iaquiric, ilkhi cen eta ioan bakhar lekhu batetara, eta iarri cen han othoitcean.

(1) *Burupea*, bertcela autoritatea.

36. Eta iarrai qui eiteaizeon Simon, eta harquin ciren bertceae.

37. Eta aurkbitu çutenean, erran cioten : Oro çure bilha dabilta.

38. Ihardetsi çaroen : Goacen hurbileco herri eta hirietarat, predica deçadan han ere; hortacotçat een ethorria naiz.

39. Eta hari cen predicatcen hequien bildumetan, eta Galilea gucian, eta deabruen khentcen.

40. Eta ethorri içan eiteaioen sorhaio bat othoizca, eta belhaunicaturic ciotsola : Nahi baduçu, garbi niroçu.

41. Urricaldu eiteaioen bada Iesusi, eta escua hedatuz hunquitcen çuela, erran cioen : Nahi dut, çarela çahu.

42. Hori erran çuen beçain sarri, ioan eiteaioen sorhaiotasuna, eta ediren een garbitua.

43. Eta berehala egorri çuen handie mehatchuequin,

44. Ciotsola : Beguirauçu nebori deus ezterroçun; bainan çobaz, eta crakhus çaquizquio Aphez nausiari, eta escain eçatçu çure garbitcearentçat Moisesec manatu içan di-tuenae, içan detçaten lekhucotasuntçat.

45. Bainan hura ilkhi ceneco, hasi cen bantecen eta barraiatecen bazter gucietan, halatan non ezpaitcitequen guehiago Iesus hirian sar agueriric, aiticic lekhorean baitcegoen bakhar lekhuetan; eta ethorteen ciren alde orotaric hura gana.

II. CAPITULUA.

*Paraliticoa. S. Matheoren deitcea. Baruraz.
Oihal berri eta untei çaharren iduripena.
Sabbathoaz edo Iudutarren larumbataz.*

1. BERRIZ ere sarthu cen Capharnaumen cembait egunen buruan.

2. Eta ethean cela aditu çuteneco, bildu içan ciren halaco osteac, non ecin baitçauzquen etheac, ez eta athe inguruec ere, eta Iaincoaren hitça adi-arazten çaroen.

3. Eta ekharri cioten osoqui ecindu eta laur guiçonec çaramaten gaicho bat.

4. Bainan nola ezpaitçeçoqueten aiticinera eman, ostea celacotz, barraiatu çuten hegastegua, eta idequidura bat eguinic, crautsi içan çuten beheiti eria bere ohean çatçala.

5. Ikhusiric bada hequien sinhestea, Iesusec erran cioen guiçon ecinduari : Ene haurra, barkhatuac çazquitçu çure bekhatuac.

6. Eta baciren han Isquiribauetarie cembait iatriac, eja bere barnean cerasaten :

7. Cer dio horrela hunec? Burho eguiten du. Norc barkha detçaque bekhatuac, Iaincoac bakharric baicen?

8. Bainan Iesusec, ordu berean eçagutu baitçuen bere çuhurtciacz, bere baithan asmu hori çutela, erraiten daroe : Cergatic darabiltçue gogoeta horiec çuen bihotçetan?

9. Cein da errechago, eri huni erraitea :

Barkhatuac çaiquitçu çure bekhatuac; ala erraitea : Chuti çaitte, har eçaçu çure ohea, eta ibil çaitte?

10. Daquiçuentçat bada guiçonaren Se-meac baduela escua lurraren gainean bekhatuen barkhatceco, diotso eriarri :

11. Çuri nagotçu : Haica çaitte, eramaçu çure ohea, eta çohaz çure etcherat.

12. Eta hura berehala iaiqui cen, eta ohea harturic, abiatu cen ororen aiteinean; halatan non guciac liarritu baitciren, eta laincoa goستن baitçuten, ciotsatelarie : Egundaino holacoric eztugu ikhusi.

13. Handic ilkhi cen berriz itsasoco alde-rat, eta heldu citçaion populu gucia, eta era-khasten çuen.

14. Iragaiten cela bada, ikhusi içan çuen Lebi Alpheorena (1), diru bilteen iarria, eta erran cioen : Iarraic çaquizquit. Eta chutituric, iarraiqui citçaioen.

15. Eta nola haren etchean iaten eman baitcen, hainitz publicano eta bekhatoros halaber aurkhitu ciren Iesusequin, eta haren dicipuluequin : hainitçac ciren ecen iarraiquiteen citçaizeonac.

16. Eta Isquiribauec eta Pharisaucec, ikhusi çutenean publicanoequin eta astura (2) tçarreco guiçonequin iaten çuela, erran cioten dicipuluci : Cergatic iaten eta edaten du

(1) San Matheo Apostolua, publicano içana.

(2) *Astura* edo *aztura*, ohitça, ohitura, khostuma.

çuen nausiac publicanoen eta ohitura gaichtoco guixonen baltsan?

17. Hori entçun baitçuen Iesusec, ihardetsi çaroen : Osasundunec ez tute osaquin edo miricu beharriç, bainan bai erieç; ez naiz ecen ethorria hoben gabecoen deitcera, bainan bai hobendunen.

18. Eta Ioanesen eta Pharisauen dicipuluec maiz barur eguiten baitçuten, ethorri citçaizcon, eta erran eioten : Çergatic barurteen dira Ioanesen eta Pharisauen dicipuluec, eta çureac ezpaitira barurteen?

19. Ihardetsi çaroen Iesusec : Ezteiliarrac barur ahal othe deçaquete ezcon-berria hequiequin deino? Berequin duteno ezcon-berria, ezteçaquete baruric eguin.

20. Bainan ethorrico dira egunac ceinetan ezcon-berria khenduco baitçatic, eta orduan barurtuco dira.

21. Nehore eztio iosten oihal berri çathi latz bat soineco çahar bati; bertcelaz edequico dio berriac çaharrari phusea, eta handitcenago da ethendura (1).

22. Halaber nehore eztu eçarteen arno berria çahagui çaharretan; ezperen (2) arnoac leher eraguinen daroc çahaguiç, eta ichurico da arnoa, eta çahaguiac galduco : bainan eçarri behar da arno berria çahagui berrietan.

23. Guerthatu içan cen oraino Iauna ira-

(1) *Urradura* edo *ethendura*; bieç bat diote.

(2) *Ezperen* edo *ezpere*, erran nabi da *bertcela*.

gaiten cela ereintze batçu gaindi larumbat egun batez, hasi eitecen haren dicipuluac, bidean cihoacelaric, ogui buruteha hausten eta harteen.

24. Erran cioten Pharisauce horren gainean : Nolatan hari dira bada hauquiec, larumbat egunaz, eguiten cilhegui eztena?

25. Ihardetsi çaroen : Eztuçue egundaino iracurri cer eguin içan çuen Dabitec, beharac eta goseac hertchatuac ciren batez, bera eta harequin cirenac?

26. Nola sarthu içan cen Iaincoaren etebean, Abiathar Aphez nausiaren egunetan, eta ian baitcituen Iauari escaimiricaco oguiac, ceinetarie iatea ezpaitcitçaien sori aphecei baicen, eta eman baitçaroen berequin cituenei ere?

27. Erran çaroen oraino : Sabbathoa guiçona gatic eguina içan da, eta ez guiçona sabbathoa gatic.

28. Bada guiçonaren Semea sabbathoaren ere nausi da.

III. CAPITULUA.

Escu ihartu duna nola Iesusec osatcen duen. Bertee hainitz ikhusgarri. Apostolken hautua eta icenac. Erresuma bere baithan çathituaren iduripena. Cein diren Iesusen equiazco ahaideac.

1. SARTHU içan cen Iesus bertee aldi batez ere biltçarrean, eta bacen han guiçon bat esca ihartua çuena.

2. Eta beguira cegozquion hea larumbat egunarequin osatuco çuen, leguearen hausteaz bilha ceçatentçat.

3. Eta erraiten dio escu elkhordunari : Eman çaitte chutic gucien erdian.

4. Guero dioste hei : Larumbatean ongui eguitea, ala gaizqui eguitea da cilhegui? biciaren emaittea, ala edequitcea? Bainan hec ichilic çauden.

5. Orduan alde gucietara behatce haserretu bat aurtiquiric, eta hequien bihotceco itsumenduac atsecabetua cela, dio Iesusec guiçonari : Heda eçaçu escua. Hedatu çuen escua, eta ontsatu citçaioen.

6. Ilkhiric beraz Pharisauac, berehala bathu ciren Herodianoequin (1), elkhar aditceco nola gal-araz ceçaqueten.

7. Bainan Iesus aldaratu cen dicipuluequin itsas heguira; eta iarraiqui citçaioen oste handi bat Galileatic,

8. Eta Ierusalematic, eta Idumetic, eta Iordanez bertee aldetic. Eta Tireco eta Sidoneco inguruetic ere ethorri citçaiçcon multço handiac, aditu baitçuten harec eguiten cituenez aiphatcen.

9. Eta erran çaroen dicipuluei, idue cioçotela han unteitto bat, hartara igan ahal çadin, eta ostec etceçaten guchiegui herts.

10. Ecen nola hainitz sendatcen baitci-

(1) *Herodiandarrec* sinheste bereci bat çuten Iuduen artean, ceina ezpaita agueri chuchen ceric othe citequen.

tuen, cembait gaitz çutenac oro oldarrez gainera cihoazcon, hura hunquitu bederen nahiz.

11. Eta ispiritu satsuec, ikhusten çutenean, bere buruac aurthiquiz haren oinetara, ciotsoten oihuz :

12. Iaincoaren Semea çara çu. Hare ordean mehatchatcen cituen garrazqui, etceçaten nor cen salha.

13. Igan cen guero mendi batetara, eta bere ganat deithu cituen nahi cituenac; eta ethorri citçaiçcon.

14. Bereci cituen hamabi harequin içaitceco, eta predicatcera egor cetçantçat.

15. Eta eman çaroen escua eritasunen osatceco, eta deabruen khentceco.

16. Hec ciren : Simon, ceinari eman baitcioen icen goithia Piarres;

17. Iaques Zebedeorena eta Ioanes iaquesen anaia, ceinei eman baitçaroen icen goithia Boanergues, erran nahi dena, ihurtçuriaren semeac;

18. Andreas, Philipe, Bartholomeo, Matheo, Thomas, Iaques Alpheorena, Thadeo, Simon Khanaandarra;

19. Eta Iudas Iscariot, ceinac saldu baitçuen.

20. Eta ethorri cirenean etcherat, bildu içan cen berriz hara oste handi bat, non ecin har baitceçaqueten bere othuruntça ere.

21. Eta hori adituric, ethorri ciren Iesusen ahaideac haren hartcera, cioten ecen : Çoratua dabila.

22. Ierusalemetic ethorriricaco Isquiribauec berriz cerasaten : Beelzebutec hartuada, eta deabruen aiteindariaren indarrez deabruac khentcen ditu.

23. Bainan hanc, erakharri cituen bere gana, eta erran çaroen iduripenetan : Nola Satanec Satan etcha ahal deçaque?

24. Baldin erresuma bat bera bere etsai bada, ecin dirauque erresuma hanc.

25. Eta baldin etche bat bera beraren etsai bada, ecin dagoque chutic etche hura.

26. Beraz baldin Satan bera bere buruaren caltetan alchatcen bada, beraren etsai da, eztirauque, bainan galtcera doha.

27. Nehore eztiotçoque guiçon hazcar bati, etchean sarthuric, bere dituenac eraman, ezpadeça lehenic guiçon phizeor hura estecca, guero haren etchca biluzteco.

28. Eguiaz erraiten darotçuet, barkhatuco çaizte guiçonon umei eguinen dituzqueten bekhatu eta burho guciac;

29. Bainan norc ere gaizqui solhas eguinen baituque Ispiritu Sainduaz, eta hanc eztu nehoiz barkhamenduric ardietsico; aitecitic içanen da hobenduri nehoiz iraganen etçaioen hoben batez (1);

30. Erraiten çuten ecen : Ispiritu lohiac dauca.

31. Ethorri ciren bada haren ama eta

(1) Bekhatu ecin barkhatuzcoa deitcen du Iau-nac, nequez barkha ditequena, gucz handia dela-cotz.

anaiaac (1), eta lekhorean çaudecela, deitcera norbait egorri cioten.

32. Eta osteac inguratua celarie, erran cioten : Hor dira çure ama eta anaiaac athean çure galdez.

33. Orduan ihardetsi çaroen : Nor da ene ama, eta nor dira ene anaiaac?

34. Eta inguruan iarririe çaudecenei behatu eta, erran çuen : Huna ene ama eta anaiaac.

35. Nore cre ecen eguinen baitu laincoaren nahia, eta hura da ene anaia, ene arreba eta ene ama.

IV. CAPITULUA.

Haciaren iduripena, bere chehatcearequin. Arguia gaitçuruaren pean. Bihia lurrerat aurthiquia. Mustarda bihia. Ekhaitça ematcen du Iesusec.

1. GUERO berriz hasi cen erakhasten itsas bazterrean; eta hain guiçontce handia bildu citçaioen, non untci batetara igan eta, iarri baitcen, oste gucia leihorrean itsas ondoan cegoela.

2. Eta erakhasten çaroen iduripenetan hainitz gauça, eta erraiten çaroen ohi çuen moldean :

3. Adi eçaque : Ilkhi içan cen ereile bat creitera ;

(1) Iannaren *anaiaac* erraiten çaiote haren abaide hurbilei.

4. Eta ereiten hari cela, bihi alde bat erori cen bide bazterrera, eta aireco choriec ethorric ian ičan çuten.

5. Bertce bat berriz erori cen toqui harritsu batçuetara, non ezpaitçuen lur hainiteic; eta laster sorthu cen, ceren etçuen lurrac loditasunic :

6. Eta athera cenean iguzquia, erre cen; eta erroric etçuelacotz, quiscaildu cen.

7. Bertce bihi alde bat erori cen elhorri batçuen erdira, eta elhorriec, handituric, itho çuten, eta etçuen deusic ekharri.

8. Bertce bat bada erori cen lur onera, eta handitu cen eta ekharri çuen, emaiten çuela bihi batec hogoi eta hamar, bertceac hirur hogoi, eta bertceac ehun.

9. Eta erraiten çuen : Duenac aditceco beharri, adi beça.

10. Bakharric ičan cenean bada, galdeguin cioten harequin ciren hamabiec, cer çakharquen iduripen harc.

11. Eta erran çaroen : Çuei eman ičan çaitçue laincoaren erresumaco gauça gordeen eçagutcea; bainan çuetaric eztirenentçat, hitz estalitan dohaz guciac;

12. Beguiez dakhusatelariç, ezтитеcen o-hart, eta beharriz dantçutelariç, ezteçaten adi; beldurrez urriquitан sar ditecen, eta barkha daquizquioten bere bekhatuac (1).

(1) Erran nahi da, laincoac çucenqui khentcen darotela bere gradiaren arguiac, ceren berec beguiac hertsi nahi ičan baitituzte.

13. Erran çaroen bada : Eztuçue aditecn iduripen han? Nola beraz bertce guciac adi detçaquetçue?

14. Ereilea, Jaunaren hitça ereiten duena da.

15. Hitça erein içan den bide bazterrecoac, hec dira aditçaileac, ceinec aditecn baitute, bainan berehala ethortcen çaiote Satan, eta erein hitça bihotcetic edequitcen daroe.

16. Halaber toqui legortsuetara ereiten çaroenac, hec dira aditçaileac ceinec, hitça entçun duteneco, gogotic harteen baitute;

17. Bainan eztiote emaiten bere baithan erroric, eta hargatic iraupena ere gutia; guero heldu citçaizcotenean aldarıteac eta atsecabeac, hitça gatic, berehala behaztopatcen dira.

18. Eta elhorrietan ereiten çaroenac, hainac dira ceinec entçuten baitute hitça;

19. Bainan mende huntaco antsiec, eta onthasunen lilluramenduac, eta bertce gainc-raco guthicia gaichtoec, gogoan barna sarthuric, ithotcen diote hitça, eta deus ekhartcetic debeatcen.

20. Azquenean, lur onean ereiten çaroenac, hainac dira ceinec entçuten baitute hitça, eta hartcen; eta ekhartcen dute bihi bantentçat, batac hogoi eta hamar, bertceac hirur hogoi, eta bertceac chun.

21. Erraiten çaroen halaber : Ekhartcen othe dute argui bat, eçartcecotçat gaitçuru baten edo ohearen azpian? Ala ez othe dute ekhartcen candelerean eçartcecotçat?

22. Ezta ecen gorderic deus, aguertu beharco eztenic; eta deus ere ezta eguin denic estalian, beguietaratuco eztenic.

23. Duenac aditceco beharri, adi beça.

24. Guehiago erraiten çaroen : Beguirauçue cer entçuten duçuen. Cein ere neurritan neurtuco baituqueçue, eta hartan neurtuco çarotçue çuei ere, eta berretuco (1) çarotçue oraino.

25. Ecen duenari emanen çαιο, eta eztuenari, duena ere khenduco çαιο.

26. Oraino ciosten : Iaincoaren erresumaz bardin diteque, guiçon batec hacia lurrerat aurthiquiteen balu beçala.

27. Ala lo datçan, ala dabilan iaiquia gau eta egun, bardin sorteen da hacia eta handiteen, hare eztaquiela.

28. Bere baitharic ecen ekharteen du lurrac, behin belharra, guero burua, guero ogui bihi onthua buruan.

29. Eta onthu ditequenean, berehala higuiaia eçarteen çαιο, ceren uzta baita.

30. Eta oraino erraiten çuen : Cerequin bardin dela dioquegu ceruetaco erresuma? Edo cer iduri duela?

31. Iduri duque mustarda bihi bat, ceina lurrean ereiten denean, baita lurreco haci gucietaric cheheena;

32. Bainan erein den ondoan, goiti doha, bertce belhar guciac baino gorago, eta halaco adarrac dakharzca, non ceruco hegastinec

(1) Berretcea, emendatcea, guehiagotcea.

haren itçalean ohatceac eguin ahal baite-
tçazquete.

33. Mintço citçaien horrelaco iduripen
hainitcez, adi cirotenaren arabera.

34. Iduripenez baicen ordean etcitçaien
mintço; bainan bakharric cirela, chehateen
çarozten oro dicipuluei.

35. Egun hartan berean, arratsa ethorri
cenean, erran çaroen : Iragan gaitecen he-
mendic bertce alderat.

36. Eta osteac utciric, hartu çuten untci
batean, eta haciren bertce unteiac ere
harequin.

37. Orduan iaiqui cen haice buhumba (1)
handi bat, eta uhinae (2) aurthiquiteen ci-
tuen untci gainera, halatan non unteia be-
thecten baitcen.

38. Bizquitartean Iesus lo çatçan cho-
pan (3), bururdi baten gainean. Iratçartcen
dute bada, eta erraiten diote : Nausia, gal-
tcera gohaz, eta eztuçu antsiaric?

39. Eta iratçarri cenean, mehatchatu
çuen haicea, eta erran cioen itsasoari : Ichil
hadi, ema hadi. Eta haicea guelditu cen,
eta eguin içan cen sosegu handi bat.

40. Eta erran çaroen Iesusec : Cergatic
çarete horren iciper? Sinhestic eztuçue
oraino? Beldurtu ciren beraz handizqui,
eta ciotsaten batac bertceari : Nor othe da
hau, haiceac eta itsasoac entçuten baitute?

(1) Chirimola.

(2) Bagac.

(3) Untci guibela, *chopa* deitzen da.

V. CAPITULUA.

Deabruac egotciae. Urdeac itsasorat aurthiquiac. Emaztea sendatua odol galtce baretarie. Iairoren alaba phiztua hilez gueroz.

1. ITSASOA iragan çutenean, ethorri ciren Yerendarren herrira.

2. Eta unteitie iausten cela Iesus, ilkhi citçaioen hil-hobietarie aitecinera, ispiritu lohiac ceduean guiçon bat,

3. Ceinac bere egoitça baitçuen hil-hobietan; eta nehore ecin esteca ciroen gatheetz ere;

4. Ecen hainitçetan cephoz eta gathez lothu içan çutelarie, hautsi içan cituen gatheaç, eta cephoac phorroscatu, eta nehore etceçaqueen ceba.

5. Eta bethi hobietan eta mendietan barna çabilan gau eta egun, bere burua harriz jotçen çuela eta sakhailteen.

6. Ikhusi baitçuen bada urrundie Iesus, laster eguin çuen hura gana, eta iarri citçaioen ahuspez;

7. Eta oiñu handi batequin erran cioen: Cer da çu eta ene artean, Iesus, Iaun goicoaren Semea? Iaincoaren icenean othoiteez nagotçu, ez naçaçula oinhazea.

8. Erraiten cioen ecen Iesusec: Ilkhi badi, ispiritu satsua, guiçon hori ganie.

9. Eta galdeguiten cioen: Nola deitcen

haiz? Ihardetsi çuen : Multçoa da ene icena, ceren hainitz garen.

10. Eta othoizten çuen minqui etceçan herri hartarie etcha.

11. Bacen bada han cerialde handi bat, mendi aldapetan cegoena bazcatcen.

12. Eta othoizten çuten ispirituec, ciotsotelaric : Egor gaitçatçu urde horietara, sar gaizquioten barnean.

13. Eta berehala baimena eman çaroen Iesusec. Eta ilkhiric ispiritu lobiac, sarthu ciren urdeetan, eta aralde gucia, bi milen ingurua baitcen, bulta handi batequin gain behera aurthiqui cen itsasorat, eta itho.

14. Urdeen alhatçaileac bada ioan ciren ihesi, eta eramán çuten berri hori hirira eta inguruetara; eta ilkhi ciren hainitçac ikhustera cer guerthatu cen.

15. Ethortcen dira beraz Iesus gana, eta ikhusten dute deabruac orduraino ceducan guçona iarria cegoela, iaunteia, eta adi-mendu onean; eta ikharatu ciren.

16. Eta ikhusi içan çuteneç, erran cioten cer guerthatu içan cen deabruac hartua cenari, eta urdeei.

17. Orduan hasi citçaiçcon othoizca, arren cihoan hequien bazterretarie.

18. Untçirat igaiten cela bada, othoiteez iarri citçaioen deabruac hartua içan cena, arren berarequin ioaitera utz ceçan.

19. Bainan etçuen utci nahi içan Iesusec, eta erran cioen : Çohaz etcherat, çure

hurcoetarat; eta erran eçoçute cein gauça handiac eguin darozquitçun launac, eta nola urricaldü çateçaizcan.

20. Ioan cen, eta hasi cen adi-arazten Decapoli gucian cein ongui handiac eguin ciotçan Iesusee : eta guciac miretsirie çaudecen.

21. Iragan baitcen berriz Iesus unteiz itsasoaren bertce alderat, oste handi bat bildu cen haren gana, itsas heguian celaric.

22. Eta ethorri citçaiön Iuduen biltçaretaco buruçagui bat, Iairo çaritçana, eta ikhusi çueneco, erori citçaiöen oinctara ahuspez;

23. Eta hertchatcen çuen othoitcez, ciotsola : Alaba hil hurran dut; çato, emoçu escua gaincan, osa dadintçat, eta bici dadin.

24. Ioan cen harequin Iesus, eta bacer-raiöen oste handi bat, eta alde orotaric hersten çuten.

25. Eta emazte bat, odol galtee hatetan cena, hamabi urthe hartan,

26. Miricu hainitçetarie ere hainitz pairatu çuena, eta cituenac oro çahutu cituen arren, batere hobequiagotu etcena, bai ordean aurkhitu cena gaizquiago,

27. Mintçateen entçunic Iesusez, ethorri citçaiöen ostearen erdian guibelelic, eta soinecoa hunquitu cioen.

28. Baciöen ccen bere baithan : Haren soinecoa hunqui baicen ezpadeçat ere, sendo naiz.

29. Eta ordu berean iabaldū (1) citçaioen odol ithurria, eta bere gorphutz gucian ohartu cen eritasun hartaric osatua cela.

30. Eta Iesus hain berteenarequin, eça-gutu baitçuen bera ganic ilkhi cen bothe-rea, itçuli cen osteari buruz, eta erran çuen : Nore hunquitu nau ?

31. Ihardetsi cioten dicipuluec : Ikhus-ten duçu nola hersten çaituen osteac, eta galdeteen duçu, nore hunquitu çaituen ?

32. Eta beha cegoen inguruetara, hunquitu çuena ikhusteco.

33. Orduan emaztea icitua eta ikharan, baitçaquien bere baithan cer iragan cen, ethorri citçaioen, eta aurthiquiric bere burua haren oinetara, aithortu cioen eguia gucia.

34. Bainan erran cioen Iesusec : Ene haurra, çure sinhesteac salbatu çaitu; çohaz baquearequin, eta çaren çure gaitçetie sendo.

35. Oraino mintço cela, ethorri ciren batçarreco aiteindaria baitharic, hari erraitera : Çure alaba hil da; ez guehiago nekharaz Nausia.

36. Bainan Iesusec, adituric hec ciotena, erran cioen batçarreco aiteindariari : Eztuçula beldurric, sinhets eçaçu, eta asqui da.

37. Eta etçuen nahi içan iarraic cequion nehor, Piarres, eta Jaques eta hunen anaia Ioanes baicic.

(1) *Iabaltea*, *agortcea*, *akhitcea*.

38. Ethorri denean batzarreco aitein-dariaren etchera, ikhusten du han iendetee handi bat, nigarrez eta hegiagoraz daudeccla;

39. Eta sarthu denean, erraiten daroe: Cergatic asaldatcen çarete, eta çaudete marrascaz? Nescatcha ezta hila, bainan lo dago.

40. Eta burlatcen çaiçcon. Hare ordean, bertee guciac khenduric, hartcen ditu nescatcharen aita eta ama, eta berequin ci-tuenac, eta sartcen da nescatcha çatçan toquira.

41. Orduan, hartcen du nescatcha es-cutic, diotsola : Talitha, cumi ; erran nahi dena : Nescatcha, iaiqui çaitc, manatcen darotçut.

42. Eta berehala iaiqui cen nescatcha, eta baçabilan; bacituen een hamabi urthe; eta harritu ciren ecin guehiago.

43. Bainan hertsiqui debecatu çaroen nehori ez erraiteaz; eta eman-araci cioen iatera.

VI. CAPITULUA.

Iesus bere herrian gutitan eduquitcen dute. Ion Done Baptistaren hiltcea. Bortz oguiz osteac bazcatuac. Iesus uraren gaincan ibil-teen da.

1. Iesus handic ilkhi eta, ioan cen bere herrirat, eta dicipuluac iarraiqui citeaçcon.

2. Larumbat eguna ethorri cenean, hasi cen erakhasten biltzarrean, eta entzuten çutenetarie hainitsee miresten çuten haren iaquintasuna, ciotela: Nondie dituzque hunc gauça horiee oro? Cer da eman içan çaiou çuhurtcia hori, eta cein dira bere escuz eguiten dituen ikhusgarri handi horiee?

3. Ez othe da hau çurquin hura, Maria-ren seme dena, eta Iaquesen, Iosephen, Iudaren eta Simonen anaia? Eztirea hunen arrebac gure artean? Eta gaizqui mintço ciren hartaz.

4. Bainan erran çaroen Iesusec: Ezta Profetarie laidoztateen denie bere herrian baicen, eta bere etchean, eta bere hurcoen (1) artean baicen.

5. Eta etçuen eguin ahal han miracuiluric batere, lekhat (2) cembait eri bakhanen sendateea, escuac gainean emanez (3).

6. Hala non miresten baitçuen hequien sinheste escasa. Bizquitartean baçabilan inguruetaco herrichquetan barna, erakhasten hari cela.

7. Eta deithuric hamabiac, hasi cen hequien egorteen birazca, eta eman çaroen ispiritu lohien gainean escu.

8. Eta aguindu çaroen, etceçatela bide-

(1) *Hurcoa*, edo *urkhoa*, hurbilecoa, alhaidea, protsimoa.

(2) *Lekhat*, *lekhot*, ezpada, ezperen, baicen.

(3) Baçuen miracuilu eguiteco bothere; bainan, bere herritarren gogortasuaaren ariaz, etceçaqueen nahi çuquena eguin.

cotçat deusic eraman, makhila baicen; ez çakhuric, ez oguiric, eta ez guerriçoan diruric;

9. Cihoacela bere oinetacoequin, eta soineco aldatcecoric gabe.

10. Eta erran çaroen : Cein etchetan ere sarthuço baitçarete, çaudete han, lekhu hartaric ilkhi çaitetzqueten arteraino.

11. Eta cembaitec ezaçaituztete hartu nahico eta entçun, hainen ganic ilkhi-tecan, iharros eçaçue çuen oinetacoen herantsa, lekhuçotasuntçat içan dadin hequien caltetan.

12. Ioanic beraz hec, predicatcen hasi ciren batbedera sar çadin urriquitan.

13. Eta deabru hainitz egozten cituzten, eta eri hainitz, olioç gantçutu cituzteneco, ontsatcen ciren.

14. Entçun çuen bada Herodes erregueac Iesusez aiphaiteen; een handia cen hartaz aiphua; eta cioen : Ioanes Baptista da hori, phiztua hiletaric; eta bargatic hambat ikhugarri eguiten dira horren escuz.

15. Bertceç cioten : Elias da. Bertceç ber-riz : Profeta da, edo lehenagoco profetetaric bat beçalacoa.

16. Horieç adituric, erran çuen Herodesec : Nic burua ebaqui-araci diotan Ioanes Baptista da, phiztu dena hiletaric.

17. Herodes harc berac har-araci çuen ioanes, eta cephoetan eçar-araci, Herodias bere anaia Philiperen emaztea gatic, ceina-requin ezcondu baiteen.

18. Ioanesez ecen erraiten cioen Herodesi : Etçaitçu haiçu çure anaiaren emaztea çure ganat hartcea.

19. Herodias horren gatic aiher citçaioen, eta nahi çuen hartu eta hil-araci; bainan ecin ceçaqueen;

20. Ceren Herodes lotsa baitcen Ioanesen, baçaquielaçotz guiçon çucena eta saindua cela; beguiratcen çuen bada, eta are haren erranera hainitz gauça eguiten cituen, eta entçuten çuen gogotic.

21. Azquenean, halaco egun hautu batez, ceintan Herodesez, bere sor eguna çuelacotz, barazcaltcera emaiten baitçaien handiei, eta bere capitainei, eta Galileaco aiteindariei;

22. Sarthu cen Herodiasen alaba, eta dantçatu cen; eta onhetsi çuten Herodesez eta haren barazcaltiarrec; eta erran cioen erreguee nescatchari : Esca dieçadaçut cer nahi baitçu ere, eta emanen darotçut.

23. Eta cin ere eguin çuen : Bai, cer nahi galda dieçadaçudan, emanen darotçut, baltiz ere ene erresumaren erdia.

24. Ikhi cen nesca, eta erran cioen amari: Cer escatuco dut? Diotsa hare : Ioanes Baptistaren burua.

25. Eta berehala berriz sarthuric lehia handirequin, bere galdea hunela eguin çuen : Nahi dut orai berean emadaçun untei batean Ioanes Baptistaren burua.

26. Goibeldu cen erregue; bainan cin eguin çuelacotz, eta mahainean berequin

cituenen gatic, etcioen nahi ičan eguin da-
muric.

27. Beraz egorri çuen here guardetarie
bat, meçurequin ekhar cioçon Ioanesen bu-
rua untei batean. Hare ebaqui cioen burua
presondeguian.

28. Eta untei batean ekharri çuen, eta
eman nescatchari, eta nescatchae amari.

29. Entçun çutenean hori, Ioanesen di-
cipuluac ethorri ciren, eta eraman çuten
haren gorphutça, eta hobi batean eçarri.

30. Bizquitartean bihurtu ciren Aposto-
luac Iesus ganat, eta eman cioten eguin eta
erakhatsi cituztenen chehetasun gucia.

31. Eta erran çaroen : Çatozte bakharric
lekhu bereci cembaitetara, eta har ecaçue
aphur bat phausu. Hainitçae ciren een
çabiltçanac ioan-ethorri, non ezpaitçuten
berec iateco astiric ere.

32. Unteira beraz iganic, ioan ciren ba-
kharric lekhu bereci batera.

33. Bainan ikhusi baiteituzten ioaiten
batçuec, eta bertee hainitceec ere nabaritu,
laster eguin çuten hara berera oinez biri
gucietarie, eta aitecindu ere eitçaizcoten.

34. Eta untecie ianstean, aurkhitu çuen
Iesusec oste handi bat; eta urricaldü ci-
tçaizcon, ceren artçainic gabeco ardi batçu
beçala baitciren; eta hasi eitçaroen era-
khasten hainitz gauça.

35. Eta nola berantü baitçuen, ethorri
eitçaizcon dicipuluac, ciotela : Mortua da
toqui hau, eta iadanic berandua ere da.

36. Egorratçu lauquiee auçoco herri eta

herrichquetarat, eros deçatentçat iancai.

37. Ihardetsi çaroen : Emoeçue iatera çuec. Hec berriz erran cioten : Behar othe dugu beraz laur hogoi liberaren oguia eros-tera ioan, hauquier iatera emaitcotçat?

38. Galdeguin çaroen Iesusec : Cembat ogui tutçue? Çohazte, eta mira eçaçue. Eta iaquin çutenean, erran cioten : Bortz ogui tugu, eta bi arrain.

39. Orduan aguindu çaroen iar-araz ce-ççatela mahaintaraca belhar pherdearen gai-nean.

40. Eta iarri ciren ehunca, eta berrogoi eta hamarca bereciric.

41. Hartu cituen bada Iesusec bortz oguiac eta bi arrainac, eta beguiac ceru-rat altchaturic, benedicatu cituen, eta hau-tsi oguiac, eta dicipuluei eman, eçar ce-ççaten populuaren aitcinean, eta halaber bi arrainetarie eman çaroen guciei.

42. Ian çuten oroc, eta ase ciren.

43. Eta goititu ciren ogui phusca eta arrainetarie, bethe içan ciren hamabi sas-qui mucurru.

44. Baciren bada ian içan çutenac, bortz mila guiçon.

45. Handic berehala dicipuluac unteirat igan-araci cituen, cihoacen haren aitcinean uraz bertee alderat, Bethsaidari buruz, be-rac populua guibelat egor ceçan artean.

46. Eta egorri çuenean, ioan cen men-dirat, othoitz eguitera.

47. Ihuna celarie bada, untcia itsas er-dian cen, eta bera leihorcean bakharric.

48. Eta ikhusi baitçuen dicipuluac ar-
 ranan nekhe handirequin hari cirela (ciho-
 acen ecen haiceari buruz), goiceco hirur
 orduetaco irian, ethorri citçaien itsasoaren
 gainean çabilala, eta iduri çuela aiteindu
 nahi citçaiela.

49. Eta hequiee, ikhustearrequin batean
 nola uraren gainean çabilan, ustez mamua
 cela, betan ichquiritu handi bat eguin çu-
 ten.

50. Gucece ecen ikhusi çuten, eta ikha-
 ratu ciren. Bainan mintçatu citçaien bere-
 hala, eta erran çaroen : Euçue bihotz; ni
 naiz, ez ici.

51. Orduan igan cen hequien ganat un-
 teira, eta betbetan guelditu cen haicea,
 eta are guehiago harritu ciren.

52. Etçuten ecen aditu oguiez eguin
 içan çuena, ceren itsutua baitcen hequien
 bihotça.

53. Eta bertce aldera heldu cirenean,
 ethorri ciren Yenesaretheco lurrera, eta
 leihor hartu çuten.

54. Eta unteitic ilkhi cirenecotz, eça-
 gutu çuten hangoec Iesus;

55. Eta inguru hartaco herri guciac itçu-
 lirie, hasi citçaiçcon alde orotaric ekhartcen
 gaizqui cirenac bere ohetan, non nahi adi
 ceçaten aurkhitcen cela.

56. Eta sartcen cen herrichea, herri eta
 hiri gucietan, placetan eçartcen ciotçaten
 eriac, othoitzez çaudeccla utz cioçoten bere
 soinecoaren ezpaina bederen hunquitcera;
 eta hunquitcen çutenac oro sendatcen ciren.

VII. CAPITULUA,

Dicipuluac iaten dute escuric ikhuci gabe, eta hori gaitcitcen çaiote Pharisauet. Cer den equiazqui cikhinteen duena. Emazte Khanaandarraren haurra sendatcen du Iesuset, guero berriz gor eta mutua cen guizon bat.

1. Bildu ciren Iesus gana Pharisau eta Isquiribau cembait, ethorri içan cirenac Ierusalemetic.

2. Eta ikhusiric haren dicipulu batçu iaten hari cirela escu lohiequin, erran nahi da, garbitu gabeequin, gaizqui erasten hasi ciren.

3. Pharisauet ecen, eta ludu gueiet ere, ez tute iaten, non ez tuzten maiz chahutteen escuac, bere aiteinecoen erakhaspena hortan daucatela.

4. Merkhatutic ere sarteen direncan, ez tute iaten, lehenic ikhuzten ez padira; eta bertee hainitz eguinbide hadituzte, beguiratecco eman çaitzenac, hala nola gophor, eltee, burdinazco bachera, eta oheen garbitcea.

5. Pharisauet beraz eta Isquiribauet galdegin cioten : Certaco ez tabileça çure dicipuluac gure lehenagocoen usantcen arabera, escuac lohirit iaten baitute ?

6. Ihardetsi çaroen Iesuset, cioela : Ala

ongui erran baitu Isaias profetae çuetaz, gaichtaguinac, isquiribatu duenean : Populu hunce ezpainez onhesten nau, eta bihotça ni ganic urrun du!

7. Eta alpherretan ohoratcen naute, guiçonetarieaco erakhaspen eta manuae erakhaspen dituztela.

8. Ecen laincoaren aguinteac bazterrerat utciz, guiçonec asmatuzco erakhaspen batçu eduquitcen tutçue, hala nola edateco untei eta pegar garbitceac, eta horrelaco bertce gauça hainitz ere eguiten ohi ditutçue.

9. Halaber erraiten çaroen : Nombait ongui eçzatecen baititutçue laincoaren manuae, çuen cebonen erakhaspenac atchequitecocat!

10. Moisesec ecen erran içan du : Ohorra etçac heure aita eta heure ama. Eta : Bere aita edo ama ahaphaldiztatueo duena, heriotceç hil bedi.

11. Çuec berriz dioçue : Baldin norbaitce baderro aitari edo amari : Nie launari escaintcen diotan corbanac (erran nahi da, emaitçac), çuri ere on daguiçula; hainac leguea bethe duque.

12. Eta eztuçue uzten deus guchiagocoric eguin dioçon aitari edo amari;

13. Eta holatan ez deustatecen duçue laincoaren hitça, cebonec asmatueticaco erakhaspen baten ariaz; eta horrelaco bertce hainitz ere eguiten tutçue.

14. Orduan berriz bere gana deithuric populua, erran çaroen : Entçun naçaçue ni guciec, eta adi naçaçue ongui.

15. Deus ezta campotic guizonaren barnera sartcen, hura lohi deçaquenic; bainan guizona ganic ilkhitcen denac, hare hidoiztaten du guizona (1).

16. Duenac aditecco belharri, adi beça.

17. Guero ostea utci eta, sarthu cenean etchean, galdequin cioten dicipuluec cer erran nahi çuen iduripen horrec.

18. Eta dioste : Cer bada, çuec ere hoin adimendu aphurrecoac çarete? Ezuçue aditeen cer nahi guizonaren barnerat campotic sar dadin, ecin hidoizta deçaquela?

19. Ecen etçαιο bihotcean sartcen, bainan sabelerat dohaco, eta guero toqui gordeetan aurthiquitcen du, ianhari guicien cikhinac chahutcen diotçala.

20. Erraiten çaroen bada : Guizona ganic ilkhiteen direnec, hec guizona liçunteen dute.

21. Barnetic ecen eta bihotcetic ilkhitcen dira gogoeta gaichto, bertceen emazteç nahitce, emacoitasun, guizon hiltce,

22. Ebasco, cikhoizqueria, gaichtaque-
ria, hatecemaite, lohiqueria, bekhaizco, era-
sia tçar, bere buruaz hartce, çoroqueria,

23. Gaitz horieç guiciae; barnetic heldu
dira, eta liçunteen dute guizona.

24. Eta iaiquiric handic, ioan cen Tireco
eta Sidongo aldirietara, eta sarthu cen etche
batean, etçuela nahi nehorc iaquin ceçan;
bainan ecin gorde cen.

(1) *Hidoiztaltea*, cikhintcea, lohiteca, satsutea, liçunteca. Hidoia edo idoia, lohigarequin, baltzarequin, ligarequin bardin da.

25. Ecen emazte bat, ceinae baitçuen alaba bat ispiritu lohiae hartua, han cela entçun çuen beçain sarri, sarthu citçaioen, eta oinetarat erori;

26. (Emazte hura paganoa cen, eta ethorquiz Sirophenicianoa), eta othoitzez cegoccon, arren khen ceçan deabrua haren alaba ganic.

27. Bainan erran cioen Iesusec: Utz naçaçu ase detçadan behin haurrac; ecen ezta çuen haurren oguia hartcea, eta aurthiquitcea chakhurrei.

28. Ihardetsi cioen hare : Ongui dioçu, launa; bainan chakhurttoec ere iaten ohi dituzte mahain azpian hurrec utci ogui-phorrocheac.

29. Orduan erran cioen : Çohaz, hitz horren gatic ilkhia da deabrua çure alaba ganic.

30. Eta etcherat ioan cenean, aurkhitu çuen nescatcha ohean çatçala, eta utci çuela deabruac.

31. Berriz ilkhi cen Iesus Tireco aldirietaric, eta ethorri cen, Sidon gaindi, Galileaco itsas heguira, Decapolico eremuac barna.

32. Eta ekharri cioten guiçon bat mutua cena eta elkhorra, eta othoitz eguin cioten eman cioçola escua gainean.

33. Iesusec bada, iende artetic bazter batetara eramanic, eçarri ciotçan erhia beharrietan, eta thu eguinic, aho goçoaz mihia hunquitu cioen.

34. Eta beguiac cerurat althatchen ci-
taela, hasbeherapen batequin erran cioen :
Ephetha, erran nahi dena, idec hadi.

35. Eta ordu berean idequi ičan ciren ha-
ren beharriac, eta deslothu cen haren mi-
hiaren lokharria, eta mintço cen garbiqui.

36. Eta debeatu çaroen nehori erraiteaz ;
hainan cembatenaz hanc debeatuago, eta
hambatenaz hec barraiatu çuten guebiago ;

37. Eta cegocen guciz miretsiric, ciotela :
Guciac ongui eguin ditu, adi-araci ditu
gorrac, eta mutuac mintçaraci.

VIII. CAPITULUA.

*Laur mila guicon çazpi oquirequin aseac.
Miracuilu bat galdequina eta ez ardietsia.
Itsu bat arguitua. Ion Done Petiriren ai-
thorra. Iesus bere pairamenduaz mintça-
teen da. Petiri çucentcen du. Khurutcearen
ekhartceaz, eta bere buruari ulho equiteaz.*

1. EGUN hetan, nola oraino ere ostea
handia baitcen, eta ezpaitçuten iatecoric,
deithu ičan cituen bere dicipuluac Iesusec,
eta erran çaroen :

2. Urricaltcen çait populu hau ; ecen badu
iadanic hirur egun enequin daudecela, eta
iatecoric eztute.

3. Eta baruric egortcen baditut bere etche-
tarat, ahituco (1) dira bidean ; ecen cem-
bait urrundanic ethorriac dira.

(1) *Ahitua*, ahuldua, goseac barnetic behartu
eta tipitua.

4. Ihardetsi cioten dicipuluec : Eta nore nondie horieac oguiz ase letçaque hemen, baso huntan?

5. Eta galdeguin çaroen : Cembat ogui tutçue ? Ihardetsi cioten : Çazpi.

6. Orduan osteac lurrean iar-araci çarozten. Eta harturic çazpi oguiac, esquerrac bihurtcen cituela, hautsi cituen, eta eman dicipuluei, hec populuari aitecinean eçartcecotçat, eta eçarri ciotçaten.

7. Bacituzten oraino arrain guti batçu; hec ere benedicatu cituen, eta eman-araci.

8. Ian çuten oroc ase citezquen arteraino; eta goititu içan ciren, phusca soberaquinetic, çazpi sasquitara.

9. Baciren bada ian çutenac laur milaren ingurutsua : eta guibelat egorri cituen.

10. Handie berehala, untei batean sarthuric dicipuluequin, ethorri cen Dalmanuthaco bazterretara.

11. Eta ilkhiric Pharisauac, hasi citçaizcon iharduquitcen, eta cer ahal çuen iaquin nahiz, galdeguin cioten erakhuts cioçatela ikhusgarri bat ceruetan.

12. Bainen Iesusec, barnetic hasbeherapen bat eguin çuela, erran çuen : Cergatic dagotcit hauc ikhusgarri galdez ? Eguiaz diotsuet : Etçaiote escatcen duten ikhusgarria emanen.

13. Eta hec han utciric, sarthu cen berriç unteian, eta uraren bertee alderat iragan cen.

14. Ahantci citçaien bada oguiric har-

teea dicipuluei, eta ogui bakhar bat çuten unteian berequin.

15. Eta Iesusec bizquitartean erraiten baitcioten : Berautçue Pharisauen alchagarritic, eta Herodesen lemamitic;

16. Elkharri cerasaten hec : Hola dio ceren oguiric eztugun.

17. Eçagutu çuen hori Iesusec, eta er-ran çaroen : Cer darasaçue çuen gogoan oguiric eztuçuela? Eztuçue bada oraino eçagutçaric eta ez adimenduric? Eta oraino itsutua duçue bihotça?

18. Beguiac ditutçuela, eztakhusaçue? Eta beharriac ditutçuela, eztantçuçue (1)? Eta orhoitçapena ere galdu duçue?

19. Bortz ogui hautsi nioztenean bortz mila guiçoni, cembat otharre çathi goititu cinituzten? Diotsate : Hamabi.

20. Eta laur mila guiçon çazpi oguiz haci nintuenean, cembat sasqui phusca bildu cinituzten? Diotsate : Çazpi.

21. Orduan erran çaroen : Nola daiteque bada ezpaituçue oraino aditcen?

22. Ethorri cirenean Bethsaidara, ekharri cioten itsu bat, othoizten çutela hunqui eeçan.

23. Hartu çuen beraz itsua escutic, eta ilkhi cen herritic harequin; eta beguietara thu eguiten cioela, eta escuac gainean emaiten, galdeguin cioen, ea ikhusten çuen erbait.

(1) *Badantçut*, entçuten çaitut, *eztantçuçue*, eztuçue entçuten.

24. Behaturic, erran cioen itsuac : Bada-
khusquitçat guiçon batçu dabilteçala, hari-
teac iduri.

25. Guero herriz eman ciozcan escuac
beguien gainean, eta hasi cen ikhusten,
hain ongui sendatua cela, non garbiqui
gauça guciac baitcekhusquitçan.

26. Eta egorri çuen bere etcherat, errai-
ten cioelarie : Çohaz çure etcherat; eta
herrian sartcen baçara, ezterroçula nehor
hunelacoric.

27. Ioan cen handie Iesus bere dicipu-
luequin Philiperen Cesareaco herrichque-
tara; eta, cihocelarie bidean, galdequin
çaroen : Ni, nor naicela diote ?

28. Ihardetsi cioten hec : Batçuec ioanes
Baptista, bertce batçuec Elias, bertcec ber-
riz lehenagoco profetecarie beçalaco bat.

29. Orduan galdequin çaroen berei : Eta
çuec, nor naicela dioçue? Piarresc ihar-
detsi cioen, cioela : Christo çara çu.

30. Eta mehatchurequin debeatu çaroen
etcioçatela nehor erran hartaz holacoric.

31. Ordu berean hasi citçaroen erakhas-
ten, nola beharco çuen hainitz pairatu gui-
çonaren Semeac, arbuiatua içan Çaharrec,
eta Aphez-nausiec eta Isquiribauec, eta hil-
aracia; bainan hirur egunen buruan herriz
phiztucio cela.

32. Eta garbiqui mintço citçaien. Orduan
Piarres, launa bazterrerat berechten çuela,
hasi citçaioen erantçuten.

33. Baiñan Iesus, itçuliric, eta dicipulue-

tarat behatcen çuelaric, iaçarri citçaioen Piarresi garrazqui, ciotsola : Çohazquit urrun, Satanas, çeren ezpaitituçu onirizteu laincoaren gauçac, bainan bai guiçonenac.

34. Eta deithuric ostea bereganat bere dicipuluequin, erran çaroen : Norc ere nahi baitu ethorri ene ondoan, eguin bioço ukho bere buruari, eta ekhar beça bere khuruttea, eta iarraic bequit.

35. Ecen bere burua beguiratu nahico duenac, galduco du, eta bere burua galduco doenac ni gatic eta Ebanyelioa gatic, beguiratuco du.

36. Çer dohaco ecen guiçonari, mundu gucia irabaz badeça ere, baldin galteen badu bere burua?

37. Edo çer eman deçaque bere buruaren ordaintçat?

38. Ecen neborc ahalque içaiten badu nitaz eta ene hitçaz guiçon gaichto eta bekhatore hauquien erdian, guiçonaren Se-meä ere ahalque içanen da hartaz, noiz eta ere ethorrico baita bere Aitaren dohatsutasunean, aingueru sainduequin.

39. Erran çaroen oraino : Eguiaz diotsuet, badirela hemen direnetaric cembait, ceinac ezpaitira hilen, ikhus deçaten arteraino laincoa heldu dela bere erresuma botheretsuan.

IX. CAPITULUA.

Iesus itchuraz aldatcen da. Eliassen ethortceaz. Haur bat deabruac ceducana. Iesus aiticinetic bere pairamenduaz mintço çaiçedicipuluci. Bihotceco aphaltasunaz. Gaizquiari ihes eguiteaz.

1. HANDEI sei egunen buruan, hartu cituen berequin Iesusec Piarres, Jaques eta Ioanes, eta eraman cituen bakharric mendi batetaco bazter berechi batera, eta hequien aiticinean itchuraz aldatu cen.

2. Eta haren soinecoac argui arguiac eguin ciren, elhurraren idurico churitasun miresgarri batean, non ezpaita lurtean bolaçainic hain ehuric eguin leçaquenie (1).

3. Ordu berean aguertu citçaizten Elias eta Moises, Iesusequin mintço circla.

4. Eta erran cioen Piarresec Iesusi : Nausia, hemen ongui gara; eguitecigun hirur etchola, bata çuretçat, berteca Moisesen, eta berteca Eliasentçat.

5. Etçaquien een cer cerasan, circlacotz larrituac eta ikharatuac.

6. Orduan aguertu cen hedoi bat, hec itçali baitcituen, eta aditu cen boz bat hedoi barnetic, cioela : Hau da ene Seme maite maitea; entçun eçaçue hau.

7. Eta berchala behatu baitçuten alde

(1) *Bolaçaina, bolaçalea*, oihal eguiteco iharedo bola çaina.

orotarat, nehor etçuten ikhusi guehiago, Iesus bera baicen hequiequin cegoela.

8. Menditic iausten hari cirelaric, debecatu çaroen nehoari etçiotçatela salha ikhusi cituzten gauçac, guçonaren Semea hiletaric phitz çadin arteraino.

9. Eta gorde cituzten bere baithan; el-kharri bizquitartean galdez cegocen cer nahi çuen erran hunee : Hiletaric phitz dadin artean.

10. Eta galdetu cioten : Cer diote bada Pharisauce eta Isquiribauec ceen lehenic Elias ethorri beharra dela?

11. Ihardetsi içan çaroen : Eguia da; lehenic ethorrico da Elias, eta gauça guciac ongui ditezquen moldean eçarrico ditu, eta, guçonaren Semeaz isquiribatua den heçala, hainitz pairatuco du, eta ez deusetan eduquico dute.

12. Bainan erraiten darotçuet Elias iadanic ethorri içan dela, eta eguin ere diotela nahi içan duten gucia, hartaz isquiribatua içan denaren credura.

13. Eta dicipuluetara ethorri cencan, ikhusi çuen guçontce handi bat hequien inguruan, eta Isquiribauac hequiequin, ci-harducatelata.

14. Eta berehala populu gucia, Iesus ikhusi çueneco, espantatu cen eta icitu; eta laster eguin çuten hari agur emaitera.

15. Galdeguin çaroen Iesusec : Cergatic bizcateen çarete elkharren artean?

16. Ihardetsi cioen ostetic batec : Nau-

sia, ekharri darotçut ene semca; ispiritu mutu batec dauca :

17. Cein nahi toquitau har deçau, lurrerat aurthiquitecu du, eta hurrari çarra-poa dario, eta hortçac carrascatecu ditu, eta ihartu dihoat (1). Othoiztu ditut çure dicipuluac deabrua khiu dioçoten, eta ecin eguin dute.

18. Iesusec erran çaroen : Oi sinheste gabecoac! Noiz artean içanen othe naiz çuequin? Noiz artean iasainen çaituztet? Ekhar dieçadaçuet huna.

19. Ekharri cioten; eta ikhusi çueneco Iesus, ispirituac iharrosi çuen haurra, eta lurrerat aurthiquic, iraulzatecu çuen, haguna çarioela.

20. Galdetu cioen Iesusec aitari : Noiz danic çuerthatecu çayo hau? Erran cioen hare : Haur danic.

21. Eta maiz aurthiqui içan du surat, eta bai urerat, hil-araci nahiz. Bainan çerbait ahal badaguiçu, lagun gaitçatecu, eta gaitçateçula urricari.

22. Iesusec ihardetsi cioen : Baldin sinhets badeçaçu, gauça guciac ahal detçaque sinhestedunac.

23. Berehala erran cioen hurraren aitac, oihuz eta nigarrez : Sinhesten dut, launa; hel çaquizquit ene sinheste escasean.

24. Orduan Iesusec, ikhusten çuelarie ostea multçoca heldu cela, mehatchatu çuen ispiritu lohia, ciotsola : Ispiritu mu-

(1) Ihartecu çait, guciç ihartçera iohau çait.

tua eta gorra, nic manatcen daroat, ilkhi hadi haur horren ganic, eta ezhadila guehiago horren baithan sar.

25. Eta ispiritua, oihu handi bat eguinez, eta haurra lazgarriqui phorroscaturic, ilkhi cen; eta guelditu cen haurra hila iduri, hala non hainiteec baitcioten hila ere cela.

26. Iesusec ordean, escutic harteen çuela, alchatu çuen, eta iaiqui cen haurra.

27. Sarthi cencan etchean, galdeguin cioten bakhartasunean dicipuluec : Cergatic gue ecin khendu dugu deabru hori?

28. Ihardetsi çaroen : Deabru mota hori ecin ilkhi daite othoitz eta barur eguinez baicic.

29. Ioan ciren bada handic, eta iragan ciren Galilean gaindi, eta etçuen nahi nehore iaquin ceçan.

30. Bizquitartean bere dicipuluei crakhas ten çaroen, eta erraiten : Guiçonaren Semea emana içanen da guiçonon escuetarat, eta hilen dute; bainan, hil ondoco hirur garren egunean, phiztuc da.

31. Hequiee ordean etçuten deusic aditeen hizcuntça hortan, eta lotsa ciren ere galdeguiteco.

32. Guero ethorri ciren Capharnaumera, eta etchera cirenean, galdeguin çaroen : Ceren gainetic hizcatu içan çarete bidean elkharrequin?

33. Bainan hec ichilic cegocen; ihar duqui çuten eeen bidean bat bertcearequin ecin cen hetaric handiena.

34. Iarri cen bada, eta deithuric hama-biac, erran çaroen : Nahi balin badu nor-baitec lehembicicoa içan, içan bedi orota-ric azquena, eta gucien sehi.

35. Eta harturic haurtto bat, eçarri çuen bequien erdian, eta besarcatu çuenean, er-ran çaroen :

36. Norc ere, ene icenean, hunelaco haur-ttoctaric bat hartcen baitu, ni neroni har-teen nau; eta norc ere ni hartcen bainan, ez nau ni hartcen, bainan bai ni egorteen nauena.

37. Orduan erran içan eioen Ioanesez: Nausia, ikhusi dugu norbait çure icenean deabruac egozten cituena, ceina eçpaitabila gurequin; eta debecatu dugu.

38. Ihardetsi eioen Iesusec : Ezteçaçnela debeca; ceren ezta nehor, ene icenean ikhusgarri bat eguin duquenean, berehala nitaz gaizqui mintça daitequenic.

39. Ecen çuen etsai eztena, çuen alde da.

40. Hala beraz, norc ere emanen baitaro-çue baso bat ur ene icenean, Christorenac çaretelacotz, eguiaz diotsuet, eztu hare gal-duco bere saria.

41. Eta norc ere gaitz bideric emanen baitio nitan sinheste duten ttipitto hautaric bati, on liçate harentçat, lephotic ihara harri bat estecaturic, itsasorat aurthiquia balitz.

42. Baldin çure escuac behaztoparazten baçaitu, motz eçaçu : hobe dueu bici-

tcean escu-motz sar çaitecen, eeen ez bi es-
cuequin cihoacen ifernurat, behin ere iraun-
guico ezten surat,

43. Ceintan har ialea ezpaita hiltcen, ez
eta sua iraunguitcen.

44. Eta baldin çure çangoac behaztopa-
razten baçaitu, ebaqui eçaçu : hobe duçu
bethiereco bician çango bakhoizdun sar çai-
tecen, eeen ez bi çangoequin cihoacen ifer-
nurat, behin ere iraunguico ezten surat,

45. Ceintan hequien harra ezpaita hil-
teen, ez eta sua iraunguitcen.

46. Eta baldin çure beguiac behaztopa-
razten baçaitu, iraiç eçaçu : hobe duçu
laincoaren erresuman okher sar çaitecen,
eeen ez bi beguiequin içan çaitecen aurthi-
quia ifernuco surat,

47. Ceintan hequien harra ezpaita hil-
teen, eta ez sua iraunguitcen.

48. Eeen guciac içanen dira suz gacituac,
hala nola sacrificio guciac gatcez gacituac
baitira.

49. Gança ona da gatça; baldin ordean
gueçatcen bada gatça, certaz bera gacituco
duçue? Auçue gatça ceben baithan, eta du-
çuen baquea elkharren artean.

X. CAPITULUA.

*Ezcontça nola eztaiten hauts, Iesusec haur-
rac nola besarcatcen eta benedicatcen di-
tuen. Cein gaitz den salbatcea aberatsen-
tçat. Zebedeoren semeen galdea. Ierikhoco
itsua.*

1. IESUS handie abiaturic, ethorri içan
cen Iordanez bertçalderat, Iudeaco bazter-
retara: eta osteac ingururat berriz bildu
baitcitçauzcon, hasi cen, ohi çuen beçala,
hei erakhasten.

2. Eta Pharisauac, hurbilduric, galdez
cegozcon, hitcetan hatceman nahi çutela:
Haiçu çaiç guiçonari bere emaztea uztea?

3. Ihardetsi çaroen: Cer aguindu daro-
tçue Moisesec?

4. Erran cioten: Moisesec aguindu du
eman dioçola uzten duelaco isquiribu bat,
eta guero utz deçaquela.

5. Erran çaroen Iesusec: Çuen bihotz
gogortasuna gatic eguin darotçue aguintça
hori.

6. Bainan hastetic laincoac guiçon bat
eta emazte bat eguin cituen.

7. Hartaracotz utcico ditu guiçonac bere
aita eta bere ama, eta eduquico dio bere
emazteari,

8. Eta içanen dira biac haragui bat. Gue-
roz goiti eztira beraz bia, bainan bai hara-
gui bat.

9. Eta laincoac bat eguin duena, ezteçala guiconac berech.

10. Etchean berriz dicipuluec galdetu cioten gauça beraz;

11. Eta erran çaroen : Nore ere bere emaztea uzten baitu, eta bertee bat harteen, hainac lehen emazteari bere cucena edequitcen dio.

12. Eta emazte batec bere guiconac uzten badu, eta bertee senhar batequin ezcon badadi, haina ere gaizqui nahasten da.

13. Orduan ekharri ciozcaten haurtto baitçu, hunqui cetçan; baina ekhartçailleac mehatchurequin guibelatcen cituzten dicipuluec.

14. Hori ikhusi baitçuen Iesusec, haserreturic handizqui, erran çaroen : Utz eçatçue haurtchoac ni ganat ethor daitecen, eta ezteçatçuela bara; holacoena ceen da laincoaren erresuma.

15. Eguiac diotsuet : Nore ere eçpaitu hartuco laincoaren erresuma haurtto baten antçura (1), ezta hartan sarthuco.

16. Guero besarcaturic, escuac gainean eman ciozcaten, eta benedicatu cituen.

17. Athera cenean ioaiteco, lasterrez ethorriric norbait, belhauricatu citçaioen aitecinean, eta galdetu cioen : Nausi ona, cer eguin behar dut bicitce bethierecoaren ardiesteco?

18. Ihardetsi cioen Iesusec : Cergatic dei-

(1) *Antçura*, edo *antçora*, moldera.

teen nauçu ona? Ezta nehor onic laincoa bera baicen (1).

19. Badaquitçatçu manamenduac : Ez bertceren emazteari hurbil; Ez nehor hil; Ez ebats; Ez lekhucotasun gueçurrezcoric eguin; Ez nehuri bidegaberie ekhar; Ohora aita eta ama.

20. Harc berriz ihardetsi cioen : Nausia, horiee guciac beguiratu içan ditut ene gazetetasunetic.

21. Behatu cioen bada Iesusec, eta onhetsi çuen, eta erran cioen : Gauça bat escas duçu; çohaz, ditutçunac sal eçatçu, emoteçute beharrei, eta içanen ditutçu onthasun handiae ceruetan : çato guero, eta iarraie çaquizquit niri.

22. Bainan gaitçitu eitçaiçcon hitz horiee guiçon hari, eta ioan een damutua, ceren hainitz aberatsa baitcen.

23. Iesusec orduan, ingurutarat behatcen çuela, erran çaroen dicipuluei : Ala nequez sarthuco baitira laincoaren erresuman, hainitz onthasunen iabe direnac!

24. Dicipuluec bada miresten çuten hizcuntça hori; bainan erran çaroen Iesusec berriz : Ene haurrac, ala gaitz baita aberastasunetan bere ustea eçartcen dutenac, laincoaren erresuman sar daitocen!

25. Errechago da camelu bat orratz baten chillotic iragan dadin, ecen ez aberats bat sar dadin laincoaren erresuman.

(1) Bere baitbarie ona dena laincoa bakharrie da : guiçonac ere ou ditezque, bainan laincoac emanaz.

26. Arc guehiago miresten çuten hec, ciotela elkharrî : Eta nor salbatuco da bada?

27. Bainan behaturic, erran çaroen Iesusec : Guiçonentçat ecin ditequena da, ez ordean laincoarentçat; laincoac ecen guciac eguin ahal detçaque.

28. Orduan hasi eitçaioen Piarres erraiten : Huna non gue oro utci ditugun, eta iarraiçui gaizquitçun.

29. Ihardetsi cioen Iesusec : Eguiaz diotsuet : Ezta nehor utci dituzquenic etheca, edo anaiaç, edo arrebac, edo aita, edo ama, edo haurrac, edo lurrac, ni gatic eta Ebanyelioa gatic,

30. Ceinari ezpaitçaiio bihurtuco chunentan hambat ethe, edo anaia, edo arreba, edo ama, edo haur, edo lur, mende huntaco bereco atsecabeen erdian, eta, ethorçuiçuneco mendean, bicitce bethierecoa.

31. Hainitçac içanen dira, lehen cirenac azquen, eta azquen cirenac lehen.

32. Bidean ciren bada, Ierusalemra cihoacela, eta aitçinean cihoacoten Iesus, eta espantatuac eta beldurrequin cerraizeon. Hartu cituen beraz berriz hamabiac bakharric, eta hasi eitçaien erraiten cer behar eitçaiion guerthatu :

33. Huna non goacen Ierusalemra, eta guiçonaren Semea saldua içanen da Aphez-nausiei, Isquiribauei eta Çaharrei; hil-araçico dute, eta emanen dute paganoen esçuetara;

34. Escarnio eta thu eguinen diote, eta

açotatuco dute, eta hilen; eta phiztucoda hirurgarren egunean.

35. Orduan hurbildu citçaizcon laques eta loanes, Zebedeoren semeac, eta erran cioten : Nausia, nahi guinducque gue galde-tuco darotçuguna, eguiten bacinarocu.

36. Ihardetsi çaroen : Cer nahi duçue daguiçuedan?

37. Diotsote hec : Eman dieçaguçun batak çure escuinean, eta bertecca çure ezquerrean iar gaitecen çure dohatsutasuneco lekhuuan.

38. Iesusec erran çaroen : Eztaquiçue ceren galdez çaudeten. Edan deçaqueçue nic edan behar dudan edaria, eta ni bathaiatua içanen naicen bathaioaz bathaia ahal çaitetzquete?

39. Ihardetsi cioten : Bai, ahal deçaquegu. Erran çaroen berriz Iesusec : Hala da, nic edan behar dudan edaria edanen duçue, eta ni bathaiatua içanen naicen bathaioaz içanen çarete bathaiatuac (1) :

40. Ordean ene escuinean iartecca, edo ezquerrean, eztagot niri emaittea; bainan emanen çaiçie hala beguiratua çaiçieni.

41. Entçun cituztenean hauc, hasi ciren hamar bertecac suminteen laquesen eta loanesen gatic.

42. Rainan deithu cituen Iesusec, eta erran çaroen : Badaquiçue populuen buruçaguieç, erakhusten dutela hequien gainean

(1) Mintço cen launa bere heriotceco khaliteçaz, eta bathaioaz; eta iaquina da, hare beçala, dicipuluec ere bere bicia eman dutela eguiaren aithorretan.

bere iabetasuna, eta hequien aircindaricc
bere azpicotçat dauzcatela.

43. Ezta ordean horrela içan behar çuen
artean; aiticic nore ere handiena içan na-
hico baitu, içanen da çuen sehi;

44. Eta nore ere nahico baitu içan çue-
tarie lehembicieo, içanen da gueien mu-
thil.

45. Ecen guiçonaren Semea ere ezta
ethorri cerbitçatua içaiteco, bainan bai cer-
bitçatcera, eta bere biciaren emaitera hai-
nitcen erospentan.

46. Ethorri içan ciren guero Ierikhora;
eta Ierikhotic ilkhiteen cela, bere dicipu-
luequin, eta oste handi bat ondotic, itsu
batec, Bartimeo ceritçanac, Thimeoren se-
meac, ceina bide bazterrean baitcegoen iar-
riric esque,

47. Nabaritu çueneco Iesus Nazaretharra
cela, hasi citçaioen oihuz erraiten : Iesus,
Dabiten semea, urrical çaquizquit.

48. Eta larderiacten çuten hainiteec, ichil
çadila; bainan hare oihua hamberteenaz
gorago çaraman : Iesus, Dabiten semea,
urrical çaquizquit.

49. Orduan baratu cen Iesus, eta ma-
natu çuen erakhar cioçotela. Deiteen dute
beraz, eta erraiten diote : Emac bihotz
onez, iaiqui hadi, deiteen hau.

50. Berehala, aurthiquiric bere capa,
iauci cen, eta ethorri cen Iesus gana.

51. Erran cioen Iesusec : Cer nahi duçu
eguin dieçaçudan? Diotsa itsuac : Ene
launa, ikhus deçadan.

52. Erran cioen bada Iesusec : Çobaz, çure sinhesteac salbatu çaitu. Eta ordu beretic ikhusi çuen, eta bidean iarraiqui citçaiou.

XI. CAPITULUA.

Nola sartcen den Iesus Ierusalemen. Madaricatcen du phicotcea, eta saltçailleac templotic egozten ditu. Sinhestearen eta othoitàren indarra. Iesusen botherea.

1. HURBILTZEN cirelaric Ierusalemera eta Bethaniara, egorri cituen Olibetaco mendi heguitic, dicipuluetic bia,

2. Erraiten çaroela : Çohazte çuen aiteinean den herrichea hortara, eta, sarthu çareteneço, aurkhituco duçue astacume bat estecatua, ceintan ezpaita oraino nehor iarri. Desloth eçaçue, eta ekharraçue.

3. Eta baldin erraiten badarotçue nehorc : Cer hari çarete hor? Erroçue : Iaunac behar du hau. Eta berehala uteico darotçue ekhartcera.

4. Ioan ciren, eta khausitu çuten astacumea estecatua athe baten aldean, bi bideen artean; eta esteca khendu eioten.

5. Eta han cirenetarie cembaitec erran cioten : Cer hari çarete? Certaco daramaçue asto hori?

6. Eta ihardetsi baitcioten hec Iesusec erran beçala, utci cioten eramaitera.

7. Ekharri cioten bada astacumea Iesusi,

eta estali çutenean bere soinecoez, iarri cen gainean.

8. Halaber hainitsee bere soinecoac bidearen gainean hedatu cituzten; berteez berriz, euhaitcetarie adarrae ebaquiz, bidean barraiaceen cituzten.

9. Eta hala aiteinean cihoaceneae, nola ondotic heldu cirenac, oihuz çaudecen, eiotela : Hosanna !

10. Benedica dadila launaren icenean dathorrena ! Benedica dadila gure aita Dabiten heldu çaicun erresuma ! Ongui ethorri ceru goreneraino !

11. Horrela sarthu een Iesus Ierusalmen, guero temploan; eta inguru gucietar behatu eta, nola iadanic berandua baitcen, ioan cen Bethaniarat bere dicipulucquin.

12. Biharamunean, Bethaniatic ilkhitcen cirelarie, gosetu cen.

13. Eta ikhusi baitçuen urrun danic phico hondo bat hostatua, ethorri cen ea deusic aurkhituco othe cioen; eta hurbildu cenean, aurkhitu çuen historic baicen etçuela : eeen eteen phico aroa.

14. Orduan erran cioen phico hondoari : Hemendic harat nehoiz ezteçala nehore deusic ian hic ekharriric. Eta entçun çuten hori dicipuluec.

15. Guero Ierusalemra heldu eta, sarthu cen temploan, eta eman cen khenteen handie saltcen eta erosten hari cirenac; eta diru aldatçailleen mahainac, eta uso saltçailleen alkhiac aurthiqui cituen;

16. Eta etçuen uzten nehore unteiric ere erabil ceçan temploan gaindi.

17. Eta hari citçaien erakhasten, erraiten çaroelarie : Ezta bada isquiribatua : Ene etchea, othoitceco etchea deithua içanen da bazter gucietan? Bainan çuec eguin duçue laphurdei bat (1).

18. Hori aditu çutela, Aphez-nausiac eta Isquiribauac bilha çabiltçan, cer bidez gal-araz othe ceçaqueten; ecen beldur citçaiçon, ceren populu gucia espantutan baitcegoen haren erakhaspenaz.

19. Arrats aphalean, ilkhi cen hiritic.

20. Biharamun goicean iragaiten cirela, ikhusi çuten phico hondoa ihartua erroetaraino.

21. Eta Piarreseç, orhoituric, erran cioen : Nausia, huna çuc madaricatu içan duçun phico hondoa, non den ihartua.

22. Ihardesten çuela Iesuseç, erran çaroen : Duçuela sinheste laincoa baithan.

23. Eguiaz diotsuet : Nor nahic erran dioçon mendi horri : Khen hadi hortie, eta aurthic hadi itsasorat; eçpada bere bihotcean durduçatcen, bainan sinhesten badu erran duquen gucia guerthatuco dela, eguinen çαιο.

24. Hartaracotz erraiten darotçuet bada : Cer ere galdetuco baituçue çuen othoitçetan, sînhets eçaçue ardietsico duçuela, eta emana içanen çaitçue.

(1) *Laphurra*, ohoina, *laphurdeia*, ohoin gordelekhuua.

25. Eta othoitecan iarteen çaretenean, baldin cerbait aihereunde baduque norbaitentçat, barkha dioçoque, çuen Aita ceruetan denac ere çnei barkha dietçatçuentçat çuen hobenac.

26. Ecen baldin barkhateen ezpaduque, çuen Aita ceruetan denac ere eztaozquitçue barkhatuco çuen hobenac.

27. Guero berriz bihurteen dira Ierusalemra; eta temploan dabilalarie, hurbiltcen citçaizco Apez-nausiac, eta Isquiribauac, eta Çaharrac,

28. Eta diotsote : Noren indarrez eguiten tutçu horiec ? Eta nore eman darotçu escua horien eguitecotçat ?

29. Ihardesten daroe Iesusec : Galdetuco darotçuet nic ere bertee gança bat; eta ihardesten badarotaque, orduan erranen darotçuet nic ere cer eşcuz hauc eguiten ditudan.

30. Ioanesen bathaioa ceruticacoa othecen, ala guiçonen ganicacoa ? Erradaçuet.

31. Bainan gogoetan çaudecen, ciotela bere baithan : Baldin erran badeçagu, ceruticacoa cela, erranen darocu : Cergatic bada eztuque hura sinhetsi ?

32. Badiotsagu berriz, guiçonen ganicacoa cela, populuaren beldur içaiteco dugu. Guicce ecen Ioanes Profeta eguiazco batençat ceducaten.

33. Ihardetsi cioten beraz Iesusi : Eztaquigu. Eta Iesusec erran çaroen : Eztaotçuet bada erranen nic ere cer ahalez hauc eguiten ditudan.

XII. CAPITULUA.

Mahastiçainen iduripena. Etche buruco harria. Christo arbuiatua. Çor çaiona nola bihurtu behar çaión Cesarri. Hilén phizteaz. Iaincoa eta hurco laguna ganaco onhesgoa. Mesia Dabiten seme eta iaun. Isquiribau gueçurtictaric beguiratceco. Emazte alhargunaren emaitça ttipi handi delacoaz.

1. ORDUAN hasi citçaien Iesus mintçatcen iduripenez, eioela : Landatu çuen mahastibat guiçon batec, eta inguratu çuen hesiz; eta, lurra cilhaturic, eguin çuen dolhare bat; dorre bat ere altchatu çuen; guero mahastia mahastiçain batçuen escuetara eman çuenean, ioan cen atce-herri urrun batetara.

2. Uzta bada ethorri cenean, egorri çaroen sehi bat mahastiçainei, har cetçanteat hari cegozquion mahatsae.

3. Bainan hec, sehia harturic, io çuten, eta deus ere gabe egorri.

4. Berriz bidali çaroen bertce sehi bat; bainan hura ere buruan çaurthu çuten, eta cer nahi escarnio iasain-araci cioten.

5. Egorri çaroen oraino bertce sehi bat, eta hau hil içan çuten; halaber guero hainitz bertcez, edo cehatcen edo hiltcen eituztela.

6. Azquenaz goiti Seme bakhar guciz maite çuen bat içan eta, hura ere egorri

çaroen, eioela : Aguian içanen dute ene semearentçat cerbait ikhustate.

7. Bainan mahastiçainec erran çuten bere artean : Huna non den premua; çatozte, hil deçagun, eta gurea içanen da onthasuna.

8. Hartu çuten bada, eta hil, eta mahastitic aurthiqui.

9. Cer eguinen othe du beraz mahastiarren iabeac? Ethorrico da, eta mahastiçainac gal-aracico ditu, eta emanen du mahastia bertce batçuei.

10. Isquiribatua den hau ere eztuçue iracurri : Harguinec bazterrerat utci çuten harria, eguin içan da etche buruco harri;

11. Iaunac eguina da hau, eta miresgarri da gure beguentçat?

12. Bilha çabiltçan bada cer bidez hatce-manen çuten, ezpalira içan populuaren beldur; ecen eçagutu çuten hetaz mintço cela iduripen hortan; eta hura han utciric, ioan ciren.

13. Egorteen diozcate guero Pharisauetic eta Herodiarretaric cembait, hura bere hitcetari hatcemaitera.

14. Eta hequiee, ethorric, diotsate : Nausia, badaquigu eguiatia çarela, eta eztuçula nehortaz antsiaric; eztuçu ecen cer guiçoni mintço çaren behatcen, bainan eguiazqui laincoaren bidea erakhasten duçu : Çilhegui çaicu cergac Cesarri (1) bihurttea, ala eztitugu bihurtu behar?

(1) Cesar, Erromaco Emperadorea, orduan Indutarren pausi cena.

15. Iesusec baitçaquien hequien amarrua-
ren berri, erran çaroen : Cergatic horrela
bilhatcen naroçue ? Emadaçuet denario bat,
ikhus deçadan.

16. Eman cioten; eta galdetu çaroen :
Hunen gainean eçarria den itçhura hau,
norena da ? Erran cioten : Cesarrena.

17. Ihardetsi çaroen orduan Iesusec : Bi-
hur ecoçue beraz Cesarri Cesarrena, eta
Iaincoarena Iaincoari. Eta egon ciren mire-
tsiric haren erraiteari.

18. Ondoan ethorri citçaizcon Sadducear-
rac, ceinec uste baitute eztirela hilac berriz
phizten, eta galde hau eguin cioten :

19. Nausia, isquiribuz utci içan darocu
Moiseseç, baldin hiltcen bada norbaiten
anaia, alhargun bat utciric, eta haurric
ez, haren anaiaç har deçala emazte alhar-
guna, eta horrela eman dieçon ondorio bere
anaia cenari.

20. Baciren bada çazpi anaia; lehembiei-
coac hartu içan çuen emazte bat, eta hil
içan cen, leinuric (1) utci gabe.

21. Bigarrenac hartu içan çuen emazte
bera, eta hil cen, eta etçuen hare ere utci
leinuric; eta halaber eguin çuen hirurgar-
renac.

22. Çazpiec bardin hartu çuten emazte
hura bera, eta haurric ez ardietsi. Azque-
necotz hil içan cen emaztea ere gucien on-
dotic.

(1) Familiaric utci gabe.

23. Hilac phiztucó diren egun hartan bada, ceinena iñanen othe da emazte hura? Alabainan çazpiec iñan dute emaztetçat.

24. Ihardetsi çaroen Iesusec : Etçarete bada oharteen huts eguiten duçuela ceren eztaquitçatçuen Isquiribuac, eta ez cein den laincoaren ahala?

25. Ecen hilac phiztucó direnean, eztute iñanen ez guiçonec emazteric, ez emazteec guiçonic; bainan iñanen dira ceruetaco aingueruac beçala.

26. Eta hilen phizteaz denaz beçambatean, eztuçue iracurri Moisesen liburuan, nola mintçatu iñan citçaión Iaincoa berro barnetic, cioela : Ni naiz Abrahamen Iaincoa, Isaaquen Iaincoa, eta Iacoben Iaincoa?

27. Bada ezta hilen Iaincoa, bainan bai biciena : hargatic eguia denetic hainitz urrun çabiltçate.

28. Orduan hurbildu citçaioen Isquiribauetic bat, adituric bertceen galdea eta cein ongui ihardetsi çaroen, eta erran cioen : Cein da manamendu gucietic lehena?

29. Ihardetsi cioen Iesusec : Huna manamendu gucietan lehena dena : Adi-eçaçu, Israel : Çure Iainco Iauna, Iainco bakharra da.

30. Maithatucó duçu beraz çure Iainco Iauna çure bihotz guciáz, eta çure gogo guciáz, eta çure adimendu guciáz, eta çure indar guciáz. Hori da lehen aguintça.

31. Bigarrena berriz horren iduricoa da : Onhetsico duçu çure hurco laguna ceure bu-

rua beçala. Ezta hauc baino handiago den aguintçaric.

32. Eta erran cioen Isquiribauac : Ongui, Nausia; eguia erran duçu, laincoa bakharra dela, eta eztela hartaz bertçeric;

33. Eta hura behar dela maithatu bihotz osoz, eta adimendu guciaz, eta gogo be-
thez, eta eguin ahalaz; eta hurco lagunaren bera beçala maithatcea, guehiago dela laincoaren ohoretan abere hiltce eta erretcea baino.

34. Iesusec, ikhusiric çuhurqui ihardetsi çuela, erran cioen : Etçara laincoaren erresumatic urrun. Eta gueroztic nehor etçitçaioen ansartatu galderic eguitera.

35. Eta temploan erakhasten hari cela, erran çuen Iesusec : Nola dioquete Isquiribauec Christo Dabiten seme dela?

36. Ecen Dabitec berac, Ispiritu Sainduac mintçarazten duela, dio : Erran içan dio launac ene launari : Iar çaitc ene escuineco aldean, eçar detçaquedan artean çure etsaiac çure oinen azpico alkhitçat.

37. Baldin beraz Dabitec berac Christo deitcen badu launa, nondic diteque haren semea? Eta oste handia cen hura gogotic entçuten çuena.

38. Eta erraiten çaroen, erakhasten hari citçaiela : Beguirauçue Isquiribauetarie, ceinei lakhet baitçaiç soineco luceequin ibiltcea, eta agurrac içaitca açoquetan (1),

(1) *Açoquea*, adi diteque plaça agueriaz, ceintan merkhatua eguiten baita.

39. Eta lehen iar-lekhuac biltzarretan, eta mahain buruac barazcarietan;

40. Eta iresten dituzte alhargunen etcheac, othoitz luccac eguiten dituztelaco aitçaquian; hartaracotz içanen dute iuiamendu garra-teago bat.

41. Guero iarria celaric Iesus amoina biltteco toquiaren aldean, beha cegoen nola hari cirep hartarat diru emaiten; eta aberats hainitcec emaiten çuten hainitz.

42. Ethorri içan cen bada emazte alharguntto behar bat, eta ardit bat eman çuen.

43. Orduan dicipuluac deithuric Iesusec, erran çaroen : Eguiaz diotsuet, alhargun behar horrec guehiago eman duela amoina untceirat, bertce guciec baino.

44. Guciec ceen eman dute nasaiqui çutenetic, hunec aldiz bere beharrean cituenac oro eman içan ditu, bai eta bere iateco çuena ere.

XIII. CAPITULUA.

Iesusec aitcINETIC erraiten du temploaren urratcea. Ierusalemen galtcearen, eta Iesu-Christoren azquen ethortcearen eçagutgarriac.

1. ILKHITCEN cela templotic Iesus, erran cioen dicipuluetaric batec : Nausia, beha eçaçu cer harriac, eta cein ederqui iarriac diren.

2. Iesusec ihardetsi cioen : Badakhusquitçu gauça handi hauc oro? Bada ezta harria harriaren gainean baratuco, non ez-tiren guciac urrateen.

3. Guero Olibetaco mendian temploari bekhoz iarriric cegoela, bakharric hurbil-duric, galdeguin cioten Piarresec, eta la-quesec, eta Ioanesecc, eta Andreasecc :

4. Erraguçu noiz horiecc oro guerthatuco diren, eta, bethetcera dihoacela, cer eça-gutgarritariec iaquinen dugun.

5. Iesus orduan mintçateen hasi citeaien hunela : Beguirauçue etçaitçaten nehore hatceman ;

6. Ecen ethorrico dira hainitz ene ice-nean, diotela : Ni naiz Christo; eta haini-çac hatcemanen dituzte.

7. Entçunen ditutçuenean bada guerla harramantz eta ospeac, etçaitçetela ici; ho-riec hola beharrac dirade; bainan ezta oraino içanen orduan akhabantça.

8. Ecen iaiquico da populua populuaren contra, eta iauquico (1) du erresumac er-resuma; eta içanen dira lur-ikharac eta go-setçac toqui haimitçetan. Horiecc oro ondi-coen hastapenac.

9. Çuec ordean behemoçuete cebonen bu-ruei; ecen eramanen çaituztete biltçarre-tarat, eta batçarretan cehatuco çaituztete, eta eçarrico aiticindarien eta erregueen ai-teinean, ni gatic, nitaz lekhuçotasun bihur dioçouçetentçat.

(1) *Iauquiteeac*, atacatçea erran nabli duque.

10. Bainan lehenago populu gucietara barraiatua ičan behar du Ebanyelio hunec.

11. Noiz eta ere bada hequien escueta-
rat emanen baitçaituztete, etçaitetzela aitei-
netic gogoetan iar cer erranen dioçueten;
bainan cer ere ordu hartan berean gogora
emanen baitçaitçue, eta hura erraçue; etçä-
rete ecen çuec mintço çaretenac, bainan bai
Ispiritu Saindua.

12. Orduan hil-aracico du anaiaç anaia,
eta aitaç semea; eta iauquico dituzte bur-
hasoac haurrec, eta heriotcerat eramanen.

13. Eta gaitçetsiaç içanen çarete guciee,
ene icena gatic; ordean iraunen duena az-
queneraino, salbatua içanen da.

14. Dakhusatçuenean bada nardagarrizco
dohacabeac behar ezten toquian (iracurleac
adi beça); orduan Iudean dirence, mendie-
tarat ibes beguite;

15. Eta hegasteguiän dena, ezadila
etçera iauts, ez eta sar cerbaiten etçetic
eramaitecotçat;

16. Eta alhorrean dena, ezadila guibe-
lat itçul bere soinecoaren bilha.

17. Çorigaitz egun hetan emazte içorren-
tçat, eta eredosquitçailleentçat (1).

18. Othoitz eguiçue ezitëcen horieç guer-
tha negua delaric.

19. Eçen içanen dira halaco ondicozcoac
egun hec, non ezpaita halacoric ikhusi

(1) *Edosquitcea*, titia hartcea, *eredosquitcea* ti-
tia emaitea, *eredosquitçaillea* unhidea.

Iaincoac mundu hau hasi çuenetic hunat, eta ez ikhusico ere nehoiz.

20. Eta laburtu ezpalitu launac egun hec, nehor etcen salbatuco; bainan hautatu içan dituen berecien gatic, laburtu ditu.

21. Baldin orduan nehorc erraiten badarotçue : Huna hemen Christo, edo : Hara han, ezteçaçuela sinhets.

22. Aguertuco dira ecen Christo gueçurrezcoac, eta hala eztiren profetac, eta eguinen dituzte espantagarrizeo ikhusgarriac, lillura arteraino hautatuac berac, ahal baltiz.

23. Çuec ordean beguirauçue; horra non aitecietic guciac erran darozquitçuetan.

24. Ondicozco egun hequien ondoan, iguzquia ilhunduco da, eta ilharguiac bere arguia eztu emanen;

25. Eta ceruco içarrac erorico dira, eta ceruetaco bothereac khordocatuco dira.

26. Eta orduan ikhusico da guiçonaren Semea hedoiçen gaincan heldu dela, ahal handi batequin, eta arguitasun dohatsu batean;

27. Eta egorrico ditu bere aingueruac, bil diotçoten bere hautatuac laur haiceetaric, lurraren bazterretic ceruaren bazterraino.

28. Phicotce (1) batetaric bada ikhas eçaçue iduripen bat. Noiz eta ere haren adarra

(1) *Phicotcea*, phico hondoa, sagartcea, sagar hondoa.

iadanic uzterteen hasia baita, eta bera hostatcen, eçaguteen duçue hurbil dela uda.

29. Halaber çuec ere gauça horiec guerthatcen dakhusatçuenean, iaquiçaçue hurbil dela guiçonaren Semea, eta athe athean.

30. Erraiten darotçuet eguia : Ezta mende hau iraganen, non ez tiren guerthatcen horiec guciac.

31. Cerua eta lurra iraganen dira, bainan ene hitçac eztira iraganen.

32. Çein içanen den ordean egun hura edo ordu hura, nehorc eztaqui, ez ceruco Aingueruec, eta ez Semeac; Aitac bakharric daqui (1).

33. Beguirauçue, çagozte atçarriric, eta eguiçue othoitz; ezpaitaquiçue ephea noiz ditequen.

34. Hala nola guiçon batec, urrun dohanean, bere sehici etçhearen artha uzten baitaroe, bakhotchari bere eguin beharrac bereciric, eta atheçainari erraiten baitio atçarria dagoela.

35. Bardin çuec ere çaudete atçarriac; eztaquiçue ecen noiz ethorrico den etçheco iauna, arratsean, ala gau erditan, ala oilarritean (2), ala goicean;

(1) Iauna hemen bere goiçatasunaz mintço da; lainco beçala, ezta deus eztaquienic; bai ordean guiçon beçala. Erran diteque oraino eztaquiela egun hori guri erakhastecotçat, ceren ezten on iaquin deçagun.

(2) *Oilarritea*, oilarrac gabaz iotcen duen ordua.

36. Ustecabea heldu bada, etçaitçaten aurkhi loakhartuac.

37. Eta çuei erraiten darotçuetana, guciei diotet : Çaudete atçarriric.

XIV. CAPITULUA.

Emazte batec usain goço batez Iesusi burua gantçutcen dio. Sacramendu Saindua. Ion Done Petiric ukhatuco duela, aitecietic erraiten çαιο. Iesusen pairamenduaren hastea.

1. Bi egunen buruan bada Phazcoco eta lemami gabeco oguien phesta cen : eta Aphetz-nausiac eta Isquiribauac bilha çabilteçan, ecin asmatuz, cer bide ceiharrez bada Iesus hatecemanen çuten, eta hil-aracico.

2. Eta cioten : Ezta iai-egunaz (1) behar, eztadin eguin cembait nahasmendu populu-
luan.

3. Celaric Iesus Bethanian, Simon sor-haiçaren baithan, eta mahainean cegoela, ethorri içan cen emazte bat, untei eder bat çakharrela eçeuan, bethea usain goço diru handitaco batez, ceina eguina baitcen acara buruz (2); eta unteia hautsiric, ichuri cioen burutic beheera.

4. Eguite hori gaitçitu citçaioten han ciren batçuei, eta cioten beren artean : Cer-

(1) *Iai-eguna*, phesta eguna.

(2) *Acara*, urrin hainitz on bat khenteen dioten behar bat; hostoec baino buruac hobegoa du-

taco galdu behartcen horrela usain on hori?

5. Sal citequen ecen hirur ehun denario baino guehiagotan, eta eman citequen beharrei. Eta bacerasaten emaztearentzat.

6. Bainan erran çaroen Iesusec : Utz eçaque; cergatic damuztateen hari çatçaitze? Niri eguin darotana, ongai eguina da.

7. Ecen çuequin ditutçue bethi beharrac, eta eman ahal diroçue gura duçuenan; bainan ez nauçue ni bethi içanen.

8. Eguin du hunec ahal çuçuenan, aitecetic gantçutu baitu ene gorphutça ehorts orducotçat.

9. Eguiaz diotsuet : Ebanyelio hau barriatua içanen den mundueo azquen çokhoetan, hunec eguin duena ere aiphatua içanen da hunen orhoitçapenetan.

10. Orduan Iudas Iseariot, hamabietaric bat, ioan cen Aphez-nausietara, Iesus saltteco chedez.

11. Hec entçun çuteneo, boztu ciren, eta agundu cioten diru emanen ciotela. Ordutic bilha çabilan cer bidez hobequenic escuratuco çaien.

12. Eta ogui alchagarri gabetaco lehen egunean, ceintan hiltcen baitcen phazcoco bildotsa, erran cioten Iesusi dicipuluec : Norat nahi duçen goacen, eta phazcoa aphain dieçaçugun.

13. Egorri cituen beraz dicipuluetaric bia, eta erran çaroen : Çohazte hirira; eta bathuco baitçaitçue guiçon bat, pegar bat ur daramala, iarraic çaquitçate;

14. Eta non ere sarthuco baita, erro-
que etheco iaunari : Nausiac gaztigateen
darotçu : Non da ene dicipuluequin phaz-
coa ian behar dudan toquia?

15. Eracutsico darotçue hare guela handi
bat aphaindua; han behar dena eguiguçue.

16. Ioan ciren dicipuluae, eta hirira
ethorri ciren; eta aurkhitu çuten Iesusec
erranaren arabera, eta phazcoa aphaindu
çuten.

17. Arratsa ethorri cenean, iin cen bera
harat hamabiequin.

18. Eta mahainean cirela, eta hari cirela
iaten, erran çuen Iesusec : Eguiaz errai-
ten darotçuet : Enequin iaten hari çarete-
netarie batec salduco nau.

19. Hasi ciren hec atsecabeteen, eta gal-
deguin cioten batac bertecaren ondoan;
Ni othe naiz?

20. Ihardetsi çaroen : Hamabietarie bat
da, enequin escua iaquira hedateen duena.

21. Badoha alabainan guiçonaren Semea,
hartaz isquiribatua denaren eredura; hai-
nan çorigaitz guiçon harentçat, ceinaç gui-
çonaren Semea salduco baitu! Hobe çu-
queen ezpalitz egundaino sorthu.

22. Iaten hari cirelarie, hartu çuen oguia
Iesusec, eta haren gainean othoitz eguin
ondoan, hautsi çuen eta eman çaroen,
cioela : Har eçaçue, hau ene gorphuteça da.

23. Harturic berriz edan-unteia, esquer-
rac bihurtu cituen, eta edan çuten guciec.

24. Eta erran çaroen : Hau ene odola da,

Testament berricoa (1), ceina ichurico baita hainitcentzat.

25. Eguiaz diotsuet, eztudala hemendic harat edanen aihenac dakharren edari huntaric, berriric laincoaren erresuman edanen dudan egun hartaraino.

26. Eta othoitz eguin ondoan, ioan ciren Olibetaco mendirat.

27. Orduan erran çaroen Iesusec : Guçiec nitan gaizbide içanen duçue gau huntan, ceren isquiribatua baita : Ioco dut arçaina, eta barraiatuco dira ardiac.

28. Bainan phitz nadinean hiletaric, aiteinduco natçaitçue Galileara.

29. Piarresec bada erran cioen : Bertceac oro eror balitez ere çu gatic, ez naiz ni erorico.

30. Diotsa Iesusec : Eguiaz erraiten darotçut : Çue ceronec, gaureo gau huntan berean, oilarrac bietan io deçan baino lehen, hirur aldiz ukhatuco nauçun.

31. Bainan hare are guehiago ciotson : Behar banintz ere çurequin hil, eztut çutaz ukhatuco. Orobat cioten bertce guçiec ere.

32. Ioan ciren guero Yethsemani deiteen den baratce batetara, eta erran çaroen dicipuluei : Iguric eçaçue hemen, othoitz eguin duquedan artean.

33. Eta hartu cituen Piarres, laques eta

(1) *Testamenta*, baquea, batcea, adisquidetasuna.

ioanes berequin; eta hasi cen iciteen eta guciz unhatcen.

34. Eta erran çaroen : Khechu da ene bihotça heriotcerainocoan; çaudete hemen atçarriric.

35. Eta aiteinacheago ioanic, aurthiqui çuen bere buruça lurrerat, othoitz eguiten çuela, baldin bacitequeen, urrun çadila haren ganic oren hura.

36. Eta cioen : Ene Aita, ene Aita, gucizco ahala duçu; urrun eçaçu ni ganic edari hau; halaric ere, eztadila eguin nic nahi dutana, bainan bai çuc nahi ducuna.

37. Iin cen guero dicipuluetara, eta aurkhitu cituen lo çautçala, eta erran cioen Piarresi : Simon lo çautça? Ecin irau duçu ordu batez atçarriric?

38. Çaudete atçarriac, eta othoitz eguicue, etçaitetzten sar erortceco çorian; ecen ispiritua çorrotz da, bainan haragui erorcor.

39. Berriz ioan cen, eta othoitz eguin çuen, hitz berac erraiten cituela.

40. Eta bihurtu cenean, khausitu cituen oraino ere lohareatuac; bethaçalac ecen loac hersten çaitzen, eta etçaquiten cer erran ere.

41. Ethorri cen hirugarreneco, eta erran çaroen : Gaurgoitic eguicue lo, eta phausu har eçaçue; asqui da, ethorri da ordua; huna non guiçonaren Semea gaichtaguinen escuetara daramaten.

42. Chuti çaitetzte, goacen; ni saldu behar nauena hurbil da.

43. Eta mintço celaric oraino, aguertu cen Iudas Iscariot, hamabietaric bat, eta harequin batean guiçontce handi bat ezpatequin eta uheequin (1) Aphez-nausiec, eta Isquiribauec, eta Çaharrec egorriric.

44. Eman çaroen bada gaichtagniac eçagutgarri hau : Nor ere besareatuco baitut, eta hura da, loth çaquizquiete, eta eramaçue arthosqui.

45. Eta ethorri ceneco, hurbilduric errancioen : Agur, Nausia. Eta pot eman cioen.

46. Requiec ordu berean escua gainera eman cioten, eta hartu çuten.

47. Eta Iesusequin cirenetaric batec, ezpata atheraric, io çuen Aphez-nausiaren schi bat, eta ebaqui cioen beharri bat.

48. Iesusec bada erran çaroen : Ohoin baten hatcemaitera beçala heldu çauzquitet hartcera, ezpatequin eta haguequin?

49. Egun oroz çuen erdian nintcen, temploan erakbasten hari nintcela, eta ez nauçue hartu. Bainan bethe behar dute Isquiribuec.

50. Orduan dicipuluec utci çuten, eta eman ciren ihesari.

51. Guiçon gazte bat iarraiqui citçaioen, larruaren gaincan mihise huts bat çuela; eta hartu nahi baitçuten,

(1) Uhea, makhila luce bat, arrantçacoa beçalacoa.

52. Hura, mihisea aurthiquirie, itçuri citçaien (1) biluz-gorri.

53. Ioan çuten bada Iesus Aphez-nausia ganat, eta bildu ciren hara aphez guciac, eta Isquiribauac, eta Çaharrac.

54. Eta Piarres, urrundie iarraiquirie Aphez-nausiaren ezcaratz barneraino, iarria cegoen schiequin su bazterrean berotcen.

55. Bizquitartean Aphez-nausiac eta batçar gucia, lekhucotasunqueta çabiltçan Iesusen hil-aracitecco, eta etceçaqueten eriden;

56. Ecen bacirelarie hainitz lekhuco gueçurrezco, etcihoacen chuchen hequien lekhucotasunac batçu bertceequin.

57. Azquenecotz altchatu ciren cembait, eta ekharri çuten lekhucotasun gueçurrezco bat, ciotela :

58. Entçun dugu gue hori erraiten : Ur-ratuco dut escuz eguinieaco templo hau, eta hirur egunen buruco, altchatuco dut escuz eguina içanen ezten bertce bat.

59. Bainan lekhucotasun hortan ere el-kharrekin makhur cihoacen.

60. Orduan Aphez-nausiac, biltçarraren erdian chutitcen cela, galdetu cioen Iesusi : Eztuçu deusic ihardesten hauquiee çutaz dakharztenei ?

61. Bainan Iesus ichilie egon cen, eta etçuen deusic ihardetsi. Berriz galdetu cioen Aphez-handiac : Çu Christo çarea, lainco bethi goresgarriaren Semea ?

(1) *Açurtçea*, escapatçea, ihes ioaitca.

62. Erran cioen Iesusec : Hura naiz ; eta ikhusico duçue guizonaren Semea, Iainco ahal gucizcoaren escuinean iarria, heldu dela ceruco hedoién gainean.

63. Ordu berean Aphetz-handiac, bere soinecoac urratuz, erran çuen : Certaco ditugu gaineraco lekhucoac ?

64. Entçun duçue erran duen burhoa ; cer çaitçue ? Hequicc gucicc ihardetsi çuten, hiltcea çor citçaiocla.

65. Eta hasi citçaiçcon batçu thuca, eta, begnithartea estaliric, ukhabilaca, ciotelaric : Asma eçac norc io hauen. Eta schiac hari citçaiçcon macelaco emaiten.

66. Arte hartan Piarres beherean baitcegoen, ezcaratcean, ethorri citçaiocén Aphetz-handiaren nescatoctaric bat ;

67. Eta ikhusi çuenean Piarres berotcen cegoela, beguiztatu çuen, eta erran cioen : Çu ere Iesus Nazaretharrarequin cinen.

68. Ukhatu çuen hare, cioela : Eztinat eçagutcen, eta etçaquinat cer dionan ere. Eta ilkhi cen ezcaratç aitçinerat, eta io çuen oilarraç.

69. Berriz hura ikhusiric bertce nescato batec, erran çaroen ingurunecoei : Hau ere bequietaric da.

70. Bainan ukhatu çuen bigarren aldico. Eta oldar (1) baten buruan, han cirenec erran cioten Piarresi : Eguiazqui hetaric çara, ecen Galilearra çara.

(1) *Oldar* bat, erraiten da *aphur* bat erraitecoçat.

71. Hasi çaroen Piarres birauca eta cinca, cioela : Eztut eta eçagutcen ere dioçuen guiçon hori.

72. Eta berehala io çuen oilarrac bigarreneco. Eta orhoitu cen Piarres Iesusec erran içan cioenaz : Oilarrac bietan ioco duen baino lehen, hirur aldiz nitaz ukhatuco duçu. Eta iarri cen nigarrez.

XV. CAPITULUA.

Iesusen pairamenduaren akhabantça, eta nola Joseph Arimathiarraç ehorzten duen.

1. ETA goiz goicean berchala, adituric el-khar Aphez-nausiec, eta Isquiribauec eta Çaharrec, biltçar guciarequin, estecatu çuten Iesus, eta eraman, eta eman Pilatusen escuetarat.

2. Galdeguin cioen Pilatusec : Iudutarren Erreguea çara çu ? Iesusec ihardetsi cioen : Çue dioçuna naiz.

3. Eta nola hainitz gaizqui emaiten baitciotçaten gainera Aphez-nausiec,

4. Berriz galdetu cioen Pilatusec : Ezuçu deus ihardesten ? Ikhusaçu cembat gauça galeor dioten çuretçal.

5. Bainan Iesusec etcioen guchiago deusie ihardetsi, halatan non miretsia baitcegoen Pilatus.

6. Phazcoco iai-egunean bada (1), uzten

(1) *Iai-eguna, phesta-eguna.*

ohi çaroen atheratcera presondeguian cirenetaric bat, berec escatcen ciotena;

7. Eta bacen ordnan Barrabbas çariteçan bat, nahasmendu batean heriotce bat eguin çuena, eta cephoetan eçarria cena bere lagunequin.

8. Ethorriric bada ostea, hasi citçaioen oihuz, eman cioçola bethiere ohi çuen emaitça.

9. Eta galdeguin çaroen Pilatusec : Nahi duçue utz dieçadaçuedan Iudutarren Erreguea ?

10. Baçaquien ecen bekhaizecoz escuetara ekharri ciotela Apez-nausiee.

11. Bainan Apeheec akhulatu çuten ostea, galde ceçala lehenago Barrabbas.

12. Pilatusec ihardetsi çaroen, eta erran : Cer nahi duçue bada eguin deçadan Iudutarren Erregueaz ?

13. Eta hec eguin cioten berriz oihu : Khurutcean eçarraçu.

14. Erran çaroen Pilatusec : Ordean cer gaizqui eguin du ? Eta hec oihua are gorago çaramaten : Khurutcean eçarraçu.

15. Beraz Pilatusec, populuaren gogara eguin nahiz, atheraraci çaroen Barrabbas, eta Iesus, açotaturic, eman çaroen escuetarat, haben eçar ceçatentçat.

16. Ordu berean soldadoec eraman çuten ezcaratz barnerat, eta bere lagun guciac bilduric,

17. launtei cioten escarlatazco capa bat, eta eçarri cioten buruan arantce bihurdiçatuz eguinicaco khoro bat;

18. Eta khur eguiten cioten, eiotela : Agur, Iudutarren Erreguea.

19. Eta iotcen çuten buruan sesca ukhal-dica, eta beguithartea kherruztatcen cioten, eta belhauricatcen eta ahuspez iartcen citçaiçcon.

20. Horrela burla eta ihaquin eguin ondoan, erauntci cioten escarlata, eta bere soinecoac iauntci; eta ioan çuten khurutcean itçatcera.

21. Eta handic iragaiten cen guiçon bat, bere etchalde batetarie heldu cena, Simon Cirenearra çaritçana, Aletsandroren eta Gorriaren aita, hertchatu çuten Iesusen habea eraman ceçan.

22. Eta ioan çuten Golgotha deitcen cen lekhura, ceinae erran nahi baitu Calbarioco toquia (1).

23. Han edatera eman cioten arnoa mirrarequin nahasirie; bainan etçuen nahi içan hartu.

24. Eta khurutcean eçarri çutenean, haren soinecoac beren artean bereci eitutzen, çorthe eguinie, nori cer erorico citçaiçoen iaquitecotçat.

25. Ciren bada goieeco bederatci orenac khurutcean eman çutenean.

26. Eta adi-araztecotçat cergatic hiltcen cen, buru gaïnean cituen hitz hauc isquiribuz : IUDUTARREN ERREGUEA.

(1) *Golgotha* hebreoz, eta *Calbarioa* latinez, erran nahi dira *Buru-heçurra* : Ierusalemen heguico menditto bat cen, ceintan gaichtaguinae hiliç ehorzten oli baitcituzten, iduri guciçen eredura.

27. Harequin batean khurutcetari eçarri cituzten oraino bi ohoin, bata esquinetarie, eta berteca ezquerretarie.

28. Horrela bethe içan cen isquiribatua cena : Gaichtaguinequin bat eguin dute.

29. Handie iragaiten cirenec bacerauntsoten, buruac erabiliz, ciotela : Hea bada ! Temploa urratcen ducana, eta hirur egunic barnean berriz alchatcen,

30. Heroni beguira hadi, eta iaust hadi khurutcetic.

31. Halaber Apez-nausiec eta Isquiribauec, burla eguiten ciotela, elkharri erraiten çuten : Bertecac beguiratu ditu, eta bere burua eztiro.

32. Christo, Israelgo Erreguea, iaust bedi orai khurutcetic; dugun ikhus, eta sinhe-tsico dugu. Halaber harequin khurutcean cirenec ere hidoiztateen çuten.

33. Eta egüerdi gainean, ilhumbec estali çuten lur gucia, hirur orduetaraino.

34. Eta hirur orenetan, oiñu eguin çuen Iesusec ocenqui : Eloi, Eloi, lamma sabac-thani? Erran nahi baita : Ene Iaincoa, ene Iaincoa, cergatic hastandu çaquizquit?

35. Hitz horiec ençutearequin, han cirenecarie batçuec cioten : Elias deitcen du.

36. Eta berehala laster egunic batec, belogui bat arno minez bethe çuen, eta sesca batean eçarri, eta edatera escaini cioen, cioela : Utçaque, ikhusagun hea iinen çaiñ Elias khurutcetic khentcera.

37. Bainan Iesusec, oiñu handi batequin, azquen hatsa eman çuen.

38. Ordu berean temploco beloa eguin cen bi çathi gainetic behereraino.

39. Eta ikhusiric han beha cegoen ehun guizonen aiteindariac, halaco oihu hazcarra eguin çuela hiltcearequin batean, erran çuen : Eguiazqui guizon hau laincoaren Semea cen.

40. Baciren bada halaber han emaztequi batçu, urrundanic beha çaudecenac; eta hequien artean Maria Magdalena, eta Maria laques gaztearen eta Iosephen ama, eta Salome;

41. Ceinac, Galilean cela, baitcerraizcon, hartaz artha hartecceotçat; eta baciren oraino bertee hainitz harequin Ierusalemetic ethorri cirenac.

42. Arrastu cenean (nola larumbataren aitecineco eguna baitcen, aphaintceen (1) eguna deitcen dena),

43. Ioseph Arimathiacoa, cargudun ohorezeo bat, laincoaren erresuma iguriquitcen ere çuena, ethorri citçaioen Pilatusi belarrequin, eta Iesusen gorputça galdeguin cioen.

44. Miretsi çuen Pilatusec hain laster hil othe cenetz; eta erakharriric soldado aiteindaria, galdetu cioen hea bada iadanic hila cen.

(1) Iudutarrec bere Phazcoa larumbatarequin eguiten baitçuten, eta ezpaitçaien cilhegui iieguneian lan çhumeena ere, aitecineco ortciralear behar guciac aphaintcen cituzten; eta horren gatic, Phazco aitecineco ortciraleara deitcen çuten *aphaintceen* eguna.

45. Hare baietz erran cioenean, eman cioen gorphutça Iosephi.

46. Iosephec mihise bat erosirie, Iesus khurutçetic erautsi eta, hartaz inguratu çuen, eta eçarri barroca cilho batean eguina cen hobi baten barnean; guero hobiaren athera amileatu çuen harri bat.

47. Bizquitartean Maria Magdalena, eta Maria Iosephen ama, beha çaudecen non emaiten cen.

XVI. CAPITULUA.

Iesus hiletaric nola phizten den, eta Magdalenari, bi dicipuluei, guero hameca Apostoluei aguertcen. Apostoluac egortcen ditu predicatcerat, Cerurat igaiten da.

1. IRAGAN cenean larumbata, Maria Magdalenac, eta Maria Iaquesen amac, eta Salomec, crosi cituzten licurta usain goçozco batçu, Iesusen gantçutçeco chedetan baitçiren.

2. Beraz astearen lehen egunean, argui hastea celaric oraino, ilkhi ciren, eta ethorri çiren hobira iguzquia atheratua cela.

3. Cioten bada elkharren artean : Norc aldaratuco darocu hobiaren atheço harria ?

4. Ecen haguiz larria cen. Bainan behatcearequin batean, ikhusi çuten khenduça cela.

5. Eta sarthu cirenean hobian, ikhusi çuten guçon gazte bat escuineco aldean iarrira, soineco churi batequin, eta larrita ciren (1).

6. Bainan erran çaroen morroinac : Etxaitzela ici; Iesus Nazarethcoo, khurutcean emana içan dena, bilhatcen duçue; phiztu da, ezta hemen; huna non eçarria cen.

7. Beraz çohazte, erroçue dicipuluei eta Piarresi, badohala çuen aitcinean Galileara; han ikhusico duçue, erran darotçuenaren arabera.

8. Bainan hec ilkhiric hobitic, ihesari eman çuten; ikharac ecen eta harridurac hartuac ciren; eta nehoi etcioten deusic erran, hain ciren icituac.

9. Phiztu cenean bada Iesus asteco lehen egunaren goicean (2), aguertu citçaioen lehenic Maria Magdalenari, ceina ganic khendu baitcituen çazpi deabru.

10. Ioan cen hura berriaren emaitera Iesussequin içan cirenei, dolamenetan eta nigarretan baitçauden.

11. Bainan aditu çutenean bici cela, eta harc ikhusi çuela, etçuten sinhetsi.

12. Horren ondoan, hetaric bia bidean eihoacela landa-lur batçuetara, aguertu citçaien bereaz bertce itchura batequilan.

13. Hauc ethorri citçaitzen lagunei erraitera; bainan etcituzten hec ere sinhetsi.

(1) *Larritcea*, lotsatcea, icitcea.

(2) Igande goicean.

14. Azquenean aguertu citeaien hamequei, iaten hari eirela, eta gaizquiae erran çarozten hequien sinhes-gaiztasunaz eta bihoz-gogortasunaz, ceren etçuten sinhetsi phiztu cela, ikhusi çutenen hitçaren gainean.

15. Eta dioste : Çohazte mundu gñcian barna, predica eçaçue Ebanyelioa bieci diren guciei.

16. Sinhetsieo duena, eta bathaiatua içanen dena, salbatuco da; bainan sinhetsieo eztuena galduco da.

17. Bada sinhesten dutenee ikhusgarri hauc eguinen dituzte; deçbruae egoteieo dituzte ene icenean; hizcuntça berriz mintçatuco dira;

18. Sugueae erabilieo dituzte; eta eembait edari hilgarri edan baleçate ere, ez lioquete calterie eguin; erien gainean escuae eçarrico dituzte, eta osasunera bihurtuco dirade.

19. Iesus launa bada horiee erran ondoan, alchatu cen cerurat, eta iarria dago laincoaren escuinean.

20. Hec berriz ioan ciren lekhu gucietan predicatera, launa hequiequin cela, eta hequien hitçari indar emaiten cioela cer-raizcon ikhusgarriez,

14. In welchem Augenblicke ist die Arbeit am meisten anstrengend?
 Die Arbeit ist am meisten anstrengend, wenn die Aufmerksamkeit
 am meisten in Anspruch genommen wird, d. h. wenn die Aufmerksamkeit
 am meisten auf die Ausführung der Arbeit gerichtet ist.

15. Wie wird die Arbeit am meisten anstrengend empfunden?
 Die Arbeit wird am meisten anstrengend empfunden, wenn die Aufmerksamkeit
 am meisten in Anspruch genommen wird, d. h. wenn die Aufmerksamkeit
 am meisten auf die Ausführung der Arbeit gerichtet ist.

16. In welchem Augenblicke ist die Arbeit am wenigsten anstrengend?
 Die Arbeit ist am wenigsten anstrengend, wenn die Aufmerksamkeit
 am wenigsten in Anspruch genommen wird, d. h. wenn die Aufmerksamkeit
 am wenigsten auf die Ausführung der Arbeit gerichtet ist.

17. In welchem Augenblicke ist die Arbeit am wenigsten anstrengend empfunden?
 Die Arbeit wird am wenigsten anstrengend empfunden, wenn die Aufmerksamkeit
 am wenigsten in Anspruch genommen wird, d. h. wenn die Aufmerksamkeit
 am wenigsten auf die Ausführung der Arbeit gerichtet ist.

18. In welchem Augenblicke ist die Arbeit am wenigsten anstrengend empfunden?
 Die Arbeit wird am wenigsten anstrengend empfunden, wenn die Aufmerksamkeit
 am wenigsten in Anspruch genommen wird, d. h. wenn die Aufmerksamkeit
 am wenigsten auf die Ausführung der Arbeit gerichtet ist.

19. In welchem Augenblicke ist die Arbeit am wenigsten anstrengend empfunden?
 Die Arbeit wird am wenigsten anstrengend empfunden, wenn die Aufmerksamkeit
 am wenigsten in Anspruch genommen wird, d. h. wenn die Aufmerksamkeit
 am wenigsten auf die Ausführung der Arbeit gerichtet ist.

20. In welchem Augenblicke ist die Arbeit am wenigsten anstrengend empfunden?
 Die Arbeit wird am wenigsten anstrengend empfunden, wenn die Aufmerksamkeit
 am wenigsten in Anspruch genommen wird, d. h. wenn die Aufmerksamkeit
 am wenigsten auf die Ausführung der Arbeit gerichtet ist.

IESU-CHRISTOREN

EBANYELIO SAINDUA

SAN LUCASEN ARABERA.

1. CAPITULUA.

Ion Done Baptistaren sortecaren berria. Iauna guizon eguiten da Andre dena Mariaren sabelean. Maria Elizabethen ikhustera doha. Sortcen da Ion Done Baptista. Zakharias haren aitaren bozcariozco cantua.

1. NOLA bertee hainitz lehiatu baitira, gutartean iragan ičan diren gaucen isquiribuz emaitera,

2. Hastetic berec ikhusi dutenec, eta hitçaren erakhasle ere ičan direnec erran darocutenaren ereduran;

3. Uste ičan dut nie ere, Theophilo guciz ona, gauça berac behar darozquitçutala ar-rimurequin beguien aitcinean eçarri, bere hastapenetic iaquitera lehiatu ičan bainaiz, ardura handirequin;

4. Eçagut deçaçuntçat hobequi eracatsi ičan çaizquitçun gaucen eguia.

5. HERODES, Iudeaco erregueren egunetan, bacen aphez bat, Zakharias çaritçana, Abiaren aldian cerbitçatcen çuena; haren

emaztea Aaronen ethorquitie cen, eta icena çuen Elizabeth.

6. Çueenac ciren bata eta berteca laincoaren beguietan, launaren manamendu eta aguintça gucietan erraitecoric gabe çabiltçala.

7. Haurric etçuten, ceren agorra baiteen Elizabeth, eta biac adin handitacoac baiteiren.

8. Guerthatu cen bada, Zakharias bere aldian hari cela, laincoaren aitecinean, bere apheziasuneco eguitecoetan,

9. Çorthea eror cequion, Aphecen artean ohitça cen beçala, temploan sarthuric, intcentsua escaintcecotçat.

10. Eta populu gucia lekhoretic othoitcean cegoen, intcentsuco mugan.

11. Eta launaren ainguerua aguertu citçaiion, intcentsuco aldarearen escuinetic cegoela.

12. Ikhustearequin batean lotsatu cen Zakharias, eta ikhara batec hartu çuen.

13. Bainan erran cioen Aingueruac: Ez içan beldurric, Zakharias; entçuna içan da ecen çure othoitça; eta Elizabeth, çure emaztea, erdico caitçu seme batez, ceinari icena emanen baitioçu Ioanes.

14. Içanen duçu bihoz-iauzgarrizeo bozcarioa, eta bertee hainitz ere boztueo dira haren sortceaz.

15. Handi içanen da ecen laincoaren beguietan; eztu mahats arnorie edanen, ez eta bertee mozcorgarri arnoric ere; eta Ispiritu

Sainduac betheco dubere amaren sabelean danic.

16. Eta Israelgo umeetarie hainitz itçulico ditu bere lainco launaren ganat.

17. Ibilico da haren aitecinean, Eliasen ispiritu eta botherearequin, itçul detçantçat burhasoen bihotçac bere umeen ganat, eta erakhar sinhesgogorrae iustuen çuhurtçiarat, eta aphaïn dieçon populu gaciz on bat launari.

18. Orduan erran cioen aingueruari Zakhariasec : Nondic hori iaquinen othe dut ? Ecen neror çabarra naiz, eta ene emaztea adinetan iragana da.

19. Ihardetsi cioen aingueruac : Ni naiz Gabriel, laincoaren aitecinean nagoena; eta egorria içan naiz çuri mintçatçera, eta berri hunen çuri emaitera.

20. Eta orai beretic içanen çara mutu, eta ecin mintçatucò çara, hauc guertha dittezquen eguneraino, ceren eztitutçun sinhetsi nic erran darozquitçudanac, ceinac eguinen baitira bere mugan.

21. Bizquitartean populua Zakhariasen beha cegoen, eta miresten çuen ceren hain bertce beranteen çuen temploan.

22. Bada ilki cenean, ecin mintça cequiqueien, eta eçagutu çuten cembait ikhuscari ikhusi çuela temploan; ecen berac kheinuz aditçera emaiten çaroen, eta guelditu içan cen mutu.

23. Bethe cirenean haren eguinbideetaco egunac, ioan cen templotic etçherat.

24. Händic aphur baten buruan, Elizabeth haren emaztea guerthatu cen içorra, eta gorderic cegoen bortz hilabetez, cioela.

25. Hunela eguin içan darot launac, noiz eta ere behatu baitarot, guiçonen artean iasaiten nuen laidoaren khentcecotçat.

26. Seigarren hilabethean cela Elizabeth, egorria içan cen launac Gabriel ainguerua, Galileaco hiri, Nazareth deiteen cen bategara,

27. Biryina baten gana, eeina ezcondua baitcen Dabiten etcheticaco, Ioseph çaritan guiçon batequin, eta biryina icena çuen Maria.

28. Sarthu cenean ainguerua hura baihara, erran cioen : Agur, graziaz bethea çarena; launa da çurequin; benedicatua çara emazteen artean.

29. Bainan hura, aditcearequin hitz horieç, larritu (1) cen, eta gogoeta cegoen eeric othe eitequen agur eguite hori.

30. Aingueruac erran cioen : Etçarela lotsa, Maria; eeen onhetsia içan çara laincoaren beguetan;

31. Huna non çure sabelean gatçatuco (2) den haur bat; eta erdico çara seme batez, ceinari emanen baitioçu icena Iesus.

32. Hura içanen da handi, eta deithuco da laun goicoaren Semea; eta lainco launac emanen dio bere aita Dabiten alkhia; eta aguinduco du Dabiten etchean bethiereeotz,

(1) *Larritu*, laztu, lotsatu, beldurtu.

(2) *Gatçateca*, contcebiteca.

33. Eta haren erreguetasunac eztu ukha-
ñen akhabatceric.

34. Orduan erran cioen Mariac Aingue-
ruari : Nola daite hori, eztutanaz gueroz
guiconic eçaguteen ?

35. Ihardetsi cioen Aingueruac : Ispiritu
Saindua iauntsiren da çure gainerat, eta laun
goicoaren bothereac itçalico çaitu; hargatic
beraz çu ganic iaiores den Saindua, deithu-
ren da laincoaren Semea.

36. Hara halaber Elizabeth, çure gusua,
non içorra den, hura ere, seme batez bere
çahartcean; eta hil hau iadanic seigarrena
darama, agorra deitcen çuten emazteac;

37. Ecen deus ere ezta laincoarentçat
ecin daitequenic.

38. Orduan erran çuen Mariac : Huna ni
launaren nescatoa; eguin bequit çure erra-
naren arabera. Eta Ainguerua ioan cen
haren ganic.

39. Egun hetan beretan iaiqui cen Maria,
eta laster eguin çuen mendiac gaindi, lu-
daco hiri batetara.

40. Sarthu cen Zakharias baithan, eta
eman cioen egun ona Elizabethi.

41. Entçun çuen beçain sarri Elizabe-
thec Mariaren agurra, iauci citçaiion haurra
sabelean, eta bera Ispiritu Sainduac bethea
içan cen.

42. Eta oihez mintço cela, erran çuen :
Benedicatur çara emazteen artean, eta be-
nedicatur da sabelean duçuna;

43. Eta nondic niri çorion hau, ethor
dadin ene launaren ama ni ganat ?

44. Ecen, çue agur eguitearequin, çure boçae beharriac io darozquidaneco, iauci çait bozcarioz haurra sabelean.

45. Ala dohatsua baitçara ceren sinhetsi duçun! Ecen betheco dirade launaren meçuz erran çazquitçunac.

46. Orduan Mariac erran çuen : Handiesten du ene bihotçae launa,

47. Eta ene gogoa bozturic dago ene lainco Salbatçailca baithan;

48. Ceren eta behatu baitio bere sehia- ren beheratasunari; eta iagoitic mende gu- cieç deithuco naute dohatsua;

49. Ecen eguin darozquit miresgarrizeo gauçac guciz ahaltzu denac, eta saindua da haren icena.

50. Ardiesten du mendetic mendera ha- ren bihoz-bigüintasunac, harentçat bel- durti direnen alderat.

51. Eracutsi du bere besoaren indarra; bere bihotceco gogoetetan altchatcen cire- nac, herraustu ditu;

52. Ahaltzuac egotci ditu bere alkhien gainetic, eta goratu ditu aphaçae.

53. Gose cirenac bethe ditu onthasunez, eta aberatsac egorri hutsic.

54. Ukhan du artha Israel bere haurraz, orhoituric bere urricalmenduaz;

55. Halache ere hitz eman cerauen gure lehenecoei, Abrahami eta haren ondocoei mendeen mendetacotçat.

56. Egotu cen bada Maria Elizabetho- quin hirur hilabetheren heina; eta guero bere etcherat bihurtu cen.

57. Bizquitartean, bethe baitciren Elizabethen erditceco mugac, erdi cen seme batez.

58. Entçun çuten haren auço eta ahai-deec, nola eracutsi çuen haren baithan laupac bere bihotzaren beratasuna, eta boztu ciren harequilan.

59. Çortcigarren egunean, ethorri ciren haurraren ebaquitcera, eta icendatcen çuten Zakharias, bere aitaren icen beraz.

60. Bainan ihardetsi çaroen amac : Ez bada; Ioanes behar du icena.

61. Erran cioten : Ordean nehor ezta ahaico gucian icen hori dakharrenic.

62. Kheinu eguin cioten bada aitari, adiaraz ceçan nola nahi çuen deithu.

63. Hare, escaturic isquiribatceco ohola bat (1), isquiribatu çuen hartan, cioela : Ioanes da haurraren icena. Eta miretsi çuten guciec.

64. Ordu beretic idequi citçaioen ahoa, eta mihia deslothu, eta mintço cen esquerrac emaiten çarozquiola laincoari.

65. Auço gucia egotu cen harrituric, eta banatu ciren gauça hauc Iudeaco basherri gucietan.

66. Eta entçun cituzten oroec, hartu ci-

(1) *Oholac*, deitzen dira çur hosto edo horri mehe, chabalto, legundu batçu, ceinetaz ere etcholac estaltcen ohi baitira. Halaco batçuen gainean hedaturic ezcoa, isquiribatcen çuten lehena-gocoec, burdinazco chiri mehar batçuen mocoa-requin.

tuzten gogoan barna, ciotela elkharri :
Ceric çaitçue içanen dela haur hori? Ecen
launaren escua harequin cen.

67. Bizquitartean haren aita Zakharias,
bethecten çuela Ispiritu Sainduac, hasi cen
haren mugiduraz mintçateen, çioela :

68. Esquerrac dituela Israelgo lainco
launac, ceren iausti baita bere populua
ganat, haren berrerostecotçat;

69. Eta ceren iaiqui-araci baitarocu Sal-
batçaile guciz ahaltzu bat, Dabid bere
haurraren etchean,

70. Agundu içan darocun beçala bere
profeta saindu, bethi danic içan direnen
ahoz;

71. Athera gaitu gure etsaien menetic,
eta gaitçetsi gaituzten gucien escuetarie;

72. Urricalteen çaiçquiola gure aitac, eta
orhoiteen dela bere aguintça sainduaz;

73. Alabainan, cin eguinez, hitz eman
cioeu Abraham, gure aitari, egorrico çar-
roçula;

74. Beldurtasunic gabe, gure etsaiac çar-
raitu ondoan, eguin detçaguntçat haren
manuac,

75. Ibiliz haren aitecinean sainduqui eta
çucenqui, gure bicico egun guciez.

76. Eta çu, haurtchoa, deithuren çara
laun goiçoaren Profeta; cen ioanen çara
launaren beguithartearen aitecinean, haren
bideac aphaïn detçatçuntçat;

77. Emanen dioçu salbamenduaren eça-
gutça haren populuari, bere hobenen bar-
khamendutan,

78. Gure laincoaren urricalmenduzco errai hequien gatic, ceinetan ethorri baitçarocu, hergoretaric (1) iausten çarocula,

79. Ilhumbetan eta heriotcearen itçal pean dauntçanen çuciatçat, eta gure oinen baqueraco bidean bidaltecco arguiçaguitçat.

80. Haurra bada handitcen hari cen, eta adimenduan hazeartuz cihuan; eta mortuan cegoen, Israelgo populuaren aiteinean aguertu behar çuqueen bizquitartean.

II. CAPITULUA.

Jesusen sortcea. Aingueru bat artçainei agueritcen çaroe. Jesus ebaquitcen edo circonçisatcen. Mariaren garbitcea edo purificacionea. Simeon eta Anna. Iauna, haur delaric, iaquintsunen erakhasle.

1. Egun hetan, aguindu çuen Cesar Augustoc, har citecen mundu gucian citezquen ororen icenac (2).

2. Icen hartce hori içan cen Siriaco Gobernadore Cirenoc eguin içan çuen lehem-bicicoa.

(1) *Hergoretaric*, erraiten balitz beçala goico, goraco toqui edo herrietaric.

(2) Eguin-arazten çuten hori noicean behin Erromaco Emperadoreec, iaquitecotçat cembat cituzqueten bere azpicoac, eta cein citequen çor çaioten cerga, bat bederac behar baitçuen biburtu hunen bertce.

3. Eta bacihoacén guciac, cein bere hirira, bakhotcha bere icenaren emaitera.

4. Ioan cen beraz Ioseph ere, Nazareth Galileaco hiritic Iudeara, Dabiten hirira, ceina deitcen baita Bethleem, Dabiten etchetic eta leinutic ethorquia çuelacotz,

5. Bere icena emaitecotçat, Maria bere emazte icorra cenarequin batean.

6. Han cirelaric bada, bethe içan citçaizcon egunac Mariari, eta erdi behar içan çuen.

7. Eta erdi cen bere seme lehen-iaioaz (1), eta chatharrez inguraturic, etçan çuen barruqui (2) batean; ceren ezpaitçuten ostatuan lekhuric ardietsi.

8. Eta hegui hartan berean baciren arçain batçu, cegocenac bere arthaldeen çain, gauaz atçarric, aldizecatuz.

9. Eta betbetan chutic eçarri çaroen aldean launaren Ainguerua, eta laincoaren arguiac inguratu cituen, eta icitu ciren ecin guehiago.

10. Bainan erran çaroen Aingueruac: Eztuçuela beldurric; ecen dakharçuet bozcario handi haten berria, ceina gatic populu gucia boztuco baita;

11. Sorthu çarotçue gaur Salbatçailea, Christo launa, Dabiten hirian.

12. Eta huntaric eçagutuco duçue: khau-situco duçue haurtto bat chatharrez estalia, eta barruqui batean eçarria.

(1) Ikhus bedi S. Math. c. 1. v. 25.

(2) Estalbia batean.

13. Ordu berean hasi ciren, aingueruare quin, ceruticaco aralde handi batçu laincoaren gorensten, ciotela:

14. Altea bedi laincoa ceru goreneta-raino, eta lurtean baquea dutela guiçon bihotz çucenecoec.

15. Ioan cirenean hequien ganic cerurat aingueruac, erran çuten artçainec el-kharri : Goacen Bethleemeraino, eta dakhusagun guerthatu içan den gauça hau, ceina launac eçagut-araci baitarocu.

16. Ioan ciren beraz lehiatuqui, eta aurkhitu cituzten Maria eta Ioseph, eta haurtoea khorbe (1) batean etçana.

17. Eta ikhustearrequin, eçagutu çuten haur hartaz erran içan çaroena hala cela.

18. Eta entçun çuten guciec miretsi cituzten artçainec erran ciotçaten gauçac.

19. Bada Mariac baceduzcan hauc oro eta bacerabilçan bere gogoan.

20. Eta itçuli ciren artçainac, laincoa gorensten eta laudatcen çutelaric aditu eta ikhusi içan cituzten guciez, erran citçaienaren arabera.

21. Ethorri cenean çortçigarren eguna, ceintan behar baitcen haurra ebaqui (2),

(1) *Khorbea*, manitera, hodia, gambela.

(2) *Circumcisionea*, ludutarren sacramendu batean, ceina baitezpada behar baitçuten hartu ludutarren artean sortcen ciren haur guiçaquí guciec, sortçetic çortçigarren egunean. Gutartean bathaioa den beçalatsu, alde batçuz, cen ceremonia hura, bainan hainitz garratçagoa, eta odola ichuriz eguten cen.

eman cioten icena IESUS, aingueruac deithu çuen beçala amaren sabelean sor çadin baino lehen.

22. Eta noiz ere bethe baitciren Maria-ren garbitceco (1) egunac Moisesen leguearen arabera, eraman çuten haurra Ierusalem-era, Jaunari escain cieçotentçat (2),

23. (Hala nola isquiribatua baita Jaunaren leguean : Lehembicieoric amaren sabeletic ilkbico den muthilquia, Jaunaren içanen dela;)

24. Eta eman cetçaten sacrificioçotçat, leguean eçarria den beçala, bi uso-aphal edo bi etche-usocume.

25. Bacen bada orduan Ierusalemen guiçon bat, Simeon ceritçana; eta guiçon hura çucena cen, eta Iaincoaren beldurta-

(1) *Mariaren garbitceco egunac*, erran nahi da *Purificacionea*. Iudutar emazte erdi-berria lohiteçat eduquia cen, eta templotic urrandua berrogoi egunez, guiçaquia içan baçuen, eta hirur hogoi eta sei egunez, içan baçuen emaztequia. Hequien buruan, temploco athean escainteen cituen edo bildots bat eta usocume bat, aberats bacen, edo usocume bi, baldin bacen beharra. Ordutic harat etcen guehiago lohi, bainan bai garbi, eta sar citequen temploan.

(2) Moisesen leguearen arabera muthicoqui lehen sorthu guciac, Jaunarenac ciren, eta haren cerbitçu berecicotçat. Bainan bere burasoec crosten cituzten hurbil berrogoi sosetan. Ceremonia hori *Presentacionea* deitzen dugu.

Purificacionea eta *Presentacionea*, *Canderailuz* eguiten ditugu, biac betan otsailaren bigarren egunean, Eguberritic berrogoi egunen buruan, eta *Circuncisionea* urtharrilaren lehenean, Eguberritic çortçigarren egunean.

suna baçuen, eta iguriquitcen cituen Israelen atseguinezco egunac, eta Ispiritu Saindua harequin cen.

26. Eta erran içan cioen Ispiritu Sainduac etcela hilen, non lehenago etçuen ikhusten Christo launarena.

27. Erakharri çuen beraz Ispirituac templora. Eta Iesus haurra bere burhasoec çakhartelarie, betheteeco harentçat leguearen arabera behar cena,

28. Hartu çuen besoetara, eta laincoari esquerrac bihurtu ciotçon, cioela :

29. Oraintche, launa, hiltcera utceico duçu çure sehia baquean, çure hitçaren eredura;

30. Ecen ikhusi dute ene beguieç egorri darocuçun Salbatçailea;

31. Ceina eçarri baituçu populu gucien beguithartearen aitecinean,

32. Içan dadin nacioneac arguituco dituen çucia (1), eta Israel çure populuaren leloa (2).

33. Bizquitartean aita eta ama miretsirie ceuden haurraz erraiten ciren hauquiez oroz.

34. Eta benedicatu cituen Simeonec, eta erran cioen haren ama Mariari : Haur hau eçarria içan da hainitcen galtçapenetan eta hainitcen bozgarri Israelen; eta bandera

(1) Çucia edo arguia, arguiçagüia.

(2) Leloa, omena, ospea, fama.

bat beçala, ceinari guiçonac iaçarrico bai-
tçaizeco (1).

35. Eta cerorren bihotça içanen da ez-
pata batez iragana, aguer daitcentçat hai-
nitcen bihotçetaco gogoetac.

36. Bici cen halaber orduan profeta
bat, Anna deitcen cena, Phanuelen alaba,
Aserren leinuticacoa; adin handitan cen,
eta iragan içan cituen çazpi urthe, nesca-
tcha celaric hartu içan çuen senharrare-
quin.

37. Eta guelditu cen alhargun laur ho-
goi eta laur urthetarainocoan, templetic
ilkhitcen etcela, eta gauac eta egunac ba-
rurretan eta othoitçetan çaramatçala.

38. Hura ere ordu hartan berean ethor-
reric, eman cen launaren laudatcen, eta
mintçatcen haur hartaz, Israelen crospena-
ren beguira ceuden guciei.

39. Akhabatu cituztenean bada eguin be-
harrac oro, launaren leguearen arabera,
bihurtu ciren Galilearat, Nazarethco hi-
rirat, ceintan egoiten baitciren.

40. Bizquitartean haurra handitcen hari
cen eta hazcartcen, çuhurtçiaz bethea cela;
eta launaren dohaina haren baithan cen.

41. Bacihoacen haren burhasoac urthe

(1) Ezta Iesus launa ethorri içan uehoren gal-
tceco, bainan bai galduac cirenen saibatceco;
ordean hainitçac içanen dira, ceinac, hura eçagutu
eta sinhetsi ez nahiz, galduco baitira, bertceac ha-
ren nahiac eta manamenduac eguinez salbatuco di-
ren bizquitartean.

oroz Ierusalemera, Phazcoco egun handiarequin.

42. Celaric bada haurra hamabi urhetara heldua, ioan ciren Ierusalemera, phes-tacotçat ioaiten ohi ciren beçala.

43. Iai-egunac iragan cirenean, guibelat itçultcen cirelaric, guelditu eitçaroen Ierusalemen Iesus haurra, eta aita-amac etci-çaiçcon ohartu.

44. Aiteitc ustez eta hequien lagun cem-baitequin cela, eguin çuten egun bat bide; eta haren bilha çabiltçan ascacien eta eçagunen artean.

45. Bainan nola ezpaitçuten aurkhitu, berriz itçuli ciren Ierusalemera, haren ondoan.

46. Hirur egunen buruan, khausitu çuten temploan, leguearen erakhasleen er-dian iarria, hari cela hequien entçuten, eta hequiei galde eguiten.

47. Eta miretsiric ceudecen aditçaille gu-çiac, haren çuhurteçari eta ihardesteari.

48. Ikhusi çutenean bada, espantatu ci-ren; eta erran cioen bere amac : Ene semea, cergatic holacoric eguin darocuçu? Huna non çure aita eta ni ibili garen hainitz khechuric çure bilha.

49. Ihardetsi çaroen : Certaco einabilçaten ene ondoan? Eteinaquitena ene Aita ganaco eguin bideetan behar naicela aurkhitu?

50. Bainan hec etçuten aditu erran nahi çaroena.

51. Orduan iausti cen hequiequin, eta ethorri cen Nazaretherat, eta hequien nahi guciac eguiten cituen. Bada haren amac baceduzcan gauça hauc bere gogoan.

52. Eta Iesus aitecinatuz cihoan çuhurtcian, adinean eta gracion, laincoaren eta guicoenen beguietan.

III. CAPITULUA.

Ion Done Baptistac predicatcen du eta bathaiatcen. Iesusez cer lekhucotasun eguiten duen. Herodesec har-arazten du. Iesusen bathaioa eta sorterroa (1).

1. BADA Tiberio Cesar hamaborzgarren urtheco Emperadore cela, eta Poncio Pilatus Iudeaco Gobernadore, Herodes Galileaco buruçagui, Philippe, haren anaia, halaber Itureaco eta Trakhonita herrico, Lisnias herriz Abileneco buruçagui celaric,

2. Eta Anna eta Caiphas Aphet-nausi ciren orduan; adi-araci cioen launac here hitça Ioanes Zakhariasen semeari bortuan.

3. Eta ethorri cen Iordan heguico herri gucietara, predicatcen çuela urriquizeo bathaio bat, bekhatuen barkhamendutaco;

4. Hala nola isquiribatua baita Isaias profetac erran dituenen liburuan : Boz bat bortuan oihuz dago : Aphain eçaçue lau-

(1) *Sorterroa* edo ethorquia; cein arbasotarie ilkhitcen cen Iesus.

naren bidea, eta chuchen eçatçue haren bide chidorrac.

5. Haran guciac betheco dira, eta mendi eta bichcarrac oro aphalduco dira, eta malkhur direnac lerdenduco dira, eta bide malkhorrac (1) ordoqui bihurtuco;

6. Eta guiçon oroc ikhusico du laincoa ganic dathorren Salbatçailea.

7. Erran çaroen beraz, harc bathaiatuac içan nahiz heldu citçaizeon osteci : Suguecirau khasta (2), norc eracatsi darotçue dathorren haserreari ihes eguiten?

8. Eguitçue beraz urriquizco fruitu behar beçalacoac, eta ezterraçuela : Guc Abraham dugu aita; ecen erraiten darotçuet, laincoa gai dela harri horietarie beretarie Abrahami umeac sor-arazteco.

9. Iadanic haizcora çuhartecaren erroan eçarria da. Beraz cein çuhartec ere ezpaitu deus onie ekharrico, eta hura ebaquia içanen da, eta surat aurthiquia.

10. Eta galdeguiten baitcioten ostec : Cer eguinen dugu bada?

11. Harc ihardesten çaroen : Bi aldagarri dituenac, eman bieço bat, eztuenari; eta ianharirie duenac, halaber eguin beça.

12. Ethorri citçaizeon Publicanoac ere, bathaia cetçantçat, eta galdetu cioten : Nausia, guc cer behar dugu eguin?

(1) Bide *malkhorra* edo *maldarra*, gain beheara dohan bidea.

(2) *Ciraua* edo *Bipera*.

13. Ihardetsi çaroen : Ez har deus ere manatua çaitçuenaz guehiagocoric.

14. Halaber guerla-guiçonec galdeguin cioten : Eta gue cer eguin behar dugu? Eta erran çaroen : Ezteçaçuela nehor her-teha, ez eta gabe bereaz; bainan çuen sariac asqui çaitçuela.

15. Bizquitartean, nola populuac uste baitçuen, eta guciec gogoan baitçarabilaten ioanësez, ecen hura citequela Christo;

16. Erran çaroen guciei Ioanësec : Nitaz denaz beçambatean, urez bathaiatcen çaituztet; bainan heldu da ni baino abaltsuago den bat, ceinari ezpainaiz ni gai çapata lokharrien deseguiteco; harc bathaiatuco çaituzte Ispiritu Sainduan eta suan.

17. Bere bahca escuan du, eta chahutuco du bere larraina (1), eta bihia bilduco sabaiarat (2); lastoac berriz erreco ditu behin ere iraunguico ezten su batean.

18. Bertce hainitz gauça ere erraiten ciotçan populuari bere erakhaspenetan.

19. Bainan nola erantçuten baitcioen Herodes Tetrarkhari, Herodias bere anaia-
ren emaztea gatic, eta eguin cituen bertce gaichtaqueria guciac gatic,

20. Harc guciën gainerat eratchequi çuen hau ere, Ioanes cephoetan eçar-araci baitçuen.

21. Bada, populu gucia bathaiatcen cela,

(1) *Larraina*, *gariaren* edo *ogui bihiaren* iotecco toquia.

(2) *Sabaia*, *bibiteguia*, *selhaurua*, *soilharua*.

Iesus ere bathaiatua ičan baitcen, guerthatu cen, othoitcean cegoelaric, çabal çadin cerua;

22. Eta iautsi cen Ispiritu Saindua haren gainerat ikhus citequen itchura baten azpian, uso bat cirudiela; eta boz bat aditu çuten ceruticacoa, cioena : Çu çara ene Seme maitea; çutan harteen dut ene atseguina.

23. Iesusec orduan baçuqueen hogoi eta hamar urtheren heina; celaric, uste çutenaren arabera, Iosephen seme, ceina baitcen Heliren seme, eta hau Mathaten,

24. Eta hau Lebiren, eta hau Melkhiren, eta hau Ianneren, eta hau Iosephen,

25. Eta hau Mathatiasen, eta hau Amosen, eta hau Nahumen, eta hau Hesliren, eta hau Nagueren,

26. Eta hau Mahathen, eta hau Mathathiasen, eta hau Semeiren, eta hau Iosephen, eta hau Iudaren,

27. Eta hau Ioannaren, eta hau Resaren, eta hau Zorobabelen, eta hau Salathielen, eta hau Neriren,

28. Eta hau Melkhiren, eta hau Addiren, eta hau Cosanen, eta hau Elmadannen, eta hau Heren,

29. Eta hau Iesusen, eta hau Eliczerren, eta hau Iorimen, eta hau Mathaten, eta hau Lebiren,

30. Eta hau Simeonen, eta hau Iudaren, eta hau Iosephen, eta hau Ionaren, eta hau Eliakhimen,

31. Eta hau Melearen, eta hau Mennaren, eta hau Mathatharen, eta hau Nathanen, eta hau Dabiten,

32. Eta hau Ieseren, eta hau Obeden, eta hau Boozen, eta hau Salmonen, eta hau Naasonen,

33. Eta hau Aminadaben, eta hau Adamen, eta hau Esronen, eta hau Pharesen, eta hau Iudaren,

34. Eta hau Iacoben, eta hau Isaaquen, eta hau Abrahamen, eta hau Thareren, eta hau Nakhorren,

35. Eta hau Saruquen, eta hau Ragoen, eta hau Phaleguen, eta hau Heberen, eta hau Saleren,

36. Eta hau Cainanen, eta hau Arphatsaten, eta hau Semen, eta hau Noeren, eta hau Lamekhen,

37. Eta hau Mathusaleren, eta hau Enochen, eta hau Iareden, eta hau Malaleelen, eta hau Cainanen,

38. Eta hau Enosen, eta hau Sethen, eta hau Adamen, ceina baiten laincoarena.

IV. CAPITULUA.

Jesus mortuan barurtcen da. Hasten da predicatcen. Nola bere herritarrec nahi duten hil. Deabru bat khentcen du guicon baten baitharic. Sendatcen du Ion Done Petiriren ama-guinarreba.

1. IESUS beraz Ispiritu Sainduaz bethea, igan cen Iordan ibasotic, eta eraman çuen Ispirituac morturat,

2. Non egon baitcen berrogoi egunez; eta deabruac gaizquirat erakharri nahi igan çuen. Egun hetan gucietan etçuen ian deus ere; eta hec iragan eta, gosetu cen.

3. Erran cioen orduan deabruac : Iaincoaren Semea baçara, erroçu harri huni ogui bilhaca dadin.

4. Iesusec ihardetsi cioen : Isquiribatua due, eztela ogui hutsez guiconna biei, bainan oraino Iaincoaren hitz oroz.

5. Eta eraman çuen deabruac mendi gora baten gainera, eta eracutsi ciotçan, ez deusic barnean, mundueo erresuma guciac;

6. Eta erran cioen : Emanen darotçut horien gucien gainean esen eta ohore; ecen niri emanac igan çazquit, eta nahi dutanari emaiten diotçat.

7. Beraz baldin çue adoratu nahi banauçu, guciac çure iganen dirade.

8. Ihardetsi cioen Iesusec : Çure Iainco Iauna duçu adoratuco, eta hura bakharric cerbitçatuco duçu.

9. Orduan eraman çuen Ierusalem-era, eta eçarri çuen temploaren tontorrean, eta erran cioen : Baldin Iaincoaren Semea baçara, oldar çaitte hor behera;

10. Isquiribatua da ecen, bere aingueruei manatu daroela beguira çaitçaten,

11. Eta escuetan erabilico çaituztela, murtci ioric etçaiten eror (1).

12. Iesusec ihardetsi cioen : Errana duc : Eztuçu tentatuco çure Iainco Ianna.

13. Bada tentacione gucia akhabatu ce-nean, utci çuen deabruac aphur batentçat.

14. Eta Iesus, Ispirituaren indarrac erakharric, itçuli cen Galilearat, eta bar-raiatu cen haren leloa herri hartan gucian.

15. Erakhasten hari cen hequien biltçar-retan, eta handiesten çuten guciec.

16. Ethorri cen guero Nazarethera, hacia içan cen herrira; eta sarthu cen ondoan, eguiten ohi çuen beçala, larumbat eguna-requin biltçarrean, iaiqui cen iracurtceco-çat.

17. Eman cioten Isaias profetaren libu-rua, eta çabaldu çueneco, ediren çuen le-khu hau, ceintan isquiribatua baita :

18. Iauanaren Ispiritua ene gainean da; hargatic nau gantçutu; eta egorri nau be-harrei Ebanyelioaren adi-araztera, bihotça erdiratua dutenen sendatcera,

19. Gatheeta n daudenei bere erospena-

(1) *Murtci ioric edo hapuicaturic erortcea, er-ran nahi da behaztopaturic erortcea, cembait erro-çar oinaz ioric beçala.*

ren berria ekhartcera, bihurtcera itsuei arguia, çaurthuac atheratcera burdinetaric, iaquin-araztera launaren urricalmenduen urthea, eta haren saristatceco eguna.

20. Orduan liburua bildu çuen, bihurtu cioen cerbitçariari, eta iarri cen; eta bilteçar guciac beguiac ceduzcan haren gainean baraturic.

21. Eta hasi citçaien erraiten : Egungo egunean bethe içan da çuen beharriez entçun duçuen isquiribu hau.

22. Eta oroc aithor emaiten cioten, eta espantutan çauden haren ahotic ilkhitcen ciren hitz onhesgarriez, eta cioten : Eztea hau Iosephen semea?

23. Ihardetsi çaroen Iesusec : Erranen darotaçue eiqui erranqui hau : Miricua, senda çaite ceroni; Capharnaumen eguin dituçula entçun tugun gança handi hec berac, eguizquitçu hemen ere ceure herrian.

24. Erran çaroen : Eguiaz diotsuet, ezta profetaric bat erø, here herrian onhetsi dutenic.

25. Erraiten darotçuet eguiazqui, baciren Israelen hainitz emazte alhargun Eliasen egunetan, cerua hertsia içan cenean hirur urthe eta sei hilabethez, eguin baitcen gosete handi bat herri gucian;

26. Eta hetaric baten ganat ere eteen egorria içan Elias, Sarepta Sidoniarren herrico alhargun baten ganat baicen.

27. Halaber hainitz sorhaio cen Israelen Eliseo profetaren egunetan, eta halere he-

tarie nehor eteen chahutua ičan, baicen Naaman Siriacoa.

28. Sumindu eiren orduan biltzarreco guciac, horiee entçutearequin.

29. Eta chutitu eiren, eta etchaturic hiritic lekhora, eramán çuten hiria iarria cen mendiaren muthurrera, handic amilcatceco.

30. Bainan Iesus erditic iragaiten cequiotela, ioan eitçaioten.

31. Iautsi cen beraz Capharnaum Galileaco hirirat, eta hari cen erakhasten larumbatetan.

32. Eta harritcen cituen guciac bere erakhaspenaz, eeren abal handirequin mintço baitcen.

33. Guerthatu ičan een biltzarrean guiçon bat, ispiritu lohi batec çarabilana, ceinae oiñu handi batequin,

34. Erran baitcioen : Utz gaitçateu; guri cer dohacu çurequin, Iesus Nazaretharra? Gure galteera ethorria çara? Badaquit nor çaren; çu çara Iaincoaren Saindua.

35. Iesusec mehatchatcen çuela, erran cioen : Ago ichilic, eta ialgui hadi guiçon hortaric. Eta deabrua, guiçona gucién erdira aurthiqui ondoan, ilkhi eitçaión, calteric eguin gabe.

36. Eta guciac ikharatu eiren, eta ciotso- ten elkharri : Cer da hau holacoric, buruperequin eta nausitasunequin manatcen baitaroe ispiritu lohiei, eta ilkhiteen baitirade?

37. Eta haren ospeac io çuen herri he- quietaco bazter gucietaraino.

38. Iesus bada, bildumatic atherarie, sarthu cen Simonen etchean; eta Simonen ama-guinarreba ohean baitcen helgaitz handi batçuequin, othoiztu çuten hel cequion.

39. Hurbildu eitçaioen beraz, eta manatu cioen helgaitçari, eta utci çuen helgaitçac; eta hura, iaiquirie ordu berean, abiatu cen hequien cerbitçatcen.

40. Eta iguzquia sarthua celarie, eririç çuten guciec, cer nahi erhasun mota baitçuten ere, ekharri ciotçoten; eta harc, eçini bere aldian escuac gainean eçarririe, osatcen cituen.

41. Deabruac ere ilkhiten ciraden hainitcen ganic, oihuz çaudecela, eta ciotela: Çu Christo çara, laincoaren Semea. Bainen harc larderiacten cituen, eta debeatcen çaroen mintçatcea, çeren baitçaquiten hura cela Christo.

42. Arguitu cencan, ialgui cen eta ioan mortu batetara, eta populu gucia haren bilha ethorri cen, aurkhitecn cen toquiraino; eta nola eduqui nahi baitçuten, heticarie urrun etçadintçat,

43. Erran çaroen: Bertee hiriei ere behar daroet laincoaren erresumaco hitça adi-araci; eecn hortacotçat egorria içan naiz.

44. Eta hari cen predicatecn Galileaco biltçarretan.

V. CAPITULUA.

Arrantça miragarria. Sorhaioa eta hebaina sendatuac. San Matheo deitzen du Iesusec. Barura. Oihal, untei, arno berrien iduripenac.

1. GUERTHATU cen behin, Iesus Yenesaretheco aintciraren bazterrean cegoela, ostec hersten baitçuten, laincoaren hitça aditcea gatic.

2. Eta ikhusi cituen bi untei aintciraren heguian baratuac; arrantçaleac iautsiac ciren, eta sareen garbiteen hari ciren.

3. Iganic beraz untei hetarie batetara, ceina baitcen Simonena, ohoiztu çuen urrun cedila aphur bat leihorretic; eta iarri cen ondoan, erakbasten çaroen unteitic osteci.

4. Eta mintçatçetic ichildu cen beçala, erran cioen Simoni : Eramaçu erdiraino, eta aurthic eçatçue sareac, arrain hatceman deçaçuentçat.

5. Ihardetsi cioen Simonec : Nausia, gauducian nekhatu içan gara deus hatceman gabe; bainan halaric ere çure erranaren gaineau botatuce dut sarea.

6. Eta botatu çutenean, bildu çuten hambat arrain, non sarea elhenteen baitcitçaien.

7. Eta kheinu eguin cioten bertce unteico lagunci, ethor citecen laguntçera. Ethorri ciren, eta bethe cituzten untei biac, hondatecco çorian.

8. Ikhusiric hori, erori cen Piarres ahuspez Iesusen oinetara, eta erran cioen : Çohaz ni ganic, launa; ceren guiçon bekhatore bat bainaiz ni.

9. Ecen icialdura handi batec ioa cen bera, eta harequin ciraden guciac, eguin çuten arrantça gatic;

10. Bai halaber laques eta Ioannes, Zebedeoren semeac, ceinac baiteiren Simonen lagun. Bainan erran cioen Simoni Iesusec : Eztuçula beldurric; hemendic harat guiçonac hatcemanen dituçu.

11. Eta unteciac leihorrerat erakharri ondoan, oro utciric, iarraiqui citçaizcon Iesusi.

12. Alde hetaco hiri batean cela, guiçon sorhaiotasunez estali batec ikhusi çuen, eta bere burua lurrerat egoteiric, othoitz eguin cioen, ciotsola : launa, nahi balin baduçu, çahu naçaqueçu.

13. Eta escua hedaturic, hunquitu çuen, cioela : Nahi dut, çarela çahu. Eta betbetan ioan citçaioen sorhaiotasuna.

14. Eta manatu cioen Iesusec, nehoric etcioçala erran : Bainan çohaz, diotsa, eracuts çaitc Apheçari, eta escain eçacu, çure garbitcearentçat, Moisesec manatu duenaren arabera, içan deçaten lekhucotasuntçat.

15. Bizquitartean bacihoan haren omena çneroago eta urrunago; eta oste handiac biltcen ciren haren aditeera, eta bere gaiçetlaric osa cetçan gatic.

16. Hura ordean aldaratua cegoen mortuan, othoitz eguiten çuela.

17. Egun batez iarria cegoela erakhasten, iarriac halaber çandecen Pharisauac eta legueco nausiac, iinic Galileaco herrichca guciataric, eta Iudeatic eta Ierusalemetic; eta agueri cen launaren ahala erien sendatcean.

18. Hor heldu dira guiçon batçu; dakhartela ohe batean guiçon hebain bat; eta hura barnerat sarthu nahiz, eta Iesusen aitcinean eçarri nahiz çabiltçan.

19. Bainan ezpaitçuten aurkhitzen nondic sar, han cen iendetcea gatic, igan ciren etche gainera, eta hegastitic erautsi çuten bere ohearequin gucien erdira, Iesusen aitcinera.

20. Hequien sinhestea ikhusiric, erran cioen Iesusec : Guiçona, barkhatcen çaizquitçu çure bekhatuac.

21. Orduan hasi ciren Isquiribauac eta Pharisauac bere baithan erraiten : Nor da burho erraile hau? Norc barkha detçaque bekhatuac laincoac berac baicen?

22. Iesusec bada, eçaguturic hequien gogoetac, ihardetsi çaroen : Cer gogoeta darabilaçue çuen bihotçetan?

23. Cein da errechago, erraitea : Barkhatuac çaitçu çure bekhatuac, ala erraitea : Alcha çaite, eta ibil çaite?

24. Inquin deçaçuentçat bada baduela guiçonaren Semeac lurrean hobenen barkhatceco escua, erran cioen guiçon hebai-

nari : Nic diotsut, chuti çaitte, eramaçu çure ohea, eta etcherat çobaz.

25. Ordu berean altchatu cen guiçona hequien aitcinean, bartu çuen bera etçana cen ohea, eta ioan cen bere etcherat, laincoa handiesten çuelaric.

26. Eta icialdurac hartu cituen guciac, eta handiesten çuten laincoa; eta ikhara handirequin cioten : Ala guc gauça harri-garriac ikhusi baititugu gaureo egunean !

27. Horien ondoan ilkhi cen Iesus; eta ikhusi baitçuen publicano bat, Lebi deitzen cena, bere mahainean iarriric cegoela, erran cioen : Iarraic çaquizquit.

28. Hura aldiz iaiqui cen berehala oro utciric, eta iarraiqui citçaioen.

29. Eguin cioen ere othuruntça handi bat bere ethean, eta iarri ciren mahain berean hequiequin hainitz Publicano eta bertce halaco guçon.

30. Baçuten bada cer eraunts Pharisauec eta Isquiribauec, eta ciosteten dicipuluei : Certaco Publicanoequin eta ohicuntça gaichtocoequin iaten duçue eta edaten ?

31. Ihardesten çaroela, erran çaroen Iesussec : Ontsa direnec eztute acheter (1) beharric, bai ordean gaizqui direnec.

32. Halaber ez naiz ethorri çucenen deiteera, bainan bai bekhatoreen urriquirat erakhartcera.

33. Orduan erran cioten hec : Cergatic

(1) *Acheterra*, miricua, .osaquina, sendaquina.

Ioanesen dicipuluec, eta bai Pharisauenece ere, eguiten dute maiz barur eta othoitz, eta çureec iaten eta edaten baitute?

34. Ihardetsi çaroen : Barur-araz othe detçaquetçue ezcon-berriaren adisquideac, ezcon-berria hequiequia deno?

35. Ethorrico dira egunac, ceinetan ezcon-berria khenduco baitçaic; egun hetan eguinen dute barur.

36. Guero iduripen bat ere erran çaroen : Nehorc ez bide dio, oihal berritic çathi bat hautsiric, eratchequitcen soineco çahar bati; bertela ethentcen du berria, eta berriticaco antolacaia ere eztohaco çaharrari.

37. Eta nehorc ez bide du emaiten mahats-arno berria çahagui çaharretan; ezperen mahats-arno berriac çahaguiac çarta-tuco ditu, ichurico da bera, eta çahaguiac galduco dirade.

38. Aitcitic mahats-arno berria eçarri behar da çahagui berrian, eta horrela bata eta bertcea beguira ditezque.

39. Eta çaharretic edaten hari denac, eztu berehala berritic nahico; eecen dio: Çabarra hobea da.

VI. CAPITULUA.

Nola Iuluec yaizqui hartcen duten dicipuluec larumbatarequin ogui buruea haustea, iatecotcat. Escu ihartua osateen du Iesusec; Apostoluac hautatcen ditu. Mendico erakhaspena.

1. LARUMBAT bigarren-lehena deitcen cen batez, iragaiten cela Iesus ereintce batçu gaindi, haren dicipuluec mozten cituzten cembait ogui buruea, eta escuez hec phorroscaturic, iaten hari ciren.

2. Horren gainean Pharisau batçuec erran cioten : Cergatic eguiten duçue larumbatean sori eztena?

3. Iesusec ihardetsi çaroen : Eztuçue hau ere iracurri, çer eguin içan çuen behin batez Dabitec gose baitcen, eta haren lagunac ere bai?

4. Nola sarthu içan cen laincoaren etchean, eta escaintçaco oguiac harturic, ian cituen, eta berequin cituenei ere eman, hetaric iatea eztelarie sori Apeçeci baitcen nehorì?

5. Dioste oraino : Guiçonaren Semea larumbataren ere nausi da.

6. Berriz bertce larumbat batez, sarthu een hilkhuan, eta iarri cen erakhasten; eta cen han guiçon bat escu escuina idortua çuena.

7. Beha cegozcon bada Isquiribauac eta

Pharisauac, hea larumbat egunarequin sendatuco othe çuen, guero cerbait gaizqui eguinez bilha ceçatentçat.

8. Hare ordean baitçaquizean hequien gogoetac, erran cioen escu iharra çuen guiçonari : Iaiqui çaito, eta eman çaito hor erdi hortan. Hura chutituric, eman cen.

9. Erran çaroen beraz Iesusec : Galdatuco darotçuet gauça bat; larumbatetan ongui eguitoa da cilhegui, ala gaizqui eguitoa? Norbaiti bicia emaitoa, ala edequittoa?

10. Guero guciei inguruan behatu eta, erran cioen guiçonari : Heda eçaçu çure escua. Hedatu çuen hare, eta eguin ciçaioen bertoa beçain oso.

11. Hec orduan sumindu ciren handizqui, eta solhas çuten elkharrequin Iesuci cer eguin behar cioten.

12. Egun hetan ioan cen mendira othoitz eguitera, eta iragan çuen gau osoa othoitean.

13. Arguitu cencan, deithu cituen bere dicipuluac, eta hetaric bereci cituen hamabi, ceinae deithu baitcituen Apostoluac.

14. Simon, ceinari eman baitcioen icen goitia Piarres, eta Andreas hunen anaia, Iaques eta Ioanes, Philippe eta Bartholomeo,

15. Matheo eta Thomas, Iaques Alpheorena eta Simon Khartsua deitcen dena,

16. Eta Iudas Iaquesen anaia, eta Iudas Iscariot, ceinae saldu baitçuen.

17. Eta iautsiric hequiequin, baratu cen ordoqui batean, berequin cituela dicipulu aralde eta iendetee handi bat, Iudea guci- tic, Ierusalemetic, itsas bazterretaric, Tirgo eta Sidongo aldeetaric ethorriac,

18. Haren entçutera, eta bere eritasune- taric sendatuac içaitea gatic; eta ispiritu satsuequin cirenac ere sendatcen cituen.

19. Eta oste gucia çabilan hura hunquitu nahiz, ceren haren ganic ialguitcen baitcen bothere bat oro sendatcen cituena.

20. Orduan beguiac bere dicipuluetarac goitituric, erran çaroen : Dohatsu çarete, beharrac, ecen laincoaren erresuma çuena da.

21. Dohatsu orai gose çaretenac, ceren aseco baitçarete. Dohatsu orai nigarretan çaudetenac, ecen irri eguinen duçue.

22. Dohatsu içanen çarete, gaitcetsico çaituztetenean, eta aldaratuco eta laidoz- tatuco çaituztetenean, eta çuen icena gaich- totçat arbuiatuco dutenean, guiçonaren Se- mea gatic.

23. Boz çaitetze, bozcarioz iauz çaitetze egun hartan; ecen hara non den çuen sa- ria nasaia ceruan; halaber eguiten ohi cio- ten profetei ere horien aitec.

24. Hargatic bada çorigaitz çuentçat, abe- ratsac, ceren çuen goçoa oraidanic duçuen.

25. Çorigaitz çuentçat, aseac çaretenac, ceren gose içanen baituçue. Çorigaitz orai irriz çaudetenentçat, ceren eguinen baitu- çue nigar eta marrasca.

26. Çorigaitz, baldin ongui-ethorri bade-guiçete guiconec; ceren hola hola eguiten ohi baitcioten horien ascaciec profeta gue-currezcoei.

27. Bainan aditcen nauçuen horier diotsuet : Onhets eçatçue çuen etsaiac, eta gaitcesten çaituztetenci eguiçue ongui.

28. Oncdas (1) eçaçue gaizqui çuetaz mintço direnentçat, eta othoitz eguiçue gueçurrez oldartcen çaiçquitçuenentçat.

29. Eta mathela batean ioiten çaituenari, phara dioçaçu berteea ere; eta soingainecoa iohan darotçunari, eztioçoçula iaca ere debeca.

30. Nor nahic esca deçaçun, emoçu; eta çurea eramaiten darotçunari, eztioçoçula bihur-araz.

31. Nola ere nahi baituçue eguin dieçaçueten çuei guiconec, halaber çuec eguin dioçoçete.

32. Ecen baldin maite badituteçue çuec maite çaituztetenac, cer esquer duqueçue? Gaichtoec ere maite dituzte ecen bere mai-thatçaileac.

33. Eta baldin ongui badaguiçue çuen ongui eguilei, cer esquer duqueçue? Ecen gaichtaguinec ere haimbertee eguiten ohi dute.

34. Eta baldin mailebatuz emaiten badaroçue, bihurtuco darotçuetela uste duçue-nei, cer esquer duqueçue? Gaichtoec ere

(1) *Onedastea*, ongui erraitea, edastea.

gaichtoei mailebatcen ohi diote, ordainaren hartcecotan.

35. Çuec bada onhets eçatçue çuen arerioac (1); ongui eguiçue, maileba eçaçue, deusic iguriqui gabe; eta içanen da çuen golardoa handia, eta içanen çarete laun goicoaren seme; ecen hura ere ona da esquer gabeentçat eta gaichtaguintçat berentçat.

36. Çareten beraz urriquitsu, çuen Aita urriquitsu den beçala.

37. Ez bertceez ustegoa tçarric içan, eta çuetaz eztute içanen; ez bertceac hobenduri eguin, eta etçaituztete eguinen; barkha eçaçue, eta barkhatuco çaitçue.

38. Emaçue, eta emanen çaitçue; içari ona, eta galkhatua, eta iharrosia, eta murruru dohana emanen çaitçue altçorat; ecen cein ere neurritz neurtuco baituçue, eta hartaz beraz neurtuco çaitçue ceboni.

39. Halaber erraiten çaroen iduripen hau : Itsu batec erabil othe deçaque bertce itsu bat? Ez othe dira biac cilho bererat erorico?

40. Ezta dicipulua nausia baino gorago-coa; içan abala ona da dicipulua, baldin nausia badirudi.

41. Cergatic dakhusaçu çure anaiaren beguian lasto bat, eta çoure beguian den ernaiari ezpaitcitçaiçco oharteen?

42. Eta nola anaiari derroqueçu : Anaia, utz naçaçu idoc dieçadaçudan beguian du-

(1) *Arerioa*, izterbeguia, etsaia.

cun phitsa, eztuçularic cerorrec ikhusten ceure beguian duçun laça? Caren gaichto on iduri nahia! Idoc eçacu lehenic ceure beguitic laça, eta guero bilha deçaqueçu nola idoc çure anaiaren beguico phitsa.

43. Ezta çuhaitz ona, tçarric ekhartcen duena, ez eta eçe çuhaitz tçarra, onic ekhartcen duena.

44. Ecen çuhamu bakhotcha agueri da ekhartcen duenetic; ceren ezpaititezque elhorrietaric bil phicoac, eta hain guti lapharretic mahats mordoac (1).

45. Guicon onac bere bihotz barneco onetic erakhusten du ona, eta guicon gaichtoac, barne gaichtotic gaizquia; ceren ahoa mintço baita bihotcean gaindi dohanetic.

46. Cergatic bada deitzen nauçue, launa, launa, eta nic erranac ez ditutçue eguiten?

47. Ni ganat norbait ethor badadi, eta ene hitçac entçun badetça eta eguin, erranen darotçuet nor duen iduri.

48. Bardin da hura guicon batequin, ceinac, etche baten eguiten hari dela, lurra barna haintçurtcen baitu, eta lana iartcen harrocaren gainean; uholde bat bada ethorriric, uharrac iaçarri dio etche hari, eta eztu khordocatu, ceren harrocaren gainean eçarria baiteen.

49. Eta ene hitça entçuten duenac eta ez eguiten, iduri du guicon bat, ceinac iartcen baitu bere etchea lur hutsean, barna

(1) *Mordoa*, edo *mardoa*, molkhoa.

cilhatu gabe; iaçarri dio uhausinac, eta erori da ordu berean, eta handia içan da haren erorpna.

VII. CAPITULUA.

Iesusec osasuna bihurtcen dio Erromatar aiteindariaren sehiari, eta Naimeco alhar-gunaren semea phizten du. Ion Done Ioa-nesec bere dicipuluac egortcen diozca. Nola Iesusec altchatcen duen Ioanes. Emazte bekhatoreac nola gantçutcen duen launa.

1. AKHABATU çuenean Iesusec hitz horiec erraitea bere entçulei, sarthu cen Capharnaumen.

2. Bada soldado aiteindari baten sehia, ceina baitçuen hainitz maite, eri cen hil hurrena.

3. Eta nola entçun baitçuen Iesusez aiphatchen, egorri ciotçan Iudutar çaharretaric cembait, othoiztera, arren ethor çadin eta sehia senda cioçan.

4. Hauc iin ciren Iesus gana, eta othoizten çuten eta hertchatcen, ciotsatela : Gai da bere galdea aithor dioçoçun;

5. Maite gaitu een Iudutarrac, eta biltçar-lekhu bat ere eguin darocu bere diruz.

6. Ioan cen beraz hequequin Iesus. Bainen ia etchera heldu hurren cela, bidali ciotçan aiteindariac bere adisquide bateu,

erraitera : Iauna, etçaitceela unha; niri ecen horrembertce eztagot, sar çaitecen ene atherbe pean.

7. Hargatic eztut uste içatu neroni ere gai naicela çu gana ethortceco; bainan hitz bakhar bat erraçû, eta sendatuco da ene sehia.

8. Ecen guicon bat naicen arren bertceren pecoa, baditut nic ere soldadoac ene meneco, eta erran badeçat batari : Hoa, badoha; eta bertceari : Haugui, heldu da; eta schiari : Eguic hau, eguiten du.

9. Horiec entçutearequin, sarthu cen espantutan Iesus, eta itçuliric, erran çaien çarraizcen osteei : Diotsuet eguia, eztut Israelen ere ediren horrembertce sinheste.

10. Eta egorriac içan cirenac etcheratu cirenean, aurkhitu çuten eri cen sehia, sendatua.

11. Ioan cen guero Iesus hiri batetara, ceinari baitceritçan Naim; eta bacihoacen harequin dicipuluac eta iendetce handi bat.

12. Bada hirico athera hurbiltcen hari cen beçala, bidalkhartu cen (1) ehorztera çaramaten hil batequin: eta hura cen seme bakhoitça, eta haren ama albarguna, eta ahucu handi bat cihoan harequin hiritic.

13. Emaztea ikhusi çueneco, urricaldû citçaioen Iesus, eta erran cioen : Eztaguicula nigarric.

14. Orduan hurbildu cen, eta hunquitu çuen catabuta (2); hila çaramatenac guel-

(1) *Bidalkhartu*, bidean elkharganatu.

(2) *Catabuta*, *catabua*, hil-khutchâ, hil andac.

ditu ciren, eta erran çuen : Guizon gaztea, manateen darotçut, iaiqui çaité.

15. Iarri cen berehala hila, eta mintçatzen hasi cen; eta bihurtu cioen bere amari.

16. Ikharatu ciren han ciren guciac, eta eman ciren laincoaren goresten, ciotela : Profeta handi bat alchatu da gutartean, eta laincoac here populua urricari içan du.

17. Eta eguincari hunen otsac bethe cituen Iudea gucia, eta inguruco herriac oro.

18. Gauça hauc guciac erran ciotçoten bada loanesi bere dicipuluec.

19. Deithu cituen beraz bi dicipulu, eta egorri cituen Iesus gana, meçu hunequin : Çu çara ethorri behar den hura, ala bertee baten beguira gagozque ?

20. Guizon hec iin ciren Iesus gana, eta erran cioten : Ioanes Baptistac bidalirie heldu gaitçatçu galdeguitera : Hea çu çaren ethorri behar den hura, ala bertee baten beguira gagozqueen ?

21. Ordu hartan berean hainitçac sendatu cituen bere eritasunetarie, eta çaurietarie, eta ispiritu gaichtoetarie; eta hainitz itsuei bihurtu çaroen ikhustea.

22. Ihardetsi çaroen guero : Çohazte, eta erroçue loanesi cer entçun duçuen eta cer ikhusi; itsuec ikhusten dutela, mainguac badabilçala, sorhaioac chahuturie diradela, entçuten dutela elkhorrec, phizten diradela hilac, adi-arazten çaroela Eban-yelioa beharrei;

23. Eta çorionezcoa da nitaz gaiz-bideric harteen eztuena.

24. Ioan cirenean Ioanesen meçulariac, hasi citçaien Iesus erraiten osteei Ioanesçz; Ceren ikhusten içan çarete mortuan? Haiçeaç darabilan sesca baten?

25. Ceren ikhustera ordean ialgui çarete? Soin ezti beroz iaunzten den baten? Soineco kharioetan eta atseguinetan dabilçanac, erregueen iaureguietan dirade.

26. Ceren ikhusten beraz içan çarete? Profeta baten? Bai nasqui; eta diotsuet, profeta baino guehiagoco baten.

27. Hori da ecen ceintaz isquiribatua baita: Huna non egorteen dudan ene ainguerua çure beguithartearen aitecinean; hare aphainduco du çure aitecinean çure bidea.

28. Beraz bada erraiten darotçuet: Emaztetaric iaio direnetan, Ioanes Baptista baino handiagoco profetaric nehor ezta; halaric ere laincoaren erresuman ttipien dena, handiago da are hura baino.

29. Horieç aditçearequin, populu guciac, eta bai Publicanoec, aithor emaiten cioten laincoari, hartu içan baitçuten Ioanesen bathaioa.

30. Pharisaueç ordean eta leguearen erakhasleec, ezpaitciren hare bathaiatuac, arbuiatu çuten laincoac eman nahi çaroen onguia.

31. Erran çaroen bada Iaunac: Norequin beraz bardincatuco ditut mende huntuaco guiçonac, eta nor dirudite?

32. Bardin ditezque haur batçuequin, ceinac carrica erdian elkharrequin mintço baitaude, diotela : Chirola io darotçuegu, eta etçarete iauciz hari içan; cantatu darozquitçuegu auhenac, eta eztuçue nigar eguin.

33. Ecen ethorri da Ioanes Baptista, ez-tuela iaten oguiric, ez eta ere edaten ar-noric, eta dioçue : Deabruac dauca.

34. Ethorri da guero guiçonaren Semea, iaten duela eta edaten, eta dioçue : Horra guiçon bat cintçurcoia eta arno edalea, Pu-blicanoen eta bekhatoreen adisquidea.

35. Bainen çuhurtcia bere umeeç eçagu-tua içanen da çuhurtciatçat.

36. Othoiztu çuen bada pharisau batec haren baithan iateaz, eta haren etchean sarthuric, eman cen mahainean.

37. Eta hiri hartan çagoen emazte galdu batec, iaquin çueneco pharisauaren etchean mahainean iarria cela, ekharri çuen ala-bastrazco charro bat, urrin goçoçco olio bat barnean.

38. Eta guibeletic haren oinetan cegoela, hasi citçaion nigarrez oinen bustitcen, eta buruco adatsaz (1) chukhatcen, eta çangoe-tan musu emaiten, eta gantçuteen olio go-çoz.

39. Pharisau iatera deithu çuenac, ikhus-tearequin hori, baçarasan bere baithan : Baldin hori profeta balitz, balaquique ei-

(1) *Adatsa*, ilca, bereciqui emazteec lodi hazten dutena; ile-adatsa edo cherloa.

qui nor eta nolacoa den hunquitcen hari
 çaion emazte hau, gaizqui bici dena baita.

40. Orduan berari cegocoela, erran cioen
 Iesusec : Simon, banuque çuri galde bat
 eguiteco. Ihardetsi cioen : Eguidaçu, Nau-
 sia.

41. Hartcedun batec bacituen bi çorduru;
 batac çor ciotçan berrehun eta berrogoi eta
 hamar libera, bertceac hogoi eta bortz;

42. Bainan ezpaitçuten nondie bihur,
 guibelat utci çaitzen bici. Ceince othe du
 maite guehienic ?

43. Ihardetsi cioen Simonec : Ene ustez,
 guehienic ntei citçaionac. Diotsa Iesusec :
 Bidezqui (1) erran duçu.

44. Eta emaztea ganat itçuliric, erran
 cioen Simoni : Ikhusten duçu emazte hau?
 Sarthu naiz çure etchean; uric eztarotaçu
 eman çangoen garbitceco; hunec ordean
 nigarrez busti dait, eta adatsaz chukhatu.

45. Pot bat eztarotaçu eman; eta hau,
 sarthu denetic hunat, ene oinei musu egui-
 tetic ezta guelditu içan.

46. Olioç eztarotaçu gantçutu burua;
 bainan hunec here urrin goçoac ichuri da-
 rozquit oinetarat.

47. Hargatican erraiten darotçut : Bar-
 khatcen çaitco hoben hainitz, hainitz mai-
 thatu duelacotz; alabainan gutiago barkha-
 teen çaionac, gutiago maithatcen du ere.

48. Orduan erran cioen emazteari : Bar-
 khatuac çaitzquitçu çure bekhatuac.

(1) *Bidezqui*, chuchen, behar beçala.

49. Eta harequin batean mahainean cirenac, hasi ciren erraiten bere baitan : Nor othe da hau, bekhatuac ere barkhatcen baititu?

50. Guero erran cioen emazteari : Çure sinhesteac salbatu çaitu; çohaz baquearequin.

VIII. CAPITULUA.

Haciaren iduripena bere chehatcearequin. Arguia gaitçuruaren pean. Iesusen eguiazco egoquiac. Ekhaitça ematcen du, deabru eli bat (1) cherrietarat egozten, emaztearen odol iaritcea baratcen, phizten lairoren alaba hila.

1. GUERO ondoan cihoan Iesus hiriz hiri eta herriz herri, predicatcen çuela eta crakhasten laincoaren erresuma; eta harequin ciren hamabiac;

2. Bai eta emazte batçu erè, sendatu ičan cituenac ispiritu gaichtoetarie eta bere critasunetarie : hala nola Maria Magdalena çaritçana, ceina ganic ilkhi baitciren çazpi deabru;

3. Ioana, Khusa, Herodesen etchearen arhatçailearen emaztea, Susanna, eta bertee cembait, hainitz bere onthasunetarie laguntcen çaiçonac.

(1) *Elia*, araldea, multçoa.

4. Bada oste handi batçu bildu baiteiren, hirietaric hura gana heldu cirela, erran çaroen iduripenetan.

5. Ialgui cen ereilea bere haciaren ereitera; eta ereiten hari cela, erori ciren bihi batçu bide bazterrerat, eta aurizquituac içan ciren (2).

6. Bertee bihi aralde bat erori cen harrien gainerat, eta hocitu ceneco, ihartu cen, ceren czpaitçuen hecetasunic.

7. Bertee bat erori cen laphar arterat, eta batean lapharrac handituric, itho çuten.

8. Bertee bat erori cen lur onerat, eta sorthu eta, eman çuen ehunetan hambat. Horiec erraitcarequin, cioen oihuz : Beharriric duenac aditceco, adi beça.

9. Dicipuluec bada galdetu cioten, ceric othe cioen iduripen horrec.

10. Ihardetsi çaroen : Çuei emana içan çaitçue eçagutcea laincoaren erresumaco gauça gordeac; berteei, iduripenetan baicen ez; dakhusatelaric eztiten ohart, eta dantçutelaric ezteçaten adi.

11. Huna beraz ceric den iduripena : Hacia, laincoaren hitça da.

12. Bide bazterreco bihiac, dira hitça entçuten dutenac; guero ethorteen da deabrua, eta edequitcen daroe hitça bihotcetaric, ezteçatentçat sinhets, eta eztaitecen salba.

(2) *Aurizquitua*, oinen azpian çaphatua.

13. Harri gainerat eroriae, dira, hitça entçunic, hartcen dutenac bozcarioequin; ordean errorie eztute, sinhesten dute ecen aphur batentçat, eta heldu da bai guduco ordua, ihes dohaz.

14. Eta laphar arterat eroriae, dira hitça entçun dutenac, bainan mende huntaco antsiec, eta aberastasunec, eta atseguinec, egun gutirie barnean, ithotcen diote, eta eztakharquete deus onic.

15. Lur onerat erortcen direnac bada, dira, hitça entçunic bihotz on eta samur batequin, beguiratcen dutenac, eta behar dena ekhartcen, iasainez eta iraunez.

16. Ez bide da nehor, argui bat phiztu ondoan, untei batez cucutcen eta ohe azpian eçartcen duenic; bainan bere toquian emaiten ohi du, sartcen direnec ikhus deçatentçat.

17. Ecen ezta gauça estalirie, aguertcen eztenic; ez eta gorderic, eçagutcen eztenic eta argui bethera eztathorrenic.

18. Euçue beraz artha, nola aditcen duçuen; ecen iadanic duenari, emanen çαιο, eta eztuenari, duela uste duena ere edequiren çαιο.

19. Bizquitartean ethorri citçaizcon ama eta anaiac; eta ostearen gatic ecin hurbil cequidizquion.

20. Erran cioten bada : Çure ama eta anaiac hara han daudez, çu ikhusi nahiac.

21. Bainan ihardetsi çaroen : Ene ama eta anaiac dira, Iaincoaren hitça entçuten dutenac eta eguiten.

22. Egun batez, igan cen untcitto batetara, bere dicipuluequin, eta erran çaroen: Iragan gaitecen aintciraren bertce alderat. Eta ioan ciren.

23. Eta cihoacela, loharcatu cen; eta iausti cen aintcirarat haice tulubio bat, hain gaitça, non urez bethetcen baitciren, eta hondatcera cihoacen.

24. Berehala hurbildu citçaizcon dicipuluac, eta iratçarriric, erran cioten: Nausia, galtcera goaz. Bainan harc, iaquiric, mehatchatu cituen haicea eta itsasoco uhinac, eta emeric ichildu ciren.

25. Orduan erran çaroen Iesusec: Non da çuen sinhestea? Eta hec icituac, eta miresten çutela, cioten elkharrri: Nor othe da bada hau, haiceei eta itsasoari aguinteen baitaroe, eta entçuten baitute?

26. Eta guero leihor hartu çuten Yerasendarren herrian, ceinac eguiten baitio Galileari aurkhiz aurkhi.

27. Eta lurrerat iausti cen beçala, bathu citçaioen guiçon bat, ceina baitcen deabruac hartua aspaldi hartan, eta çabilana biluz-gorri, etçuela bertce atherberic hihobiac baicen.

28. Hura, Iesus ikhusi çuenecotz, heia-goraz aurthiqui citçaioen oinetara, ciotsala: Cer çaitçu enequin, Iesus laun goicoaren Semea? Othoi, eznaçaçula oinhazca.

29. Manatcen cioen ecen Iesusec ispiritu lohiari guiçon hartaric ilkhi çadin. Eta deabruac, aspaldi çuela, gogorqui çarabilan,

halatan non gathez eta cephoz lothuric baiceducaten; halaric ere estecailu guciac phoroscatur, baçaraman basoan barna.

30. Galdetu cioen beraz, Iesusec : Nola duc icena ? Diotsa : Saldoa (1) : ceren hainitz deabru baitciren guçon hartan sarthuac.

31. Eta othoizca cegozcon, etceçoten lecerat ioaita mana.

32. Bacen bada han cherri saldo handi bat, alha cena mendian; eta othoiztu çuten deabrucc utz cetçan cherri hetan sar-teera; eta utci cituen.

33. Ilkhi ciren bada guçona baitharic, eta sarthu ciren cherrietan; eta saldo gucia, oldar harturic, iauci cen gain behera ainctirarat, eta han itho cen.

34. Hori ikhusi çuten beçain sarri, cherri çaince ihesari eman cioten, eta ioan ciren erraitera cer iragan içan cen hiri eta herri ingurunecoetan.

35. Ilkhi ciren beraz ikhustera, eta ethorri ciren Iesus gana; eta aurkhitu çuten deabrucc utci guçona, iarriric, iauntcia, bere baithan, Iesusen oinetan cegoela; eta icitu ciren.

36. Ikhusi çutenec ere erran cioten nola eta nola atheratu citçaioen deabru araldea.

37. Orduan Yerasendar guciëc eguin cioten othoitz, arren urrun çadin hequien aldirietaric; ecen guciz ikharan çauden. Igan cen beraz bere untcirat, itçultceco.

(1) *Saldoa*, araldea, multçoa, elia,

38. Eta othoitzez cegocon deabruec utei guïçona, har çeçala berequin. Bainan guibelat egorri çuen Iesusec, ciotsalaric:

39. Bihur çaitte çure etcherat, eta erraçù çure alderat cembat eguin içan duen Jaincoac. Ioan cen hura, eta barraiatu cituen hiri gucian Iesusec eguin ciotçan ongui handiac.

40. Bihurtcean, hartu çuen Iesus oste gogor batec; ecen oro haren beguira çaudecen.

41. Eta berehala iin citçaioen guïçon bat, çaritçana Iairo, biltçarreco buruçagui cena; eta ahuspecaturic, galdeguiten cioen, othoi sar çadila haren etchean;

42. Alaba bakhar bat çuela ecen, hurbil hamabi urthe cituena, azquen hatsetan. Harequin cihoala bada Iesus, osteec hersten çuten.

43. Eta emazte bat, hamabi urthe be-thez odol galtce batequin cena, eta bere onthasun gucia acheterretan (1) çahutu içan çuena, deus hoberic gabe,

44. Hurbildu citçaioen guibeletic, eta hunquitu cioen soinecoaren ezpaina, eta ordu beretic baratu citçaioen bere çarion odola.

45. Erran çuen Iesusec: Nor da hunquitu nauena? Eta nola guciec ukhatcen baitçuten, Piarresec eta harequin cirenec erran

(1) *Acheterra*, erran nahi da osaguina, mïricua, sendaquina.

cioten : Nausia, osteec alde orotaric hersten çaituzte, eta hurbil lehertcen, eta galde duçu nore hunqui çaituen?

46. Ihardetsi çaroen Iesusec : Bai, nore edo nore hunqui nau; eçen eçagutu dut ilkhitecn bothere bat ni ganic.

47. Orduan ikhusiric emazteac ecin gorde çaitequela, ethorri cen ikharan, aurthiqui cen haren oinetara, eta erran cioen, ororen aicinean, cergatic hunqitu içan çuen, eta nola betbetan içan cen onguitua.

48. Erran cioen bada Iesusec : Ene haurra, çure sinhesteari esquer, osagarria duçu; çohaz baquearequin.

49. Nola mintço baitcen oraino, ethorri citçaioen norbait biltçarreco buruçaguiari, ciotsala : Hil da çure alaba; ezteçaçula nausia akhit-araz guchiago.

50. Entçun çuen Iesusec, eta erran cioen nechcaren aitari : Etçarela lotsa; bainan sinhetsaçu, eta ontsatuco da.

51. Etçera heldu cencan, etçuen nehor utci sartcera, lekhat Piarres, eta laques, eta Ioanes, eta nechcaren aita eta ama.

52. Nigarrez çauden bada guciac eta auhenez; eta erran çaroen : Eztaguiçuela nigarric; eçen ezta hila nescatcha, bainan lo datça.

53. Eta burlatecn citçaiçcon, baitçaquiten hila cela.

54. Ordean Iesusec, escua ceducola, erran cioen oiçu batequin : Haurra, iaiqui çaitc.

55. Eta bihurtu citçajon hatsa, eta bertan chutitu cen. Eta manatu çuen eman cequiola iatera.

56. Eta espantatu ciren haren burhasoac; eta debecatu çaroen Iesusec nehorri etcioçoten erran cer guerthatu içan cen.

IX. CAPITULUA.

Apostoluac egortcen ditu predicatcera. Herodesec ikhusi nahi du. Bortz oguien ikhugarria. Piarresen aithorra. Khurutceaz, eta bere buruaz ukhatceaz. Itchuraz aldatcen da Iesus. Haur ilhargui-arteduna sendatcen du, bere pairamenaz aiphatcen. Aphaltasunaz. Iaquesec eta Ioanesecceruco sua erautsi nahi dute. Nola behar den Iesusi iarraiqui.

1. GUERO bere ganat crakharriric hamabi apostoluac, eman çaroen Iesusec indar eta escu deabru gucien gainean, bai eta eritasun gucien ontsatceccotçat ere.

2. Eta egortcen cituela laincoaren erresumaren barraiatcera, eta eriei osagarriaren bihurtcera,

3. Erran çaroen : Ezteçaçuela deusic eraman bidecotçat, ez cigor, ez çarpa, ez labore, ez diru, eta ezteçaçuela içan bira aldagarri.

4. Eta cein etchetan ere sarthuço baitçarete, çaudete han, ez ilkhi handie.

5. Eta norbaitec ezpaçaituzte hartu nahi, athera çaitetze hiri hartaric, eta çuen oinetaco herrautsa iharros dioçoçete, içan deçaten lekhucotasuntçat bere gain.

6. Ioan ciren bada herriz herri, adi-arazten çutela Ebanyelioa, eta eriac ontsateen cituztela alde orotan.

7. Bizquitartean Herodes Gobernadoreac entçun içan çuen aiphatcen Iesusec eguiten cituen guciez, eta etçaquien certan berma,

8. Baitcioten batçuec : Ioanes cela hiletaric phizturic; bertceec : Elias cela aguercten cena; bertceec berriz : Lehenagoco Profetearic bat cela hiletaric iaiquia.

9. Bainan Herodesec cioen : Ioanesi nic burua ebaqui içan diot; nor da beraz hau, ceintaz horrelaco gauçac aditcen baititut? Eta nahi çuçueen ikhusi.

10. Bihurtu cirenean, erran cioten apostoluec cer eguin çuten. Eta berequin hartcen cituela, aldaratu cen bakhar toqui mortu batetarat, Bethsaidaco øndorat.

11. Bainan iaquin çuteneco osteec, iar-raiqui citçaizcon; eta Iesusec ongui-ethorri eguin çaroen, mintçatcen citçaiela laincoaren erresumaz, eta beharriç çutenac ontsateen cituela.

12. Beheratuz cihoan bada eguna, eta iin citçaizcon erraitera hamabiac : Egor eçatçu oste hanc, dohacen inguruneco herri eta herrichqfatarat, eta aurkhi deçaten han etçauntça eta iatecoa; eeen toqui basan gara hemen.

13. Ihardetsi çaroen : Emocçue cebonec iatera. Eta hec erran cioten : Eztitugu eta bortz ogui eta bi arrain baino guehiago; ala nahi duçu goacen hauquien ororentçat iateco crostera?

14. Baciren ecen bortz mila guiçon edo. Erran çaroen Iesusec : Iar-araz eçatçue sailca, berrogoi eta hamarnaca.

15. Hala eguin çuten, eta iar-araci cituzten.

16. Orduan Iesusec, bortz oguiac eta bi arrainac harturic, beguiac cerurat alchacten cituela, othoitz eguin çuen hequien gaineån, hautsi cituen, eta eman çarozten dicipuluei, eçar çarozquiotela aitecinean osteei.

17. Eta ian çuten guciec, eta ase ciren; eta guelditu ciren çathietaric, goititu cituzten hamabi sasquitara.

18. Behin batez, bakharric bere dicipuluequin othoitcean cegoela, galdeguin çaroen : Nor naicela diote osteeç?

19. Ihardetsi cioten : Ioanes Baptista; berteeç Elias; berteeç batçue berriz, aitecinagoco profetetarie bat phizturic.

20. Erran çaroen berriz : Eta çuec nor naicela dioçue? Simon Piarreseç ihardetsi cioen : Christo Iaincoarena.

21. Iesusec bada hertsiqui debecatu çaroen, nehori holacoric ez erraiteaz,

22. Ciostela : Behar dena da guiçonaren Semeac hainitz iasain deçan, eçar deçaten gaichtoequin Çaharrec eta Apez-nausieç,

eta Isquiribauec; eta hil-araz deçaten, eta hereneco egunean phitz dadin.

23. Guero ciosten guciei : Baldin nehor ene ondotic ethorri nahi bada, eguin bioça bere buruari ukho, eta iasain beça bere khurutcea egun oroz, eta niri berrait.

24. Ecen bere bicia beguiratu nahico duenac, galduco du; eta galduco duenac ni gatic bere bicia, beguiratuco du.

25. Eta cer lihoaque guiçonari mundu gucia irabacirican ere, baldin bere caltetan hari bada, eta bera gal badadi?

26. Ecen nitaz ahalque içaiten bada norbait, edo ene hitcez, halaber hartaz ahalque içanen da guiçonaren Semea ere, noiz ere ethorrigo baita bere arguitasuncan, eta Aitarenean, eta aingueru dohatsuenean.

27. Erraiten darotçuet bada eguia, badira hemen direnac, ceinec herioa ezpaitute dastatuco, Iaincoaren erresuma ikhus deçaten arteraino.

28. Hitz horiee erranez gueroztic çortci egunen buruan edo, hartu cituen berequin Piarres, eta Iaques, eta Ioanes; eta igan cen mendi batetara, othoitz eguitera.

29. Eta othoitcean cegoelarie, eguin cen haren beguithartea bertce bat, eta haren soinecoac churi-min eta arguitsu.

30. Eta betbetan aguertu ciren bi guiçon harequin mintço cirela; ciren bada hec Moises eta Elias;

31. Berac ere distiadura handitan, eta mintço ciren haren mundutic ilkhitecaz, Ierusalemen guerthatu beharra cenaz.

32. Bizquitartean Piarres, eta haren lagunac lo cihoacen; bainan iratçarturic, ikhusi çuten Iesusen edertasuna, eta harequin egeocen bi guiçonac.

33. Eta hec Iesus uztera cihoacelaric, Piarresec erran cioen Iesusi : Nausia ongui gara hemen; eguin detçagun bada hirur olha, çuretçat bat, Moisesentçat bat, Eliasantçat bat; etçaquien ecen cer cerasan.

34. Eta horrela mintço cela, iautsi cen hedoi bat, eta estali cituen; eta ikhustea-requin hedoiean sartcen cirela, icitu ciren.

35. Ikhi cen bada boz bat hedoietic, cioena : Hauche ene seme maitea da; entçun eçaçue hau.

36. Eta mintço cela boça, Iesus aurkhitu cen bakharric. Dicipuluac bada ichilic egon ciren, eta ikhusi cituztenetarie, etçuten orduan nehoi deus ere salhatu.

37. Biharamuncan, menditic iausten cirelaric, ethorri citçaien iendetce handi bat bidera.

38. Eta iendetcearen artetic, hasi citçaion oihuz guiçon bat : Nausia, beha eçaçu, othoi, ene semea ganat, ceren bakharra baitut.

39. Ispiritu bat lotcen çaio, eta betbetan ichquirituz eçartcen du, aurthiquitcen du, dardaratcen du, çarrapoa dariola, eta nequez uzten du, çathicatu duen ondoan ere.

40. Othoiztu içan ditut çure dicipuluac,

arren khien dioçoten, eta ecin eguin dute.

41. Erran çuen orduan Iesusec : Oi khasta sinhes-gaitz eta gaizcoatua! Noiz artean çuequin içanen othe naiz, eta noiz arteraino iasainen othe çaituztet. Ekhar-çu çure semea hunat.

42. Eta haurra hurbiltcearequin, aurthi-qui çuen deabruac, eta iharrosi çuen gogorqui.

43. Bainan Iesusec mehatchatu çuen ispiritu lohia, eta haurra ontsaturic, bihurtu cioen aitari.

44. Çaudecen bada guciac espantutan laincoaren ahal handiaz; eta horrela miresten cituztela oroc eguiten cituenac, erran çaroen bere dicipuluei : Har eçaçue hauche çucc barna çuen bihotçetan : Guiçonaren Semea içanen da guiçonei saldua.

45. Bainan hequiei etcitçaien heltcen hitz hori, eta estalia beçala citçaien, halatan non ezpaitçuten aditcen neholere; eta beldur ere ciren galderic eguitca horren gainean.

46. Eta iarri ciren bere baithan gogoe-tan, hea cein cen hetaric handiena.

47. Bainan Iesusec, hequien bihotçeco gogoetac ikhusiric, hartu çuen haurtto bat, eta bere aldean eçarri eta,

48. Erran çaroen : Baldin norbaitec haurtto hau har badeça ene icenean, ni hartcen nau; eta ni hartcen nauen oroc, hartcen du ni egorri nauena; eta çuen guci-arten chumeen dena, hura da handiena.

49. Orduan erran cioen Ioanescce : Nau-
sia, ikhusi dugu guizon bat deabruac egoz-
ten cituena çure icenean, eta eragotei dugu,
ceren ezpaita gurequilacoetaric.

50. Ihardetsi cioen Iesusec : Ezteçaçuela
debeca; ceen çuen etsai eztena, çuen alde
da.

51. Hurbiltcen cirelaric haren mundutic
ilkhitceco egunac, lothu cen bihotz eta be-
guitharte sendorequin Ierusalemeco bi-
deari.

52. Eta egorri cituen mandatariac bere
aitcinean, ceinac sarthu baitciren Samari-
tanoen herri batean, behar cenaren aphain-
teecotçat.

53. Bainan hangoec etçuten nahi içan
ostatatu, eçagutu baitçuten Ierusalemerat
cihoala (1).

54. Ikhusi çutenean bada hori haren di-
cipulu Iaquesec eta Ioanescce, erran cioten :
Iauna, nahi duçu erran dieçogun ceruco
suari iauts dadicla holacoen gainera, eta
irets detçala ?

55. Bainan itçuliric, larderiatu cituen,
cioela : Eztaquiçue cer ispiritutaco çare-
ten.

56. Guizonaren Semea ezta iin içan
nehoren galtcera, bainan bai salbatcera.
Eta bertee herri batetara ioan ciren.

(1) *Samaritanoac* ciren Iudutarretaric temploz
bereciace, eta baçuten berea Garizim çaritçan mendi
gainean; uste çuten ere han baicic etcitequela cil-
hegui Iaincoaren adoratcea; hargatic guti onhes-
ten cituzten Ierusalemeco templorat ciboacenac.

57. Bidean eihocelarie, erran cioen norbaitec : Norat nahi çohacen ere, iarraiquico natçaitçu.

58. Iesusec ihardetsi cioen : Aceriee bere cilhoac badituzte, eta bere ohantceac choriee : ordean guiçonaren Semeac eztu burua non etçan.

59. Erran cioen bada bertee bati : Iarraic çaquizquit. Ihardetsi cioen hare : launa, banohaquea lehenic ene aitareu ehorztera?

60. Erran cioen Iesusec : Begote hilei bere hilen ehorzteco artha; behintçat çu, çohaz, eta laincoaren erresuma adi-araz eçaçu.

61. Bertee batec berriz erran cioen : Iarraiquico nateaitçu, bainan utz naçaçu lehenic etchean ditudanei agur erran dieçotedan.

62. Ihardetsi cioen Iesusec : Baldin norbaitec, goldeari escuz lothuz gueroz, guibelat beha badeça, ezta on laincoaren erresumacotçat.

X. CAPITULUA.

Iesusec egortcen ditu hirur hogoi eta hamabi dicipuluac predicatcera, Hiri urriquitu nahi gabeac. Iaquintsunei gordetcen direnac, aphalei aquertcen dirade. Samaritanoaren iduripena. Iesus Martha eta Maria baithan.

1. HAUQUIEN ondoan, bereci ičan cituen oraino launac bertee hirur hogoi eta hamabi dicipulu, eta egorri cituen birazca bere aitecinean, berac ioan behar çuen hiri eta herri gucietara.

2. Eta ciosten : Uzta handia da, bainan languile guti; othoitz eguioçue beraz uzta-
ren iabeari, irion (1) detçala bere uzta-
languileac.

3. Çohazte; huna non egortcen çaituztedan bildots bateu otsoen artera beçala.

4. Eztaramaçuela ez chiscuric, ez çakhuric, ez çapataric; eta bidean nehoric çtioçoçuela agurric eguin.

5. Cein nahi etchetan sar çaitetzten, eraçue lehenic : Baquea duela etche hunec.

6. Eta baldin edireiten bada han baquezco umeric, iautsico da çuen baquea haren gainerat; ezperen (2), bihurtuco da çuen ganat.

(1) *Iriontcea*, egortces, bidaltcea.

(2) *Ezpere*, *ezperen*, bertcela.

7. Etche berean egon çaitetze, iaten duçuela eta edaten hequien baithan denetic; çor çαιο ecen bere saria languileari. Etçohaztela etche batetic bertcera.

8. Eta cein nahi den hiritan sar çaitetzen, baldin gogo onez hartcen baçaituztete, ian eçaçue aitecinera emaiten çaitçuenetarric.

9. Ontsa eçatçue han diren eriac, eta erroeçue : Hurbil da çuen ganie Iaincoaren erresuma.

10. Bainan cein nahi hiritan sar çaitetzen, ezpaçaituztete hartu nahi, ilkhi çaitetze carriquetara, eta erroeçue :

11. Çuen hiritic lothu çaiquegun herautsa ere iharrosten darotçuegu çorigaitcetari çuentçat; gucia gatic ere, iaquieçue hau, hurbil dela Iaincoaren erresuma.

12. Diotsuct eguiatz, Sodomoarrei egun hartan emequiago eguinen çaiela hiri hari baino.

13. Ondico hiretçat Corozain; ondico hiretçat Bethsaida; ecen çuen baithan eguin içan diren espantuac, Tiren eguin içan balira eta Sidonen, aspaldi çuqueen urriquitant sarthuco cirera, çurdatcean (1) eta hautsean çauntçala.

14. Hargatic bada Tiri eta Sidoni eztiçuiago iaçarrico çaiçue iudicioeo egunean, çuei baino.

(1) Çurdatça, çurdaz, eta ile çorrotceç eguiten den soineco edo guerrico bat da, larru gorriaren gainean penitentçiaz ekhartcen dena.

15. Eta hi, Capharnaum, ceruraino goitituz ohana, pulumpatua içanen haiz iferurainocoan.

16. Çuec entçuten çaituztenac, ni neroni entçuten nau, eta çuec hastio çaituztenac, ni neroni hastio nau; bada ni hastio nauenac, ni bidali nauena hastiotcen du.

17. Itçuli ciren bizquitartean, hainitz bozturic, egorri içan cituen hirur hogoi eta hamabiac, ciotsotela : launa, çure icenean deabruei berei nausitcen gara.

18. Ihardetsi çaroen Iesusec : Ikhusten nuen Satanas chismista beçala cerutic erortcen;

19. Bainan eman darotçuet çuei ahala osticatceco sugueac, harruliac (1), eta etsaiaren indarrac oro; eta eztarotçue calteric eguinen deusec ere.

20. Halarican ere etçaitetzela bozcaria ispirituac garhaitcen ditutçuelacotz; bainan bozcaria çaitetzte ceren çuen icenac ceruetan isquiribatuac diren.

21. Ordu hartan berean iauci citçaiion bihotça Iesusi, Ispiritu Sainduac ioric, eta erran çuen : Aithor darotçut, ene Aita, ceru-lurren labea, ceren hauc gorde baitiotçatçute adituei eta çuhurrei, eta çumeei aguertu. Bai eiqui, Aita, ceren horrela lakhet duçun.

22. Gauça guciac eman darozquit niri ene Aitac; eta nehorc eztaqui nor den Se-

(1) *Harrulia*, *har-ulia*, edo *harluia*, *harrubia*, *harrobioa*.

mea, Aitac baicen; ez eta nor den Aita, Semeac baicen, eta Semeac eracutsi nahi ičan dioenac.

23. Eta bere dicipuluetarat itçuliric, erran çuen : Çorionezco dirade, çuec dakhusquitçuen gauçac, dakhusquitçaten beguiac.

24. Ecen eguiazqui diotsuet, profeta eta erregue hainitçec nahi ičan dituztela ikhusi çuec dakhusatçuenac, eta ezpaitituzte ikhusi; eta entçun çuec entçuten ditutçuenac, eta ezpaitituzte entçun ahal ičan.

25. Orduan leguearen erakhasle bat altchatu cen, eta erran cioen, haren çuhurtcia haztatu nahiz : Nausia, cer eguinic ardiets deçaquet bethiereco bicitcea?

26. Erantçun cioen : Cer da emana leguean? Nola iracurteen duçu?

27. Erran cioen hunec : Onhets eçaçu çure lainco launa ceure bihotz guciac, eta ceure adimendu guciac, eta ceure indar guciez, eta ceure gogo guciac; eta halaber çure hurco laguna ceroni beçala.

28. Erran cioen Iesusec : Ongui ihardetsi duçu; eguiçu hori, eta bicico çara.

29. Hare berriz, guiçon çuentçat aguertu nahiz, erran cioen Iesusi : Nor da ene hurco laguna?

30. Horren gainean erantçun cioen Iesusec : Guiçon bat behin cihoan Ierusalemic Ierikhora; eta ohoin batçuen escuetara erori cen, eta biluci çuten, eta ukhaldica çaurthu, eta, erdi hila utciric, ioan ciren.

31. Guerthatu cen bada bide hartaz beraz iauts çadin aphez bat; eta guiçona ikhusi çuen, bainan iragan cen aiteina.

32. Halaber Lebiren leinuco bat (1), hurbil celaric, eta ikhusi çuelaric, etcentricatu, eta ioan cen.

33. Bainan Samaritano batec (2), bere bidean cihoala, ikhusi çuen, eta urricaldu citçaioen.

34. Eta hurbildu citçaioen, eta lothu ciotçan çauriac, gainera ichuriric olio eta mahats-arno; eta bere aberean eçarri-ric, eroan (3) çuen ostatico batetara, non ongui arthatu baitçuen.

35. Biharamunean atheratu cituen hogoi sos, eta eman ciotçan ostatico çainari, ciotsola : Artha eçaçu guiçon hori, eta garaitico chahutcen dituzquetçunac, berriz iragaiten naicenean, bihurtuco darozquitçut.

36. Hirur horietaric bada, cein daritçaçuiçan citçaiocela hurco laguna, laphurren escuetara erori cen guiçon hari?

37. Ihardetsi cioen hare : Urricaldu içan

(1) *Lebi* deitzen cen Iacoben seme bat, ceinaren ondocoac oro launaren temploa beharretan hitgatzen baitçiren, eta bertceric nehor ez. Guçiac ciren aphez, edo lebita, erran nahi da aphez, edo aphecen cerbitçari.

(2) Samaritarrac etsai ciren Iuduequin, eta ham-batenaz hunquigarriago da Indutar bati Samaritano hunec eguiten dioen ona, bere aphez eta lebita baten ordain.

(3) *Eroan* edo eramán; hitz horiec bardin diote.

citçaiœna. Diotso Iesusec : Çohaz, eta eguiçu çue ere bertce hambertce.

38. Bidean cihoala Iesus, sarthu cen herri batean; eta emazte batec, Martha baitçaritan, hartu çuen bere etcherat.

39. Eta hunec baçuen ahizpa bat, deitzen cena Maria, ceina, Jaunaren oinetan iarriric baitcegoen, haren hitçaren entçuten.

40. Martha bada, hainitz eguitecori buru eguin beharrez, hari baitcen lanean lehia handirequin, baratu çitçaiœn Iesusi aitciœnan, eta erran cioen : Iauna, etçaitçu deusican ene ahizpac bakharric lanean uzten bainau? Erroçu bada lagun naçala.

41. Bainañ ihardetsi cioen Iesusec : Martha, Martha, khechateen çara eta antsiateen hainitz gaucez;

42. Bizquitartean bat bakharra da baitzepadacoa dena : Mariaç aurkhintçaric hoherena hautatu du, eta etçaiœ khendua, içanen.

XI. CAPITULUA.

Nola behar den othoitz equin. Deabru icila egozten du Iaunac. Hainitz erakhuspen emaiten ditu, eta Pharisæui garrazqui iaçartcen çaiœ.

1. EGUN batez othoitecan cegoen Iesus toqui batean, eta guelditu cenean othoitce- tic, erran cioen dicipuluetaric batec : Iauna

eracats dieçaguçu othoitz eguiten, Ioanesece ere bere dicipuluei eracatsi daroen beçala.

2. Iesusec beraz erran çaroen : Othoitz eguiten duçunengan, erraçue : Aita, erabil bedi sainduqui çure icena; ethor bequigu çure errésuna;

3. Iguçu egun gure egúneco oguia;

4. Eta barkha dietçaguçu gure hobenac, gure gueronec ere barkhatcen baitaroegu gure ganat çordun diren guciei; eta ezçaitçatçula utz erortcera gaitcean.

5. Erran çaroen oraino : Çuetaric norbaitec badu adisquide bat, eta badohaco gure erditan erraitera : Adisquidea, eman dietçadaçu mailebuz hirur ogui;

6. Ecen ethorri çaut bidean cihoan adisquide bat, eta eztut escain dieçoquedanic.

7. Eta ihardesten dio guiçon hanc barnetic : Utz naçaçu asaldatu gabe; athea ia heresia dut, eta haurrac ohean, ni ere bai; ez naiteque iaie deusen emaitecotçat.

8. Baldin ordean berteca atheari ioca badago, erraiten darotçuet eguia, ezpadieço ere iaquiric eman bere adisquidea duelaçotz, bederen haren muthiritasuna gatic, iaiquico da, eta emanen diotça escas dituenac oro.

9. Halaber diotsuet nic : Esca çaitetze, eta emanen çaitçue; bilha eçaçue, eta edirenen duçue; io eçaçue, eta idequico darotçuete.

10. Ecen galdetcen duenac içaiten du; eta bilhatcen ducnac, aurkhitecn du, eta athea bulkhatcen duenari, idequico çαιο.

11. Ecen cein ahal da çuen artean aita, semeac oguia galdetcen badio, emanen dioquena harri bat? Edo arrain bat esca badaquio, emanen dioquena sugue bat?

12. Ala escain lioçaque harruli bat, arraultce bat esca baladi?

13. Baldin bada çuec, gaichto çaretenoe, badaquiçue gauça onen emaiten çuen umeei, cembatenaz are hobequi çuen Aita cerucoac emanen bide daroe ispiritu ona, galdeccen diotenei?

14. Bertce aldi batez, deabru baten egozten hari cen, eta cen hura mutua. Eta khendu cioencan, eman cen mutua mintçatcen, eta miresten çuten osteec.

15. Bainan hango batçuec cioten : Beelzebuth, deabruen aiteindariaren bidez, etchatcen ditu deabruac.

16. Eta bertce batçu, iaquitecotçat noraino helccen cen haren ahala, cembait ceruticaco ikhusgarriren esquez eegozcon.

17. Iesusec, ikhusi çueneco cer çarabilaten bere baithan, erran çaroen : Bera berari iaçartcen den erresuma, eceztatua içanen da; eta berac bera iauquitcen (1) badu etche batec, erorico da.

18. Satan beraz, bera berari bihurritcen baçaio, nola egon daite haren erresuma chutic? Erraiten baituçue Beelzebuthen bidez khentcen ditudala nic deabruac.

19. Eta nic Beelzebuthen indarrez iraiç-

(1) *Iauquitcea*, erran nahi da *atacatcea*, diotena escalgaitceç.

ten baditut deabruac, çuen umecc norenez khentcen dituzte bada? Hartaracotz hequiecc berec gueçurtitçat eracutsico çaituztete.

20. Bainan ordean nic, laincoaren erhia enequin delacotz, egozten baditut deabruac, eguiazqui ethorri içan çaitçue laincoaren erresuma.

21. Baldinetariac guiçon hazcar batec bere harmequin bere athea çaintcen badu, ongui daude haren onac.

22. Baldin ordean hura baino hazcarrago batec, ethorriric, azpira badeça, edequico diotça bere harmac, ceinetan baitçuen ustantça handia, eta khenduco diozcanac, berteci emanen daizquiotte.

23. Ene alde eztena, ene etsai da; eta eztuenac enequin bilcen, barraiatcen du.

24. Ispiritu satsua ilkhiteen bada guiçon bat baitharic, badabila lekhu idor batçu gaindi, hatseden (1) bilha; eta ezpaitu aurkhiteen ahal, dio: Itçulico naiz ene etcherat, ceintaric ilkhi içan bainaiz.

25. Eta ethorri eta, khausiteen du erkhatçaz garbitua, eta aphaindua.

26. Orduan badoha, eta berequin hartcen ditu bertce çazpi ispiritu bera baino areagoac; eta sarthuric, eguiten dute hau bere egoitça; eta guiçon haren ondarreco çoria, guerthateen da aitecinecoa baino gaichtoagoa.

27. Horiecc erraiten cituela, ostearen er-

(1) *Hatsedena*, descantsua, hatsa hartcea beçala.

ditie oihuz erran cioen emazte batec :
Dohatsuac dira çu ekharri çaituen sabela,
eta çuc edosqui ditutçun ugatçac.

28. Ihardetsi çuen : Aiteitie çorionezco
dirade laincoaren hitça entçuten dutenac,
eta eguiten.

29. Osteac bada bilteenago hari cirelarie,
hasi cen erraiten : Iendaqui hau, iendaqui
gaichto bat da; ikhusgarri bat nahiz dabila,
eta ikhusgarririe eztu ardietsiren Ionas
profetaren ikhusgarriaz bertcerie.

30. Ecen Ionas Ninibatarrei ikhusgarri
içan citçaien eredura berean, halache içanen
çaiie guiçonaren Semea hauquiei.

31. Egüerdi aldeco erreguina altchatuco
da iudicioco egunean mende huntaco gui-
çonon caltetan, eta aguerian emanen du
sinhesgaitz direla; ecen ethorri içan cen
hura, lurraren bertce bazterretic, Salomon-
nen çuhurtciaren entçutera; eta huna he-
men Salomon chitcen duena non den.

32. Ninibatarrac altchatuco dirade iudi-
cioco egunean mende hunen caltetan, eta
bihotz gogortçat eçagut-aracico dute; ecen
urriquiaç hartu cituen hec, Ionasec predi-
catu çaroen beçain sarri; eta huna hemen
Ionas bainoagoa non den.

33. Nehore eztu argui bat iracequitcen (1),
guero toqui gorde batean eçartecco, edo

(1) *Iracequitcea*, edo phiztea; bertce batçuc diote
oraino argui iritchiquia, icequia, eratchequia, ice-
tua, argui datchecona; erraitecotçat phiztua dela.

erregu baten azpian; bainan bere toquian eçartcen ohi dute, ethean sartcen direnec dakhusatentçat.

34. Bada çure lohiaren (1) arguiçagui da çure beguia. Baldinetariae çure beguia garbi bada, içanen da çure lohi gucia arguitsu; baldin ordean gaizcoatua bada, halaber içanen da çure lohia ilhumbetsu.

35. Artha emoçu beraz, eztadin içan çu baithaco arguia ilhumbe.

36. Ecen çure lohi gucia arguitan bada, eta ezpadu alderic batero ilhumbetan denic, içanen da osoqui arguitua, eta, arguiçagui distiant batec leguez, arguitueo çaitu.

37. Mintço celaric, Pharisau batec othoiztu çuen hura baithan barazcalcera. Sarthu cen bada, eta iarri cen mahainean.

38. Eta has cedin bere baithan Pharisaua gogoeta, cioela : Ezpaititu hunec escuac ikhuci iarri baino lehen!

39. Erran cioen launac : Çuec Pharisauoc, gathiluaren eta ophorraren lekhorreo alde garbiteen ohi duçue; çuen barnea ordean bethea da harrapaqueriaz eta gaichtaqueriaz.

40. Çareten beçalaco çoroac! Lekhorcoa eguin duenac berac, ez othe du bada barnecoa ere eguin?

41. Guciarequin ere, eguiçue amoina, eta içanen çarete alde oroz chahu.

(1) *Lohia*, erraiten da gorputçarentçat.

42. Bainan çorigaitz çuentçat, Pharisauac! ceren bihurtcen ditutçuen hamarrenac itce-belharretic, eta bortu-saietic, eta baratec belhar mota gucietic; eta guibelerat uzten baititutçue çuentasuna eta laincoaren onhesgoa. Horiec eguin behar cinituzten, bai; ez ordean gaineratecoac utci.

43. Çorigaitz çuentçat, Pharisauac! Ceren on daritçaçuen biltçarretan lehen iartokia, eta carriquetan agurra.

44. Çorigaitz çuentçat! Ceren iduri baititutçue hil-hobi agueri eztiren batçu; ceinen gainean baitabiltea guiconac, eztaquitela ceren gainean.

45. Orduan ihardesten cioela, erran cioen leguearen erakhasle batec : Nausia, gu ere laidoztatcen gaituçu, horrela mintçatceaz.

46. Bainan erran cioen : Bai, çuentçat ere, legue-erakhasleoc, çorigaitz! Ceren ecin iasainezco sorthac (1) emaiten baititutçue bertceren bizcarrera, eta eebonec erhi batez ere ezpaititutçue hunquitcen.

47. Çorigaitz çuentçat! Profeteci altchatcen baitaroçue hil-hobi ederric, hil-araci dituztelaric çuen aita egoguiec berec.

48. Bai, eztaite bertcela; erakhesten duçue hequien eguintçac hartcen ditutçuela cebonen gain, altchatcen darozquiotçuenaz gueroz hequiec hil-araciei hobiac.

49. Hartaracotz ere erran içan du launa-

(1) *Sortha*, edo çama, carga, bekharra.

ren çuhurtciac : Profetae eta Apostoluac egorrico daroztet; eta batçu hilen dituzte, bertee batçu gogorqui erabiliren;

50. Ihardets deçantçat mende hunec, munduaren hatsarretic ichuri içan den profeta gucien odolaz,

51. Hasi Abelen odoletic, eta Zakhariassen odolerraino, ceina hil içan baitute aldarearen eta temploaren artean. Are berriç ere diotsuet, ihardetsi beharco du mende hunec.

52. Çorigaitz çuentçat, legue-erakhasleac! Ecen hartu duçuen ondoan iaquintasunaren guiltça, etçarete sarthu cebonee, eta sartcera cihoacenac, debecatu ditutçue.

53. Horrela mintço çaroelarie Iesus, hasi citçaizcon Pharisauac eta legue-erakhasleac hersten hazcarqui, galdea galdearen gainean eguinez, choratcen çutela,

54. Eta celatan çaudela, cerbait haren ahotic eradoqui aiherez, hateceman ceçatentçat, eta guero gainerat eman cieçotentçat.

XII. CAPITULUA.

*Iesusen hainitz erakhaspenez; hala nola Iau-
naren beldurtasunaz, Ispiritu Saindua ez
gaizqui erabiltceaz, cikhoiztasunetic has-
tantceaz, bici-bideaz antsiaric ez icaitceaz,
bakharric laincoaren bilhatceaz, atçarta-
sunaz, sehi onaren eta sehi gaichtoaren
saristatceaz, cerutic lurrerat iausti suaz,
etsaiequin antolatceaz.*

1. BIZQUITARTEAN oste handiac bildu bai-
teiren Iesusen ingurutara, halatan non el-
kharren gainzea ioanez, batac bertcea au-
rizquitcen (1) baitçuten, hasi citçaien er-
raiten bere dicipuluei : Beguirauçue Pha-
risauen althagarritic, ceina baita onguia-
ren itehuran gaizquia.

2. Ecen ezta deus estalirie, aguertuco
eztenic; ez eta deus gorderic, iaquinen ez-
tenic.

3. Ceren ilhumbean erraiten ditutçue-
nac, erranen baitira arguian; eta beharri
chilhora guelan erasi ditutçuenac, adi-ara-
cico baitira oihuz hegastietaric.

4. Diotsuet bada çuei, ene adisquideoi :
Etçaretela lotsa gorphutça híl deçaçuetenen-
tçat, ceineç guero ezpaitute çuei guehia-
gocorie cer eguin.

(1) *Aurizquitcea*, gogorqui çaphatcea edo hers-
lea beçambat da.

5. Bainan eracutsico darotçenet noren lotsa içan behar duçuen; çareten haren lotsa, ceinac, behin hil duenean, guero ifernurat egotz baiteçaque. Are diotsuet oraino, harentçat içan çarete iciper.

6. Eztirea bortz parra-chori hamar arditetan saltcen? Halarican ere hetaric bat bakharra etçαιο ahanzten laincoari.

7. Guehiago dena, çuen buruco ileac badaquizqui cembat diren. Ez içan beraz beldurric; hainitz parra-chori baino guehiagocoac çarete çuec.

8. Badiotsuet bada : Norc ere aithortuco bainau guiçonen aitecinean, eta guiçonaren Semeac ere aithortuco du hura laincoaren aingueruen aitecinean.

9. Eta norc ere ukhatuco baitu nitaz guiçonen aitecinean, eta ukhatua içanen da hartaz laincoaren aingueruen aitecinean.

10. Norbait gaizqui mintçatcen bada guiçonaren Semeaz, barkhatuco çαιο; ordean Ispiritu Sainduaz mintçatcen bada gaizqui, etçαιο barkhatuco.

11. Noiz eta ere eramanaç içanen baitçarete biltçarretara, eta aguintarietara (1), eta bothere dutenetara, eztuçuela acholarican nola edo cer ihardets deçaqueçuen, edo cer erranen duçuen.

12. Ecen Ispiritu Sainduac eracatsico darotçue ordu berean, cer ere beharco baituçuue erran.

(1) *Aguintariac*, aguintcen edo manatcen dutenac, cargudunac.

13. Orduan erran cioen ostetic batec : Nausia, erroçu ene anaiari, ethorri çaizeon goçoac (1) erdizca detçala enequin.

14. Ihardetsi cioen Iesusec : Guiçona, nore eçarri nau ni çuen çuentçaille, edo çuen çathien eguile?

15. Erran çaroen bada : Beguirauçue, hastan çaitetzte cikhoiztasun khotsu guci-tic; ecen ezta nehoren bicia dituzqueen onthasunetan, gaindizca balitu ere.

16. Eguin çaroen oraino iduripen bat, ciostela : Guiçon aberats baten alhorrac ekharri çuen ugariqui (2).

17. Eta bere baithan asmutan cegoen, cioela : Cer eguinen othe dut? Ecen eztut hunelaco uzta norat bil.

18. Erran çuen guero : Huna cer eguinen dudan : barraiatuco ditut ene bihi-toquiac, eta handiago batçu eguinen ditut; eta hetan biltcen ditudanean ethorri çarotan uzta eta ene bertce onthasunac,

19. Erranen diot ene buruari : Baduc hainitz on hainitz urtherentçat bilduric; bihoa nekhea, iaçac, edaçac, eguic ase onic.

20. Hambertcenarequin erran cioen Iaincoac : Haicen erhoa! Gaurco gau huntan berean biciaren galdeguitera dohazquic; eta guerocotz hintuenac, norentçat?

21. Holache guerthatuco çαιο beretçat

(1) *Goçoac*, primantçazco onthasunac.

(2) *Ugariqui*, nasaiqui, ioriqui.

biltcen hari denari, eta laincoa baithan aberats eztenari.

22. Guero erran çaroen bere dicipuluei: Diotsuet bada, etçaretela khechu çuen bicitcecoaz, cer ianen othe duçuen; eta ez gorphutçaz, certaz iaunteico çareten.

23. Bicia guehiago da ianharia baino, baita gorphutça iaunzcura baino.

24. Behemoçuete beleei; eztute hec eguiten ez hacilic, ez uztaric; eztute ez sothoric, ez bihiteguiric; halaric ere laincoac hazten ditu. Cembatez bada etçarete çuec hec baino guehiago?

25. Bertçalde, othe da çuetan, cer nahi asma deçan ere, beso bat bere handitasunari cratchec dieçoquenic?

26. Beraz den gutiena ere ezpadaguiçue, nolatan çaitzquete gaineracoez antsiatsu?

27. Behemoçuete liliei, nola handituaz dohacen; eztute hec ez lanic, ez iruteric; eta halaric ere, diotsuet nic, Salomon bera, bere edergailu guciequin, etcela hetaric bat beçain ongui iaunzten ahal.

28. Bada belhar bat, gaur landan dena, eta bihar laberat dohana, hala iaunzten badu laincoac, cembatenaz guehiago çuec, sinheste aphurrecoac?

29. Çuec beraz eztuçuela arduraric, cer ianen duçuen, eta cer edanen; etçaretela goregui heda.

30. Horiez guciez ardura duçquete mundutiarrec; bainan çuen Aitac badaqui ceren beharretan çaitzqueten.

31. Aitctic bilha eçatçue ororen gainetic laincoaren erresuma eta haren çucentasuna, eta horiec guciac emanen çaiçquitçue gaineratecotçat.

32. Ez içan beldurric, arthalde chumettoa! Ecen çuen Aitac onhetsi içan du bere erresuma çuei emaita.

33. Sal eçatçue ditutçuenac, eta emazquitçue amoinetan; eguiçatçue ihatchetcen eztiren çorroac, eta onthasun gorde nehoiz ere ahitcen eztiren batçu ceruan, nora ezpaita hurrentcen laphurric, eta non ezpaitu iaten cerrenac.

34. Eeen nontche baita ere çure onthasuna, eta hantche da halaber çure bihotça.

35. Bitez çuen guerruntceac guerricaturic, eta arguiçaguiac iracequiric çuen escuetan;

36. Eta içan çaitetzte sehi batçu beçala, ceinac begnira baitaude noiz itçulico çaien bere nausia ezteietaric, dathorreanean, eta athea iotcen duanean, berehala idequitcecotçat.

37. Çorionezco sehiac, ceinac, dathorreanean nausia, edirenen baititu atçarriric! Diotsuet eguia, bere soinecoa guerrian lothuric, iar-eracico ditu mahainean, eta ibilico da hequiei beharren eguiten.

38. Eta ethor dadin gau-erditan, edo hirur orductan, eta hala aurkhi detçala, dohatsu dira sehi hee.

39. Iaquiçaçue bada hau; baldin balaqui

etheco buruçagui batec cein orduz ethorri behar duen ohoinac, atçarririe legoquela, eta ez leçaquela utz cilhatcera bere etheca.

40. Çaudete beraz çuec ere erne, ceren uste eztuqueçuen orduan, guiçonaren Semea ethorrico baita.

41. Orduan erran cioen Piarresec : Iauna, guretçat dioçu iduripen hori, ala guciencçat ere bai ?

42. Ihardetsi cioen Iaunac : Nor da bada, çure antcean, ethe-çain arhatsu eta çuhurra, bere nausiac eçarrico duena sehi gucien buruçagui, eman dioçotentçat batbederari bere orduan bere ogui içaria ?

43. Dohatsua da sehi hura, ceina, dathorreanean nausia, khausituco baitu horrela eguiten duela.

44. Eguia diotsuet, eçarrico du bere dituen gucien buruçagui.

45. Bainan, baldin eta erran badeça sehi horrec bere baithan : Berantcen du ene nausiac, ezta oraino ethorrico; eta has badadi muthil nescatoen cehatcen, eta iaten, eta edaten, eta horditcen;

46. Bihurtuco da sehi horren nausia, iguriquitcen eztuen eguncan, eta eztaquien orduan; eta berecico du bertcetaric, eta saritçat, emanen du sehi gaichtoen baltsan.

47. Sehi haina behiuc bat, ceinac iaquin içan baitu nausiaren nahia, eta ezpaita egon erneric, eta ezpaitu eguin haren nahiaeren eredura, cehatua içanen da garrazqui.

48. Bainan iaquin eztuena, eta açoteac darraizcoten gauçac eguin dituena, cehatua içanen da emequiago. Ecen nori ere hainitz eman içan baitçαιο, eta hari galdeguinen çαιο hainitz; eta nori ere eman içan baitçαιο guehienic, eta harc ihardetsi beharco du guchiagoz.

49. Sua ethorri naiz lurrean hedatcera, eta cer da ene guthicia, baicen ere iracequia içan dadin?

50. Bathaio batez behar naiz bathaiatu, eta cer hersturetari naicen eguin dadin artean!

51. Uste duçue nasqui baquearen ekharccera ethorria naicela? Ez, sinhets naçaçue; bainan bai aharraren.

52. Ecen hemendic harat, baldin badira etche batecoac bortz, içanen dirade bortçac betan etsaigoan, hirur bien etsai, bia hiruren etsai.

53. Bihurricò çαιο aita semeari, eta semea aitari; ama alabari, eta alaba amari; ama-guinarreba errenari, eta errena amaguinarrebari (1).

54. Guero erraiten çaroen osteei : He-doiztatcen dela iguzqui sartcea ikhusten du-

(1) Erran nahi du launac, haren hitça batçuec sinhetsiz eta eguinez, bertice batçuec arbuiauz eta hastanduz, phitz-aracico duela sua lurrean, erresumetan beçala etcheetan ere, gaichtoen eta onen artean, elkharrequin guducaten direla, eta nahadura handitan iartcen, laincoac bere umœi eman dioçoten artean garaia, azquen eguncan.

çuenan, erraiten ohi duçue berehala :
Uria heldu da; eta hala guerthatcen ere da.

55. Eta hegoac derauntsanean, dioçue:
Berotu behar du; eta halache içaiten da.

56. Gaichtaguinae! Ceruaren eta lurraren
itchurac cer dakharquen eçagutcen bada-
quique; eta nola daite, oraico egun
hauquice cer dakharten, eçpaitaquique?

57. Cer, eta ezuçue cebonec berec he-
dadurarie asqui eçagutcecotçat çucen bide
dena?

58. Beraz bada, baçohaceno çure areri-
oarequin herrico buruçaguia gana, eta
bidean çareno, bilha eçaçue nola harequi-
lacoac çucentcen ahal dituzquetçun, etçai-
tçan herresta iuica gana, eta iuieac etçai-
tçan eman bere schiari, eta harc etçaitçan
cephoetan eçar.

59. Diotsut eguia, etçara ilkhico handie,
non ezteçaçun bihur azquen ciparaino-
coa (1).

(1) *Cipa*, edo *cita*, edo *pelata* deitzen cen lebe-
nagoco cornadoa; maraia edo maradia beçambatsu
cen, eta ardita baino chehego.

XIII. CAPITULUA.

Behar dela urriquitu. Phico-hondo deusic emaiten eztuenaren, haci chehearen, al-tchagarriaren iduripenac. Emazte bizcar makhurraren lerdentcea. Athe hertsiaz. Lehenac azquen. Herodesez cer dioen Iesussec. Ierusalemere gainerat erori behar diren ondicoez mintço da.

1. EGUN hartan berean, harequilan ciren batçuec erran cioten Iesusi, nola, Galilear cembait sacrificio eguiten hari cirela, Pilatusec ichuri içan çuen hequien odola sacrificiocoarequin batean.

2. Ihardetsi çaroen Iesusec : Çuen antcera, Galilear hec bertce Galilear guciac baino hobendunago othe ciren bada, ceren halatan iaçarri içan baitçaic?

3. Diotsuet ecetz; bainan ezpaçarete urriquitcen, guciac halaber galduco çarete.

4. Hala nola Siloeco dorrea erori içan baitcen, eta hemeçortci guiçon lehertu baitcituen, uste cinuquetea hec ere çordunago cirela Ierusalemetar guciac baino?

5. Diotsuet ecetz; bainan ezpaçarete urriquitcen, guciac halaber galduco çarete.

6. Erran çaroen bada iduripen hau ere: Phicotce bat landatu çuen guiçon batec bere mahastian; eta ethorri cencan phico biltcera, aurkhitu çuen etçuela deus.

7. Orduan erran cioen mahasti arthatçai-

leari : Hirur urthe huntan iadanie heldu naiz phicotce huntara, cerbait nahiz, eta eztiot deusic hatcemaiten; motz eçaçu; cer-gatic pochelatcen ere du lurra ?

8. Ihardetsi cioen mahasti çainac : Iauna, utz eçoçu oraino urthe huntan, haintçurtuco dut ingurunean, eta emanen diot ongarrri;

9. Behar bada ekharrico du; ezperen, ebaquico duçu.

10. Nola hari baitcen Iesus larumbat oroz biltçarretan erakhasten,

11. Aurkhitu cen han behin emazte bat, ispiritu gaiçhto batec ceducana eri hemeçortci urthe hartan; eta concertua cen, halatan non ezpaitceçaqueen nholere goiti beha.

12. Ikhusi baitçuen Iesusec, deithu çuen bere gana, eta erran cioen : Emaztequia, ontsatua çara çure eritasunetic.

13. Eta ordu berean escuac gainera hedatu baitciotçan, berehala lerdendu cen, eta esquerrac bihurtcen ciotçan laincoari.

14. Bainan biltçarreco buruçaguia, hainitz gaitçituric ceren larumbat-cari sendatcen çuen Iesusec, hasi cen erraiten osteari : Badira sei egun lanecoac, hetan çatozte, eta ontsa çaitetzte; bainan ez larumbat egunarequin.

15. Iesusec ihardetsi cioen : Barnez tçar, aurkhiz onac! Eztu bada çuetaric batbederac larumbatean bere idia edo astoa estalbiatic deslotcen, eta edaratera eramaiten ?

16. Eta Abrahamen ume hunec, hemeçortci urthe huntan Satanec estecatua

baitceducan, nola etçuen behar bere lo-
kharritic larumbatarequin deslothu?

17. Hitz horiec ahalque gorritan uzten
cituzten haren etsaiac oro, eta populu gu-
cia berriz bozcariotan cegoen hain mires-
garriqui eguiten cituen gança guciez.

18. Erraiten çuen oraino : Cer dirudi-
que laincoaren erresumac, eta cerequin bar-
din dela dioquet?

19. Dirudi mustarda bihi bat, ceina gui-
çon batec harteen baitu, eta aurthiquitcen
bere baratcean; hazten da bada, eta athe-
ratcen da çuhaitz larri bat; eta ceruco he-
gastinac haren adarretan cocatcen dirade.

20. Berriz erran çuen : Cerequin erkha-
tuo duquet laincoaren erresuma?

21. Bardin daiteque alchagarriarequin,
ceina, harturic emazte batec, nahasten baitu
hirur unga irinetan, eta hazten baita den
gucia.

22. Bacihoan bada hirietan eta herrietan
gaindi, erakhasten hari cela, eta çaramala
Ierusalemeco bidea.

23. Eta galdeguin baitcioen norbaitec :
Iauna, gutiac othe dira salbatuco direnac?
Ihardetsi çaroen :

24. Eguin ahalac eguitçue athe hertsitic
sartcecotçat; ecen erraiten darotçuet, haini-
tçac ibilico direla sarthu nahiz, ordean
ecin sarthuco dira (1).

(1) Eztira sarthuco hainitçac, sarthu nahico du-
ten arren; ecen cerbait hartaracotz eguinen ba-
dute ere, eztituzte eguinen bere ahalac, eta behar
beçambat.

25. Bertzelaz, sarthuco denean etheco buruçagua, eta athea hertsu duquenean, iñanen çarete lekhorean, eta hasico çarete ioca atheari, dioçuela : launa, idec dieçaguçu. Eta ihardetsico darotçue : Eztaquit nor ez eta nongoac çareten.

26. Berriz erranen dioçue : Ian iñan dugu çurequin, eta edan, eta gure carriquetan eracatsi iñan duçu.

27. Eta ihardetsiren darotçue : Eztaquit nor eitezqueten eta nondicacoac; çohazte ni ganic, gaizqui eguile guciac.

28. Orduan iñanen da han nigar eta hortz-carrasca, ikhusico ditutçuenan Abraham, eta Isaac, eta Iacob, eta profeta guciac laincoaren erresuman, eta çuec iraitciac lekhorerat.

29. Ethorrico dira bada iguzqui sorthaldetic eta sarthaldetic, eta ipharretic eta hegoatic, eta iarrico dira laincoaren erresuman.

30. Eta hemen dira azquen, lehen iñanen direnac, eta lehen, iñanen direnac azquen.

31. Egun hartan berean hurbildu eitçaizcon Pharisau batçu, ciotsotela : Ikhi çaitte, eta çohaz hemendic; ecen Herodesec hil nahi çaitu.

32. Erran çaroen : Çohazte, eta erroçue aceri hari : Deabruac egozten ditiat, eta eriac osagarrira bihurtcen gaur eta bihar; eta akhabatueo diat etei.

33. Bizquitartean bada, ibili behar diat gaur, eta bihar, eta etei; alabainan ezlic

profeta batec hil behar Ierusalemen baitcen.

34. Ierusalem, Ierusalem, profetac hiltcen ditunana, eta egorriac çaizecananae harricateen, cembat aldiz nahi içan diti-nat hire haurrac bildu, chori batec bere casia hegalen azpira beçala? Eta ezpaitun nahi içan!

35. Huna non guelditcera dohatçuen çuen etchea hutsa. Erraiten darotçuet ecen, eznauçuela guehiago ikhusico, erran deçaqueçuen artean : Ongui ethorri dela, launaren icenean ethorteen çarocuna.

XIV. CAPITULUA.

Guiçon urez hantu bat larumbatarequin sendatcen du Iesusec. Azquen lekhua behar dela hautatu. Nor behar dugun gure mahainera deithu. Deithuric ethorri nahi eztirenen iduripena. Oroz ukhatceaz Iesu-Christori iarraiquitcecotçat. Bere khurutcearen eramaitez. Gatz gueçatua.

1. LARUMBAT egun batez orobat, sarthu baitcen Iesus Pharisau aiteindari baten baithan, bere ian-aldiaren eguitera, barrandaten cegozeon.

2. Bacen bada guiçon bat haren aiteinean uheri cena (1).

(1) *Uheritasuna* eritasun bat da, ceintan urez hantcen baita; balaco eria *uheri* dela erraiten da.

3. Eta erran çaroen Iesusec legue erakhasleci eta Pharisaei : Haiçu dea larumbat-cari sendatcea ?

4. Hec ichilic egon ciren. Bainan harc, escua harturic eriarri, ontsatu çuen, eta egorri çuen.

5. Galdeguin çaroen bada : Cein da çuetaric, astoa edo idia putçurat erortcen bakaio, handie laster idoquico eztuena, balitz ere larumbata ?

6. Eta liorren gainean etcioçaqueten deusic ihardets.

7. Orduan, nabarituric nola iatera deithuac hautateen ciren lehen iar-toquiez, ekharri çaroen iduripen hau, ciostela :

8. Deithua içanen çarenean ezteietara, etçaitecela lehembicico iar-lekhuan iar; badaiteque ecen, deithuetan, çuri baino beguirune guchiago çor çaioen bat;

9. Eta ethorriric bata eta bertcea deithu çaituztena, erranen darotçu harc : Uteçu huni lekhu hori. Eta çu orduan, ahalque gorritan, ioanen çara azquen lekhuaren hartcera.

10. Aitcitic, deitcen çaituzquetenean, çohaz, eta azquen lerroan iar çaitte; erran dieçauntçat deithu çaituenac, dathorrenean : Adisquidea, igan çaitte gorago. Orduan duqueçu óhore çurequin mahainean iarriric direnen beguietan.

11. Ecen norc ere bere burua goratcen baitu, eta hura içanen da aphaldua; eta bere burua aphaltcen duena, goratuco dute.

12. Erran çarocon halaber deithu çuenari : Eguiten duçunean barazcari bat edo aphari bat, eztetçatçula deith, ez çure adisquideac, ez çure anaiaç, ez çure egoquiac (1), ez auço aberatsac, beldurrez ber-riz hequieç ere çu deith çaitçaten, eta horrela ordaina bihur daquiçun.

13. Bainan othuruntça bat eman gogo duçunean, erakharzquitçu beharrac, hebainac, mainguac eta itsuac;

14. Eta çorionezcoa çaitetzque, çeren ezpaitute çuri ordainez emaitecoric, eta içanen baituçu çure saria onac phiztucodiren egunean.

15. Horieç adituric barazcaltiar bateç, erran cioen : Dohatsu bide baita laincoaren erresumaco oguia ianen duena!

16. Ihardetsi cioen Iesuseç : Norbaiteç behin eman çuen aphari (2) handi bat, eta haitçac deithu cituen.

17. Eta apbarico mugan, egorri çarocon sehia deithu cituenei, erraitera cethocela, gauça guciac aphainduric cirela.

18. Bainan, elkhar adituric beçala, hasi ciren guciac atçaquia bilhateen. Erran çuen lehenac : Landetche bat erosi dut; baitezpada ilkhi behar naiz, eta ikhusi behar dut; othoi, utz naçaçu.

19. Eta berteeac cioen : Hamar idi uz-tarrico erosi ditut, eta banihoa hequien erabil-araztera; othoi, utz naçaçu.

(1) *Egoquiac*, odoleco ahaideac eta ascaciac.

(2) Lehenago othuruntça handiçna apharia cen-

20. Bertce batec cioen : Ezcontcetic heldu naiz, eta ecin ioan naite.

21. Itçuli cen beraz schia, eta erran ciozcan horiec bere nausiari. Orduan, haserreturic, etcheço iaunac diotsa : Çohaça lasterrez hirico carrica eta carrica-buruetara; eta erakharzquitçu hunat escaleac, eta hebainac, eta itsuac, eta mainguac.

22. Schiac erran cioen : Nausia, eguin dut aguindu darotaçuna, eta bada oraino iar-lekhu.

23. Orduan ihardetsi cioen nausiac sehiari : Çohaça bideetara eta berro ondoetara, eta aurkhituac sar-arazquitçu, nahi edo nahi ez, etchea bethe daquidan artean.

24. Ecen erraiten darotçuet, deithu nituen guiçon hetaric, garauac ere (1) eztuela ene aphantic dastatueo.

25. Iendetce handi bat ondotic baitçarraicon, itçuli cen, eta erran çaroen :

26. Baldin norbait ethortcen bada ni ganat, ezpaditu higüintcen bere aita eta ama, eta emaztea eta haurrac, eta haurrideac, bai eta bere burua ere, eztaite içan ene dicipulu.

27. Eta bere khurutcea eztakharquena, eta ene ondotic eztabilana, ecin daite ene dicipulu.

28. Ecen cein da çuetan, dorre bat eguin nahi duelaric, aitecnetic iartcen eztena

(1) *Garau*, norbait edo cerbait; *garauac ere ez*, batec ere ez, *garauic ez*, deus ere ez.

atheratcen cembatetaraino helduco çaiou,
eta hea baduen azquen bururaino asqui
diru?

29. Beldurrez eta, behin hasiz gueroz,
ezpadu bururaino heltcecorie, eztaquizquion
ikhusle guciac eçar irau eta ihaquin egui-
ten,

30. Diotela : Guçon hau etche eguiten
iarri çaiou, eta ecin akhabatu du.

31. Edo, non da erreguea, bertce erre-
gue batequin guduan sartcera dohalarie,
eztioena lehenic bere buruari galdeguiten,
hea hamar mila guçonequin aitcin eguin
dieçoqueen hogoi milequin heldu çaioe-
nari?

32. Eta ecin badiaço, hura oraino urrun
deno, egortcen diotça guçonac, baquearen
escatecotçat.

33. Hala beraz, nore ere çuetarie ezipai-
taie ukho eguiten dituen guciei, haina ecin
içan daite ene dicipulu.

34. Ona da gatça; baldin ordean gatça
gueça badadi, bera certaz onthuco dute?

35. Ezta guehiago on ez lurrecotçat, ez
samatsecotçat; bainan aurthiqui behar da.
Duenac beharric aditceco, adi beça.

XV. CAPITULUA.

Pharisauen erantçuteac ceren Iesus bekhatoreequin dabilan. Ardi basatuaren, diru galduaren, haur onthasun chahutçailearen iduripenac.

1. HURBILTZEN eiren bada Publicanoac eta aztura gaichtoco guiçonac Iesus ganat, hura entçun nahiz.

2. Eta hacerasaten Pharisauac eta Isquiribauec, ciotela : Guiçon hunec bekhatorei ongui-ethorri eguiten daroe, eta hequiequin iaten du.

3. Horren gainean Iesusec ekharri içan caroen iduripen hau :

4. Baldin çuctaric batec baditu ehun ardi, eta hetaric bat gal badeça, ez othe ditu bertee laur hogoi eta hemeretciaç uteico mortuan, galdu duenaren ondoan ioaiteco, ediren duqueen artean ?

5. Eta edireiten duenean, poçic emaiten du bere sorbalden gainean ;

6. Eta guero ethorteen da etcherat, eta adisquide eta auçoac bilduric, erraiten daroe : Bozcaria çaitetzte enequin, ceren ardi bat galdu bainuen, eta aurkhitu baitut.

7. Bada diotsuet, hambertee bozcario içanen dela ceruan, bekhatore urriquitzen den bakhoitz bat gatic, nola urriquiric behar eztuten laur hogoi eta hemeretcia çucenen gatic.

8. Eta baldin emazte batec, cituelaric hamar diru, hetaric bat gal badeça, ez othe du arguia phizten, eta itsatsaz etchea garbitcen, eta bilhatcen artha handirequin, ediren artean?

9. Eta ediren duenean, deitzen ditu adisquideac eta auçoac, diostela: Eguin bozcarioac niri, ecen galdu nuen dirua, ediren dut.

10. Diotsuet bada, halaber içanem da bozcario laincoaren aingueruen artean, urriquitcen denean bekhatore bakhar bat ere.

11. Erran çaroen oraino: Guiçon batec cituen bi seme;

12. Eta erran cioen gaztenac aitari: Aita, indaçu niri helteen çaitan onthasuna. Eta bereciric, eman çaroen bakhotchari berea.

13. Egun gutiric barnean bada, bere guciac bilduric, seme gazten hori ioan cen atee herri urrun batetara, eta hantche chahutu çuen bere onthasun gucia, handizqui eta itsusquerian bicia iraganez.

14. Eta guciac ian citueneco, gosete handi bat eguin cen herri hartan, eta hasi cen escasian içaiten.

15. Ioan cen bada, eta eçarri cen hango etheco iaun baten muthil; eta egorri çuen hare bere landetche batetarat, urde çain.

16. Eta han nahico çuen ase cherriec iaten çuten chalkhectaric (1); bainan etcioen nehore emaiten.

(1) Ilhar *chalkheac*, batçuec deitzen dituztenac *lecac*; lequec ordean bere bihiac barnean dituzte; bertec batçuec erraiten diote *thecac*.

17. Sarthuric bada bere baithan, erran çuen : Cembat sehi eztira ene aitaren etchean, oguia nasaiqui dutenac, eta ni hemen gosez hilteen hari naiz!

18. Iaiquico naiz beraz, eta ioanen naiz ene aita ganat, eta erranen diot : Aita, hobendun naiz ceruaren eta çure alderat;

19. Ecin deith naite guehiago bidezqui çure seme; har naçaçu çure muthiletarie bat beçala.

20. Beraz iaiqui cen, eta ethorri cen bere aita ganat. Eta urrun celarie oraino, ikhusi çuen bere aitac, eta bihotçac eguiniç, lasterrari eman çuen, eta erori citçaion lephora, eta besarcatu çuen.

21. Eta erran cioen semeac : Aita, huts eguin dut ceruaren eta çure alderat; ez naiz guehiago gai çure semea deith naçaçun.

22. Bainan erran çaroen aitac bere sehiei : Higu çaitetzte, ekharroçue bere leheneco aldagarria, eta iauntz eçoçue; eta emoçue erhestun bat erbian, eta osquiac oinetan;

23. Ekharraçue çahal guicena, eta hiltçaçue, eta ian deçagun, eta daguigun barzçari;

24. Ceren ene seme hau hila baitcen, eta huna non phiztu den, galdua cen, eta edirena da. Hasi ciren beraz iaten eta atsequin hartcen.

25. Bizquitartean landetan cen seme guehiena; eta heldu ccla, eta etçhera hurbil-

teen eela, enteun çuen chirribica eta el-
tçagor eta dantça otsa.

26. Eta deithuric sehietarie bat, galdetu
cioen, hea cer ciren hec halacoric.

27. Ihardetsi cioen sebiac : Çure anaia
ethorri da, eta hil-araci du aitac aratche
guicena, ceren osagarri onean aurkhitu
baitu.

28. Samurtu cen handizqui çaharren hori,
eta etcen sarthu nahi izan. Ilkhiric bada
aita, hasi citçaiion othoiteez.

29. Bainan hare ihardetsi cioen aitari :
Hambat urthe huntan çure lanetan hari
naiz, eta egundaino çure nabiric eztut
hautsi; halaric ere egundaino eztarotaçu
pittica bat ere (1) eman, ene adisquideequin
iatecotçat.

30. Bainan ethorri dea, bai, çure seme
hau, cituen guciac ema tçarrequin iretsi-
ric, berehala hil-araci dioçu chekhor (2)
guicen bat.

31. Ihardetsi cioen aitac : Ene haurra,
çu bethi enequin çara, eta ene guciac çu-
reac dirade;

32. Behar guinuen ordean eguin baraz-
cari, eta atsequin hartu, ceren çure anaia
hau hil baitcen, eta berriz phiztu baita,
galdu baitcen, eta aurkhitu baita.

(1) *Pittica*, edo abuña, abuña, bitña, pitina,
ahumea.

(2) *Cekhorra*, cekhorra, aratche edo aretchea,
edo chahala, oro bat dira; bainan cekhorra, ara-
tche ia tarro batentçat erraiten ohi da.

XVI. CAPITULUA.

Sehi-buruçaguiaren iduripena. Nehorc ezteçaquela bi nausiequilacoa equin. Iesusec eguiten diote irau eta erantçuqui Pharisaueti. Ezcontça ecin hauts ditequela. Aberats gaichtoa eta Lazaro.

1. ERRAN çaroen bertçalde Iesusec bere dicipuluei : Guizon aberats batec baçuen sehi bat, bere eguitecoac arthatcen cioz-cana, eta hura salhatua içan citçaiou bere etheco iaunari, nola haren onthasunac irioiten cituen (1).

2. Deithu çuen beraz, eta erran cioen : Cer da nic çutaz entçuten dudana? Ema-çaçut chehetasun gucia erabili dituçunez; ecen gaur guchiago eztuçu eneric erabiliren.

3. Orduan erran çuen sehi hare bere gogoan : Cer eguinen dut nic, khentcen darotanaz guero nausiac bere onthasunen artha? Haintçurrean ecin hari naite, eta es-que ibiltceco ahalque naiz.

4. Badaquit cer eguin, nausiac khentcen nauenean, içan detçadan bere ethecan hartuco nautenae.

5. Erakharriric beraz bat banazca nau-

(1) *Irioitea*, bertce batçuec diotena *iriontcea*, erran nahi da, barraiatuz, gaizqui erabiliz, gauenç galtcea, eta çahutcea.

siaren çordunac, erran cioen lehembici-coari : Cembat dioçu çor ene nausiari ?

6. Hare ihardetsi cioen : Ehun hordi laurden olio (1). Erran cioen : Oriçu çure arguia, iar çaitte laster, eta eguiçu bertce berrogoi eta hamarreeo bat.

7. Guero galdeguin cioen bertce bati : Eta çuc, cembat duçu çor ? Ihardetsi çuen : Ehun unga ogui. Erran cioen : Horra çure arguia, eçarzquitçu laur hogoi.

8. Eta nausiac aurkhitu çuen sehi hare çuhurqui eguin içan çuela; eren mende huntaco haurrac erneago baitira bere eguitcoen crabiltçan, ecen ez arguiaren umeac (2).

9. Eta diotsuet nie : Egnizquitçue adisquideac çuen ohonqueriazco onthasunetarric; eta iabaltcen (3) çaiçquitçuenecan, hartuco çaituztete bethiereco egoitçan (4).

10. Gauça chumeenetan çucena dena, handietan ere çucena da; eta aphurretan çucen eztena, handietan ere ezta çucen.

(1) *Hordia*, içariz mintço delaric, barrica da, ceina eguiten baita laur hordi laurdeneco sasquiz.

(2) Sehi gaichtaguin huntan, ezta nasqui onhes-teco haren ohoinqueria tçarra; halarican ere eracutsi çuen bere alderat atçarris eela.

(3) *Iabaltcea*, ahitcea edo akhitcea, guehiago emaiten ez-tuen churruta bat beçala.

(4) Erran nahi da : Onthasun bidezqui bilduetarric, guciz ere eta beregainqui, bide gaichtoz maiz biltcen direnetarric, lagun eçatçue beharrac; eta bere arartecotasunaz, ceruco atheac idequiren darozquitçete.

11. Beraz bada, baldin aberastasun bigabezcoae ezpadituzue çuen erabili, nore çarrico çaituzte eguiazcoen erabilteaille.

12. Eta baldin bertcerena gaizqui erabili baduzue, ceuen berena nore escuetara emanen darotzue?

13. Ezta sehiric bi nausicquilacoa eguin deçaquenic; eeen edo bata gaitcetsico du, eta bertcea onhetsico; edo batarequin iduquico du, eta bertcea ganic hastanduco da. Ecin çaitzquete beraz iarraic Iaincoari eta diruari.

14. Entçuten cituzten bada horiec oro Pharisaucc, ceinac baitciren cekhen huts batçu; eta irri eguiten cioten.

15. Erran çaroen : Çuetaz dioquedana da, nahi çaretela guizonci on iritei (1); bainan Iaincoac çuen bihotçac badakhusquitça; eeen guizonen eredura handi dena, nardagarri da Iaincoaren aitecincan.

16. Leguea eta profetaç ciren Ioanes arteraino; handic hunat adi-aracitcen hari da Iaincoaren erresuma, eta batbederac indar eguiten du hartan sartcecotçat.

17. Errechago da bada cerua eta lurra iragan daitecen, eeen ez leguetic hitz cheheena ere eror dadin.

18. Nore ere bere emaztea bere ganic etchateen baitu, eta bertce batequin ez-

(1) *Iritei*, iduri içan; *daritçat niri*, iduri çait niri.

contcen baita, likhisquerian datça; eta bertee batec utcia hartcen duenac, eguiten du halaberqui.

19. Behiala bacen guiçon bat aberatsa (1), eta iaunzten cen escarlateguz eta ciricuz, eta egun oroz hazten cen ioriqui eta handizqui.

20. Eta bacen halaber guiçon behar bat, çaritçana Lazaro, haren athean çatçana, oro çauri.

21. Eta çale citequen hau, aberatsaren mahainetic erorteen ciren phorrochquetaric asetceco; bainan nehore eteioen emaiten; eta bizquitartean orac heldu çaiçcon çaurien milicatçera.

22. Guerthatu cen bada escalca hil çadin; eta aingueruec eramán çuten Abrahamen galtçarrerat (2). Hil cen aberatsa ere, eta ehortcia içan cen ifernuan.

23. Eta oinhaccen erdian cela, goititu cituen beguiac, eta ikhusi çuen Abraham urrundanic, eta Lazaro haren golkhoan.

24. Orduan heiagoraz erran cioen : Abraham ene aita, urricari nauçula, eta egorraçu Lazaro, erhi mocoa busti deçala urean, eta heça dieçadan mihia; eçen hainitz oinhace dut su lambo hautan.

25. Bainan ihardetsi cioen Abrahamec : Haurra, orhoit çaitte içan dituçula onac

(1) *Behiala*, lehenago, aspaldi.

(2) Erran nahi da, Abraham eta çucenac oro, hil eta, Iesusen aiduru edo beha cegocen lekura.

çure biciar, eta Lazaroc aitcitic gaitçac; orai beraz hau goçocetan dago, eta çu min gaitcetan.

26. Eta bertçalde dena, lece handi bat da çu eta gutartean, non hemendic horrat iragan nahi laitezquenac, ezpaititezque, ez eta hortie ere hunat ethor.

27. Erran cioen aberatsac : Othoizten çaitut bederen, Aita, egor deçaçun ene aita baithara,

28. Non baititut bortz anaia; eta berri eman dioçoten, ezlitezcen hee ere min garatcezco toqui huntarat ethor.

29. Ihardetsi cioen Abrahamec : Badituzte Moises eta profetac, sinhets betçate hec.

30. Hare erran cioen : Ez bada, Abraham ene aita; bainan, hiletarie phizturican, iohan baçaie norbait, urriquitán sarthuco dirade.

31. Diotsa Abrahamec : Baldin ezpadituzte entçuten Moises eta profetac, ez eta norbait hiletarie phitz badadi ere, eztute sinhetsico.

XVII. CAPITULUA.

Mintço da Iesus gaizqui eraguíteaz, hobenen barkhatceaz. Nola Iaincoaren alderat sehi alpher batçu garen. Hamar sorhaio garbitcen ditu. Iesu-Christoren azquen ethortcea nola içanen den.

1. ERRAN çaroen Iesusec bere dicipuluei : Baitezpada guerthatu beharrac dira gaizbide emaitceac; bainan çorigaitz gaizbideric emanen duenari!

2. Hobe liçate hainarentçat baldin ihara harri bat eçar balaquio lephotic dilindan, eta itsas hondalerat egotz baladi, ecen ez ttipitto hautaric bati gaizqui eraguin balioça.

3. Beguirauçue ceboei : baldinetariac çure anaiac cerbait huts eguiten badarotçu, erantçun dioçoçu berari, eta urriquitcen baçaiio, barkha dioçoçu.

4. Eta çazpitan egunean huts eguiten badarotçu, eta çazpitan egunean itçulteen baçaitçu, eta erraiten badarotçu : Damu dut; barkha dioçoçu.

5. Orduan erran cioten apostoluec launari : Berret dieçaguçu sinhestea (1).

6. Ihardetsi çaroen launac : Baldin bacinute sinhestea mustarda bihi bat beçain lodi, erran cinioçaquete martçuea hondo

(1) *Berretcea*, guchiagotcea.

huni : Athera hadi erroctarie, eta oha ber-
riz landateera itsasoan : eta eguin liro çuen
errana.

7. Baldin çuetarie batec badu sehi bat,
lur lanean hari çaiçena, edo abere baz-
cateen, itçulteen çaiçenean landatic, erra-
nen othe dio berehala : Çohaz, iar çaitè
mahaincan ?

8. Bainan aiteitic, ez othe dio erranen :
Aphain dieçadaçu apharia; guerrica çaitè,
eta cerbitça naçaçu, ian eta edan duque-
dan artean; guero cerorrec ianen eta eda-
nen duçu ?

9. Eta halere esquer içaiteco othe dio
sehi hari, ceren eguin behar çuena eguin
duen ?

10. Ez bada, nie uste. Halaber çuec ere,
eguin dituzquetçuenen manatu içan çaiç-
quitçuenac oro, erraçue : Sehi ez deuse-
taco batçu gara; eguin behar guinuena
eguin içan dugu (1).

11. Egun batez, Ierusalemerrat cihuala,
eta iragaiten cela Samariaren eta Galilea-
ren erditic,

12. Herri batean sarteco heinean bai-
teen, ethorri citçaiçcon bidera hamar gui-
çon sorhaioac; eta guelditorie urrun,

13. Hasi citçaiçcon oiçuca, ciotsotela :

(1) Erran nahi baita, laincoaren legue gucia be-
the deçaquegun arren, eztnela laincoac hoberic
horren gatic, eta çor guinioela; bainan gure gue-
rorren onetan hari gara; ceren, guciç ona delacotç,
saristateen baicaitu berari deus onic ekhartcen ez-
tieten obrez ere.

Jesus gure nausia, euçu gutaz urricalmendu.

14. Nabaritu citueneco, erran çaroen Iesusec : Çohazte, eracuts çaitetzte aphecci. Eta, cihoacelaric batean, çahutuac aurkhitu ciren.

15. Bat bada, ikhusi çuenean garbi cela, itçuli cen guibelat, gora gora laincoari esquerrac emaiten ciozcala.

16. Eta Iesusen oinetara eroriric abuspez, esquer emaiten cioen; eta hura Samaritar bat cen.

17. Orduan erran çuen Iesusec : Eztira hamar ontsatu içan direnac? Bertce bederataciac bada non dirade?

18. Bat ezta içan itçuli denic, eta laincoari esquerrac bihurtu diotçanic, arrotz hau bakharra baicen.

19. Ondoan erran cioen : Chuti çaitte, eta çohaz; çure sinhesteac salbatu çaitu.

20. Galdeguiu baitcioten Pharisaucec : Noiz ethortcecoa othe da laincoaren erresuma? Ihardetsi çaroen : Ezta ethorriren laincoaren erresuma, errechqui ohartuco çaiou moldean;

21. Eta eztute erranen : Huna non den, edo : Hara han da. Ecen iadanic hementehe da laincoaren erresuma, çuen erdian.

22. Erran çaroen guero bere dicipuluei : Ethorrico dira egunac ceinetan nahieo baituçue beguietsi guiçonaren Semearen egun bat, eta ezpaituçue beguietsico.

23. Eta erranen baitarotçuete : Hemen da, han da; ez ioan, eta ez iarraic.

24. Ecen hala nola chismistac, ceru bazter batetarie, arguizatcen baititu cernaren azpico guciac, bertce bazterrerraino, halaber ičanen da guiçonaren Semea bere mugan.

25. Bainan lehenic pairu dorphe behar du iasain mende hau ganic, eta arbuiatce.

26. Bada Noeren egunetan ičan dena, hura bera guerthatuco da guiçonaren Semea dathorreanean ere.

27. Orduan iaten çuten eta edaten, hartcen çuten emazteec senhar, eta guiçonec emazte, Noe arkhan sarthu cen arteraino; eta ethorri eitçaien uholdea, eta suntsiaraci cituen guciac.

28. Bardin ičan cen Lothen egunetan ere; hari ciren iaten eta edaten, erosten eta saltcen, alhor landatcen eta etche eguiten;

29. Bainan Loth Sodomatic ilkhi cen egunean, iausti ičan cen cerutican su eta sufrezco erauntsi bat, eta galdu cituen guciac.

30. Berbera guerthatuco da guiçonaren Semea aguertuco denean.

31. Ordu hartan, etche gainean datena, eta bere tresnac etchean, estadiela iausti hequien eramaitea gatic; eta landan ditequena, halaber ezipedi guibelat itçul.

32. Orhoit çaitetze Lothen emazteaz (1).

(1) Ihes cihuan Sodomatic senharrarequin, hiria erretcen bari çuela ceruco suac, eta guibelat behatcea launac debeatua çaioten; bainan, itçuliric, behatu çuen ema ikhusi nahiac, eta han berean gatz bilhacatu ičan cen.

33. Garabec (1) nahi badu berac bere burua beguiratu, galduco du, eta norc ere galduco baitu (2), eta harc beguiratuco du.

34. Diotsuet : Gau hartan, direlaric bi guizon ohe berean, bata iñanen da hartua, eta bertcea utcia ;

35. Bi emaztequi hari direla batean ehotcen, bata iñanen da hartua, eta bertcea utcia ; direla bi languile landan, bata iñanen da hartua, eta bertcea utcia.

36. Galdeguin cioten : Non hori, Iauna ?

37. Ihardetsi çaroen : Non ere iñanen baita sarrasquia, eta harat bilduco dira arranoac.

XVIII. CAPITULUA.

Othoitz iraupenarequicoaz. Alharguntsaren eta iuiæaren iduripena, eta Pharisauaren eta Publicanoarena. Haur ttipittoez ; bethegunea (3) nola ardiets ditequeen ; aberatsez ; Iesusi darraizconen sariaz. Iesus bere pairuaz aitcinetic mintço da. Ierikhoco itsua osatcen du.

1. ERACATSI çaroen halaber iduripen batez, behar dela bethi othoitz eguin, eta behin ere ez unhatu eguitetic,

2. Cioela : Bacen iuie bat hiri batean,

(1) Norbaitec.

(2) Iauna gatic.

(3) *Bethegunea*, deiteen dutena perfeccionea.

ceinac ezpaitçuen ez laincoaren beldurric, ez nehortaz ere antsiaric.

3. Eta cen hiri hartan alharguntsa bat, maiz heldu citçaiõna, ciotsala: Eman-araz dieçadaçu ene çucena ene bidegabe-guilea ganic.

4. Eta etcioen behingoan eman-araci nahi içan. Azquenecotz bada erran cioen bere buruari: Ez naicen arren laincoaren lotsa, eta ez guiçonez khechu,

5. Halaric ere, bethi ondotic baitarrait alhargun hori, emanen diot bere çucena, eztaguidan behar bada noizbait cerbait laido.

6. Horren gainean erran çuen launac: Adi eçaçue cer dioen erabaquitçaille bidegabe-guile hunec.

7. Eta ez othe daroe bada laincoac ere emanen bere çucena, gau eta egun deihardarrez dagozquion bere hautuei; ala berantuco othe çaiç?

8. Diotsuet ecen laster emanen daroela. Bizquitartean, dathorreanean guiçõnaren Semea, edirenen othe du lurraren gainean sinhesteric?

9. Bertce batçuei berriz, bere buruac balacatuz, ezpaitçuten uste baicen saindu cirela, eta bertceez ikhustate guti baitçuten, erran çarõen iduripen hau:

10. Bi guiçõn igan ciren templora, bere othoitçaren eguitecotçat; bata cen Pharisaua, bertcea Publicanoa.

11. Pharisauac, cegoela chutic, hunela

othoitz eguiten çuen bere baithan : Ene laincoa, esquerrac darozquitçat ceren ez-painaiz ni bertce guieonac iduri, harrapacari, bidegabe-guile, emacoi, ez eta ere horrace Publicano hori beçalacoa.

12. Barurtcen naiz astean bietan, eta ditudan gucien hamarrenac emaiten ditut.

13. Publicanoa aldiz, urrundanic ce-goela, lotsa cen bephuruac ere goititcera; bainan iotcen cituen bere bulharrac, cioelarie : Ene laincoa, nauçula urricari, ni bekhatorea.

14. Diotsuet bada, iausti içan cen hau barkhatua bere etcherat, eta bertcea ez; ecen bere burua goititueo duena, aphaldua içanen da, eta bere burua aphaldueo duena, goititueo dute.

15. Ekhartcen ciozcaten ere haurtto batçu, hunqui cecantçat; eta hori ikhusirie dicipuluec, larderiarequin guibelateen cituzten.

16. Iesusec ordean haurttoac deiteen cituela bere ganat, erran çuen : Utçatene haurrac ni ganat ethor ditecen; ecen hunelacoena da laincoaren erresuma.

17. Eguiazqui diotsuet : Nore ere ez-paitu harteen laincoaren erresuma haurtto batec beçala, ezta hartau sarthuco.

18. Orduan herrico guehienetarie cen batec, eguin cioen galde hau : Nausi ona, cer eguinez ardiets deçaquel bicitce be-thierecoa.

19. Erran cioen Iesusec : Cergatic dei-

teen nauçu ni ona? Ezta ona denie laincoa bakharra baicen (1).

20. Badazquitçu aguintçac : Ez nehor hil; ez bertceren emazteaz goça; ez gueçurrez lekhucotasunic erauz; ohora aita eta ama.

21. Ihardetsi cioen hare : Horiee oro beguiratu içan ditut ene gaztetasunetic hual.

22. Hori entçun çuela, Iesusec erran cioen : Oraino gauça bat escas duçu; ditutçun guciac salduric, emoetçu gabeeci, eta içanen duçu aberastasun çeruan; çato guero, eta iarraic çaquizquit.

23. Hitz hauc aditcearequin, guiçonari gogoa guciz hil citçalon, ecen hainitz aberatsa cen.

24. Eta Iesusec ikhusiric nola cen gogoa hilic, erran çuen : Ala gaitç bainta onthasundunac ceruco erresuman sar daitecen!

25. Ecen erreçhago da camelu bat orratçaren chilhotic iragan dadin, ecen ez aberats bat sar dadin ceruco erresuman.

26. Eta erran baitçuten entçuleec : Nor salba daite bada?

27. Erran çaroen : Guiçonentçat ecinçiquin direnac, laincoarentçat eguiçiquin dirade.

28. Orduan erran cioen Piarresec : Gue

(1) Haina hare uste çuen Iesus guiçon huts bat baicen etcela; eta adi-arazten cioen Iesusec, hain ona aurkhiten çuenaz gueroz, lainco ere cela gogon behartceco çuqeela.

behintzat guciae utci tugu, eta iarraiqui gataizquitcu.

29. Iesusec ihardetsi çaroen : Eguiaz dia-tsuet, ezta nehor utci duenic etchea edo burhasoac, edo anaiac, edo arrebac, edo emaztea, edo haurrac, laincoaren erresuma gatic,

30. Non ez tuen ardiesten hainitz guehiago mende huntan berean, eta ethorquiçunecoan bicitce bethierecoa.

31. Hartu eituen guero Iesusec bere ganat hamabi dicipuluac, eta erran çaroen : Bagoaz bada Ierusalemerrat, eta betheco dira profetec guiçonaren Semeaz isquiribatu içan dituztenac.

32. Ecen atceei escuetara emana içanen çaie, eta escarniatuco dute, eta açotatuco, eta kherruztatuco;

33. Eta cebatuco duten ondoan, hilen dute; eta hereneco eguncan phiztuco da.

34. Bainan etçuten hec deus ere aditu içan ahal gauça horietarie; ecen gauça gorde bat beçala citçaien solhas hori, eta etçuten ardiesten aditcera cer cioen.

35. Hurrandua cela Ierikhora, aurkhitu çuen itsu bat, bide bazterrean iarririe, es-que cegoena.

36. Eta hare, entçunic ostea iragaiten, galdetu çuen cer cen.

37. Ihardetsi cioten, iragaiten hari cela Iesus Nazaretharra.

38. Berehala hasi cen bada oihuz : Iesus, Dabiten semea, nauçula urricari.

39. Eta aitcinean cihocacenean erran cioten muthiriqui, ichilie cegoela; bainan hare are phizcorquiago oihua çaraman : Dabiten semea, arren urrical naquiçula.

40. Baratn cen orduan Iesus, erakharri çuen here gana, eta hurbildu cenean, gal-detu cioen :

41. Cer nahuçu daguiçudan ? Ihardetsi cioen itsuac : Ianna, dakhusadan.

42. Erran cioen Iesusec : Ikhus eçaçu; çure sinhesteac salbatu çaitu.

43. Eta ordu beretic ikhusi içan çuen, eta iarraiquiteen citçaioen, handizcateen çuela Iaincoa. Eta populu guciac ere, hori ikhusi çuenean, aithor eman cioen Iain-coari.

XIX. CAPITULUA.

Zakheoc Iesusi bere etchean iatera emaiten dio. Sehien eta diruen iduripena. Iesusen sartcea Ierusalemén; hiri haren gainean nigar eguiten du, eta bere deseguitea aitcinec erraiten dio. Templotic lekhorerat emaiten ditu saltçailleac.

1. Iesus sarthuric Ierikhon, iragaiten een hiri gaindi.

2. Eta guiçon batec, Zakheo çaritçanac, ceina baitcen ere Publicanoen buruçagui, eta hainitz aberatsa,

3. Nahi çuqueen ikhusi Iesus, cein othe

cen; eta ecin ceçaqueen ostea gatic, ceren bere heinean laburto baitcen.

4. Beraz aitecinat laster eguiniç, igan cen phico-çoro (1) batetara, ikhustecotçat; cœn handic behar çuen iragan.

5. Eta ethorri cœnean, beguiac Iesusec goiti iraultcearequin (2), ikhusi çuen guiçon hura, eta erran cœen : Zakheo, iaups çaitc, laster eguiçu, egun çure etchean egon behar dut.

6. Iaupsic cen Zakheo lehiatuqui, eta hartu çuen bere etchean bozcarioequin.

7. Eta holacoric ikhusi çutenean, guciac hasi cœren erauntsian, ciotela : Guiçon bekhatore bat baithara aldaratu da.

8. Bizquitartean Zakheoc, Iaunaren aiteinean cegoela, erran cœen : Iauna, ene onthasun guciœn erdiac emaiten darozquiottet gabeçi; eta baldin nehoçi deuseretan bidegaberic eguin badarocœt, bihurtcen diot lauretan bertce hambertce.

9. Erran çuen bada Iesusec : Gaurec egunean salbamendua sarthu içan da etche huntan, cœen hau cre Abrahamen seme da.

10. Ethorri da cœen guiçonaren Semea galdua cenaren bilha eta salbatcera.

11. Eta cegozquiola entçuten, ekharri çaroœn iduripen hau, cœren, Ierusalemec hurbil celacotç, uste baitçuten egun laburric artean aguertcera cihoala laincoaren erresuma.

(1) *Phico-çoroa*, çuhaitz larrisco bat, frances erdaraz *sycomore*.

(2) *Iraultcea*, edo itçultcea.

12. Erran ičan çuen beraz : Ethorqui handitaco guiçon batec, cihoalaric atce herri arrun batera, erresuma batez iabetcera, guero bihurtcecotan,

13. Deithu cituen hamar schi beretarie, eta eman çarozquiten mila libera diru, ciostela : Horiequin irabaz eçaçue, ni itçul arte.

14. Bere herritarrec ordean higüin baitçuten, egorri cituzten beretarie cembait haren ondotic, meçu hunequin : Eztugu nahi guiçon hori gure erreguetçat.

15. Ethorri cen bada, bere erresumaz iabe eguin cenean, eta deith-araci cituen dirua eman çaroen schiac, iaquitecotçat cembat bakhotchec irabaci çuten.

16. Iin eitçaioen lehena, cioela : launa, çure ehun liberee bertee hamar ehun irabaci dituzte.

17. Ihardetsi cioen : Ongui da, schi ena; ceren eta gauça aphurrean eguin duçun arthosqui, içanen duçu hamar hiriren artha.

18. Iin cen halaber bertee bat, cioela : launa, çure ehun liberee ekharri darozquitçute bertee bortz ehun.

19. Ihardetsi cioen huni ere : Orobat çu, içanen çara bortz hiriren buruçagui.

20. Eta iin cen bertee bat, cioela : launa, hementche dituçu çure ehun liberac; beguiratu ičan ditut oibaltto batean;

21. Ecen lotsatcen ninduçun, ceren baitçara guiçon garratz bat, eta galdetcen bai-

tuçu eman eztuçuna, eta bilteen erein ez-
tuçuna.

22. Ihardetsi cioen nausiac : Hire aho-
tic beretic harteen hait, sehi țarra; ba-
haquien guiçon garratz bat naicela, gal-
detcen dutala eman ez tudana, eta erein
ez tudana bilteen dutala;

23. Eta cergatic eztuc eçarri ene dirua
irabacian, ethorri eta irabaz goiarequin athe-
ratu bainuqueen?

24. Orduan erran çaroen han cirenci :
Edec eçotçue dituen ehun liberac, eta emo-
teitçue hamar ehun dituenari.

25. Ihardetsi cioten : Bainan, launa,
baditu iadanic hamar ehun.

26. Dioste : Erraiten darotçuet, duen
batbederari emanen çaiocla, eta içanen
ducla gaindiro; eztuenari ordean, duena
ere khenduren çaioc.

27. Ene etsaiez denaz beçambatean, ez-
painante ni nahi içan bere erreguetçat,
ekhar-aracitçue hunat, eta hilzquitçue ene
aitcinean.

28. Solhas hori eguin eta, lothu cen
Jesus Ierusalemeco bideari.

29. Eta hurbildu cenean Betphayera eta
Bethaniara, Olibeta deitcen den mendi he-
guira, egorri cituen bere dicipuluetic
bia,

30. Ciostela : Çohazte, bekhoz bekho
dagoteuen herrichca hortara; eta sartcea-
requin batean, aurkhituco duçue astacume
bat estecan, ceinaren gainera egundaino

ezpaita nehor igan; harraçue esteçatic, eta ekhar dieçadaçue.

31. Eta nehore galdetçen baderautçue : Cergatic deslotçen duçue hori? Erroçue : Ceren launac behar baitu.

32. Ioan ciren egorri cituenac, eta aurkhitu çuten astacumea erran toqui berean.

33. Eta sokharen deslotçen hari citçaizcolaric, galde eguin cioten iabeec : Cergatic deslotçen duçue astacumea?

34. Ihardetsi çuten : Ceren launac behar baitu.

35. Ekharri cioten bada Iesusi; eta bere soinecoac eçarriric astoari bizcarrera, iararaci çuten Iesus gainean.

36. Eta bidean cihoala, osteec bidea ihaurtçen cioten bere soinecoez.

37. Hurbildu cenean bada Olibetaco mendiarren iaustera beçala, hasi ciren multçoca dicipuloac laincoari oihuz eta aharaiaz, bozcario handitan, ikhusi cituzten espan-tuac gatic,

38. Ciotela : Ongui-ethorri launaren iccnean heldu çaicun erregueari! Baquea dela ceruan, eta dohacunde lekhu gorençtan!

39. Horren gainean, ostean ciren Pharisau batçuec erran cioten : Nausia, eduçatçu çure dicipuloac.

40. Ihardetsi çaroen : Eguiaz diotsuet, baldin hauc ichil baditez, harriec oihu eguinen dute.

41. Eta aitcinago iðanic, Ierusalemeco hiria ikhusi çuen beçain sarri, nigar eguin çuen haren gainean, cioela :

42. Damu gaitcie, emana çainan egun huntan bederen, ezpaitun eçagutcen hic ere, cer bidez baquea ardiets deçaquenan! Bainan orai hauc guciae estaliac ditun hire beguientçat.

43. Beraz hire etsaiee sethiatueo haute lur-ebaquiz eta çur-hésiz, eta inguratueo haute, eta hertsico haute alde orotaric;

44. Eta iraicico haute lurrerat ihaurri, hi eta hire barnean diren umeac, eta ez-tine hitan utcico harria harriari datchecola; ceren ezpaitun eçagutu Iaincoa hi ganat iin içan den eguna.

45. Guero sarthu cen temploan, eta eman cen egozten handie saltcen eta erosten hari cirenac,

46. Erraiten çaroelarie : Isquiribatua da : Enc etchea othoitceco etchea da; eta çuec eguin duçue ohoin harrobi bat.

47. Handie harat, hari cen egun oroz temploan crakhasten. Bizquitartean Apez-nausiac, eta Isquiribauac, eta populuaren buruçaguiac çabilzeon galdu nahiz;

48. Bainan ecin cieçoqueten deus ere eguin, ceren populu gucia haren ezpainoi baitcegon, entçuteco guthiciaz.

XX. CAPITULUA.

Cer escubide çuen Iesusec eguiten cituenen eguitecotçat. Mahasti çainen eta etche buruco harriaren iduripenac. Bakhotchari berea, eta cergac çuen duenari behar direla bihurtu. Hilen birphizteaz. Iesus Dabiten seme eta buruçagui. Isquiribaen handigoa.

1. EGUN hetarie batez, hari celarie Iesus temploan populari erakhasten, eta Ebanvelioaren adi-araciteen, ethorri citçaizeon Aphetz-nansiac, eta Isquiribauac Çaharrequin batean,

2. Eta hanela mintçatu citçaizeon : Er-raguçu : cer ahalez eguiten tutçu hauc oro, edo norc emanic duçu escu hori?

3. Ihardetsi çaroen Iesusec : Nic ere badarotçuet galde bat eguiteco. Erradaçue:

4. Ioanesen bathaioa ceruticacoa cena, ala guçonen ganicacoa?

5. Eta hec bere baithan cegocen, eta cioten : Baldin erran badeçagu, ceruticacoa cela, bihurtuco daroçu : Cergatic bada oztuçue sinhetsi?

6. Eta badiogu, guçonen ganicacoa cela, populu guciac harricatuco gaitu; ceen osoqui daducate profeta cela Ioanes.

7. Ihardetsi cioten, etçaquitela nondicacoa cen.

8. Erran çaroen berriz Iesusec : Ezta-

rotquet bada nie ere erranen cer escubidez hauc eguiten ditudan.

9. Hasi cen orduan iduripen hunen erraiten populuari : Behiala, guicon batec landatu çuen mahasti bat, eta eman çaroen arthatcera etchetiar batçuei; bera, guero, ioan cen atee herri batetarat, non egon baitcen luçaqui.

10. Ethorri cenean mahats aroa, egorri çaroen etchetiarrei sehi bat, bere mahats aldearen hartcecotçat. Bainan hec sehia cehatu çuten, eta egorri guibelat hutsic.

11. Bidaldu çaroen guero bertee bat; bainan io çuten hura ere, eta laidoztatu, eta deus gabe egorri.

12. Hirugarren bat bidaldu çaroen oraino, eta hau çaurthuric, egotci çuten mahastitie lekhorerat.

13. Orduan erran çuen mahastiaren iabeac : Cer eguinen dut? Egorrico daroet ene seme bakharra : aguian hau ikhusten dutenean, lotsa içanen dirade.

14. Bainan aiteitic, ikhusi çuteneco mahasti çainec, eman çuten bere buruari hunela : Hau premua dugu; hil deçagun, eta onthasuna gure date.

15. Eta egoteiric mahastitican, hil içan çuten. Cer eguinen daroe beraz mahastiaren iabeac?

16. Ethorrico da, eta gueiz galduco ditu mahasti çain hequieec; eta mahastia emanen daroe bertee batçuei. Horren gainean ihardetsi cioten Pharisaucc : Aguian ez.

17. Bainan Iesusec ceihar behateen çaroela, erran çaroen : Ger da bada isquiribatua den hau : Harguinec bazterrerat emanicaco harria, eguin içan da etchearen harrire beharrena?

18. Eta nor ere harri haren gainera erorico baita, çathicatuco da, eta noren ere gainera erorico baita, eta hura chehacatuco du?

19. Aiher citezquen Aphez-nausiac eta Isquiribauac orduan berean Iesusi lotcera, ceren eçagun baitçaien hetaz cioela iduripen hori; bainan populuaren beldur içan ciren.

20. Eta beguia eduquitcen ciotela, egorri ciotçaten celatari batçen, aleguia hec guiçon çucenac, hatceman ceçatentçat bere hitçetan, eta guero eman ceçaten aicindarien eta gobernadorearen escuetarat.

21. Hauquieç bada eguin cioten galde hau : Nausia, badaquigu chuchen mintço çarela, eta ongui erakhasten duçula; eta nehor nor den eçtuçula acholarie; bainan erakhasten duçula eguiazqui laincoa ganaco bidea.

22. Bide çaiçu (1) cergaren Cesarri bihurtçea, ala etçaiçu bide?

23. Iesusec, ikhusten baitçuen hequien maltçurqueria, erran çaroen : Certaco bilhatcen nauçe?

(1) *Bide çaiçu*, cilhegui çaiçu, *bidezqui*, çucenqui, eta ez makhur, ez ceiharca.

24. Eracuts dieçadaçue denario bat. No-renac dira hemengo itchura hau eta icen hau? Ihardetsi cioten : Cesarrenac.

25. Erran çaroen : Bihur çotçue Cesarrenac Cesarri, eta laincoarenac laincoari.

26. Ecin aurkhitu çuten haren hitcetan erraitecoric, populuaren aitecinean altcha cioçoquetenic; eta haren ihardestea mires-ten çutela, ichildu ciren.

27. Ondotic, hurbildu citçaizcon Sadducear cembait, ceinec baitaducate hilen phizteric eztela, eta eguin içan cioten hunela galde :

28. Nausia, utci darocu Moisesec isquiribaturic aguintça hau : Baldin norbaiten anaia hil badadi, emazte baducla, bainan haurric ez, haren anaia ezcon bedi emazte harequin, eta eman dioçola leinu bere anaia cenari.

29. Baciren bada çazpi anaia; ezcondu cen guehiena, eta hil cen ondoreric gabe.

30. Hurreneçoac hartu çuen beraz haren emaztea, eta hil cen hura ere leinuric gabe.

31. Hirugarrenac orduan hartu çuen emaztea; eta halaber çazpiec, eta etçuten haurric içan, eta hil içan ciren.

32. Gucien ondotic hil içan cen emaztea bera.

33. Beraz hilac phiztucò direnean, ceinena içanen othe da? Ecen çazpiec içan dute emaztetçat.

34. Ihardetsi çaroen Iesusec : Mende huntaco umeeç harteen obi dute senhar eta emazte ;

35. Bainan, hiletarie phizturic, bertee mende dohatsucotçat gai içanen direnee, eztute hartuco guiconic, ez emazteric ;

36. Eeen eztira guehiago hilen ahal, ceren içanen baitira aingueruequin bardin, eta laincoaren seme, içanen direlacotz hiletarie phiztuac.

37. Hilac phizturen direla bada, Moises berac ere erakhusten du, dioenean othe tustoaren aldean (1), launa dela Abrahamen laincoa, eta Isaaquen laincoa, eta Iacoben laincoa.

38. Eeen ezta laincoa hilen laincoa, bainan bai biciena, gueciac hari bici baitçaizquio.

39. Erran cioten bada Isquiribau cembaitec : Nausia, ederqui ihardetsi duçu.

40. Eta orduz gueroztic etcitçaion nehor ausartcen deusereren gaincan galderic eguitera.

41. Bainan berac erran çaroen : Nola diote Dabiten seme dela Christo ?

42. Dioenaz gueroz Dabid berac psalmoen liburuan : launac erran dio ene launari : Iar çaitte ene escuinean,

43. Eçar detçaquedan artean çure etsaiac çure oinetaco khachetatçat (2).

(1) *Tustoa*, othe, ametz, sabats edo bertee multchoa.

(2) *Khacheta*, oin-alkhi edo iar-alkhi ñimiño bat.

44. Beraz Dabitec deiteen du bere launa; ordutic nola duque bere seme?

45. Guero entçuten çuela populu guciac, erran çaroen dicipuluei :

46. Hastan çaitetze Isquiribauetarie, cei-nei lakhet baitçaitze içaitea soineco luceac, eta bil-toqui aguerrietan agurraç, eta lehen cadirac batçarretan, eta lehen iar-lekhuac othuruntçetan;

47. Eta alhargunen etcheac iresten baitituzte, beren othoitz luceen aleguiaz. Hau-quei garrazquiago iaçarriren çaquiole.

XXI. CAPITULUA.

*Alharguntsaren amoina. Temploaren dese-
guiteaz aitçinetic aiphateen du Iesusec.
Certarie eçagutuco den hurbil dela, eta hu-
laber Iesu-Christoren azquen ethortcea.*

1. BEHA cegoen egun batez Iesus aberats cembaiti, hari eirela bere emaitcen eçartcen amoina bilteeco khutcharat.

2. Ikhusi baitçuen alharguntsa behartto bat, emaiten cituela hare ere bi cipa ttipi-
tto,

3. Erran çuen : Eguiaz diotsuet, emazte behar hunec eman du bertce oroc baino guehiago;

4. Ecen bertce gucioc, bere nasaitasu-
netic eguin diotçate laincoari emaitçac, eta
hunec berriz, bere escasiatic, doi doia bi-
citeeco çuen gucia eman içan du.

5. Eta batzuec erraiten baitcioten temploa harri ederrez eguina cela, eta emaitça handiz aberastua, ihardetsi çaroen :

6. Ethorrico dirade eguñac, ceinetan ez-paita utceico harria harriaren gainean, ikhus-ten ditutçuen hauquietan orotan; bainan lurrerat aurthiquico dirade.

7. Orduan galdeguin cioten : Nausia, noiz guerthatuco dira horiec? Eta certaric aguerico da guerthatocera dohacela?

8. Erran çaroen : Beguirauçue etçaitçaten nehore baira (1); hainitçac ecen ethorrico çaitçue, diotela : Ni naiz Christo, eta bethe dira mugac; bainan etçohaztela he-qui en ondotic.

9. Eta entçunen duçuenean guduz eta nahasmenduz aiphu dela, ez ici; horiec ethorri beharraç dire lehenic, bainan ezta oraino azquen muga.

10. Erraiten çaroen beraz : Emanen dio populuac populuari, eta erresumac erresu-mari;

11. Eta içanen da han hemenca lur ikharatce gogorric, eta içurrite, eta gosete, eta ceruan behin ere ikhusi eztiren harri-garrizco espantuac.

12. Bizquitartean, hauc gucioc baino lehen, escuac gainean eçarrico darozqui-tçuete, eta gaizqui erabilico çaituztete, eramaiten çaituztetela batçarretara eta pre-sondeguietara, eta herrestatcen erregueen

(1) *Bairatcea*, balacuz edo bertcela enganatcea.

eta gobernadoreen aitecinera, ene icena gatic.

13. Eta horiee guerthatuco çaiquitçue, nitaz lekhucoetasun eguin deçaquentçat.

14. Har eçaçue beraz ongui buruan, ez-tuçuela behar aitecietic gogoan erabili nola ihardets ahal deçaqueçuen.

15. Emanen darozquitçuet eecen nie aho bat eta çuhurteia bat, ceinei ecin buru eguinen eta ecin iharduquico baitiote çuen etsai guciec.

16. Eramanen çaituztete galteera ceuen burhasoec berec, eta ceuen haurrideec, eta ascaciec, eta adisquideec; eta hil-aracieo dituzte ere çuetarie ez guti.

17. Eta içanen çarete guciec hastiotuae, ene icena dela.

18. Halarican ere, çuen buruco ile izpi bat ere ezta galduco.

19. Ceuen iraupenaz içanen çarete ceuen arimen iabe.

20. Bada dakhusaçuenean etsai osteec ingurateen dutela Ierusalem, orduan ia-quiçaçue hurbil datela haren deseguigoa.

21. Orduan Iudean direnec, ihes beguite mendietarat; eta herrian direnac, ilkhi bitez, eta atce herritan direnac, ez bitez sar.

22. Eecen mendecuzco egunac dira hauc, bethe ditentçat isquiribatuac içan direnac.

23. Çorigaitz içorrac edo unhide ditezquen emazteentçat egun hetan; eecen herstura handia içanen da herrian, eta haserrea iautsico da populu hunen gainerat.

24. Eta iraganen dituzte ezpataren ahoz, eta eramanean herri gucietarat mempecotçat, eta Ierusalem oinen azpian aurizquituco dute iendaqui atceec, hequien eguñac beſhe daitezquen artean.

25. Orduan aguerico dira egundaino içan ez diren gauçac iguzquian, eta ilharquian, eta içarretan; eta harridura handi batec herstucio ditu iendaquiac, entçuten dituztela itsasoaren eta uhinen orroac;

26. Hartarainocoan ecen ihartuco baitira guiçonac icialdurarequin, eta lur guciari ethorri behar çaiçcon gaitcen iguripenean; ecen cerueo osteac ere iharrosico dirade.

27. Eta orduan ikhusico da guiçonaren Semea hedoi baten gainean heldu dela ahal handirequin, eta arguitasunez iaunteiric.

28. Noiz eta bada haue eguiten hasico baitira, beha eçaçue eta goiti eçatçue buruac, ecen hurbil date çuen berrerospena.

29. Eta ekharri çaroen iduripen hau: Ikhusaçue phico hondoa, eta bai bertce çuhaitçac ere.

30. Ia hostatcen hasiac dakhusquitçueñcan, eçagutcen ahal duçue uda hurbil dela.

31. Halaber haue guciac heltcen ikhusico ditutçuen beçain sarri, iaquiçue ecen hurbil dela laincoaren erresuma.

32. Diotsuet eguiazqui, eztela mende hau iraganen, haue gucioc guertha daitecen artean.

33. Iraganen dira ceru-lurrac; ene hitac ordean eztirade iraganen.

34. Artha educaque bada eztitecen çuen bihotçac nagui asequeriaz, eta hordiqueriaz eta bicitce huntaco antsiez, eta eztaquicuen egun hura gainera betbetan eror.

35. Ecen sare batec beçala ingurucatuco ditu lurraren gainean bici diren guciac.

36. Hartaracotz, çaudezte atçarriric, eguique bethi othoitz, ihes ahal daguicueten ethorri behar diren hanquiei orori, eta gai çareten guçonaren Semcearen aitcinean aguertecoco.

37. Hari cen horrela egunaz temploan erakhasten, bainan gauaz ilkhiric, bacihoan Olibeta daritçon mendira.

38. Eta populu gucia heldu citçaioen goicean goiz templora, entçentecotçat.

XXII. CAPITULUA.

Iesusen pairuaren hastapena. Iudasec saltcen du. Azquen apharia, eta gorphutz sainduaren lehembicico equitea. Ion Done Petiriren sinhesteurentçat othoitça. Iesus baratcean, Caiphasen baithan. Petiriren ukhatcea eta urriquia. Iesus escarniatua.

1. HURBIL cen bada ogui altchagarri gabezco iai-eguna, ceina deitecen baita Phazco.

2. Eta Aphez-nausiac eta Isquiribauac bide bilha çabiltçan Iesusen hil-aracitecotçat; bainan populuaren heldur eiren.

3. Bizquitartean sarthu cen Satanas Iudas Iscariot deiteen cenaren barnean, eta cen hura hamabietarie bat.

4. Ioan cen beraz Aphez-nausi eta bertee aitcindarien aurkhitcera, hitz hartcecotçat hequiequin nola Iesus escuratuco çaien.

5. Atseguinequin hartu çuten hequieç, eta eguin çuten emanen ciotela hunember-tee diru.

-6. Berac ere hitz eman çaroen; eta handie harat mugaldi goait cegoen, Iesusen hequieci escuetaratcecotçat, populuaren ganie habarrotsic gabe.

7. Ethorri cen hada lemami gabeçco oguien eguna, ceintan baitezpada Phazecocobildotsa erho (1) behar baiteen.

8. Eta egorri cituen Iesusec Piarres eta oanes, ciostelarie : Çohazte, aphain dieçaguçue phazcoa, ian deçagun.

9. Ihardetsi cioten : Non nahi duçu aphain dieçaguçegun?

10. Erran çaroen : Huna; hirian sartcen çaretelarie, bathuco çaitçue guiçon bat, pherreta bat ur daramala; çohazquiete ondotic sarthuco den etcheraino;

11. Eta hango etheco iaunari erranen dioçue : Nausiac gaztiateen darotçu : Non da neure dicipuluequin phazcoa eguin deçaquedan guela?

12. Eta harc eracutsico darotçue guela handi bat, dena aphaindua, eta han eguizquitçue behar direnac.

(1) *Erhaitea*, hiltcea.

13. Ioan ciren dicipuluac, eta ediren cituzten oro Iesusec erran çuenaren arabera; eta phazcoa aphaindu çuten.

14. Eta ethorri cencan ordua, eçarri cen mahainean bere dicipuluequin.

15. Eta erran çaroen : Hainitz guthicia içan dut phazco hau çuequin iateco, paira deçadan baino lehen.

16. Erraiten darotçuet ecen, gargoro ez-tudala phazcoric ianen, bethe dadin arte-raino laincoaren erresuman.

17. Guero harturic edari unteia, esquer-rac bihurtu cituen, eta erran çuen : Har eçaçue, eta edaçue çuen artean.

18. Diotsuet ecen, ez tudala edanen ai-benaren goçotic, ethor daiteno laincoaren erresuma.

19. Eta harturic oguia, esquerrac bihurtu ondoan, hautsi çuen, eta eman çaroen cioela : Hau ene gorphutça da, çuentçat emana dena; eguiçue hau ene orhoitçapenetan (1).

20. Halaber hartu çuen edan unteia, aphaldu ondoan, cioela : Khalitça hau testament berrico khalitça da ene odolean, ceina çuentçat ichuria içanen baita.

21. Bizquitartean, ni saltcen nauenac,

(1) Deusec ere ez-aitçaque, Iesus gure gatic hit içan dela hain ongui orhoit araz, nola haren gor-phutça iateac, iduri duela hila aldarçaren gainean; ecen itçhuraz gorphutça odoletic berecia da, nahiz bicia den launa eta oso, bai oguiaren eta bai arnoa-ren iduriaren pean.

aspilean (1) dauca escua enequin batean.

22. Alabainan guizonaren Semea, isquiribatua den beçala, badoba; çorigaitz ordean guizonaren Semea salduco duen guizon harentçat!

23. Hasi ciren orduan dicipuluac galdeguiten batac bertceari, cein othe cen hequietan holacoric eguinen çuena.

24. Guero altchatu çuten beren artean liscar bat, iharduquitcen çutela cein cen hetaric handientçat eduqui behar cena.

25. Eta erran çaroen : Nacioneen erregeee buruperequin erabilteen ohi dituzte, eta hequien gainean nausitasun dutenac, ongui-guile deitecen dituzte.

26. Ez ordean çuen artean; aitecitic handien dena, biz ttipiena beçala, eta aitecindari dena, sehi beçala içan bedi.

27. Cein da handiena, çuen antcera, mahainean iarriric dagoena, ala cerbitçaria? Eztea mahainean dena? Bizquitartean ni çuequilan naiz cerbitçari bat beçala.

28. Ecen çuec çarete enequin iraun duçuenac ene çuerthacari gaichtoetan;

29. Eta nic aphaintcen darotçuet, Aitac niri aphaindu darotan beçala, goico erresuma;

30. Ian deçaçuen, eta edan deçaçuen mahainean enequin ene erresuman, eta, alkhii bereci batçuen gainean iarriric, iuia deçatçuen Israelgo hamabi leinuac.

(1) *Aspila*, plata erran nahi daite.

31. Ondoan Iaunac erran çuen : Simon, Simon, galdeguin çaituzte çuec Satanasec, bahean bihia beçala baha çaitçatentçat.

32. Bainan nic othoitz eguin dut çuretçat, ezteçan hutsic eguin çure sinhes-teac; çue bada, noizpait itçulteen çaquiz-quietela, gogor eçatçu çure anaiac.

33. Erran cioen orduan Piarresec : Iauna, hemen naiz ni çurequin ioaiteco preson-deguirat, eta bai heriotçeraino.

34. Iesusec ihardetsi cioen : Eta nic diotsut, Piarres, gaur oilarrac io deçan baino lehen, ukhatuco duçula hirur bider (1) eçaguteen nauçula.

35. Egorri içan çaituztedanean çakhuric gabe, çarparic gabe, eta oinetacoric gabe, escastu othe çaitçue deus ere ?

36. Ihardetsi cioten : Ez, deusere. Erran çaroen beraz : Bainan orai, çakhuric due-nac, har beça, eta halaber çarparic due-nac, eta norbaitec ezpadu, sal beça bere capa, eta ezpata bat eros.

37. Erraiten darotçuet eeen, isquiribatua den hunec ere bethe behar duela : Eta gaichtaguinen herroncan eçarria içan da. Eta nitaz erran içan direnac, bethetçera dohaz.

38. Erran cioten : Iauna, baditugu he-men bi ezpata. Ihardetsi çaroen : Asco da.

39. Orduan ilkhi cen, eta, ohi beçala, ioan cen Olibetaco mendirat.

(1) *Bider*, erran nahi da, aldiz.

40. Eta lekhu hartara heldu canean, erran çaroen : Eguiçue othoitz, gaitcean etçaitetzten eror.

41. Bera bereci cen hetaric, harri iraitze baten ingurua, eta belhauricaturic, othoitz eguiten çuen,

42. Cioela : Aita, baldin hala atseguin baduçeu, hastan eçaçu edari hau ni ganic; kalaric ere ez ene nabia, bainan çurea eguin bedi.

43. Orduan aguertu citçaioen aingueru bat, indarztatcen çuela; eta herstura handitan cegoclaric, othoitz eguiten çuen are guehiago.

44. Eta iauci citçaiion icerdi bat, odol chortac iduri, lurrerat çarioela.

45. Guero iaiquiric othoitçetic, ethorri cen dicipuluen gana, eta aurkhitu cituen lo çauntçala, gogoa eroria baitçuten.

46. Eta erran çaroen : Cer, lo çauntçate? Iaiqui çaitetzte, eta othoitz eguiçue, etçaitetzten gaitcean eror.

47. Mintço cen oraino, noiz ere aguertu baitcen guiçon aralde bat; eta aitçindari çuten hamabietaric bat, Iudas erraiten cio-tena; eta hurbildu citçaioen Iesusi musu eguiteco.

48. Eta erran cioen Iesusec : Cer bada, Iudas, musu batez guiçonaren Semea salte-teen duçu?

49. Orduan, haren eretcean (1) cirenec,

(1) *Eretcean*, aldean.

ikhusirie certara cihocacn, galdequin cio-
ten : Iauna, ioren dugu ezpataz?

50. Hambertcenarequin, io çuen batec
Aphcz-nausiaren sehi bat, eta moztu cioen
escuineco beharria.

51. Bainan erran çaroen Iesusec : Bara
çaitzte, eta egon gueldiric. Eta guiçon ha-
ren beharria hunquituric, osatu çuen.

52. Guero cegocotela haren hartcera
ethorri ciren Aphcz-nausiei, eta Temploco
aitcindarici eta Çaharrei, erran çaroen :
Ohoiu baten ondoan beçala ethorri çaiç-
quidate ezpatequin eta uheequin (1).

53. Egun oroz çuequin temploan nin-
tcclaric, eztarotaçue escua eman gainera ;
bainan orai da çuen ordua, eta ilhumbeen
botherea.

54. Orduan lothu citçaiçcon, eta era-
man çuten Aphcz-nausiaren etcherat ; eta
Piarres iarraiçqui citçaiçcon urruandanic.

55. Eta phizturic sua ezcaratçaren er-
dian, iarri ciren inguruan, eta Piarres ere
bai hequiequin.

56. Ikhusi çuen nescato batec suaren
aitcinean iarriric, eta ongui beguiztatu çuen
ondoan, erran çuen : Hau ere harequin
cen.

57. Bainan hare ukhatu çuen, cioela :
Emaztea, ezinat eçaguteen ere.

58. Aphur baten buruan, bertce nor-
baitec ikhusirie, erran cioen : Çu ere he-

(1) *Uhea*, edo makhita baten antçora eguiniçaco
cer nahi.

taric çara. Ihardetsi cioen Piarresec : Ez, adisquidea, ez naiz hetaric.

59. Handic ordu baten buruan edo, bertee hirugarren batec, baietz eta baietz cioela, erran çuen : Eguiazqui hau ere ha-requin cela, eceñ Galilearra ere da.

60. Ihardetsi cioen Piarresec : Guiçona, eztaquit cer dioçun. Eta arte hartan be-rean, nola mintço baitcen oraino, oilarrac io çuen.

61. Orduan launac, itçuliric, eguin cioen beguithartez Piarresi; eta gogoratu ci-tçaioen launac erran cioen hitça; erran baitcioen : Oilarrac ioren duen baino lehen, hirur bider ukhataco duçu nitaz.

62. Eta ilkhiric, nigar eguin çuen sa-minqui.

63. Bizquitartean Iesus çaducaten guiçonaç, hari citçaiçcon escarniateen, iotcen çutela.

64. Estali ciotçaten beguiac, eta begui-thartean ukhaldi eman eta, galdeguiten cioten : Asma eçac, nore io hau?

65. Eta erraiten cioten bertee hainitz holacoric, irauetz mintço citçaiçquiola.

66. Arguitu cenean, bildu ciren popu-luaren arteco Çaharrac, eta Apez-nausiac, eta Isquiribauac, eta erakharric bere ba-tçarrera, erran cioten : Baldin çu Christo baçara, erraguçu cerorrec.

67. Ihardetsi çaroen : Baldin erran ba-dieçaçuet, ez nauçue sinhetsico.

68. Eta baldin cerbait galde badaguicuet,

eztarotaque ihardetsico, eta ez nauque utceico ioaitera.

69. Orain danic harat bada, iarria içanen da guizonaren Semea lainco guciz ahaltzuaren escuinean.

70. Erran cioten guciec orduan : Guerroz goiti laincoaren Semea çara? Dioste : Hala dioque, eta hala naiz.

71. Horren gainean erran çuten : Certaco ditugu guehiagoco lekhucoac? Ecen gueronec entçun dugu beraren ahotic.

XXIII CAPITULUA.

Jesus Pilatusen aitcinean, guero Herodesen, guero berriz Pilatusen. Barrabbazez hautatcen dira Iuduac. Jesus Calbariora daramate. Khurutcean içatcen dute. Ohoin ona. Hiltcen da Iauna, eta ehorzten du Ioseph Arimathiarac.

1. ALTCHATU cen bada batçar gucia, eta eraman çuten Pilatus ganat.

2. Eta hasi citçaiçcon iauquitcen (1), ciotela : Aurkhitu dugu hau hari dela ostearen nahasten, eta legarrac Cesarri bihurtetic debeatcen, eta erraiten ecen bera dela Christo erreguea.

3. Pilatusec beraz galdeguin cioen : Iudatarren erreguea çara çu? Ihardetsi cioen : Dioçun beçala.

(1) *Iauquitcea*, hitcez edo eguitez iaçartcea, atacatcea.

4. Orduan erran çaroen Pilatusec Aphez-nausiei eta osteei : Guïçon huntan eztut deus khausitcen erraitecorie.

5. Bainan hec are gogorquiago cioten : Asaldatcen du populu gucia, erakhasten hari dela Iudea gucian, hasi Galileatic eta lunaraino.

6. Entçun çuenean Pilatusec aiphatcen Galileaz, galdeguin çuen, hea bera Galilearra cenetz.

7. Eta eçagutu çuen beçain sarri Herodesen escuco cela, bidali cioen Herodesi, egun hetan Ierusalemen baitcen.

8. Herodes bada, Iesus ikhustcarequin, boztu cen handizqui; eçen aspaldi hartan hura ikhusi nahia cen, hainitz hartaz aiphatcen entçun çuelacotz; eta nste çuen cembait espanturen eguiten ikhusico bide çuela.

9. Eguin ciotçan beraz hainitz eta hainitz galde; bainan Iesusec etcioen deusetan ere ihardetsi.

10. Eta bizquitartean Aphez-aiteindariac ere eta Isquiribauac han eiren, hisituqui iauquitcen çutela (1).

11. Herodesec beraz, bere ingurucocquin, ez deusçat utci çuen Iesus; eta escarnioz soin churi bat iauntz-aracirie, guibelat egorri cioen Pilatusi.

12. Ordu danie adisquidetu içan ciren

(1) *Hisituqui*, hisiarequin, burkhoiqui, gauça batean norbait gogortuaz dohala.

Herodes eta Pilatus, ecen aitecinago etsai-goan ciren elkharren artean.

13. Pilatusec bada bil-araci cituen Apez-nausiac, eta aitecindariae, eta popu-lua;

14. Eta erran çaroen : Ekharri darota-que guiçon hau, populuaren nahasle bat dela; eta hargatic, çuen aitecinan bera mintçaraci dudan ondoan, eztut guiçon hau, gainerat eçartcen diotçatçuen horie-taric, deuseretan hobendun aurkhitecn;

15. Eta hain guti Herodesec; ecen egorri çaituztet haren aitecinera, eta ezta deusic içatu hau heriotçerat daramaqueric.

16. Cehatuco dut beraz lehenic, eta guero ioaitera utceico dut.

17. Ecen baitezpada athera behar çaroen, iai-egun hartan, gatheetan cirenetaric bat.

18. Bainan oste gucia oihuz betan iarri citçaion : Hilaçu hori, eta emaguçu Bar-rabbas.

19. Hau cen cephoetan çaducaten bat, norbait hil çuelacotz, hirian nahasdura bat içan cen batez.

20. Berriz ere mintçatu citçaien Pilatus, Iesus athera nahiz.

21. Bainan hec heiagoraz eman citçai-zcon ciotela : Khurutçaçaçü hori, khuru-tçaçaçü.

22. Erran çaroen hirugarren aldicotz : Cer gaizqui eguin du bada? Eztiot hiltceco hobenic eçagutcen. Cehatuco dut, eta utceico dut.

23. Orduan hec garrasiaz herstu çuten, galde çutela khurutça ceçan; eta gueroago eta gorago egeocen oihuz.

24. Azquenecotz Pilatusec aguindu çuen eguin cequiotela galdeguiten çutena.

25. Athera çaroen beraz, galde çuten beçala, nabasçaille eta heriotce-guile celacotz estecatua cegoena, eta eman çaroen Iesus, bere nahira eguin cioçatentçat.

26. Eta çaramatelaric, baratu çuten bidcan, landetche batetaric heldu cela, Simon çaritçan, Cirenear guiçon bat; eta eçarri cioten khurutcea sorbalcan, eraman ceçan Iesusen ondotic.

27. Çarraizcon bada guibeletic iendetce handiac, eta emaztequi hainitz, nigarrez cegozcola eta auhenez.

28. Itçuli citçaien Iesus, eta erran çaroen : Ierusalemereñ alabac, ez nitaz nigar eguin; cebonez berez eguiçue, eta ceuen umeez.

29. Ecen, hor heldu dirade egunac, ceinetan erranen baitute : Dohatsu agorrac, eta haurric içan eztuten sabelac, eta erdosqui eztuten ugatçac!

30. Orduan erranen diote mendiei : Eror çaitetze gure gainerat; eta aldapei : Estal gaitçatçue.

31. Ecen hunela eguiten badiote egur heçcari, cer etçaiço eguinen idorrari?

32. Baçaramatçaten bada oraino bi gaichtaguin harequin batean, hil-araztecotçat.

33. Eta ethorri içan cirenean Calbarioa

deitzen den lekhuza, han khurutçatu çuten Iesus, eta bi ohoinac ere bai, bata escuinetic, berteez ezquerreco aldetic.

34. Eta erraiten çuen : Aita, barkha dieçeu; eztaquite ecen çer hari diren. Guero bereci cituzten beren artean haren soinecoac, çhorthe egotçiric.

35. Beha cegoen oste gucia, eta aiticindariec bertceequin batean nausaz erraiten cioten : Guiçon hunec bertceac beguiratu ditu; orai bera beguira bedi, baldin Iaincoaren Christo hautetsia bada.

36. Halaber hidoizatcen hari citçaizcon soldadoac ere, hurbilcen citçaizcola, eta escainteen ciotela ozpina,

37. Eta erraiten : Iudutarren erreguea bahaiz, atheradi hibaur hortican.

38. Cen bada isquiribatua haren buruaren gaineco aldean, grec, eta latin, eta hebreo mintçaiaz : HAU IUDUTARREN ERREGUEA DA.

39. Harequin urkhatuac ciren ohoinetariec bat berriz, burhoz cegocon, ciotsalarie : Baldin Christo bahaiz, beguira eçac heure bicia, eta gurea ere bai.

40. Bainan bertceac ichil-arazten çuen, ihardesten cioela : Ez haiz Iaincoaren beldur ere, urkhabe berean hiltçera ohan orduan?

41. Gu behintçat çucenqui; ecen daramazquiagu gueure gaizqui eguinei çor çaitenac; hunec ordean çer gaizqui eguin dic?

42. Guero erran cioen Iesusi : Iauna,

orhoit çaiten nitaz, ceure erresumarat hel-
tzen çarenean.

43. Ihardetsi cioen Iesusec : Eguia dio-
tsut, gaur beretic enequin içanen çara pa-
rabisuan.

44. Cen bada arrats aldeco hirur orduen
heina, eta hedatu ciren ilhumbe handi
batçu lur guciaren gainerat, sei orduac ar-
teraino.

45. Eta iguzquia goibeldu cen, eta tem-
ploco beloia hautsi cen eta bi çathi eguin
cen.

46. Orduan oiñu ocen batequin erran
çuen Iesusec : Ene Aita, emaiten dut ene
arima çure escutarat. Eta hori cioela, aur-
thiqui çuen azquen hatsa.

47. Soldado aiteindariac bada, ikhusiric
cer guerthatu içan cen, bihurtu cioen ai-
thorra laincoari, cioela : Eguiazqui guiçon
hau çucena cen.

48. Eta han so cegocen guciac, iragan ci-
renac ikhusi eta, itçuli ciren guibelat bere
bulharrei cerauntsatela.

49. Han çauden halaber Iesusen eçagu-
nac oro, eta Galileatic iarraiñu citçaizcon
emaztequiac, urrundanic beha.

50. Bacen bada guiçon bat, Ioseph çar-
ritçana, bere herrian lehenetarie, guiçon
ona eta çucena,

51. Ceina ezpaitcen sarthu içan bertceen
chedetan eta eguincarietan; Arimathea,
Iudeaco hiri batetacoa cen, eta iguriqui-
tzen çuen harc ere laincoaren erresuma.

52. Hura ethorri citçaioen Pilatusi, eta othoiztu çuen eman cioçon Iesusen gorphutça.

53. Eta habetic erautsiric, biribildu çuen mihise batean, eta harroquian eraguina çuen hobi batean eçarri çuen, ceintan ezpaitcen oraino nehor içan ehortciric.

54. Cen bada aphaintceen eguna, eta larumbata hastera cihoan (1).

55. Beraz Galileatic ethorriricaco emaztequiac, iarraquiric Iosephi, ikhusi çuten ondoan hobia, eta nola eçarria içan cen han gorphutça,

56. Itçuli ciren, eta aphaindu cituzten urrin goçoac eta miritciac (2); bainan guelidiric egotu ciren larumbat osoa, leguearen ez haustecotçat.

(1) Iosephoc ehortci çuen Iesus ahal beçain laster, ortcirale arrats aldean berean; ceren arratsalde aphalearquin hasten baitcen larumbata, eta bihar mun arratsalde ahal arte baitcirauen; eta bitartean lan guciac debecatuac ciren. Hartaracotz ortcirale egunari *aphaintceen* eguna ceritçon, bihar munean behar cirenac aiticinetic aphaintcen edo adelatcen cirelacotz.

(2) *Miritciac* edo licurtac, usain goçozco ur batçu, olioaren itçhura bere loditasunaz dakharquetenac.

XXIV. CAPITULUA.

*Jesus hiletaric phizten da. Aguertcen çai
Emausco bi dicipuluei, guero Apostoluei;
eçagut-aracitcen daroe nola eguiazqui
phiztua den, eta aguintcen daroe Ispiritu
Saindua.*

1. ASTEAREN lehembicico egunean (1),
ioan ciren emaztequi hec hobira, arguia
urratcearequin batean, berequilan cekharz-
tela aphaindu cituzten urrin goçoac.

2. Eta aurkhitu çuten hobiaren sartcean
cen harria, bazterrerat amilcatua.

3. Eta sarthu cirenean, etçuten aurkhitu
Jesus launaren gorphutça.

4. Eta guciz nahasiric eta harrituric çau-
decela, betbetan bi guiçon aguertu citçai-
zen aldera, iaunzcua distiant batequin.

5. Ikharatu ciren, eta beguithartea lur-
rerat aphaidua çaucaten; bainan erran cio-
ten hec : Cergatic çabiltçate hilen artean
bici denaren bilha?

6. Ezta hemen, bainan phiztu da; or-
hoit çaiteste nola mintçatu içan citçai-
tçuen, oraino Galilean celaric,

7. Erraiten baitçarotçuen : Guiçonaren
Semea gaichtaguinen escutara emana içan
behar da, eta khurutcean eçarrico dute,
eta phizturen da heren egunean.

(1) Erran nahi baita igande goiçarequin.

8. Orhoitu ciren bada launaren hitzez.

9. Eta hobitice guibelat eguinic, ioan ciren hanquiez oroz berri emaitera hamequei, eta bertice guciei.

10. Apostoluei berri hanquien ekhartçai-leac ciren, Maria Magdalena, eta Ioana, eta Maria Iaquesen ama, eta hequiequin ciren bertceac.

11. Bainan hartu cituzten hequien erranac erguelqueria batçuentçat, eta eteituzten sinhetsi içan.

12. Halarice ere, chutitu cen Piarres, eta laster eguin çuen hobira, eta beheititu ondoan, ikhertcecotçat (1), ikhusi cituen oihal hutsac bazterrean bere gain; eta bihurtu cen miresten çuela guerthatu içan cena.

13. Egun hartan berean, dicipuluetaric bia bacihoacen Emaus çaritçan herrichea batetara, ceina baitcen bi orduen bidean Ierusalemetic.

14. Mintço ciren elkharren artean iragan içan ciren gauça hauquiez guciez.

15. Solhasean cihocelarice, eta hauc oro bere artean iragaiten cituztelarican, bathu citçaien Iesus bera, bacihoala hequiequin.

16. Bizquitartean beguiac hertsiaç beçala cituzten, etceçatentçat eçagut.

17. Eta galdeguin çaroen : Certaz duçue horrela solhas elkharrequin bidean, gogoa ilhun duçuela baitirudi?

(1) *Ikhertcea*, lehenago *ikhartcea*, artharequin miratcea, bilhatcea.

18. Ihardetsi cioen hetarie batec, Cleophas deiteen cenac : Bakharra ahal çara, Ierusalemen hoin arrotz çarena, non ez-paitaquiçu cer iragan içan den azquen egun hautan?

19. Erran çaroen : Cer bada? Ihardetsi cioten : Iesus Nazaretharrari dagocanaz; ceina içan baita profeta bat bere eguinetan beçalá erranetan ere botheretsua, laincoaren eta populu guciaren aiteinean;

20. Eta nola Aphez-nausiee eta gure aiteindariee hil-araci eta khurutçatu içan duten.

21. Uste guinduen bada guc, hare berrosiren çuela Israel; guciac gatic ordean, egun ia hirurgarren eguna doha horiee guerthatu içan direla.

22. Eguia bada ere, gurequilaco emaztequi batçuec espantatu gaituzte, ioanie goiz goicic hobira,

23. Eta gorphutça eztutenean han aurkhitu, ethorriie erraitera ecen aingueru batçu ere aguertu citçaiztela, ceinec bici dela erran omen baitiote.

24. Eta ioan içan dira hobira guretarie batçu, eta ediren dituzte oro emaztequiee erranen arabera; bainan bera eztute ediren.

25. Erran çaroen orduan Iesusec berac : Oi çoroac, eta profeteç erran içan dituzten gucién sinhestera herabe çareten bihotçac!

26. Etcituen bada horiee pairatu behar Christoc, eta guero, bide hortaz, etcen behar sarthu bere dohatsutasuncan?

27. Orduan Moisesetic hasirie azquen profetetaraino, eman citçaien chehatcen Christori cegozcon isquiribu gucien.

28. Handic hurbildu cirenean cihoacen herrira, eguin çuen aleguia urrunago ioaqui.

29. Bainan hertchatu çuten guelditecra, erraitearequin : Çaude gurequin, ecen berandua da, eta eguna ia beheratua. Sarthu cen beraz hequiequilan.

30. Eta hirurac iaten hari cirolaric, hartu çuen Iesusec oguia, eta esquerrac bihurtu ondoan, hautsi çuen eta eman çaroen.

31. Ordu berean idequi citçaitzen beguiac, eta eçagutu çuten; bainau bera suntsitu citçaien beguien aguerritic.

32. Eta dicipuluec cioten elkharri : Etcena gure bihotça gure barnean osoqui iraçaquia mintço citçarocularic bidean, eta isquiribuac chehatcen çarozquigunean?

33. Eta berehala alchaturic, itçuli ciren Ierusalemerrat, eta khausitu cituzten hameca apostoluac eta hequiequin cegocenac, bilduac elkharrequin,

34. Ceinec erran baitcioten, eguiazqui phiztu cela Iesus, eta aguertu citçaiçuela Simoni.

35. Berec ere iaquintsun eguin cituzten bidean guerthatu citçaitenez, eta nola launa eçagutu çuten oguiaren haustean.

36. Horrela mintço ciren bitartean, aurkhitu cen Iesus hequien erdian, eta erran

çaroen : Baquea dela çuequin; ni naiz, ez ici.

37. Nahasi ciren hec eta harritu, eta uste çuten ispiritu bat çakhusatela.

38. Eta erran çaroen Iesusec : Certaco asaldatcen çarete, eta nola heldu çaiçquitçue gogoeta horiec bihotçetara?

39. Behazquitçue ene escuac eta oinac; ni neroni naiz; hazta naçaçue eta mira; ispiritu hutsac eztu nasqui haraguiric eta heçurric, eta nic bai, dakhusqueçuen beçala.

40. Eta hori erran ondoan, eracutsi çarozten bere escuac eta bere oinac.

41. Bainan ezpaitçuten oraino ere sinhesten, eta bozcarioz miretsiric baitçauden, erran çaroen : Baduçue hemen iateco çerbait?

42. Ekharri cioten arrain erre phusca bat, eta ezti orrace batetarie.

43. Eta ian çuenean hequien aitecinean, hartu cituen goithiac, eta eman çarozten.

44. Guero erran çaroen : Huna cer nio-tsuen çuequin nintçelarie, behar cirela ecen bethe nitaz isquiribatuac cirenac Moisesen leguean, eta profetetan, eta psalmoetan.

45. Ordnan idequi çaroen adimendua, adi çetçatentçat isquiribuac.

46. Eta erran çaroen : Horrela isquiribatua da, eta horrela ere behar çuen Christoc pairatu, eta hirugarren egunean phiztu;

47. Eta adi-aracia içan behar da ene icc-

nean iendaqui gucietaraino bekhatuen urriquia eta barkhamendua, hasirie Ierusalemetic.

48. Hauquien bada lekhucoac çuec çarete.

49. Eta nic egortcera dohatçuet gainera ene Aitac hitz eman darotçuena; çuec bizquitartean çaudete hirian, garaiticaco indarraz iauntciac içan çaitzqueten orduraino.

50. Eraman cituen guero hiritic Bethaniara, eta han altchaturic escuac, benedicatu cituen.

51. Eta hei benedicionea emaiterequin batean, ioan cen hequien ganic, eta goiti altchatu cen cerurat.

52. Orduan dicipuluac, adonatu çuten ondoan, itçuli ciren Ierusalemera bozcario handirequin.

53. Eta bethi temploan ciren, goersten çutela Iaincoa, eta esquerrac emaiten cioçatela. HALA BIZ.

IESU-CHRISTOREN EBANYELIO SAINDUA

ION DONE IOANIREN

ARABERA.

I. CAPITULUA.

Iesu-Christoren Iaincotasuna. Ion Done Ioani Baptistac emaiten dio lekhucotasun. Andreas, eta Piarres, eta Philipe, apostolutzat deithuac dirade. Nathanaelen sinhestea.

1. HATSARREAN cen Berboa (1), eta Berboa laincoa baithan cen, eta Berboa lainco cen.
2. Haste hastetic Iaincoa baithan cen.
3. Diren guciae hanc eguinec dira, eta hura gabe ezta eguin ičan deus ere.
4. Hartan cen bicitcea, eta bicitcea cen guçonen arguiçaguia.
5. Eta arguiac içarritu ičan du ilhumbeetan, eta ilhumbeec eztute aditu ičan.

(1) *Berboa* aditu behar da Iesu-Christoz, Hirutasuneco edo Trinitateco bigarrea presunaz, Iticaz, Aitaren Semeaz, ceina haste hastetic, edo bethi danic, Aita baithan baitago, harequin lainco eta ororen eguile; guero argui, çucia, guçonen arguitcera iausti ičan dena.

6. Içatu cen guiçon bat, laincoac egorria, deitzen cena Ioanes.

7. Hura ethorri içan cen lekhucotçat, eman cioçon arguiari lekhucotasun, eta haren ariaz gueiee sinhets ceçatentçat.

8. Etcen hura arguia, bainan lekhucotasun eguilea arguiari.

9. Hau cen argui eguiazcoa, mundurat ethortcen diren guiçon gucien arguitçaille dena.

10. Munduan cen, eta mundua hanc eguina da, eta munduac eztu eçagutu.

11. Bereetarar ethorri içan da, eta beree eztute hartu nahi içan.

12. Bainan hura hartu içan duten guciei, eman içan daroe ahala laincoaren seme içaiteco, hainei ceinec sinhete baitute haren icenean;

13. Eta ceinae ezpaitira iaio odoletic, ez eta haraguiaren nahicundetic, ez eta guiçonaren nahitic, bainan bai laincoa ganic.

14. ETA BERBOA HARAGUI EGUIN IÇAN DA, eta egon içan da gure artean graciaz eta eguiaz betheric, eta ikhusi içan dugu haren handitasuna, ceina baita Aitaren Seme bakhoitçaren handitasuna bera.

15. Harentçat lekhuco da Ioanes, dioela oihuz : Hau cen nic niotsuena : Ene ondotic heldu dena ni baino guehiagocoa da, ecen ni baino lehenagocoa cen ere.

16. Eta hunen gaindizeacotic emaiten çaicu guri guciei, graciae gracia dakharrela.

17. Ecen leguea Moisesec emana içanda, gracia ordean eta eguia Iesu-Christoc eguinac dirade.

18. Iaincoa nehore eztu ikhusi egundaino; Semè bakhotchac, Aitaren galtçarrean denac, herac eracutsi darocu.

19. Huna bada Ioanesen lekhucotasuna, noiz ere egorri baitciotçaten Iuduec Apheçac eta hauquien leinuticaco batçu, galdeguitera : Çu nor çara?

20. Aithortu çuen eta etçuen ukhatu; aithortu çuen ecen etcela Christo.

21. Galdeguin cioten : Cer bada? Elias çara çu? Ihardetsi çuen : Ez naiz Elias. Hec berriz : Profeta çara? Ihardetsi çuen : Ez.

22. Erran cioten orduan : Nor çara beraz, erran dioçotegun egorri gaituztenei? Cer dioçu cerorree cerorrez?

23. Dioste : Ni naiz mortuan oihuz dagoen boz hura : Aphain eçaçue Iaunaren bidea; hala nola isquiribatu içan baitu Isaias profetaç.

24. Çiren bada egorriac içan cirenac Pharisauetaric.

25. Eta galdetu cioten : Nolatan beraz bathaiatcen hari çara, etcirelaric Christo, ez Elias ere, ez profeta bat ere?

26. Ihardetsi çaroen Ioanescce : Nie behintçat urean bathaiatcen dut; ordean çuen baltsan bada bertce bat, çuec eçagutcen eztuçuen.

27. Hura da ene ondotic ethorri behar

dena, ceina ni baino lehenagocoa baita; eta ez naiz ni gai haren oinetaco hedearen de-seguitecotzat ere.

28. Guerthatu içan ciren hauc Bethaniam, Iordan ibaiaren bertze aldean, non hari baitcen Ioanes bathaiatcen.

29. Biharamunean, ikhusi çuen Ioanesec Iesus heldu citçaiola, eta erran çuen: Huna laincoaren bildotsa, huna munduaren hobenac khentcen dituena.

30. Hau da erraiten nuen hura: Guicçon bat heldu da ene ondotic, ni baino handiago dena, ni baino lehenagocoa delacotz.

31. Eta ez naquien nic nor cen, bainan ethorri içan naiz urean bathaiatcera, hori Israelen ççagutua içan dadintzat.

32. Orduan eman cioen lekhucotasun ioanesec, cioela: Ikhusi içan dut Ispiritua iausten uso bat beçala cerutican, eta horren gainean guelditcen.

33. Eta nic ez naquien cein cen; bainan urean bathaiatcera egorri nauenac berac erran darot: Ceinen gainerat ere ikhusiren baituc iausten Ispiritua, eta egoiten hura baithan, eta hura duc Ispiritu Sainduan bathaiatcen duena.

34. Eta ikhusi içan dut, eta lekhucotatu naiz eenen hura dela laincoaren Semea.

35. Ondoco egunean, Ioanes cegoen bere bi dicipuluequin;

36. Eta ikhusiric Iesus iragaiten, erran çuen: Horra laincoaren bildotsa.

37. Entçun çuten horrela mintço bi dici-
puluëc, eta iarraiçui citçaizcon Iesusi.

38. Itçultcen da Iesus, eta ikhusten duela
nola-darraizcon, dioste : Çeren ondoan ç-
biltçate? Ihardesten diote : Rabbi (er-
ran nahi baita Nausia), non da çure egoi-
tça?

39. Dioste orduan : Çatozte, eta ikhu-
saçue. Ioan ciren eta ikhusi çuten non ce-
goen; eta eman çuten egun hura harequin
batean; ecen arrats aldeco laurac beçalatsu
ciren.

40. Ioaneseç cioena entçun çutenctarie,
eta Iesusi iarraiçui citçaizconctarie bat cen
bada Andreas, Simon Piarresen anaia.

41. Hare aurkhitu çuen lehembici bere
anaia Simon, eta erran cioen : Ediren diagu
Mesias (erran nahi dena Christo).

42. Eta erakharri çuen Iesus gana. Ie-
suseç beguiztatu çuen ondoan, erran cioen :
Çu Simon çara, Ioanesen semea; hemendic
goiti deithuco çara Cephaz [icen hunc dio
Harriz (1)].

43. Biharamuncan Iesuseç, Galilearat hari
cela, aurkhitu çuen Philipe, eta erran cioen :
Iarraic çaquizquit.

44. Philipe Bethsaidaco cen, Andreasen
eta Piarresen hiri berecoa.

45. Philipeç, bathu baitcitçaiou Natha-

(1) Hebreo hizcuntçaz harriz deitzen ohi cen
Cephaz, gure erdaraz *Pierre*, ceintarie erraiten
baitioçu escuaraz Ion Done Petiriri *Piarres*.

naeli, erran cioen : Moisesec leguean isquiribatua, eta Profetec hambat aiphatua, aurkhitu dugu, eta da hura Iesus, Iosephen semea, Nazaretharra.

46. Ihardetsi cioen Nathanaelec : Cer ilkhi daite onic Nazarethetic? Erran cioen Philipec : Çato, eta ikhusaçu.

47. Iesusec ikhusi çueneco Nathanael heldu citçaiola, erran çuen : Horra eguiazco Israeldar bat, ceintan ezpaita maltçurqueria garabic.

48. Diotsa Nathanaelec : Nondic egaguteen nauçu? Iesusec ihardetsi cioen : Philipec deith cinitçan baino lehen, ikhusi çaitut, phicotce baten azpian baitcinauden.

49. Erran cioen Nathanaelec : Nausia, çu laincoaren Semea çara, çu çara Israelgo erreguea.

50. Ihardetsi cioen Iesusec : Ceren erran darotçudan : Phicotce azpian ikhusi çaitut, sinhesten duçu nitan? Bada hori baino handiagoric ikhusico bide duçu (1).

51. Eta dioste guero : Eguiazqui, eguiazqui erraiten darotçuet, ikhusiren ditutçue laincoaren aingueruac igaiten eta iausten direla guiçonaren Semearen gainerat.

(1) Uste dutenaren arabera, Nathanael hau Ion Done Bartholomeo apostolua bide cen.

II. CAPITULUA.

Canaco ezteietan Iesusec ura mahats-arno bilhacarazten du. Sal-erosleac egozten ditu templotic. Bere birphizteaz aiphatcen du. Hainitcec sinhesten dute Iauna baithan.

1. HAN DIC hirur egunen buruan, eguin ičan ciren eztei batçu Cana Galileacoan, eta han cen Iesusen ama.

2. Iesus bera ere deithua ičan cen ezteietara, bere dicipuluequin.

3. Eta akhitu baitcitçaien mahats-arnoa, erran cioen Iesusi bere amac : Arnoric eztute.

4. Ihardetsi cioen Iesusec : Emaztea, cer da çure eta ene artean? Ezta oraino ene muga ethorria (1).

5. Bizquitartean diosto amac sehiei : Cer ere erranen baitarotçue, eta hura eguiçue.

6. Baciren bada han sei guphel harrizcoac, çaduzcatenac bakhotchac sei edo ha-

(1) Iesus horrela mintço çaio bere amari, iduri luquela gogorquiche, crakhastecotçat bere Aita ganic, eta hare ççarri mugan atheratceco, çuela bere abal handia; bainan uste içaiteco da haren amac, ceruticaco muguidura baten ariaz, eçagutu ičan çuela ecen hurbil cela muga hura; eta balache Mariaren arartecotasunac ardietsi ičan çuen Iesusen lehen miracuilua.

mabi pegar gora behera, eta eçarriac cirenac Induen garbicaientzat (1).

7. Iesusec erran çaroen : Betheçatçue guphel horieç urez. Eta bethe cituzten gaindi eguin ceçateraino.

8. Erran çaroen guero : Eraits eçaçue orai, eta eramoçue mahaineco buruçaguiari (2). Eta eraman cioten.

9. Dastatu çuenean bada mahaineco buruçaguiac ur arno bilhacatutic, nola ezpaiçaquien nondic atheraia cen (ura eraitsi çuten sehieç ordean baçaquiten), deithu çuen ezcon berria,

10. Eta erran cioen : Nor nahic hastean arno ona emaiten du; guero, onguisco edanaç daitezquenean, eçartcen du aphaçagotic; bainan çue arno ona orain arteraino beguiratu duçu.

11. Horrela eguin içan çuen Iesusec bere lehembicico ikhusgarria, Cana Galileacoan; eta aguertu çuen bere ahal gucizcoa, eta hura baithan sinhetsi çuten haren dicipuluec.

12. Ioan cen guero Capharnaumera bere amarequin, eta anaiequin eta dicipuluequin; bainan eteen han egon eembait egun oaicic.

(1) Iudutarrac maiz eta ardura ikhuzten ohi ciren, beregainqui ian-aldi aitcinetan.

(2) Iudutarren artean, lehenago bertce lekhituan ere, othuruntça bandietan, eçartcen çuten mahaineco buruçagui bat, ceina ere erreguea deitzen baitçuten, oroz artha içan ceçan eta aguin citçan behar guciac.

13. Eta nola hurbil baitcen Iuduen Phaz-coa, igan cen Ierusalemera.

14. Aurkhitu cituen bada temploan idi eta ardi eta uso saltçaile, eta diru aldatçaileac, iarriric cegocela.

15. Eta eguinic açotesca bat sokha mehar batçuz, egotei cituen guciac templotic, ardiequin eta idiequin batean; eta aldatçaileen diruac ichuri cituen, eta mahai-nae azphicoaz gora irauli.

16. Eta uso saltçaileei erran çaroen : Khen eçatçue hõriec hemendican, eta ezta-guiçuela ene Aitaren etchea sal-eroscoetaco etche bat.

17. Orhoitu ciren orduan dicipuluac nola isquiribatua den : Çure etchearen alderaco kharrac erretcen nau.

18. Iducec bada erran cioten : Cer ikhus-garriz eracutsico darocuçu horien eguiteco escua baduçula?

19. Ihardetsi çaroen Iesusec : Aurthic eça-que templo hau, eta, hirur eguic barnean, berriz eçarrico darotçuet chutic.

20. Iducec erran cioten : Cer? Berrogoi eta sei urthe eman içan dituzte templo hunen eguiten, eta çue hirur egunez al-tchaturen duçula?

21. Bainan Iesus mintço citçaien bere gorphutecco temploaz.

22. Phiztu cencan bada Iesus hilen ar-tetic, gogoratu citçaien dicipuluei nola er-ran içan çuen; eta sinhetsi cituzten isqui-ribuac eta Iesusec erranicaco hitça.

23. Ierusalemen cela Phazcoeo iai-egunaz, hainitcec sinhetsi ičan çuten haren icenean, ikhususic eguiten cituen gauça miresgarriac.

24. Iesusec ordean etçuen ustequida handiric bequien baithan, guciac eçagutcen baitcituen;

25. Etçuen een beharric nehore nehor eçagut-araz cioçon; bainan baçaquien berac ere bakhotchac cer çaucan barnean.

III. CAPITULUA.

Iesusec Nicodemori emaiten diozcan erakhaspen ederrac. Iesusen eta Ion Done Ioani Baptistaren dicipuluen elkharrequila iharduquitcea. Ion Done Ioaniren ihardestea bereei; nola aithortcen duen garbiqui Iesusen laincotasuna.

1. BACEN Pharisau bat, çaritçana Nicodemo, Iuduen artean behatuenetarie.

2. Ethorri citçaiion bada Iesusi gauaz, eta erran cioen : Nausia, badaquigu een laincoa ganic ethorria çarela, guri erakhas-tecotçat; een nehore ecin daiditça çuc eguiten dituçun espantuac, ezpada laincoa harequin.

3. Ihardetsi cioen Iesusec : Diotsut eguiazqui, eguiazqui, herriz ezpadadi sor, nehore ecin ikhususico du laincoaren erresuma.

4. Erran cioen Nicodemoc : Nola sor

daite norbait, behin çahartuz guero? Sar othe daite amaren sabelean bigarren aldicotçat, eta guero berritan sor?

5. Ihardetsi cioen Iesusec : Eguiazqui, eguiazqui erraiten darotçut, baldin eta ezpada guïçona berriz sorteen uretic eta Ispiritu Saindutie, ecin sar diteque Iaincoaren erresuman.

6. Haragutic iaio dena haragui da, eta Ispiritutic iaio dena ispiritu da.

7. Eztuqueçu cer miretsiric, ceren erran baitarotçut : Behar duçue berriz sorthu.

8. Haicçac nahi duen toquirat darauntsa, eta entçuten duçu haren otsa, bainan eztaquiqueçu nondic heldu den, eta norat dohan; halache da Ispiritu Saindua ganie sorthua denaz.

9. Ihardetsi cioen Nicodemoe : Horieç nola ditezque?

10. Erran cioen Iesusec : Cer? Çu nau-sietaric bat çara Israelen, eta horieç eztaquitçatçu?

11. Eguiazqui, eguiazqui erraiten darotçut, daquigunaz mintço garela, eta ikhusi içan dugunaz lekhuco garela, eta gure lekhuco tasuna eztuçue onhesten.

12. Baldinetariac, lurreco gaucez mintço natçaitçuenen, ezpanaçuçe sinhesten, nolatan sinhetsiren nauçuçe ceruco gaucez mintça natçaiquetçuenen?

13. Bada nehor ezta igan içan cerurat, cerutie iautsi içan dena bera baicen, guïçonaren Semea, ceruan dena.

14. Eta nola Moisesec suguea althatu ičan baitquen mortuan, halaber guiçonaren Semea altchatu beharra da;

15. Eztadintçat gal hura baithan sinheste duenic bat ere, aiticitan ičan deçan bicite bethierecoa.

16. Hambertcetaraino eeen laincoac mundua maite ičan du, non eman baitu bere Seme bakharra, haren baithan sinhesten duenic gal eztadin nehor ere, bainan duentçat aiticite bicite bethierecoa.

17. Eeen egorri ičan du laincoac bere Semea mundura, ez bada munduari iaçartcecotçat, bainan bai salba dadin mundua haren arartecotasunaz.

18. Haren baithan sinhesten duena, ezta galdua ičanen (1); ordean sinhesten eztuena, bertatic (2) galdua da, ceren eztuen sinhesten laincoaren Seme bakhoitçaren icenean.

19. Eta hau gatic ičanen da galtçapena, ethorri baita arguia mundura, eta onhe-tsiago ičan baitituzte guiçonec ilhumbeac eeen ez arguia, hequien eguintçac cirela-lacotz tçarrac.

20. Hargatic eeen gaizqui-guile oroc hi-gūin du arguia, eta arguira ez dathor, ce-

(1) Sinbesteduna ezūteque gal, eguiten dueno sinbestearen arabera; bainan bunela sinhets, horrela eguin, ezta hori sinbestea, baicen sinbestearen haustea.

(2) *Bertan*, *bertatic*, berchala eta iadanic, ordudanic.

ren beldur baita haren eguintçac aguer daitecen.

21. Ordean bidezqui hari dena, ethorteen da arguirat, haren eguintçac aguerian daitecentçat, cergatic laineoa baithan eguinac baitirade.

22. Hauquien ondoan ethorri içan cen Iesus Iudeaco lurretarat, bere dicipuluequin; eta egon içan cen aphur bat han hequiequilan, eta hari cen bathaiatcen.

23. Bere aldetic hari cen bathaiatcen loanes ere Enonen, Salingo heguian, han urtee handia baitcen; eta hainitçac heldu citçaiçcon, eta emaiten çaroen bathaioa.

24. Eteen eçen oraino loanes gazteluan eçarria.

25. Alchatu cen bada iharduquitce bat loanesen dicipulu cembaiten eta Iuduen artean, bathaioaren gainetic.

26. Eta ethorric loanesen gana, errancioten : Nausia, Iordango ibaiaren bertce aldean çurequin cen hura, ceinari ere lekhuçotasun eman baitioçu, bathaiatcen hari da bere alde, eta osteac haren ganat dihoaci.

27. Ihardetsi çaroen loanesec : Guiçonac ecin içan deçaque deus ere, cerutic eman ezipadaquio.

28. Lekhuço çaiçquidate cebonec, nola erran içan dudan : Ez naiz ni Christo, bainan haren aiteinerat egorria naiz.

29. Andre duena, hura da senhar; bainan senhar berriaren adisquide baicen eç-

tena, haren aldean dago, eta entçuten du, eta entçuteaz baicic ezpada ere, guciz atseguin harteen du. Atseguin hori bada nic orai ardiesten dut osoqui.

30. Hura behar da gurendu (1), ni aldiz gutitu.

31. Garaitie ethorri dena, ororen gaineco da; eta lurretic heldu dena, lurreticacoo da, eta mintço da lurrecoa dena leguez. Ordean cerutic heldu dena, ororen gaineco da;

32. Eta ikhusi eta entçun duenaz ekhardeen du lekhucotasuna; eta bizquitartean nehore eztu nahi haren lekhucotasunic.

33. Bada haren lekhucotasuna harteen duenac, aithor emaiten du laincoa eguiatia dela.

34. Eeen laincoac egorria denac, laincoaren hitça dakhar; eta eztio laincoac eman bere Ispiritua neurrituz;

35. Ceren onhesten baitu Aitae Semea, eta eman diotça gauça guciac escutarat.

36. Semea baithán sinhesten duenac, badu bicitee bethierecoa; sinhesgaitz denac ordean Semearen alderat, eztu bicitcea ikhusiren, bainan laincoaren haserrea haren gainean dago.

(1) *Gurentcea*, *guchiagotcea*, *berretcea*, *handitcea*.

IV. CAPITULUA.

Iesusen solhas salbagarriac Samaritar emaztequiarequin, eta cer ihardesten daroen horren gainean dicipuluei. Osagarria bihurtcen dio Capharnaumen soldado aitcindari baten semeari.

1. NABARITU çueneco Iesusec nola Pharisauac entçunac ciren hari cela bathaiateen, eta bathaiateen ere çuela Ioanesece baino guehiago, eta hanc baino dicipulu guehiago eguiten çuela.

2. (Iesusec berac bathaiateen etçuen arren, eta bai haren dicipuluec),

3. Utei çuen Iudea, eta ioan cen berriz Galilearat.

4. Behar cen bada iragan Samarian gaindi.

5. Ethorri cen beraz Samariaco hiri, Sichar çaritçon batetara, ceina baita Iacobec bere seme Iosephi eman içan cioen lurraren eretcean.

6. Han cen ere Iacoben ithurria. Eta Iesus, bidean unhatua baitcen, iarri cen phutçuaren heguian. Egüerdi iria cen.

7. Ethorri cen Samariaco emazte bat urqueta. Erran cioen Iesusec : Indaçü edatera.

8. (Ecen ioanac cituen dicipuluac hirira ianhari erostecotçat.)

9. Ihardetsi cioen Samaritar emazteac :

Nola bada, çu Iudutarra baitçara, escatcen darotaçu edatera, niri Samaritar emazte bati? Ecen eztute erquidetasunic (1) Indutarrac Samaritarrequin.

10. Erran cioen Iesusec : Baldin eçagutcen bacinu laincoaren dohaina, eta nor den erraiten darotçuna : Indaçü edatera, ceror aiteinduren cinaizeon nasqui escatcera, eta emanen baitçarotçun ur laster batetarie.

11. Diotsa emazteac : Iauna, eztuçü eta certaz idoc ere, eta phutçua barna da; nondic cinuque beraz ur laster hura?

12. Ala guehiago othe çara çu gure aita iacob baino? Harec ezta rocu phutçu huntaz bertceric eman, eta huntarie edan içan du berac ere, eta orobat haren umeeç eta haren acindec.

13. Erran cioen Iesusec : Ur huntarie edanen duen gucia, egarrituren da berriz; bainan nic emanen diotan uretic edanen duena, ezta nehoiz egarrituren;

14. Ceren nic eman ura içanen baita haren baithan ithurri bethi iarico den bat, bicitec chederic gabecoraino.

15. Emazteac diotsa : Iauna, emadaçut ur hura, eztudantçat guehiago egartsuric, eta ez nadin hunat ethor idoquitcera.

16. Diotsa Iesusec : Çohaz bada, deith eçaçu ceure senharra, eta çato huna.

(1) *Erquidetasuna*, elkharrequilan ibiltcea, tratatcea.

17. Ihardesten dio emazteac : Eztut senharric. Diotso Iesusec : Ongui dioçu, ez-tuçula senharric ;

18. Ecen ičan ditutçu bortz senhar; eta orai duçuna, ezta çure senharra; hori eguia erran duçu.

19. Diotsa emazteac : Iauna, ikhusten dut profeta çarela çu.

20. Çure lehenagococ mendi hunen gainean othoitz eguin ičan dute, eta çuec ber-riz dioçue, ecen Ierusalem dela othoitz eguin behar den toquia (1).

21. Iesusec diotsa : Emaztequia, sinhets naçaçu; ethorri da ordua, non ezpaitioçue ez mendi huntan, ez Ierusalemen çuen othoitça eguinen Aitari.

22. Çuetaz beçambatean, adorateen du-çue eztaquiçuen; çue ordean daquiguna; ecen salbamendua Iudutarretarie dathor.

23. Guçiac gatic, heldu da ordua, eta orai da, ceintan eguiazco adoratçailecc adora-turen baitute Aita ispirituz eta eguiaz-qui. Alabainan horrelaco adoratçaileac la-khet çaiçco Aitari.

(1) Samaritarrac, bere erregueen bekhaizcoaren ariaz, etciren aspaldion Ierusalemeco templorat igaiten othoitz eguiteco; bainan bere mendi, Ga-rizim deitzen çuten batean, eguiten cituzten bere othoitz eta sacrificioac laincoari, laincoaren bera-ren aguintça hausten çutela. Iudutarrec berriz be-thidanic cioten, eta bidezqui, etcela cilbegui lain-coaren adoratcea Ierusalemeco temploan baicen; hala bada, etsaigoan çauden Samaritarrac eta lu-dutarrac elkharrequin.

24. Ecen laincoa ispiritu da, eta hura adoraten dutenec, ispirituz eta eguiazqui behar dute adonatu.

25. Diotsa emazteac : Badaquit heldu dela Mesias, Christo deitzen dena. Hura dathorcunean bada, behar guciac eracutsico darozen.

26. Iesusec diotsa : Hura, ni naiz, mintzo narotzun hauche berbera.

27. Eta hambertcenarequin ethorri ciren dicipuluac; eta miretsi çuten ceren mintzo baitcen emazte batequin; halaric ere nehore etcioen erran : Çer galdoten dioçu? Ez eta : Cergatic mintzo çara horrequilan?

28. Bizquitartean emazteac, utciric han bere pegarra, io çuen hirira, eta erran çaroen guciçi :

29. Çatozte, eta ikhusaçue guiçon bat, ccinac erran baitarozquit egundaino eguin içan ditudan guciac; ez othe da hura Christo?

30. Ilkhi ciren beraz hiritic, eta ethorri ciren Iesus gana.

31. Bizquitartean othoiztu çuten dicipuluec, ciotsatelaric : Nausia, ian çaçu.

32. Bainan ihardetsi çaroen : Nic badut iateco çuec eztaquiçuen ianhari bat.

33. Galde çuten bada dicipuluec elkharri : Norbaitec ekharri othe dio iatecoa?

34. Dioste Iesusec : Ene ianharia da eguin deçadan egorri nauenaren nahia, eta akhaba deçadan hare agundu lana.

35. Eztuçuea erraiten çuec oraino laur hilabethe badirela uztaraino? Diotsuet bada nic : Goiti eçatçue beguiac, eta bazterrac beha eçatçue, nola iadanie churi diren, eta uzta çorhi.

36. Eta uzta biltçailleac badu bere saria, eta goititeen ditu bere bihiac bicitce bethierecotçat, duentçat ereileac ere bozcario biltçaillearequin batean.

37. Ecen oraino huntan eguia da, erraiten ohi duten hitz hau : Bertçerie da ereilea, eta bertçerie biltçaillea.

38. Egorri çaituztet çuec biltçera lanie eguin etcinuten lurrera; bertçec lana eguin eta, hequien lan eguiera çuec sarthu içan çarete.

39. Bada hiri hartaco Samaritar hainitec sinhetsi çuten Iesus baithan, emaztequiaren lekhuçotasuna gatic, erran çaielacotz : Asmatu içan daizquit egundaino eguin içan ditudanac oro.

40. Eithorri citçaiçcon beraz Samaritarac, eta othoiztu çuten hequien hirian egoiteaz; eta egon içan cen bi egun.

41. Eta hainitz guehiagoc sinhetsi çuten bera entçun ondoan;

42. Halatan non erraiten baitcioten emazteari : Oraicotic eztugu çure erranaren gainean sinhesten, bainan gueronec bera entçun dugu, eta badaquigu eguiazqui munduaren Salbatçaillea dela.

43. Bi egunen buruan, ilkhi cen handie, eta ioan cen Galilearat.

44. Ecen Iesusec berac errana cen, eztela profetarie bere herrian onhetsi denic.

45. Ethorri cenean beraz Galilearat, po-
 + ciec hartu çuten Galilearree, ikhusi baitci-
 tuzten iai-egunarequin Ierusalemene eguin
 cituen guciac, berac han cirela iai-egunean.

46. Ioan cen bada bigarren aldico Cana
 Galileacora, non ura arno bilhacaraci bai-
 tçuen. Eta aurkhitcen cen han iaun bat,
 semea eri çuena Capharnaumen.

47. Iaun hare, adituric heldu cela Iesus
 Iudeatic Galileara, ioan citçaioen, eta eguin
 cioen othoitz ethor çadin, eta ontsa cioçon
 semca, ceen hiltcera cihuala.

48. Erran cioen Iesusec : Baldin ezpa-
 çaitçue erakhusten ikhusgarriric eta espan-
 turic, eztuçue sinhesten.

49. Ihardetsi cioen iaun hare : Iauna,
 ethor çaiçquit, semea hil daquidan baino
 lehen.

50. Diotso Iesusec : Çohaz, çure semea
 bici da. Sinhetsi çuen Iesusec erran cioena,
 eta bacihoan.

51. Ciholaric bidean, bathu eitçaiçcon
 bere sehietarie cembait, eta berri eman
 cioten, nola bici çuen semea.

52. Galdeguin çaroen bada, cer aintce (1)
 cen hobequitu cenean. Erran cioten sehiec :
 Atço, egüerditic ordu bat cela, sukharrac
 utci du.

(1) *Cer aintce* da, erraiten obi da, hainitz her-
 ritau, galdeguitecotçat cer ordu den.

53. Eçagutu çuen beraz aitac, ordu hura bera cela, erran cioenean Iesusec : Bici da çure semea. Eta sinhetsi içan çuen Iesus baithan berac, eta bai haren etchadi guciac ere.

54. Ikhusgarri hau bigarrena içan cen, eguin çuena Iesusec Galilean, Iudeatic bihurtu ondoan.

V. CAPITULUA.

Ontsatcen du Iesusec hogoi eta hemeçortei urthe hartan eri cen gaicho bat. Nola darasaten Iuduec Iesulentçat. Nola eta cer ihardesten daroen. Ioaneseç, bere obra mirregarriec, bere Aitac, Moisesec, haren Iaincotasunari emaiten dioten lekhucotasunaz eta aithorraz.

1. ONDOCO aldi batez, iai-eguna çuten Iudutarrec, eta igan içan cen Iesus Ierusalemerrat.

2. Eta bada Ierusalemen ikhuz toqui bat, ardien ikhuz toquia deitcen dena, dituela bortz baranda ingurunean.

3. Hequietan çatçan eritec handi bat, itsu, maingu, alderdi idortu; guciac beguira cegocen noiz higuituco cen ura.

4. Ecen ordu iaquin batçuetan, iausten cen launaren ainguerua urerat, eta ura uherritcen çuen (1); eta ura uherritu on-

(1) *Uherritcea*, uraren nahastea cikhin artino, eta orduan uherrri dela erraiten da.

doan, lehembiciorie iausten cena, ontsa-
tzen cen ordu beretic, cer nahi erhasun
içanican ere.

5. Cen bada guiçon bat han hogoi eta
hemeçortei urthe hartan erhasunac çadu-
cana.

6. Ikhusi çuenean Iesusec çateçala lur-
rean, baitçaquien ecen aspaldian eri cela,
galdeguin cioen : Onguitu nahi çara?

7. Ihardetsi cioen eriac : launa, nehor
eztut, ura uherritu ondoan, urerat aurthic
naçaquenic; eta ni nohan artean, bertee
norbait iausten çaut ni baino lehen.

8. Diotsa Iesusec : Chuti çaite, har eçaçu
çure ohea, eta ibil çaite.

9. Bertan onguitua içan cen guiçon hura,
eta hartu çuen bere ohea, eta bacihoan.
Cen bada larumbat eguna.

10. Hargatic, erran cioten Iuduec ontsa-
tua içan cen guiçon hari : Larumbata da,
etçautçu haiçu ohearen eramaitea.

11. Ihardetsi çaroen harc : Osagarria
eman darotanac berac erran içan darot:
Har açu çure ohea, eta ibil çaite.

12. Galdeguin cioten beraz : Eta nor da
erran içan darotçun hura : Eramaçu çure
ohea, eta ibil çaite?

13. Guiçon eri içanac ordean etçaquien
nor cen. Ecen Iesus itçali cen han cen gui-
on ostetic.

14. Gueroçago bathu citçaioen guiçon
hura Iesusi temploan, eta Iesusec erran
cioen : Horra non ontsa çaren; bada ez

eguin guehiago bekhaturie, cerbait are lehen baino gaitçagoric guertha eztaquiçun.

15. Ioan cen guigona Iuduetara, eta erran çaroen Iesus cela haren ontsatçailea.

16. Eta hori bera gatic etsai cituen Iesusec Iuduac, ceren holacoric eguiten çuen larumbat-cara.

17. Bainan erran çaroen Iesusec : Ene Aita bethi danic hari da, eta bai ni ere.

18. Eta gueroz goiti are guehiago aiher eitçaizcon Iuduac, hil-araci nahiz, eeren ez choilqui hausten baitçuen larumbata, bainan guehiago cena, baitçioen eeen Aita çuela laincoa, bere burua laincoarequin bardin eguinez. Erran çaroen beraz Iesusec :

19. Eguiazqui, eguiazqui diotsuet : Ecin daidi Semeac bere baitharic deusican, ezpadeça Aita ikhus eguiten; eeen cer nahi ere eguin deçan Aitac, hura eguiten du Semeac halaber;

20. Eeen Aitac Semea maite du, eta berac eguiten dituenac oro erakhusten diotça; eta hauc baino handiagoric ere eracutsico dio, non miretsiric iarrico baitçarete.

21. Eeen nola Aitac hilac phizten baititu, eta bicia emaiten baitaroe, halaber eta Semeac ere nahi duenari emaiten dio bicia.

22. Eeen Aitac eztu iuiateen nehor, bainan uzten dio iuiamendu gucia Semeari;

23. Guçieç ohore daguiotentçat Semeari, nola eguiten baitiote Aitari. Semea ohora-

teen eztuenac, eztu ohorateen hura egorri
 ičan duen Aita.

24. Eguiaz, eguiaz diotsuet : Ene hitça
 entçuten duenac, eta sinhesten duenac ni
 egorri nauena baithan, hainac badu bicitce
 belhierecoa, eta ezta hilican ere galteen,
 bainan heriotcetic bicirat doha.

25. Eguiazqui diotsuet, eguiazqui, heldu
 dela ordua, eta oraintche dela, noiz ere
 hilee entçuneu baitute laincoaren Semearen
 boça; eta entçuten dutenac, bicico dirade.

26. Ecen nola Aitac bicitcea bere bai-
 than baitu, hala eman ičan dio Semeari
 ere bicitcea bere baithan içaitea.

27. Eta eman ičan dio iuiatceco escua,
 guiçonaren Semea ceren den.

28. Ezteçaçuela hori mirets; cergatic
 ethorriren baita ordua, entçunen dutena ho-
 bietan diraden guciec laincoaren Semearen
 boça.

29. Eta ilkhiren dira ongui eguin dute-
 nac, phizturic bicitcecotçat, eta gaizqui
 eguin dutenac, phizturic galtçapencecotçat.

30. Eztiroc nic ene baitharic eguin deus
 ere. Entçuten dutanaren arabera iuiatcen
 ere dut, eta ene iuiamendua çucena da;
 ezpaitut ene nahia bilhatcen, bai ordean
 egorri nauenaren nahia.

31. Baldin nerorree neure buruari le-
 khucotasun ekhar banoça, ene lekhuçota-
 suna ez laite sinhesteco.

32. Bertee batec, bai, emaiten darot le-
 khucotasun, eta badaquit eguiazcoa dela
 nitaz dakharren lekhuçotasuna.

33. Çuec egorri içan duçue Ioanes gana, eta hare lekhucotasun bihurtu du, eguia den beçala.

34. Nitaz beçambatean, eztarot guiçon batec bihurtcen lekhucotasunic; bainan mintço naiz hunela, salba çaitzentçat çuec.

35. Ioanes cen arguiçagui iratchequi eta arguitsu bat; eta çuec nahi içan çarete aphur bat gogotic ibili haren arguitara.

36. Nic ordean badut Ioanesena baino lekhucotasun handiagoric; ezen Aitac eguitetçat eman darozquidan ikhusgarriac, hec berac lekhuco çaizquit Aitac egorri içan nauela.

37. Eta egorri nauen Aita berac ere lekhucotasun eman içan darot; bainan eztuçue nehoiz haren boça entçun, ez eta ere haren beguithartea ikhusi;

38. Eta haren hitça eztago çuen baithan, çeren ezpaituçue ni egorri nauena sinhesten.

39. Ikher eçatçue Isquiribuac, uste duçuenaz guero hetan ditequela bicitçe be-thierecoa; eta hequiec berec dakharte nitaz lekhucotasun (1).

(1) Isquiribuac ikhertceaz, edo artha eta ardu-rarequin miratceaz dioenean Iesusec, eztu baitetzpada orori aguintça bat eguiten; badira hartaco direnac; eta dira bainoiz guehiago, berac ez gai içanez, bertçetarie ikhasi behar dituztenac. Pharisantçat ordean, berac cirelarie erakhasle, ahalcagarri cen berec ezpaitçazquiten Isquiribuac.

40. Bizquitartean etçarete ni ganat ethorri nahi, ardiets deçaçuentçat biciteea.

41. Eztut ene gorestea guiçonetarie iguriquitcen.

42. Bainan eçagutcen çaituztet, eztuçuela laincoaren onhesgoa ceuen bihotçetan.

43. Ethorri natçaitçue ene Aitaren ice-nean, eta ez nauçue hartcen; ethorriren çaitçue bertce bat here icen hutsean, eta hura harturen duçue.

44. Nola sinhets deçaqueçue çuec, lakhet çaitçuelarican bata bertceac onhestea, eta achola guti duçuelarie laincoa ganic heldu den onhesgoa eguiazcoaz?

45. Ez uste içan nic erantçunen darotçuetala ene Aitaren aitecinean; içanen çaitçue erantçulerie asco Moises bera, ceintan baituçue çuen ustantça.

46. Ecen Moises sinhesten bacinute, ni ere aguian sinhets nindeçaqueçue, hare nitaz isquiribatu duenaz gueroztic.

47. Bainan hare isquiribatuetan sinheteric ez içan eta, nola ene hitçetan içanen duçue?

VI CAPITULUA.

Bortz oguien eta bi arrainen berretce miragarria. Iesus itsasoan oinez dabila. Nola gurbiqui dioen, eta luçaqui gogortcen duen, bere gorphutça ianharitçat eta odola edaritçat emanen dituela. Cembait dicipulue uzten dute orduan, eta hamabiac guelditcen çaiçco. Batec ordean salduren duela erraiten daroe.

1. IOAN cen guero Iesus Galileaco itsasoaren, erran nahi da Tiberiadaco aintciraren bertce alderat.

2. Eta baçarraicon oste handi bat, ceren ikhusten baitcituzten erien gainean eguiten cituen ikhusgarriac.

3. Igan cen beraz mendi batetara, eta iarri cen han bere dicipuluequin batean.

4. Goititu cituenean bada beguiac, ikhusiric cer oste handia ethortcen citçaiön, erran eioen Philiperi : Nondie erosiren othe dugu ogui, hanquiei iatera emaitcotçat?

5. Eta hurbil cen Phazco, Iudutarren iai-eguna.

6. Ciotsan bada hori haztatcen çuela Philipe; cenen baçaquien berac ceren eguitera cihoan.

7. Ihardetsi eioen Philipee : Baguinu ere ehun liberaren oguia, ecin eman guinioçaque bakhotchari ahamen bat.

8. Bertee dicipulu batec, Andreas Simon Piarresen anaiac, erran cioen :

9. Bada hemen norhabe bat, baititu hortz garagar ogui, eta bi arrain; bainan cer da hori hunembertcerentzat ?

10. Iesusec erran çaroen : Iar-araz eçatçue. Eeen sorhoa handi cen lekhu hartan. Eta iar-araci cituzten, hortz mila guiçonon heina cirela.

11. Orduan hartu cituen oguiac Iesusec, eta esquerrac bihurtu cituen ondoan, eman çarozten iarriac cirenei, eta halaber arrainetarie nahi çuten beçambat.

12. Eta ase cirenean, erran çaroen dicipuluei : Bil eçatçue çathi goitiquinac, eztitecen gal.

13. Bildu cituzten bada; eta hortz garagar oguietarie hondartu ciren phusquez, bethe cituzten hamabi sasqui, guciec ian ondoan.

14. Ikhusi çutenean guiçon hequiee Iesusec eguin çuen espantu hau, eman ciren elkharri erraiten : Eguiazqui, hau da mundurat ethorri beharra den profeta.

15. Bainan eçagutu baitçuen Iesusec iin behar citçaizcola hartcera, erregue eguitecotçat, itçuri citçaien berriz mendirat bakharric.

16. Noiz ere arrastu baitçuen, ioan ciren itsasora dicipuluac;

17. Eta untçirat iganic, hari ciren bertee alderat, Capharnaum ardietsi nahiz; ilhun beltça cen bada iadanic, eta Iesus etcitçaien oraino bathu.

18. Bizquitartean, iaiqui cen haice hazcar bat, eta hasi cen itsasoa hantcen.

19. Eta leco bat bide baino guchichago arrauetan eguin çuten orduco, hor heldu çaie Iesus uraren gainean dabilala, eta unciari hurrentcen çaioela; eta icitu ciren.

20. Bainan erran çaroen : Ni naiz; ez ici.

21. Hartu nahi içan çuten bada unteirat, eta bertan, io çuen unciac hec cihoacen leihorra.

22. Biharamunean, itsasoz bertce aldean egon içan cen osteac, baçaquien behintçat etcela han içan bertce unteirie, baç baicen; eta etcela hartarat igan Iesus dicipuluequin, aiticie dicipuluac ioan içan cirela bakharric;

23. Bainan ethorri baitciren gueroztic unci batçu Tiberiadaco aldetican, launac, esquerrac bihurtu ondoan, oguia iatera eman çaien toquitsura,

24. Iaquin çuten orduan ecen etcela Iesus han, ez eta dicipuluac ere; eta iganic unci hetara, ethorri ciren Capharnaumera, Iesusen ondoan.

25. Aurkhitu çuten itsasoaren bertce aldean, eta erran cioten : Nausia, noiz hunatua çara?

26. Ihardetsi çaroen Iesusec : Cin cinez erraiten darotçuet, ene ondoan çabiltçate, ez eguiten ikhusi darozquidatçuen espan-tuac gatic, bainan bai ceren ogui eman darotçuetan, eta ase çaituztedan.

27. Çaquizecote, ez galteen den ianharriari, bainan bicitce bethierecoraino dirauen oguiari, ceina emanen baitarotçue guiçonaren Semcac; ecen hau da bere Aita laincoac ciguiluaz iraçagutu ičan duena (1).

28. Galdeguin cioten hequiee: Cer eguinen dugu laincozco eguincariae eguitecotçat?

29. Ihardetsi çaroen Iesusec: Hau da laincozco eguincaria, sinhets deçaçuen hare egorri duenaren baithan.

30. Erran cioten berriz: Eta cer ikhusgarri eguiten darocuçu, dachusaguntçat eta sinhets deçagun çutan? Cer eguiten duçu?

31. Behinic bat, gure aiccinagocoe ian ičan dute manna mortuan; isquiribatua ere baita: Eman daroe iatera ceruticaco oguia.

32. Ihardetsi çaroen Iesusec: Eguiazqui diotsuet, eguiazqui: Eztarotçue Moisesec eman ceruticaco oguia, bainan ene Aitac emaiten darotçue ogui cinez ceruticacoa dena.

33. Ecen laincoaren oguia da cerutic iausten dena, eta emaiten dioena bicitcea munduari.

34. Erran cioten beraz hequiee: Iauna, emaguçu bethi ogui hartaric.

35. Iesusec dioste: Ni naiz bicizeco oguia; ni ganat dathorrena, ezta goseturen; eta ni baithan sinhesten duenac, eztu ičanen nehoiz egarriric.

(1) *Iraçagutcea*, eçagut-ærztea.

36. Bainan erran ičan darotçuet, nakhusaçuelaric ere, ez nauçuela sinhesten.

37. Aitac omaiten darotan gucia, ni^o ganat heldu da; eta ni ganat heldu dena, ez tut bazterrerat iraitciren;

38. Ceren cerutic iausti bainaiz eguitecoçtat ez ene nahia, bainan egorri nauenaren nahia.

39. Huna bada egorri nauen Aitaren nahia : eman darozquidan guciataric ezteçadan gal garabic, bainan phitz-araz detçadan azquen egunean.

40. Ecen ene Aita egorri nauenaren nahia da, Semea ikhusten eta hartan sinbeste duten guciëc, ičan deçaten bethiereco bicitcea; eta nic phitz-aracico ditut hondar egunean.

41. Baçuten bada cer eras Iuduec Iesusez, erran çuelacotz : Ni naiz bicizeo oguia, cerutic iausti naicena.

42. Eta cioten : Eztea hori Iesus Iosephen semea, eta eçagutcen bide ditugu gue horren aita eta ama? Nola dio bada horrec : Cerutic iaustia naiz?

43. Ihardetsi çaroen Iesusec : Ezteçauela horrela çuen artean eras.

44. Nelhor ecin dathorque ni ganat, baldin ezpadeça ni egorri nauen Aitac erakhar; eta nic hura phitz-araciren dut azquen egunean.

45. Isquiribatua da : Içanen dira oro laincoac eracätsiac. Nore ere entçun baitu eta ikhasi Aita ganic, eta hura ni ganat dathor.

46. Ez eiqui bada nehore egundaino Aita ikhusi duela coan; bainan laincoa ganicoa denac, hare bakharric Aita ikhusi du.

47. Eguiazqui, eguiazqui diotsuet: Nitant sinheste duenac, hainac badu bicitec bethierecoa.

48. Ni naiz bicizeco oguia.

49. Çuen arbasoec ian içan dute manna basoan, eta hil içan dirade.

50. Bainan huna cerutic iautsi içan den oguia, huntaric iaten duena eztadintçat hil.

51. Ni naiz ogui bici cerutic iautsi naicena.

52. Norbaitec ian badeça ogui huntaric, bicico da bethiere; eta nic emanen dutan oguia, hura da ene haragua, munduaren biciteca gatic emanen dutana.

53. Horren gainean baciharducaten ludec elkharren artean, cioitelaric: Nola hunec eman ahal dieçaguque bere haragua iatera?

54. Erran çaroen Iesusec: Eguiazqui erraiten darotçuet, eguiazqui, baldin ian ezpadeçaque guiçonaren Semearen haragua, eta haren odola ezpadeçaque edan, eztuque biciteca içanen ceuen baithar (1).

(1) Eztiteque launaren hitz hauquietaric athera, ez bertec hunelacoetaric ere, bicitec bethierecoaren ardiestecotçat, behar duela batbederac haren haragutic ian eta bai edan haren odoletic; sinheste hori ta higanoten asmu çarra. Sinheste catolicoac dio, behintçat behar duela batbederac phazcoz bedere urthean comuniatu salbatecotçat; ce-

55. Ene haraguaia iaten duenac, eta edaten ene odola, hanc bicitee bethierecoa badu, eta nic phitz-araciren dut azquen egunean.

56. Ene haraguaia eguiazqui ianhari bat da, eta ene odola eguiazqui edari bat da.

57. Ene haraguaia iaten duenac, eta ene odola edaten, nitan du egoitça, eta nic hartan.

58. Nola ni egorri nanen Aita bici baita, ni ere bici naiz Aita gatic; eta halaber ni iaten nauena, bicico da ni gatic.

59. Huna non den cerutic iausti den oguia; ez çuen aitasoec ian içan duten manna beçalacoa, eta guero hil içan baitirade; eçen ogui hau iaten duena bicico da chederic gabeco mendeetan.

60. Hanc erran cituen Iesusec, Capharnaumeco batçarrean erakhasten hari eela.

61. Eta dicipuluctaric batçue entçun çutenean, erran çuten: Gogorra da solhas hori, eta norc entçun ere deçaque?

ren launaren aguintça baita comunia deçan, eta Eliçarena Phazcoz eguin deçan; bainan ezta baitezpadacoa guiristino bakhotchac har detçan launaren gorputça, eta, harequilan batean, launaren odola; hambat hartcen du bata hartcen duenac, nola biac hartcen dituenac. Hala dio gure sinbestead, eta launac berac ere bai; eçen bersu berrogoi eta berderateci garrenac garbiqui dio: *Ogui hau* (erran nahi da gorputça) *iaten duena, bicico da bethiere*; halaber du beraz, eta ez guehiago edo gutiago. biac hartcen dituenac nola gorputça baicen, edo odola baicen hartcen eztuenac, sari bera, bethiereco biciteca.

62. Bainan baitçaquien Iesusec bere baitan, hauquiez cerasatela haren dicipuluec, erran çaroen : Hortaz iauzten çarete?

63. Çer date bada, noiz eta ere ikhussico baituçue guiçonaren Semea igaiten dela lehen cen toquirat (1) ?

64. Ispiritua da bicitcea emaiten duena, haraguia ezta deusetaco (2). Eta nie erraiten darozquitçuetan hitçac ispiritu dira eta bicitce.

65. Ordean badira çuetan batçu, eztutena sinhesten. Ecen baçaquien hastetic Iesusec norc etçuen sinhetsico, eta norc salduren çuen.

(1) Erran nabi da launac dicipulu sinhesgaitz hei : Eztuçue sinhesten eman dieçaqueçuetala enc haraguitic iatera ? Eta bizquitartean ikhusten ahal nauçue, ceuen beguien aitcinean bainaiz. Gutiago sinhetsico bide duçue cerurat igana içauen naicnean ! Bainan den ceruan, den lurrean, erranaren arabera eguiteco gai da bethi, eta erranez gueroz eguiten du, ecen eguiati da.

(2) Uste çuten Capharnaumetar eta dicipulu moldegaitz eta lolo batçuec, ceinec ere launa utci baitçuten ordutic harat, eman behar çaroela iatera bere gorputz hiletic; halacotz erraiten daroe, *ispirituac emaiten duela bicitcea, eta haraguia bakharric ezlitezuela deus ere*; adi-araztecotçat ecen eman baliote gorputz hila, etçuquetela, hartcearequin haren gorputça, hambertçetan hitz emaiten çaroen bicitcea. Eta *haraguia bera ezlitezuela deus*, ongui dio; ecen Iesusen haragui saindua hargatic çaicu on gucien ithurri, çeren iaten baitugu haren laincotasun ispiritu huts den hartaz betha. Haraguia dakharcu Iesusen laincotasuna, eta laincotasun, haraguiari baicic aurkhi ecin deçaquegun harc, hazten gaitu bicitce bethierecotçat.

66. Eta erraiten çaroen : Hargatic nio-tsuen nehor ecin dathorrela ni ganat, baldin eman ezpadeço ene Aitac.

67. Ordudanic guibelat eguin içan çuten haren dicipuluetaric hainiteec, eta etçabil-çan guehiago harequin.

68. Erran çaroen beraz Iesusec hama-biei : Eta çuec ere ioan gogo çarete?

69. Ihardetsi cioen Piarresec : Ianna, noren ganat guinohazque? Çue ditutçu bi-citce bethiereco hitçac;

70. Eta sinhetsi dugu gue, eta eçagutu ere dugu ecen çu çarela Christo Iaincoaren Semea.

71. Erran çaroen Iesusec : Ezta eguia hamabi hautatu çaituztedala nic? Bizqui-tartean çuetaric bat deabru bat da.

72. Erran nahi çuen bada Iudas Iscariot, Simonen semea; ecen hunec behar çuen saldu, hamabietaric bat cen arren.

VII. CAPITULUA.

Iesus ichilca beçala Ierusalemerrat ioan on-doan, hari da aguerri aguerrian tem-ploan erakhasten. Mintço çaiç bere etsai hil-araci nahi dutenez, bere heriotceaz, bere hiletaric iaiquitceaz, Ispiritu Saindua-ren ethortceaz. Nahi dute har-araci, eta Nicodemoc haren alde hartcen du.

1. HANDIC harat hari cen Iesus Galilea-ren inguratcen, eta etcen Iudearat nahi

ioan, ceren Iuduac haren ondoan baitça-biltçan, hil-araci nahiz.

2. Bada hurbil celaric Iudutarren phesta, Tabernacleena deiteen dutena,

3. Erran cioten bere anaiee (1) : Ikhi çaitte hemendic, eta çohaz Iudearat, çure hango dicipuluec ere ikhus detçatentçat eguiten ditutçun gauça handiac.

4. Ecen nehorc eztu horrelacoric gordeca eguiten, bere burua aguertu nahiz dabilalarican batean. Hoin miresgarri diren gauçac eguiten ditutçunaz gueroz, eracuts çaquizeo ceroui munduari.

5. Ecen haren anaiee berec etçuten hartan sinhesteric.

6. Ihardetsi çaroen Iesusec : Ene ordna ezta oraino ethorria, bainan çuentçat bethi muga da.

7. Munduac ecin gaitçets çaitçaquete çuec; bainan ni higüin nau, ceren lekhuco bainau ecen gaichtoac direla haren eguincariae.

8. Çuec beraz baçohazquete phesta hortara; ni behintçat ez noha oraino, ceren ezpaita oraino ene muga ethorri.

9. Horiee ihardetsi ondoan, bera guelditu cen Galilean.

10. Ioan cirenean bada haren anaiae, orduan ioan cen bera halaber phestara, ez aguerriqui, bainan ebasca beçala.

(1) Erran dugu lehen ere Iudutarrec abaide burrecoac *anaiae* deiteen ohi cituztela.

11. Eta bilha çabilzcon Iuduac iai-egunean, galde çutela : Non da bada?

12. Eta erasia handi cen haren gatic ostearen artean, ciotela batçuec : Guizon çucena da; eta bertceec : Ezta hala, bainan populuaren choratcen hari da.

13. Bainan nehor etcen hartaz mintço ausarqui, Iuduen beldurrez.

14. Bizquitartean iai-egunaren erdi erdian, igan cen templora, eta hasi cen era-khasten.

15. Eta iarri ciren Iuduac miretsiric, ciotela : Nolatan daquizqui hunec horiec oro, ikhasi eztuelaric?

16. Ihardetsi çaroen Iesusec : Ene era-khaspena ezta enea, bainan bai ni egorri nauenarena.

17. Norbaitec nahi badu haren nahia eguin, eçaguturen du laincoa ganic denetz ene erakhaspena, ala ene baitharic mintço naicen.

18. Bere buruz mintço dena, bera nahi da goretsia içan; bainan bere egorlea goretsi nahi duena, eguiati da, eta ezta haren baithan gueçurric.

19. Eztarotçue leguea eman Moisesec, eta ezpaita çuetan leguea bethetcen ducnic nehor ere?

20. Cergatic çabiltçate ni hil nahiz? Erran cioen populuac : Deabruac çarabiltça nasqui; norc nahi çaitu hil?

21. Ihardetsi çaroen Iesusec : Ikhusgarri bat eguin içan dut, eta guciac miretsiric çaudezte..

22. Eta agundu darotçuelacotz Moisesec ebaquittea (ez Moisesec bere burutic, bainan lehenagocoetaric ikhasiric), ebaquitteen duçue larumbat eguna içanican ere.

23. Bada ebaqui ahal badaite norbait larumbat-cara, hauts eztadin Moisesen leguea, certaco suminteen çaiçquidate niri, çeren eman diotan guiçon bati gorphutz gucico osagarria larumbat egunarequin?

24. Etçaitetzela ibil beguien azpico itchuraren arauaz, bainan bai bidezqui eta çucenqui.

25. Entçunic horiec, hasi çiren erraiten Ierusalendar batçu : Eztea hau hiltcecoçat bilhateen duten hura?

26. Eta huna non mintço den ororen aiteincan, eta ezpaitote deusic erraiten. Eçagutu othe dute bada garbiqui gure aiteindariec hau dela Christo?

27. Bainan badaquigu nondic heldu den hau, eta Christo aldiz dathorrencan, nehore eztu iaquinen nondic daten.

28. Iesus orduan hasi içan cen oihuz, temploan erakhasten çuela : Badaquicue nor naicen ni, eta nondic heldu naicen; eta bizquitartean ez naiz ene buruz ethorri içan; bainan eguiatia da ni egorri nauena, eta eztuçue eçagutcen çuec.

29. Nic ordean eçagutcen dut, haren ganicacoa bainaiz, eta hare egorri bainau.

30. Aiher eitezquen bada Iesusen hartcera; bainan halere nehore etcioen escua gainera eçarri, çeren ezpaitcen ethorria oraino haren muga.

31. Bizquitartean, chehctarie hainitcec sinhetsi çuten, eta cioten elkharrri : Dathorreanean Christo, eguinen othe du hunc eguiten duen baino ikhusgarri guehiago ?

32. Entçun cituzten Pharisaucec osteac Iesusez ciotçan solhas horiec; eta Aphet-nausiec eta Pharisaucec egorri ciotçaten guicõnac hartcecotçat.

33. Eta erran çaroen Iesusec : Oraino aphur batecotçat çuequin naiz, eta banoha guero egorri nauena ganat.

34. Bilhaturen nauçue, eta ez nauçue edirenen; eta ni nohan toquirat, etçaitzquete çuec ethor.

35. Horren gainean bacerasaten bere artean Iuduec : Norat dohaque hau ediren ezteçaquegun toquitarat? Atce herri barraiuetarat othe doha, hequiei erakhas-tera ?

36. Ceric diteque erran duen hau : Bilhaturen nauçue, eta edirenen ez; eta nohan lekhura, çuec ecin ethor çaitzquete ?

37. Azquen iai-egunean, ceina baitcen handiena, oihu eguin çuen Iesusec, cioelarie : Baldin nehor egarri bada, bethor ni ganat, eta edan beça.

38. Nitán sinhesten duenari, Isquiribuac dioen arauaz, ur bicizco ibaiac iarico çaizca sabeletic.

39. Aditeen çuen bada hori, hartan sinhetsico çutenci ethorri behar citçaien Ispirituaz; etcen ecen oraino emana Ispiritua, ceren ezpaitcen oraino Iesus altchatua.

40. Ostean bada, solhas horiee entçunic, cioten batçuec : Guiçon hori eguiazqui profeta da.

41. Bertce batçuec : Christo da hori. Eta hauquiee herriz : Galileatic behar dea ethorri Christo?

42. Eztu bada Isquiribuac erraiten ecen ethorrico dela Christo Dabiten ethorquitic, eta Bethleengo herritic, ceintacoa baitcen ere Dabid?

43. Horrela beraz hari ciren ostean, batçeu alde bat, bertceac bertce alde, Iesusen gainetic.

44. Eta baciren hartu nahi çutenac; bainan etcioen nehore ere escuric gainerat eçarri.

45. Eta itçuli ciren Aphez-nausiee eta Pharisauce egorri içan cituzten guiçonac. Eta erran cioten hequiee : Cergatic eztuçue erakharri?

46. Guiçonec ihardetsi cioten : Egun-daino ezta guiçon hori beçala guiçonie mintçatu.

47. Erran cioten Pharisauce : Nasquiee ere irabaciace çarete?

48. Othe da bada nehor buruçaguietarie edo Pharisauetarie hortan sinhetsi duenic?

49. Bainen bakharric sinhetsi dute guiça chehe leguea eçagutcen eztuten batçuec; eta hec maradicatu batçeu dirade.

50. Horren gainean erran çaroen Nicodemoc, beretarie batec, launa gana gauaz ethorri içan cen harc berac :

51. Gure legueac cilhegui eguiten othe darocu bada guicon baten gaichtaguintzat hartcea, bera entzun gabe, eta cer eguin duen eçagutu gabe?

52. Ihardetsi cioten : Nasqui çu ere Galileartua çara? Mirazquitçu Isquiribuac, eta ikhusico duçu ecen eztela Galileatic profetaric ilkhitcen ahal.

53. Eta ioan ciren bakhotcha bere etcherat.

VIII. CAPITULUA.

Emazte lohia Iesusen aiticinerat erakharria.

Mintço da Iesus bere Iaincotasunaz, luçagui gogortcen duela eguia hori. Aiphatcendu, bide nabar, Iuduen bihotz gogortasunaz, bere hiltceaz, bekhatorea nola den bere bekhatuaren azpico, nor den Abrahamen haur, eta Iaincoaren haur, eta nor deabruaren haur. Iuduec harrica hil nahi dute.

1. BIZQUITARTEAN Iesus ioan cen Olibetaco mendirat.

2. Eta arguiaren beguicotzat, ethorricen berriz templora, eta bildu citçaien populu gucia, eta iarriric, hasi citçaien erakhasten.

3. Orduan ekharri cioten Isquiribauec eta Pharisaucec emazte ezcondu bat, nahadura tçarrean hatcemana; eta erdi erdian hura eçarriric,

4. Diotsate : Nausia, emazte hau orai doi doia hatceman dute likhisqueria batean.

5. Bada Moisesec leguean aguindu darocu hunelacoac harricatceaz; eta çue cer dioçu?

6. Horrela hari ciren hura cerbaitetan limbur-araci (1) nahiz, içaitceotçat guero cer erran harentçat. Bainan Iesus, khurturic beheiti, eman cen erhiaz lurrean isquiribatcen.

7. Nola ordean aitecina galdez baitcegozcon, chuchendu cen, eta erran çaroen: Çuetaric bekhatu khutsuric gabe denac aurthic bioço lehen harria.

8. Eta berriz makhurturic, eman cen oraino ere lurrean isquiribatcen.

9. Aditu çutenean hequiec, ilkhi ciren bata bertcearen ondotic, çaharrenetarie hasiric; eta guelditu cen Iesus bera, eta harequin, chutic erdian cen emaztea.

10. Orduan goititu cen Iesus, eta erran cioen: Emaztea, non dira çu bilhatcen eintuztenac? Condenatu çaitu norbaitec?

11. Diotsa harc : Nehorc, launa. Erraiten dio Iesusec : Ez bada nic ere, etçaitut condenatuco. Çohaci, eta ez eguin ia-goitic gaizquiric.

12. Berriz ere mintçatu citçaien Iesus, cioela : Ni naiz munduaren arguia; niri darraitana, eztabila ilhumbean, bainan içanen du bicitceco arguia.

(1) *Limburtea*, lerratcea.

13. Erran cioten Pharisauec : Çu ceure buruaren lekhuco atheratcen çatçaizcu; ezta sinhesteco çure lekhuco tasuna.

14. Iesusec ihardetsi çaroen : Ni neure buruaren lekhuco altchateen banaiz ere, eguiazcoa da ene lekhuco tasuna, ceren baitaquit nondic heldu naicen, eta norat nohan; eta eztaquiçue çuec ez nondic ethorteen naicen, ez norat nohan.

15. Çuec haraguiaren araberaçoa duçue çuen erabaquia (1); ez ordean nic, ezpaitut nehortaz erabaquiric eguiten.

16. Bainan badaguit ere, eguiaren araberaçoa da ene erabaquia, ceren ezpainaiz bakharric, bainan ni, eta egorri nauen Aita enequin.

17. Ceuen leguean berean isquiribatua da, ecen çucena dela bi guiçonen lekhuco tasuna.

18. Bada nic neronez behintçat lekhuco tasun dakhart; bertçalde egorri nauen Aitac ere lekhuco tasun emaiten darot.

19. Galdeguin cioten orduan : Non da çure Aita? Ihardetsi çaroen Iesusec : Eztaquiçue ez ni nor naicen, ez ene Aita nor den; eçagutcen baninduçue ni, aguian ene Aita ere eçagut cineçaqueto.

20. Hauc erran içan cituen Iesusec templo dirua beguiratcen cen toquian, erakhasten hari cela; eta etçuen nehore har-

(1) *Erabaquia, erabaquitcea, erabaquitçailca, iuiamendua, iuiatcea, iuica.*

araci, ceren ezpaitcen oraino haren muga ethorria.

21. Erran çaroen guehiago : Banoha, eta bilhaturen nauçue, eta çuen bekhatuan hilen çarete. Ecin ethor çaitzquete ni nohan lekhourat.

22. Cioten bada Iuduec : Berac hilen othe du bere burua, erraiten baitu : Ni nohan lekhourat, çuec ecin çathozquete ?

23. Erran çaroen : Çuec behere huntaricacoac çarete, eta ni garaiticacoa naiz. Çuec mende huntaricacoac çarete, eta ni ez naiz mende huntaricacoa.

24. Hargatic ere erran darotçuet ecen çuen bekhatuetan hilen çaretela; ecen ezpadeçaçue sinhets ni naicena naicela, hilen çarete çuen bekhatuetan.

25. Galdeguin cioten bada : Çu nor çara ? Ihardetsi çaroen : Gucien hastapena naiz ni, mintço natçaitçuen hau.

26. Eta hainitz nuque çuetaz erraiteco, eta çuetan altchatceco; bainan eguiatia da ni egorri nauena; eta nic, hura ganic ençunac baicen, eztiotçat erakhasten munduari.

27. Eta etçuten aditu erraiten çaroela ecen Iaincoa çuela Aita.

28. Dioste beraz Iesusec : Noiz eta ere goitituco baituçue guiçonaren Semea, orduan eçagutuco duçue nor naicen ni; eta ene burutaric eztudala deus eguiten, bainan, nola Aitac eracatsi içan baitarot, eta hala mintço naicela.

29. Ecen ni egorri nauena enequin dago, eta ez nan neroni utci ičan; ceren hari onhesgarri çaižcanac eguiten baititut bethi.

30. Horiec entçutearequin, sinhetsi çuten hainitcec.

31. Eta erran çaroen Iesusec sinhetsi çuten Iuduei : Baldin çuec iraun badeçaque ene hitcean, içanen çarete eguiazqui ene dicipuluac;

32. Eta eguia eçaguturen duçue, eta eguiac eguinen çaituzte ceuen escuco.

33. Ihardetsi cioten hequiec : Abrahamen hacitic gara, eta ezcara egundaino nehorren meneco ičan; nola dioqueguçu beraz : Içanen çarete ceuen escuco?

34. Erran çaroen Iesusec : Eguiazqui diotsuet, eguiazqui, bekhatu eguiten duen gucia, bekhatuaren azpico da.

35. Azpico schia bada eztago bethi etchean; bainan semca etchean dago bethierecoçat.

36. Beraz eguiazqui ceuen escuco içanen çarete, Semeac ceuen escucotcen baç aituzte.

37. Badaquit Abrahamen ume çaretela; halere hil nahi nauçue, ceren czpaitu ene hitçac harteen çuen baithan.

38. Nitaz beçambatean, ene Aita baithan ikhusi dutana, hura bera diot; eta çuec eguiten duçue ceuen aita baithan ikhusi ičan duçuena.

39. Diotsate : Gure aita Abraham da. Dioste Iesusec : Baldin Abrahamen seme

baçarote, Abrahamec eguinen eredura eguicue çuec ere.

40. Orain ordean hil nahi nauçue ni, Iaincoa ganic entçun dudan eguia erraiten darotçuetalaric : horrelacoric eztu Abrahamec eguin içan.

41. Çuen aitaç eguinen arabera, eguiten duçue. Ihardetsi cioten : Ezcara gu lohiqueriatic sorthuac; aita bakhar bat dugu, Iaincoa.

42. Erran çaroen Iesusec : Baldin Iaincoa çuen aita balitz, nasqui onhets nindeçaqueçue ni. Ecen Iaincoa ganic ilkhi naiz ni, eta ethorri natçaitçue; ez naiz, ez, ene ariaz ethorri, bainan harc egorri nau.

43. Cergatic eztitutçue aditcen ene solhasac? Ceren ene hitça ecin entçun ere baitiroçue.

44. Çuec deabrua duçue aita, eta ceuen aitaren nahicundeac bethe gura çarete. Hura guiça-erhaile (1) cen hastetican; eta eztu eguiian iraun, ceren ezpaitcen haren baithan eguia. Gueçurrez mintço denean, orduan bere beretic mintço da, gueçurtia baita, eta gueçurraren aita.

45. Eta nic eguia badarrautçuet, ez nauçue sinhesten.

46. Çuetaric ceinec emaiten ahal darot bekhatuic beguithartera? Baldin erraiten badarotçuet eguia, cergatic ez nauçue sinhesten?

(1) *Erhaitea*, hiltcea; *guiça-erhailea*, guiçon-hiltçailea.

47. Iaincoa ganic denac, Iaincoaren hitac entçuten ditu. Hartaracotz çuec ezti-tuçue entçuten, ceren ezpaitçarete Iaincoa ganic.

48. Ihardetsi cioten Iuduec : Eztugu bada ongui erran gue Samaritar bat çarela, eta deabruac çauzcala?

49. Erran çaroen Iesusec : Ez nauca ni deabruac; bainan aithor emaiten diot ene Aitari, eta çuec hidoiztatcen hari çaroz-quitet.

50. Nitaz denaz, eztut bilhatcen neure ohorea; bilhatuco darot bertce batec, eta gueriçatuco darot.

51. Eguiazqui diotsuet, eguiazqui : norc ere beguiratuco baitu ene hitça, eztu harc nehoiz heriotcea dastaturen.

52. Erran cioten Iuduec : Oraintche dakhusagu ecen deabruac hartua çarela. Abraham hil içan da, eta profetac ere bai; eta çuec dioçu : Nehore ene hitça beguira badeça, eztu harc nehoiz heriotcea dastaturen.

53. Ala guehiago çara çu, ecen ez gure aita Abraham ceina hil içan baita, eta profetac, ceinac ere hil baitirade? Cerentçat daucaçu ceure burua?

54. Iesusec ihardetsi çaroen : Baldin handiets badeçat nic neure burua, ene handiestea ezta deus ere; handiesten nau ordean ene Aitac, ceuen Iaincoa deiteen duçuen harc berac.

55. Bizquitarcean eztuçue hura eçagutu;

bainan nie bai, eçaguteen dut. Eta erran baneça eztudala eçagutcen, çuec beçalaoa ninteque, gueçurti bat. Ordean eçagutcen dut, eta haren hitça beguiratcen ere dut.

56. Çuen aita Abrahamec guthicia içan du, guthicia ere min içan du, ene egun hunen ikhustecotçat; ikhusi içan du, eta bozcariotu da.

57. Erran cioten horren gaincan Iuduec: Eztituçu oraino berrogoi eta hamar urthe, eta Abraham ikhusi duçu?

58. Ihardetsi çaroen Iesusec : Eguiaz, eguiaz diotsuet, Abraham iaio baino lehen, banintcen ni.

59. Orduan lothu eiren harriei, hari aurthiquitceco; bainan itçali citçaien Iesus, eta ilkhi cen templotic.

IX. CAPITULUA.

Itsuriç sorthu guiçon bat sendatcen du Iesusec, eta hura bera Iuduec, bekhaizcoz, etchatcen dute bere batçarretic. Bainan sinhesten du Iesus baithan, eta adoratcen du.

1. IRAGAFTEN cela, ikhusi çuen Iesusec guiçon sortectic itsua cen bat.

2. Eta galdeguin cioten dicipuluec : Nausia, ceinec eguin othe dute bekhatu, hunec ala hunen aita-amec, iaio baita hunela itsu?

3. Iesusec ihardetsi çaroen : Eztu hunec bekhatu eguin, ez eta hunen aita-amec ere; bainan hola guerthatu içan da, aguer dadien hunen baithan laincoaren ahala.

4. Mengoa da (1) eguin detçadan egorri nauenaren eguin beharrac, eguna dutano; hor heldu da gaua, ceintan ezpaititeque eguin.

5. Munduan naiceno, munduaren arguia naiz.

6. Horiec erran eta, eguin çuen thu lurrerat, eta aho-goço harequin eguin çuen lohi phichea bat, eta lohiaz gantçutu ci-tuen itsuaren beguiac.

7. Eta erran cioen : Çohaz, eta garbi çaita Siloeco ikhuzteguiian (Siloe erran nahi da egorria). Ioan cen bada, eta ikhuci cen, eta itçuli cen ikhusten çuela.

8. Bada haren auçoec, eta lehenago es-catcen ikhusi çutenec, galde çuten : Ezta hau iarririe esque cegoen hura? Cioten batçuec : Bai, hura da.

9. Berteeec : Ez, haren antçoco bat da. Berac ordean cioen : Hura, ni neroni naiz.

10. Erran cioten beraz : Nola idequi çaiçquitçu beguiac?

11. Ihardetsi çaroen : Guiçon, Iesus deitcen duten harc, baltsa guti bat eguinic, hartaz beguiac pherecatu darozquit, eta erran darot : Çohaz Siloeco garbiteguira, eta garbi çaita han. Haratu naiz bada, gar-bitu naiz, eta dakhusat.

(1) *Mengoa*, beharra, behar dena.

12. Galdeguin cioten : Eta non da hura ?
Dioste hare : Eztaquit.

13. Orduan eraman cioten Pharisauei
guiçon itsu ohia.

14. Larumbat eguna cen bada Iesusec
baltsa eguin eta beguiac idequi ciotçana.

15. Berriz ere galdeguin cioten Phari-
sauec, nola ardietsi çuen ikhustea. Hare
erran çaroen : Lohia eçarri darot beguie-
tan, eta ikhuci naiz, eta dakhusat.

16. Erran çuten orduan Pharisauctarie
batçuec : Ezta laincoa ganic guiçon hori,
eztuenaz gueroz beguiratcen larumbata.
Bertee batçuec aldiz cioten : Nola daite gui-
çon gaichtoa, gauça hoin miresgarriac egui-
ten dituena ? Eta escatima çuten beren
artean.

17. Berriz ere galdeguin cioten beraz
arguitu berriari : Eta hic cer dioc heror-
rec, beguiac idequi darozquicanaz ? Ihar-
detsi çaroen : Profeta dela.

18. Neholere bada etçuten sinhesten ahal
Iuduec itsua içana cela guiçon hura, eta
guero arguitua, deithu artean haren bur-
hasoac.

19. Galdeguin cioten hequiei : Hau da
çuen seme, iaioz gueroz itsu cela dioçuen
hura ? Eta nolatan bada dakhusa orai ?

20. Ihardetsi cioten aitamec : Gue da-
quiguna da, hau gure semea dela, eta
sorthu dela itsu ;

21. Bainan nolatan dakhusan orai, ezta-
quigu ; edo nore idequi diotçan beguiac,

ezaquigu guc; berari galdeguioçue; adinac baditu, bera mintça bedi beretçat.

22. Horrela cioten burhasocç, ceren lудuen beldur baitciren; ecen elkhar hitz hartuac ciren lудuac, baldin eta nehore aithortcen baçuen Iesus Christo cela, içanen cela etchatua batçarretic (1).

23. Hartacotz erran çuten aitamec : Adin badu; galdeçoçue berari.

24. Egundaino beçala beraz, erakharriric berriz itsu içatu guiçona, erran cioten : Emoc aithor laincoari; baçaquiagu ecen guiçon hura gaichtaguin bat dela.

25. Dioste harc : Gaichtaguina denetz, bai ala ez, nie eztaquit; hau daquit bakharric, itsu nintcela, eta orai ikhusten dutala.

26. Diotsote Pharisaucc : Cer eguin daroc? Nola irequi (2) darozquic beguiac?

27. Dioste : Lehen ere erran içan darotçuet, eta entçun içan duçue; cergatic nahi duçue berriz ere entçun? Ala haren dicipulu iarri nahi çarete çuec ere?

28. Orduan hasi citçaiçcon birauca, ciotsatela : Hadila hi haren dicipulu; gu Moisesen dicipulu gaituc.

29. Baçaquiagu Moisesi mintçatu içan çaiçela laincoa; hau ordean etçaquiagu nongo den.

(1) lудuen biltçarretic egotcia içaitca, cen gure artean escumicua beçala.

(2) *Irequi* eta *idequi* bardin dira, nola irudi eta iduri, eradan eta edaran, eta bertce cembait; çaharrec cioten irequi.

30. Ihardetsi çaroen guiçon hare : Hauche da bada harrigarria, ezpaitaquiçue nondicacoa den, eta niri beguiac hare irequi baitarozquit.

31. Bizquitartean gueiec iaquina da, ez-tuela laincoac gaichtaguinic entçuten; bainan balin bada nehor haren cerbitçari, eta haren nahiaren eguile denic, hura entçuten ohi du.

32. Mendeac mende direino, ez ahal du entçun nehorc, içatu dela norbait itsu sor-thu den bati beguiac irequi diotçanic!

33. Baldin ezpalitz laincoa ganic, ecin leguique deus ere.

34. Erran cioten horren gainean Phari-sauec : Bekhatu hutsa haiz, haieen gucia, amaren sabeleandanic; eta guri cerbait eracutsi nahi daroçuc? Eta egotci çuten lekhorerat.

35. Iaquin çuen bada Iesusec nola cam-porat iraitci çuten, eta bathu çuenean er-ran cioen : Sinhesten duçu laincoaren Se-mea baithan?

36. Ihardesten du : Nor da hura, launa, sinhets deçadan?

37. Diotsa Iesusec : Iadanic ikhusi duçu, eta mintço çaitçun hau, hura bera da.

38. Diotsa hare : Sinhesten dut, launa. Eta ahuspez eroriric, adonatu çuen.

39. Dio bada Iesusec : Çucenaren bihur-teera ethorri naiz mundu huntara; ikhus-ten eztuteneç ikhus deçatentçat, eta ikhus-ten dutenac itsu daitecentçat.

40. Hori entçunic harequin ciren Pharisau batçue, erran cioten : Itsu gara bezaz gu ere ?

41. Dioste Iesusec : Baldin itsu bacinete, etcinuquete bekhatuic; bainan erraiten baituçue : Ikhusten dugu; hargaticquen bekhatuac badirau.

X. CAPITULUA.

Iaioz guero itsu cena arguitu ondoan, minçco da Iesus oraino ere bere Iaincotasunaz; nola den athea, ardien artçain eguiazcoa; nola hilen den bere ardiac gatic; nola eçagutcen duten haren boça ardiec. Iuduec harricatu nahi dute. Erakhusten du bere Iaincotasuna bere eguincari miresgarriez.

1. EGUIAZQUI diotsuet, eguiazqui : Baldin norbait ezpadadi arditeguian sar athetic iraganic, bainan bai leihotic iganican, hura laphur bat da eta ohoin bat.

2. Athetic sartcen dena bada, hura da ardien artçaina.

3. Huni athaltçainac idequitcen dio, eta ardiec hunen boça eçagutcen dute, eta bere ardiac deitcen ditu cein bere icenaz, eta alhapiderat eramaiten ditu.

4. Eta bere ardiac ilkhi-araci dituenan, hequien aiticinean doha; eta ardiac badarraizeo, ceren haren deia eçagutcen baitute.

5. Arrotz bati ordean etçaizco iarraiquiteen, bainan ihes dohazco, ceren ezpaitute eçagutcen hots eguite arrotçarena.

6. Iduripen hau athera çaien lesusec; bainan etçuten aditu certaz mintço citçaien.

7. Erran çaroen beraz oraino ere : Eguiazqui, eguiazqui diotsuet : Ni naiz ardién athea.

8. Ethorri içan direnac oro laphurrac içan dira eta ohoinac, eta ezlituzte entçun ardiec.

9. Ni naiz athea. Nitaric norbait sartcen bada, salbatuco da; eta sarthuco da, eta ilkhico da, eta edirenen du alhapide.

10. Ohoina ezta ethortcen lekhat ebas-tecotçat, eta hiltcecotçat, eta galteecotçat; ethorri naiz ni bicitcea içan deçaten gatic, eta are nasaitasun guehiagorequin içan deçaten gatic.

11. Ni naiz artçain ona. Artçain onac bere bicia emaiten du bere ardiéntçat.

12. Ordean saritan artçain denac, eta artçain eztenac, eta ardiac bereac eztituenac, ikhusten duenean otsoa ethortcen, uzten ditu ardiac, eta badoha ihesi; eta otsoac harrapatcen ditu ardiac, eta bar-raiateen.

13. Bada saritan artçain denac emaiten dio itçuriari (1), ceren saritacoa baita, eta ardiez deus guti baitohaco.

14. Bainan ni artçain ona naiz; eta çea-

(1) *Itçuri, itçuria, ihes, ihesa.*

gutcen ditut neureac, eta eçagutcen naute neureec;

15. Hala nola eçagutcen bainau ene Aitac, eta Aita eçagutcen baitut nie; eta ene bicia emaiten dut ene ardiac gatic.

16. Bertce ardiac ere baditut, saldo huntaric eztirenac; eta hec ere erakharri behar ditut; eta ene boça adituren dute, eta içanen da arthalde bat eta artçain bakhar bat.

17. Hargatic maite nau ene Aitac, ceren uzten baitut neure bicia, berriz hartcecotan.

18. Alabainan nehorc eztarot eramaiten; aiteitic neronec uzten dut neure burutaric; eta badut ahala behin uzteco, eta badut ahala berriz hartceco. Horrela aguintu darot ene Aitac.

19. Iuduac beraz berriz ere bilhacaide-tan hasi ciren, beren artean, solhas hauquien gainetic.

20. Hequietaric hainitcec cioten : Deabruac dauca, eta erhoa da; cergatic entçuten duçue?

21. Bertce batçue cioten : Eztira deabruac daducan baten solhasac horiec; noiz danic deabruac idequitcen ahal daizte beguiaç itsuei?

22. Bada eguiten çutela Ierusalemen Dedicacioneco phesta, eta negua cela,

23. Baçabilan Iesuç harat hunat temploan, Salomonen aldamiotan (1).

(1) *Aldamioa*, arkha azpia, leihor pea, pasaia-
tceco atherbea.

24. Eta bildu citçaizcon ingurura Iuduac, eta erran cioten : Noiz arteraino eduquico ditutçu gure gogoac dilindan? Çu baçara Christo, erraguçu garbiqui.

25. Ihardetsi çaroen Iesusec : Erraiten darotçuet, eta eztuçue sinhesten. Ene Aitaren icenean eguiten ditudan eguintcece berec nitaz lekhuçotasun emaiten darotçue.

26. Bainan eztuçue sinhesten çuec, ceren ezpaitçarete ene ardiataric.

27. Ene ardiac ene boça eçagutcen dute, eta nic eçagutcen ditut neureac, eta dar-raizquit niri;

28. Eta emaiten daroet bicitce bethierecoa, eta nehoiz ere eztirade galduren; eta nehorc ere eztarozquit idoquiren es-cuetaric.

29. Niri eman darozquidan Aita nerec, guciac baino handiago da, eta nehor ezta ene Aitaren escutic harrapa detçaquenic.

30. Ni eta Aita, biac bat gara.

31. Orduan Iuduec hartu cituzten harriac, Iesusen harricatecco.

32. Eta erran çaroen Iesusec : Çuen beguien azpian hainitz ongui eguin içan dut ene Aitaren icenean; hetaric ceinen gatic harricatecen nauçue?

33. Iuduec ihardetsi cioten : Etçaitugu çure ongui eguinac gatic harricatecen, bainan ceren burho eguin baituçu, eta ceren guiçon huts bat çarelaric, emaiten baituçu ceure burua laincotçat.

34. Erran çaroen Iesusec : Ezta bada isquiribatua çuen leguean : Erran dut, Iainco batçu çarete?

35. Baldinetariae bada Iainco deith badetça Iaincoa mintçatu içan çaienac, eta Isquiribua ecin eceza badadi,

36. Nola dioqueçue burho eguiten dudala nic, Aitac saindu eguin nauenac, eta mundurat egorri nauenac, erraiten darotçuetanean : Iaincoaren Semea naiz?

37. Baldin eçpaditut eguiten ene Aitaren eguintçac, eznaçaçuela sinhets.

38. Baldin ordean eguiten baditut, eçpanauçue ere ni sinhetsi nahi, eguintçac sinhets eçatçue, eçagut deçaçuentçat, eta sinhets deçaçuentçat Aita ni baithan dela, eta ni Aita baithan naicela.

39. Berriz orduan nahi çuten hartu, bainan itçuri citçaien escuetarie.

40. Eta ioan cen berriz ere Iordan ibaiaz bertce alderat, Ioanes aiteinago bathaiatcen hari içan cen toqui bererat; eta han egon cen.

41. Eta ethorri citçaiçcon hainitçac, erraiten çutela : Ioanesec, eguia bada ere, ikhusgarririe eztu batere eguin içan;

42. Bainan huntaz erran içan dituen guciac, eguiac içan dirade. Eta hainitçac içan eiren sinhetsi çutenac haren baithan.

 XI CAPITULUA.

Lazaro eri, eta hiltcen da. Haren birphizte espantagarria. Horren ondoan Iuduec hartu nahi dute Iesus. Caiphaz, uste eztuela, profeta bat beçala mintço da.

1. BACEN Bethanian, Mariaren eta haren ahizpa Martharen herri berean, guiçon bat eri; deitcen cen Lazaro.

2. Maria cen launa gantçutu içan çuena usain goçozco olio batez, eta oinac bere buruco adatsaz çukhatu çaiçcana; eta Lazaro, eri cena, haren anaia cen.

3. Arrebec beraz egorri cioten Iesusi erraitera : launa, huna non gaizquitua den çuc maite duçuna.

4. Berri hori entçunic Iesusec, erran çuen : Ezta hiltcecoa critasun hori; bainan da laincoaren gorestea gatic, eta goretz dadintçat laincoaren Semea horren gatic.

5. Bada maite cituen Iesusec Maria, eta haren ahizpa Martha, eta Lazaro.

6. Halere, entçun çuencan ecen gaizqui cela, egon cen oraino bi egun, cen toquitic ilkhi gabe.

7. Ondoan erran çaroen dicipuluei : Goacen berriz ere Iudeara.

8. Diotsate hequiee : Nausia, orai doi doia harricatu nahiz çabilzquitçun Iuduec, eta berriz ere harat hari çara?

9. Dioste Iesusec : Eztirea egunean hamabi ordu ? Egunaz dabilana bada ezta behaztopatcen, ceren ikhusten baitu mundu huntaco arguia.

10. Bainan gauaz dohana, haburicatcen (1) da, ceren ezpaitu arguiric berequin.

11. Horien ondoan, erran çaroen oraino : Lazaro gure adisquidea lo datça; bainan banihoaco bere lotic iratçartcera.

12. Ihardetsi cioten dicipuluec : Iauna, baldin lo badatça, osasuneratuco da.

13. Mintço cen ordean Iesus haren hiltceaz, eta uste çuten hec, eguiazqui loharcatceaz cioela.

14. Orduan erran çaroen garbiqui : Hil da Lazaro;

15. Eta atseguin dut çuen gatic ezpainteden han, sinhets deçaçuentçat; bainan goacen haren ganat.

16. Horren gainean erran çaroen Thomas, Didymo çaritçanac, bere dicipulu lagunei : Goacen gu ere, hil gaitecen horrequin batean.

17. Heldu içan cenean Iesus, aurkhitu çuen iadanic laur egun hartan ehortcia ecla.

18. Cen bada Bethania Ierusalemmeri hurbil, nombaitsu ordu erdi baten bidean.

19. Eta bacen hainitz Iudu ethorric Martha eta Maria ganat, hequiei bere anaia-

(1) *Haburicatcea*, *hapuicatcea*, *behaztopatcea*.

ren hiltceaz cembait solhas goçagarriren ekhartcera.

20. Marthac hauteman çueneco ethorri cela Iesus, aiteinerat ilkhi citçaioen, eta bizquitartean etchean cegoen Maria.

21. Eta erran eioen Marthac Iesusi : launa, çu hemen içaiterat, etcen hilen ene anaia ;

22. Bainan oraino ere, badaquit ecen cer nahi galda dioçoçun laincoari, emanen darotçula laincoac.

23. Ihardesten dio Iesusec : Phiztucio da çure anaia.

24. Diotsa Marthac : Bai, badaquit phiztucio dela azquen eguneco phiztean.

25. Diotsa Iesusec : Ni, phiztea naiz eta beiticia; ni baithau sinhesten duena, hila balitz ere, phiztucio da.

26. Eta nor ere bicirie baita, baldin ni baithan sinhesten badu, nehoiz ere ezta hilen. Sinhesten duçu hori ?

27. Ihardesten dio : Bai, launa, sinhetsia naiz çu Christo çarela, lainco bici denaren Semea, mundu huntara ethorri içan çarena.

28. Hori ihardetsi eta, ioan cen, eta deithu çuen bere ahizpa Maria, ciotsala ahapean : Nausia hemen dun, eta hire galdea din.

29. Entçun çuen beçain sarri, iaiqui cen berehala, eta hura gana ioan cen.

30. Ecen etcen oraino Iesus herrian sarthu; bainan Martha bathu citçaiion lekhu hartan cegoen.

31. Bada Mariarequin etchean ciren Iuduac, hequien atsecabearen goçateera ethorriac, ikhusi çutenean Maria hain betbetan chutitcen eta ilkhiteen, iarrai qui citçaizeon hec ere, ciotela : Hobira doha, nigar eguitera.

32. Bainan Maria, Iesus cen toquira ethorriric, launa ikhusi çuen beçain laster, aurtbiqui citçaion oinetara, eta erran cioen : launa, çu hemen içaiterat, etcen hilen ene anaia.

33. Iesus, ikhustearequin Maria nigarrez, eta harequin ethorri Iuduac ere nigarrez, laztu cen bere barnean, eta bere bihotça utci çuen samurteera.

34. Eta dioste : Non eçarri duçue ? Diotsate : Çato, launa, ikhusaçu cerorrec.

35. Orduan Iesus hasi cen nigarrez.

36. Cioten ere Iuducc : Beha horrat, nola maite çuen.

37. Cioten ordcan bertee batçue : Sor-teeticaco itsua arguitu içan duelaric, hau ecin gueriça ciroen hiltcetican ?

38. Iesus bada, berriz ere iharrosi citçaiocela barne gucia, ethorri cen hobira. Eta cen hobia harpe bat, eta harri bat çuen emana gainean.

39. Dio Iesusec : Khenaçue barria. Diotso Marthac, hilaren arrebac : launa, gargoro khirastua da; ecen laur egun huntan hila da.

40. Ihardesten dio Iesusec : Eztarotçut erran ecen, sinheste balimbaduçu, ikhusico duçula aguertcen laincoaren ahala ?

41. Khendu çuten beraz harria; eta alchaturic goiti beguiac, erran çuen Iesusec: Aita, esquerrac darozquitçut, ceren entçun bainaçu.

42. Alabainan badaquit nie ecen entçuten nauçula bethi; bainan horrela diot ene inguruan den populu hau gatic, sinhets deçatentçat çuc egorria naicela.

43. Hitz horien ondoan, erran çuen oiuhu handi batequin: Lazaro, ilkhi çaitte hortie.

44. Eta bertan ilkhi cen hila, oin escuac lokharri cherrenda batçuz estecatuae, eta beguithartea estalia hil-oihalaz. Erran çaroen Iesusec: Khen eçotçue lokharriac, eta utçaque dobala.

45. Bada Maria eta Martha gana ethorri lduetarie hainitec, ikhusiric Iesusec eguin çuena, sinhetsi çuten haren baithan.

46. Bainan batçu ioan ciren Aphez-nausi eta Pharisauen gana, eta erran cioten cer eguin içan çuen Iesusec.

47. Beraz bildu çuten Aphez-nausiec eta Pharisaucc batçarra, eta cioten beren artean: Cer eguin behar dugu, ecen hainitz ikhusgarri eguiten du guiçon horrec?

48. Baldin hola uzten badugu, guciac sinhetsico dute borren baithan, eta guero ethorriric Erromarrac, ez deusetaratueo dute gure hiria, eta bai gure iendaquia ere.

49. Orduan hetarie bat, erraiten baitçaioen Caiphac, eta urthe hartaco Aphez-nausi baitcen, erran çaroen: Çuec eztaquiçue deusic;

50. Eta eztuçue gogoari emaiten, hobe çaitçuela, balimba, guiçon bakhar bat hil dadin populua gatic, eeen ez iendaqui gucia gal baladi?

51. Hori bada etcioen bere baitharic; bainan urthe hartaco Aphez-nausi baitcen, erran-araci cioen Ispirituac hil behar çuela lesusec populua gatic;

52. Eta ez oraino populu bat gatic, bainan are, batera biltcecotçat laincoaren haur bazter orotan barraiaturic cirenac.

53. Egun hartaz gueroztic bada, hartu çuten chedea hil-araci behar çutela Iesus.

54. Iesus ordean etçabilan guehiago agueriqui Iuduen artean; bainan ioan içan cen mortu heguirat, Ephren çaritçon herri batetarat; eta egotu cen han bere dicipuluequin.

55. Hurbil cen bada Iuduen Phazcoa, eta alde hetaric hainitçac igan ciren Ierusalemerra, Phazco aiteinean, bere buruen khutsutaric garbitcecotçat.

56. Hequiec Iesusen bilha çabiltean, eta cioten temploan elkharri: Cer çaitçue, ez-paita iai-egun huntarat ethorri? Eeen meçu emana çuten Aphez-nausicc eta Pharisaucc, baldin nehor helteen bacen iaquitera non cen, eracuts cioçoten, guero hartaz iabe citentçat.

XII. CAPITULUA.

Mariac gantçutcen Iaunaren oinac. Iuduec Lazaro hil nahi. Iesus sartcen Ierusalem. Pagano batçu hura ikhusi beharrez ibilqui. Bicia galtceaz, beguiratcecotçat. Ceruticaco boz bat. Arquia deino ibiltceaz. Iuduac sinhesgaitz. Hetaric handien batçuec sinhesten, bainan erakhustera emaitceaz beldurti.

1. CIRELA bada sei egun Phazcoraino, ethorri cen Iesus Bethaniara; herri hartan hil cen Lazaro, Iesusec guero phiztu çuena.

2. Eguin cioten han aphari bat; eta Martha cen cerbitçari, Lazaro herriz, harequin mahainean cirenetaric bat cen.

3. Mariac aldiz, harturic libera bat urrin goçozco ur batetaric, acara belhar hutzsez eguina, eta asco dirutacoa cena, gantçutu cituen hartaz Iesusen oinac, eta chukhatu ciotçan bere adatseco ileez; eta ethegucia bethe cen uraren usain onaz.

4. Erran çuen orduan dicipuluetaric battec, Indas Iscariotec, ceinac Iauna saldu behar baitçuen:

5. Cergatic ezta saldu ur hori, eguinen baitçuen ehun eta berrogoi eta hamar liberraz goiti, on-beharrei emaitcecotçat?

6. Alabainan mintço cen horrela, ez lan-

derrez antsia içanez (1), bainan ohoina celacotz, eta ceren berac atchequitcen baitçuen moltsa, eta hartarat emanac berac baitçarabiltçan.

7. Ihardetsi çuen Iesusec : Utçaçue eguitera; beguiratu içan du ur goço hau ene ehorzteco egunecotçat.

8. Behintçat badituzquetçue gabeac bethi çuequin; bainan ez nauçue ni bethi içanen.

9. Iudutce handi batec iaquin çuen bada han cela Iesus; eta ethorri ciren, ez Iesus gatic bakharric, bainan are ikhustea gatic Lazaro, ccina hiletarie phiztu baitçuen.

10. Aphez-nausiec berriz eman cioten buruari, behar çutela Lazaro ere galdu;

11. Ceren hainitçac, hura celacotz, berzten baitçiren Iuduetarie, eta sinhesten baitçuten Iesus baithan.

12. Biharamunean, iai-egunera ethorriac ciren osteeç, entçunic heldu cela Iesus Ierusalemara,

13. Hartu cituzten palma adarrac escuetan, eta aitecinera ilkhi citçaizcon, ciotela oihuz : Agur, ongui ethorri çarela, laincoaren icenean ethortcen çaren Israelgo Erreguea !

14. Eta Iesusec ediren çuen astacume bat, eta eman citeaion bizcarrean, isquiribatua denaren arauaz :

15. Eztuçula beldurric, Siongo alaba; huna non çure Erreguea heldu çaitçun astacume batean iarriric.

(1) *Landerra*, edo on-beharra, gabea, escalea.

16. Etcituzten hauc lehembician aditu dicipuluec; bainan sarthu ičan cenean Iesus bere dohatsutasunean, orduantche orhoitu ciren hauc isquiribatuae cirela hartaz, eta nola eguin ičan ciozcaten.

17. Bada Iesusequin cirenec Lazaro hobic deithu eta phiztu çuenean, hambat baitciren, goraqui lekhuçotasun bihurtzen cioten espantu eguin çuenaz;

18. Eta hargatic osteca ilkbi citçaizcon aitcinera, ikhusgarri horren ospea entçun baitçuten.

19. Beraz Pharisauçue cioten beren artean : Badakhusaçue bada ezcarela deusican hari; horra non mundu guçia ondotic dohacon.

20. Eta baciren han arrotz batçu, iinac hec ere Ierusalemera, iai-egunean othoitz eguitechotçat;

21. Hequieç ethorri citçaizcon Philiperi, ceina Bethsaida Galileacocoa baitcen, eta othoiztu çuten ciotela : launa, nahi guinuçue bada Iesus ikhusi.

22. Philipe ioan cen erraitera Andreasi, eta Andreas berriz eta Philipe Iesusi.

23. Ihardetsi çaroen Iesusec : Ethorria da ordua, ceintan goretsico baita guiçonaren Semea.

24. Eguiazqui, eguiazqui diotsuet, baldin ogui bihia ezpadadi lurrerat behin eror eta hil, bakharra dago; bainan baldin behin hil badadi, hainitz ekhartzen du.

25. Bere bicia maite duenac, galduren

du; eta gaitcets duqueenac bere bicia mende huntan, beguiratcen du bicitce bethierecotcat.

26. Ene schi datena, iarraic bequit; eta non ere iñanen bainaiz ni, eta han iñanen da ene sehia ere. Ene schitasuncan iartcen bada norbait, haina alchatuco du ene Aitac.

27. Oraintche nahasia da ene bihotça; eta cer dioquet? Aita, lagun çaquizquit ordu huntan. Alabainan ordu hau gatic ethorria naiz.

28. Aita, handiets-araz eçaçu ceure icena. Entçun cen beraz boz bat cerutic : Eta handiets-araci dut, eta handiets-araciren ere dut.

29. Han cen osteac, entçun iñan çuen, eta cioen ihurtçuri açantça cela. Cioten bertce batçue : Aingueru bat mintçatu çαιο.

30. Bainan Iesusec ihardetsi çuen : Boz hori ezta ni gatic eguin iñan, bainan bai çuen gatic.

31. Orai doha iuiatcera mende hau, eta mende hunen buruçaguaia iñanen da ego-teia lekhorerat.

32. Eta ni behin içaiten banaiz goititua lurretic, direnac oro erakharriren ditut neroni ganat.

33. (Cioen hori, erakhustera emaiten çuela cer heriotceç hil behar çuen).

34. Ihardetsi cioen osteac : Gue aditu iñan dugu, leguean iracurririe, bethi iraun

behar duela Christoc; nola dioqueçu beraz :
Goititu beharra da guizonaren Semea?
Cein da guizonaren Seme hori?

35. Orduan Iesusec erran çaroen : Aphur
batentçat oraino çuequin da arguia. Egui-
çue bide arguia duçueno, etçaitçaten har
ilhumbear; eçen ilhumbean dohanac, norat
dohan eztaqui.

36. Arguia duçueno, euçue sinheste ar-
guiian, arguiaren ume çaitçentçat. Hor-
rela mintçatu içan cen Iesus; guero ioan
cen, eta gorde cen hequien ganic.

37. Eta hambertce ikhugarri eguin içan
çuen arren hequien aitecinean, etçuten ha-
ren baithan sinhesteric;

38. Bethe çadintçat Isaias profetac hu-
nela erran içan çuena : Iauna, nore entçun
gaitu, eta sinhetsi baicaitu? Eta : launaren
besoa nore eçagutu içan du?

39. Hargatic bada eçin sinhets ere ceça-
queten (1), ceren erran baitu berriz ere
Isaiasec :

40. Itsutu ditu hequien beguiac, eta he-
quien bihotça gogortu du, ezteçatentçat be-
guiz ikhus, ez adi bihotceç, eta eztaquiz-
quidan itçul, eta eztetçadan senda.

41. Horieç erran cituen Isaiasec, ikhusi
çuenean haren dohatsutasuna, eta hartaz
mintçatu cenean.

(1) Etçuten sinhesten ahal, dio San Agustinec,
ezpaitçuten nahi sinhetsi; nahi duenac baduque
laincoa ganic ahala, dutela batçuec errechtasun
guelhiago, bertceç gutiago, bainan gucieç asqui.

42. Bizquitartean Iuduetan behatuenetari-
ric ere hainitec sinhetsi çuten Iesus bai-
than; bainan Pharisauen beldur baitciren,
etçuten aithortcen, biltçarretic iraitciac ez
içaitceotçat.

43. Maithateenago çuten ecen guiçonec
onhetsiac içaitea, ecen ez Iaincoac.

44. Bada oilhu eguin çuen Iesusec, eta
erran : Ni baithan sinheste duenac, eztu
ni baithan sinheste, bainan bai ni egorri
nauena baithan;

45. Eta ni nakhusanac, ni egorri nauena
dakhusa.

46. Ni ethorri naiz mende hunen argui-
çaguitçat, eztagoen ilhumbcan nitan sin-
heste duenic nehor.

47. Baldinetaria norbaitec entçun ba-
detça ene hitçac, eta ezpadetça beguira,
eztut nic hura iuiatuco. Ez naiz ecen ethorri
mende hunen iuiatecco, bainan aitecic sal-
batcecotçat.

48. Ni arbuiatcen nauenac, eta ene hi-
tçac onhesten eztituenac, baduque iuieric
asco; adi-araci darotçuetan hitz hunec be-
rac iuiaturen du azquen eguncan.

49. Ecen ezlarotçuet adi-araci içan neure
burutaric; bainan egorri nauen Aitac berac
manatu içan darot cer erran, eta certaz
mintça.

50. Eta badaquit haren aguintçac bere-
quin dakharrela bethierecco hicitcea. Beraz
erraiten ditudanac, Aitac erran darozqui-
dan beçala, halaber diozquit.

XIII CAPITULUA.

Iesusen azquen aphia. Garbitcen daizte oinac Apostoluei. Iudasec behar duela saldu. Iesusen aguintça berecia, behar du-gula elkhar onhetsi. Petiric ukhatuco duela bere Nausiaz.

1. PIAZCO aiteinean, çaquielaric Iesusec een ethorria cela haren mundu huntaric bere Aita ganat iragaiteco muga, nola maithatu baitcituen mundu huntan cituen bereac, azquen bururaino maithatu cituen.

2. Beraz aphaldu cirenean, noiz eta ere iadanic deabruac eçarri baitcioen Iudas Iscariot Simonen semeari bihotcean launaren saltceco chedea,

3. Çaquielarican Iesusec Aitac eman cizcala gauça guciac escutarat, eta ilkhi cela laincoa ganic, eta eihoala laincoa ganat;

4. Iaiquiteen da mahainetic, eta soinecoac eraunzten ditu; eta harturic oihal bat, eçarteen du guerruntean.

5. Guero ichurteen du ura untci batetara, eta hasten da oinen garbitcen dicipuluei, eta chukhatcen guerricatua cen oihalaz.

6. Ethorteen da bada Simon Piarres gana. Eta diotsa Piarresec: launa, çue niri çangoac garbituco darozquidateula?

7. Ihardesten dio Iesusec: Ni cer hari

naicen, eztaquiçu orai, bainan iaquinen duçu guerochago.

8. Diotsa Simon Piarresec : Ez nehoiz ere, eztarozquidatçu çangoac ikhucico. Erraiten dio Iesusec : Ezpaçaitut ikhuzten, eztuqueçu deus enequin.

9. Orduan Simon Piarresec diotsa : launa, ez oinac bakharric, bainan are escuac eta burua.

10. Diotsa Iesusec : Ia garbitua denac, eztu beharric oinac çahutcea baicen, gaineratecoan çahu da gucia; eta çuec ere garbi çarete; ez ordean guciac.

11. Baçaquien ecen cein cen salduco çuena, eta hartacotz erran çuen : Etçarete çahu guciac.

12. Ikhuci ciozcatenean oinac, soinecoac iauntei cituen; eta berriz iarriric, erran çaroen : Badaquiçue cer eguin darotçuetan?

13. Çuec deitcen nauçue Nausia, eta launa; eta ongui dioçue, ecen hala naiz ere.

14. Baldin beraz nic, çuen launa eta Nausia naicelarie, oinac garbitu badarozquitçuet, halaber çuec ere behar ditutçue batac bertcearen oinac garbitu.

15. Eraçutsi darotçuet ecen bidea, nic eguin darotçuetan beçala, halaber eguin deçaçuentçat çuec ere.

16. Eguiazqui diotsuet, eguiazqui : Ezta sehia here nausia baino handiago, ez eta apostolua egorri duena baino handiago.

17. Baldin horiec badaquizquitçue, dohatsu içanen çarete, eguin balin badetçatçue.

18. Ez naiz mintço horrela çuetaz guciez; badaquit ecen cein hautetsi ditudan; bainan mengoa da bethe dadin Isquiribua: Enequin iaten hari denac, emanen darot oindagoraz.

19. Eta oraidanic erraiten darotçuet guertha dadin baino lehen, sinhets deçaçuentçat, eguin datenean, ni naicena naicela.

20. Eguiaz diotsuet, eguiaz : Nie egorri duquedana onhesten duenac, ni onhesten nau neroni; eta ni onhesten nauenac, onhesten du ni egorri içan nauena.

21. Horiec erran ondoan, samurtu ciçaioen Iesusi barnea, eta erran çuen gora eta guericaric gabe : Eguiaz, eguiaz diotsuet, salduco nauela çuetaric batec.

22. Dicipuluac bada elkharri beha cegocen, ez iaquinez ceintaz mintço ahal cen.

23. Eta nola dicipulu bat, Iesusec maite çuena, etçana baitcen Iesusen bulharraren alderat (1),

24. Eguin cioen Simon Piarresec kheinu, galda cioçola nortaz cen mintço.

25. Dicipuluac beraz, Iesusen bulharra-

(1) Iudutarrec, eta ez bakharric hequiec, bere othuruntça handiena arratsean eguiten çuten, apha-rian; eta iaten çuten obe batçuetan etçanic, batçu gorago, bertceac beherago cirela, eta obe bereau bat baino guchiago. Azquen apha-rian, Ion Done loani obe berean cen launarequin, eta halatan burrua behar çuen içan launaren bulharretara hurbil.

ren gainera burua emanic, diotsa : Iauna, nor da?

26. Ihardesten dio Iesusec : Nic oguia bustirie emanen diotana. Eta hambertce-narequin, escaini cioen ogui busti bat ludas Iscariot Simonen semeari.

27. Eta ahamen harequin batean, sarthu citcaion barnean Satanas. Orduan Iesusec diotso : Eguiteco duçuna, eguiçu lehen bai lehen.

28. Mahainean cirenetaryic ordean nchore etçuen aditu certacotçat erran içan cioen hori;

29. Eta nola Indasec diruac baitceduzean, uste içan çuten batçuc, erran nahi cioela Iesusec : Eros eçatçu iai-eguneco behar ditugunac; edo, eman cioçotela escaleei cerbait.

30. Beraz hura, ahamena ian çuen ondoan, ilkhi cen berehala. Ilhun bethe cen orduco.

31. Ialgui cen beçain sarri, erran çuen Iesusec : Oraintche handietsia da guiçonaren Semea, eta Iaincoa ere bai haren baithan.

32. Baldin bada Iaincoa haren baithan handietsia bada, Iaincoac ere hura handietsiren du bere baithan; eta laster handietsiren du.

33. Ene haurttoac, aphurto baten naiz oraino çuequin. Bilhaturen nauçue; eta erran daroetana Iuduei : Ni nohan toquirat, çuec ecin ethor çaitetzquete; halaber çuei ere diotsuet orai.

34. Aguintça berri bat emaiten darotçuet : Maitha eçaçue elkhar; nie çuec maithatu çaituztedan beçala, hala çuec ere elkhar maitha eçaçue.

35. Hortarie eçaguturen çaituztete guciec ecen ene dicipuluac çaretela, baldin eta on badaritçoçue batac bertceari.

36. Diotsa Simon Piarresec : launa, norat çohaci? Ihardesten dio Iesusec : Nohan lekhourat, ecin iarraic çatçaizquit orai; bainan iarraiquiren çatçaizquit guero ondoan.

37. Diotsa Piarresec : launa, cergatic ecin naquiquetçu iarraic orai berean? Emanen dut neure bicia çuretçat.

38. Ihardesten dio Iesusec : Ceure bicia emanen duçu enetçat? Eguiazqui diotsut, eguiazqui : Eztu oilarrac ioren, non eztuçun nitaz ukhatcen hiruretan.

XIV. CAPITULUA.

Azquen aphanian Iesusen solhasac.

1. EZTADILA nahas çuen bihotça. Sinhesten duçue ene Aita baithan, ene baithan ere sinhets eçaçue.

2. Ene Aitaren ethecan badira hainitz egoitça; baldin bertcela balitz, erran naroqueçuen; banoha beraz çuei toquiaren aphantcerat.

3. Eta ioan naitequenean, eta çuei toquia aphaindu darotçuequedan ondoan,

berriz ethorrico natçaitçue, eta hartuco çaituztet ene ganat, ni naicen lekhuariçan çaitçentçat çuec ere.

4. Eta badaquiçue ere norat nohan, eta halaber bidea badaquiçue.

5. Diotsa Thomasec : Iauna, alabainan eztaquigu norat çohacen, eta nola daquiçuegu bidea?

6. Iesusec diotsa : Ni naiz bidea, eta eguia, eta bicia; nehorc eztu ardiesten Aita ganat, nitaz baicen.

7. Baldin eçaguteen baninduçue ni, Aita ere eçagut bide cineçaquete; bainan gutiric barnean, eçaguteren duçue, eta ia ikhusi duçue.

8. Diotsa Philipec : Iauna, eracuts dieçaguçu Aita, eta asqui çaiçu.

9. Diotsa Iesusec : Hambat du çnequin naicela, eta eznauçue eçaguteen bada? Philipe, ni ikhusten nauenac, ikhusten du Aita ere. Eta nola dioqueçu çue : Eracuts dieçaguçu Aita?

10. Ezuçue sinhesten ni Aita baithan naicela, eta Aita ni baithan? Nic erraiten darozquitçuetanac, eztarozquitçuet erraiten neure baitharic; bainan ni baithan dagoen Aitac berac eguiten ditu nic eguiten ditudanac.

11. Ezuçue sinhesten Aita baithan naicela ni, eta ni baithan Aita? Bederen ene eguinteen gatic sinhets eçaçue.

12. Eguiazqui, eguiazqui diotsuet, norbaitec nitan sinhets badaça, nic eguiten

ditudan ikhusgarriac eguinen ditu hanc ere; eta oraino chituco ere ditu; eeen banoha ni Aita ganat.

13. Eta cer nahi esca dioçoquen ene Aitari ene icenean, eguinen darotçuet; handiets dadintçat Aita Semean.

14. Eta baldin cerbait escatcen badarotaque neure icenean, eguinen darotçuet.

15. Ni maite balimbanuque, ene aguintçac beguiraturen ditutçue.

16. Eta nie othoizturen dut Aita, eta egorriren darotçue bertee Bozgarri bat (1), dagoentçat çuequin bethierecotz.

17. Hura da Ispiritu eguiazcoa, ezteçaqueena munduac ardiets, ceren ikhusten baitu, eta eçagutcen ez. Çuec ordean eçagutuco duçue, ceren çuequin egonen baita, eta are çuen baithan içanen baita.

18. Etçaituztet utcico umegurtz; ethorrico natçaitçue.

19. Oraino aphur bat, eta ez nau ikhusico munduac; çuec ordean bai, ikhusico nauçue, ceren hici bainaiz ni, eta bicico baitçarete çuec ere.

20. Egun hartan eçaguturen duçue ni

(1) *Bozgarria, Contsolatçaillea*, hemen eta maiz ere Iauzac aiphatcen duena, Ispiritu Saindua da, Iesu-Christoren Ispiritua. Apostoluei hitcemana, iausti citçaien, bereçiqui hequiei eguia guciën erakhasle içaitecotçat, eta hequien ondocoiei, hala nola Eliça Sainduari. Bozgarri eta Contsolatçaille deitceda, ceren Iesus cerurat igau baçaicu ere, haren Ispiritua gurequin baita eta Eliçarequin bethierecotz.

neure Aita baithan naicela, eta çuec ni baithan, eta ni çuec baithan.

21. Ene aguintçac badaquizquienac, baldin beguiratcen baditu, hura da ni maite nauena. Bada ni maite nauena, ene Aitac maithatuco du, eta maithatuco dut nie ere, eta aguertuco natçαιο.

22. Diotsa Iudasec, ez Iscariot çaritçanac : Iauna, nondie daite aguertuco baitçatçaiçeu guri, eta munduari ez?

23. Ihardesten dio Iesusec : Baldin norbaitec maithateen banau ni, eta ene hitça beguiratcen badu, ene Aitac ere onhetsiren du hura, eta ethorriren gaizco, eta haren baithan eguinen dugu gure egoitça.

24. Niri on eztaritçatanac, ene hitçac ere eztitu beguiratcen; eta entçun duçuen hitça, ezta enea, baicen ere ni egorri nauen Aitarena.

25. Hauc erran içan darozquitçuet, çuequin naicelarie.

26. Bainan, Aitac ene icenean egorriren darotçuen Ispiritu Saindu Bozgarri hare, guciac eracatsico darozquitçue, eta orhoitaracico çaituzte nie erran darozquitçuetan guciez.

27. Baquea uzten darotçuet, neure baquea emaiten darotçuet; eztarotçuet ordean emaiten munduac emaiten ohi duenaren arauaz. Eztadila nahas çuen bihotça, eta ezpedi ici.

28. Entçun duçue nola erran darotçuetan banihoala, eta çuen ganat bihurtuco

naicela. Baldin maite baninduque, atse-
guin bide cinuquete, ceren Aita ganat ni-
hoan; ecen Aita ni bainoagoa da (1).

29. Huna bada non erraiten darotquetan,
sinhets deçaçuentçat hel datenean.

30. Ez naiz gargoro hainitz mintçatcen
ahal çuequin; ecen heldu da mende hu-
nen buruçagüia; eta bizquitartean nitan eztu
deus ere.

31. Bainan eçagutu behar çuen munduac
maite dutala Aita, eta aguindu içan daro-
tan beçala, halache ere eguiten dutala. Iai-
qui çaitçzte, goacen hemendie.

XV. CAPITULUA.

*Iesusen solhasac azquen aphanian, aicçina
dohaci.*

1. Ni aihen eguiazcoa naiz, eta ene Aita
da mahasti çaina.

2. Nitan ekhartcen eztuen adar gucia,
khenduco du; eta ekhartcen duena ere
mochtuco du, eman deçantçat oraino gue-
hiago.

3. Çuec ia, garbi çarete, nic erran da-
rotçuetan hitça gatic.

(1) Iesusen guicatasunari beha badaquio, Aita
baino ttipiago da; eta alde huntarat mintço daite-
que lekhu huntan, eta bai bertee hainitçetan hala-
ber, dioenean behintçat, Aitac meçu eman dioela,
haren nabia eta aguintçac bethe behar dituela, eta
horrelaco erranquide gucietan. Bainan laincotasu-
nari behatcen baçaiio, orotan da Aita beçambat.

4. Çaudete nitan, eta ni çuetan. Hala nola ezpaiteçaque adarrac eman deus ere, baldin ezpadatcheco aihenari, halaber ezteçaqueçue çuec ere, non eztarotaçuen atchequitcen niri.

5. Ni aihena naiz, çuec adarrac; nitan dagoenac, eta ni hartan, hare ekharriren du; ecen ni gabe ecin daidicue deus.

6. Nitan eztagoena, egoteia içanen da, adar ez deus bat beçala; eta ihartuco dencan, bilduric, emanen dute surat, eta erreco da.

7. Baldin nitan baçaudete, eta ene hitçac çuetan badaude, nahi duçuen escaturican ere, ardietsico duçue.

8. Hontan guciz goretsia da ene Aita, baldin ekhartcen baduçue naharoqui (1), eta eguiten baçarete ene dicipulu.

9. Ni Aitac maithatu nauen beçala, nic ere maithatu çaituztel çuec. Çaudete ene onhesgoan.

10. Ene aguintçac beguira badetçatçue, egonen çarete ene onhesgoan; halaber ecen nic ere ene Aitaren aguintçac beguiratu içan ditut, eta haren onhesgoan nago.

11. Horiee erran içan darozquitçenot, dençat çuequin ene bozcarioa, eta çuen bozcarioa gaindizeacoa içan dadintçat.

12. Hau da ene manua, maitha deçaçuen elkhar, nic maithatu içan çaituztedan beçala.

13. Eztuque nehore maithagune handiagoric, eman deçan baino bere bicia bere adisquideentçat.

(1) *Naharoa*, nasaia, ioria, ugaria.

14. Çuec ene adisquideac çarete, eguiten baditutçue nic erranae.

15. Etçaituztet hemendic harat sehi dei-thuren; eeen eztaqui schiac cer eguiten duen bere nausiace. Bainan adisquideac dei-thu çaituztet; ceren ene Aita ganic entçun ditudanae oro, eracatsi baitarozquitçuet çuei.

16. Eznaueue çuec ni hautatu, bainan nic hautetsi çaituztet çuec, çohaztentçat, eta eguin deçaçuentçat onguia, eta çuen onguia duen iraute; halatan, cer ere esca-tuco baitioçue ene Aitari ene icencan, emanen darotçue.

17. Behintçat ene manua da, duçuen maite elkhar.

18. Baldinetariac munduac gaitcesten ba-çaituzte, iaquiçaçue çuec baino lehen gai-tetsi nauela ni.

19. Baldin munduco içan bacinete, mun-duac berea maite çuqucen; bainan ordean ezpaitçarete munducoac, eta nic hautetsi baitçaituztet mundutie, hartacotçat gaitz daritçue munduac.

20. Orhoit nic cer erran darotçuetan: Ezta schia bere nausia baino guehiago; baldin bada ni gaizqui erabili banaute, çuec halaber erabilico çaituztete; eta bal-din beguiratu badute ene hitça, çuena ha-laber beguiratuco dute.

21. Bainan horice oro eguinen daroz-quitçue eene icena gatic, ceren eztuten eçagutteen ni egorri nauena.

22. Ezpanintz ni ethorri ican, eta berei mintçatu ezpanintçaie, ezlitezque hobendun; bainan orai eztute ceren atçaquiaric bilha bere hobenarentçat.

23. Ni gaitcets naçaquenac, ene Aita ere gaitcetsiren du.

24. Ezpanitu ikhusgarriac eguin, bertee nehorc eguin eztituen beçalacoac, ezluquete hobenic; bainan ikhusi dituzten arren, gaitcesten naute ni, eta ene Aita halaber.

25. Alabainan bethe beharra cen beren leguean isquiribatua duten hitça : Hoben gabe naicela, gaitz eritci darotate.

26. Dathorrenean bada nic Aita ganic egorriren darotçuetan Bozgarria, eguiazco lspiritua, hare lekhuçotasun atheraturen darot;

27. Eta bihurtuco darotaçue lekhuçotasuna çuec ere, ceren hastetican enequin baitçarete.

XVI. CAPITULUA.

Oraino ere Iesusen azquen aphaico solhasac.

1. HUNELA mintço natçaitçue, etçaitetzten khordoca gaizbideac gatic.

2. Batçarretarie etchatuco çaituztete; eta are heldu da ordua, non, hilen çaituzten bakhotçac, usteco baitu laincoaren nahira hari dela.

3. Eta horrela eguinen darotçuete, ceren ezpaicaituzte eçagutu ez ene Aita, eta ez ni.

4. Hauc bada erraiten darozquitçuet, helteen denean hauquien muga, orhoit çaitetzen ecen erra darozquitçuetala.

5. Hastelic ordean eztarozquitçuet erran, ceren çuequia baininteen; bainan orai banoña egorri nauenaren ganat; eta çuetarie batec ere ezta rot galdeteen norat nohan.

6. Aitçitic hauc diosquitçuetalacotz, go-goetatuac çarete ceuen barneetan.

7. Halere eguia erraiten darotçuet: Çuen ona da ni nihoan; ecen baldin ioan ezpanadi, etçaitçue ethorrico Bozgarria; bainan baldin banihoa, egorrico darotçuet nic.

8. Eta dathorrenean, iaçarrico çaiio munduari hobenaz, eta çucenaz, eta iudicioaz;

9. Hobenaz behintçat, ceren eztuten ni baithan sinbetsi;

10. Çucenaz berriz, ceren nihoan Aita ganat, eta ezpainauçue behingotz ikhusiren;

11. Eta iudicioaz, ceren mende hunen buruçaguia iadanic iuiatua baita.

12. Oraino bertee hainitz nituzque çuei erraiteco; bainan ecin iasain detçaquetçue orai.

13. Bainan dathorrenean eguiazeo Ispiritu hura, hare eracatsico darotçue eguia gucia. Ezta ecen mintço içanen bere baitharic; bainan, entçun duqueenaren araberá mintço içanen da, eta erranen darozquitçue ethorquiçun direnac.

14. Hare nau goretsiren, ceren enetic harturen baitu, eta eracatsico darotçue çuei.

15. Aitac dituenac oro, enecac dirade; halatan erran darotçuet : Enetic harturen du, eta eracatsico darotçue çuei.

16. Guti bat oraino, eta ez nauçue guehiago ikhusiren; eta are bertce guti bat, eta ikhusiren nauçue; ecen Aita ganat noha.

17. Horren gainean, galde çuten dicipuluec batac bertceari : Cer othe da dioen hau : Guti bat, eta ez nauçue ikhusiren, eta are bertce guti bat, eta ikhusiren nauçue, eta Aita ganat noha?

18. Cioten bada : Cer da dioen guti hori? Eztaquigu cer erran nahi duen.

19. Eçagutu çuen Iesusec cer escatu nahiac ciren, eta erran çaroen : Cergatic hari çarete galdeca elkharri, ceren erran baitarotçuet : Guti bat, eta ez nauçue ikhusiren, eta bertce guti bat, eta ikhusiren nauçue?

20. Eguiaz diotsuet, eguiaz : Eguinen duçue çuec nigar eta auhen, eta mundua boztuco da; çuec atsecabetuco çarete, bainan bihurtuco da çuen atsecabea bozcariotara.

21. Çuec halaber içanen duçue atsecabe; bainan ethorrico natçaitçue berriz ere, eta boztuco çarete, eta ceuen bozcarioa nehorc eztarotçue eramancen.

22. Emazte batec, erdi behar dencan,

oinhace du, ceren ethorri baitçaiio bere muga; bainan sorthu çaioenean seme bat, ezta guehiagoric orhoit bere minez, hain du bozcario ceren iaio baitu guiçon bat mundurat.

23. Eta egun hartan, eztarotaçue galdeguinen deus ere. Eguiazqui, eguiazqui diotsuet, baldin cerbait galdeguin badioçaçue Aitari ene icenean, emanen darotçue.

24. Orai artino eztuçue deus ere galdeguin ene icenean; galdeçaçue, eta içanen duçue, dentçat bethea çuen bozcarioa.

25. Hauc diosquitçuet iduripenetan; bainan hurbil da ordua, noiz ere ezpainaitçue iduripenetan mintçaturen, bainan gueriça gabe eracatsiren baitarozquitçuet ene Aitari dagozquionac.

26. Orduan escaturen duçue ene icenean; eta eztarotçuet erraiten othoizturen dutala Aita çuen gatic;

27. Ecen Aitac beraç maite çaituzte, cer gatic maithatu bainauçue ni, eta sinhetsi baituçue ecen Iaincoa ganic ilkhia naicela.

28. Ilkhi naiz Aita baitharic, eta ethorri naiz mundura; orai uzten dut mundua, eta berriz noba Aita baitharat.

29. Diotsate dicipuluec : Horra non mintço çaren garbiqui oraicotic, eta eztuçu iduripen garabic ekharteen.

30. Eçagutcen dugu orai gauça guciez iaquintsun çarela, eta eztuçula norc cer galdeguin dieçaçun beharrie; hortaric agueri gaicu Iaincoa ganic ilkhia çarela.

31. Ihardesten daroe Iesusce : Sinhesten duçue orai?

32. Huna non heldu den ordua, eta ia ethorria da, barraiaturen baitçaituztete nor bere alderat, eta bakharric utcico bainauçue; bainan eznaiteque bakharric, ecen Aita enequin dut.

33. Erran darozquitçuet hitz hauc, duçuentçat baquea ni baithan. Munduan içanen duçue atsecabe; bainan emaçue bihotz onez, nic mundua garhaitu dut.

XVII. CAPITULUA.

Iesusen othoitça azquen aphariaren ondoan.

Othoitç equiten du bera handiets dadintçat, eta haren baithan iadanic sinhesten edo gueroago sinhetsico dutenentçat.

1. HORIEC erran ondoan, goititu cituen beguiac cerurat Iesusec, cioela : Ene Aita, ordua da; gorets-araz eçaçu ceure Semea, ceure Semeac ere gorets-araz çaitçan;

2. Eta nola eman baitioçu escua guiçon ororen gainean, hala hanc eman dioçoten bicitce bethierecoa çue eman diotçotçun guciei.

3. Bada hau da bicitce bethierecoa, eçagut çaitçaten çu, lainco eguiazco bakharra, eta Iesu-Christo çue egorri içan duçuna.

4. Gorets-araci çaitut nic lurraren gainean, eta eguin içan dut çue eman cinarotan eguitecoa.

5. Ordainez çuc orai gorets-araz naçaçu ceure baithan, Aita, mundua cîtequen baino lehen, çure baithan içan dudan dohatsutasun hartaz.

6. Aguertu daroet çure icena mundutic bereci darozquidatçun guiçonei. Çureac ciren, eta niri eman darozquidatçu, eta çure hitça beguiratu dute.

7. Orai eçagutu dute, ecen eman darozquidatçun guciac çure ganic cirela;

8. Ceren eman darozquidatçun hitçac, eman baitaroztet nic hei; eta hartu dituzte, eta eçagutu dute çu ganic ilkhia naicela eguiazqui, eta sinhetsi dute çuc egorri nauçula.

9. Hequietçat othoitceez nagotçu; ez nagotçu munduarentçat (1), bainan eman darozquidatçunen gatic; ceren çureac baitirade.

10. Ene guciac çure dirade, eta çureac ene; eta hequietan naiz goretsia.

11. Huna bada non eznaicen guehiago munduan, eta berac munduan dagoci, eta ni çu ganat nihoa. Aita Saindua, ceure icena gatic, beguira eçatçu eman darozquidatçunac, direntçat elkharrequin bat, çu eta ni beçala.

12. Hequiequin nintceno, nic beguira-

(1) Iauac gucientçat eguin du othoitz, gaichtoen eta onen, salbatuco diren eta oztirentçat. Bainan erran nahi du othoitz eguiten duela bereciqui hautetsien; bertceec haren othoitz abaltsuac, bere gogortasuna dela, ez deusetaratuco dituzte.

tcen nituen çure icenean. Eman darozquidatçunac çaindu ditut; eta nehor ezta galdu hequietaric, galdu behar cena baicen, bethè çadintçat Isquiribua.

13. Orai bada çure ganat heldu naiz, eta hunela mintço natçaie, munduan naicela, içan deçatentçat ene bozcarioaren bethecundea bere baithan.

14. Eman daroet çure hitça, eta munduac gaitcetsi ditu, ceren ezpaitira munducoac, hala nola ezpainaiz ni ere munducoa.

15. Etçaitut othoizten khen detçatçun mundutic, bainan çain detçatçun gaitcetic.

16. Eztira munducoac, hala nola ezpainaiz ni ere munducoa.

17. Eguin eçatçu saindu eguian. Çure hitça eguia bera da.

18. Nola egorri bainaçu mundurat, hala nic ere egorteen ditut mundurat.

19. Hequien gatic saindu eguiten dut ene burua, berac ditecentçat saindu eguian.

20. Eztarotçut othoitz eguiten hec bakharrac gatic; bainan oraino, hequien hitçaren bidez, nitan sinhetsi behar dutenac gatic.

21. Diren guciac bat, çu, Aita, ni baithan, eta ni çu baithan beçala, diren bat halaber gu baithan; sinhets deçantçat munduac ecen çuc egorria naicela.

22. Çuc niri eman darotaçun dohatsutatsuna, nic ere eman daroet hei; içan diton bat, çu eta ni gauça bat eta bera garen eredura.

23. Ni hequietan, eta çu nitan; diren horrela gucizco bathasunean, eta eçagut deçan munduac çuc egorri içan nauçula, eta maithatu ditutçula, hala nola ni ere maithatu binauçu.

24. Ene Aita, nahi dut, eman darozquidatçunac, ni non bainaiz, eta han içan ditecen hec ere enequin; ikhus deçatençat eman darotaçun dohatsutasuna; ecen maithatu nauçu mundua eguin baino lehenagotic.

25. Aita çucena, etçaitu munduac eçagutu; bainan nie eçagutu çaitut, eta eçagutu dute hauquiee ecen çuc egorri nauçula.

26. Eta eracatsi daroet çure icena, eta are eracatsirenago daroet; içan dadin hequiequin ni onhetsi nauçun onhesgoa bera, eta naicen ni hequien baithan.

XVIII. CAPITULUA.

Iesusen pairua hasten da.

1. SOLHAS horien ondoan, ilkhi cen Iesus, eta ioan cen bere dicipuluequin Cedrongo ibaiaren bertee aldera. Bacen han baratce bat, eta sarthu cen hartan bera, eta dicipuluac harequilan.

2. Iudasec ere, haren saltçailleac, eçagutteen çuen lekhu hura, ceren Iesus baitcihoan maiz hara bere dicipuluequin.

3. Iudasec beraz, harturic soldado andana bat, eta Aphez-nausiec eta Pharisaucec emanicaco guiçon batçu, ioan cen baratce hartara; eta çaramateiten berequin arguiac, çuciac eta harmac.

4. Bizquitartean Iesusec, baitçaquizquien guerthatu behar citçaizcon gauça guciac, aitecinaturic erran çaroen : Noren bilha çabiltçate?

5. Ihardetsi cioten : Iesus Nazarethecoaren. Dioste Iesusec : Ni naiz. Eta Judas haren saltçailea hequiequin cen.

6. Aiphatu çueneco bada Iesusec hitz hau : Ni naiz, guibelat eguin çuten, eta erori ciren lurrerat.

7. Berriz ere galdeguin çaroen Iesusec : Noren bilha çabiltçate? Ihardetsi çuten : Iesus Nazarethecoaren.

8. Dioste Iesusec : Iadanic erran darotçuet, ni naicela; bada ene bilha baçabiltçate, uzquitçue hauc ioaitera.

9. Bethe çadintçat erran içan çaroen hitz hau : Eman darozquidatçunetarie eztut galdu bat ere.

10. Orduan Simon Piarresec, ezpata bat baitçuen, athera çuen, eta io Aphez-nausiaren muthil bat; eta cbaqui cioen escuineco beharria. Deitzen cen muthil hura Malkhus.

11. Bainan erran cioen Iesusec Piarresi : Emaçu ezpata bere chicheuan. Ala Aitac eman darotan khalitça ez othe dut edan behar?

12. Beraz soldadoac, eta aguintariae,

eta Iuduen muthilac lothuric Iesusi, este-
catu çuten,

13. Eta eraman çuten lehenic Anas ga-
nat; ecen aitaguin-arreba cen Caiphasantçat,
ceina baitcen Aphez-nausia urthe hartaco-
tçat.

14. Eta Caiphas hura bera cen, erran
çaroena Iuduei : Hobe çaitçue guiçon ba-
khar bat hil dadin populuaren orde.

15. Iarraiqui citçaion Iesusi Simon Piar-
res, eta bai bertce dicipulu bat ere. Eta
bertce dicipulu hura, Aphez-nausiaren eça-
guna baitcen, sarthu cen Aphez-nausiaren
ezcaratcean.

16. Eta nola Piarres athean baitcegoen
lekhoreco aldetic, ilkhi cen bertce dicipulu
Aphez-nausiaren eçagun hura, eta mintça-
turic athaltçain cen emazteari, sar-araci
çuen Piarres.

17. Diotso beraz athaltçain emaztequiac
Piarresi : Etçara çu ere guiçon horren di-
cipuluetaric? Diotso harc : Ez naiz hetaric.

18. Muthilac eta sehiaç çauden su baz-
terrean, hotz baitcen, eta berotcen hari
ciren; eta hequiequin cen Piarres ere, eta
berotcen cegoen.

19. Bizquitartean Aphez-handiac galde-
guin cioen Iesusi bere dicipuluez eta bere
erakhaspenaz.

20. Ihardetsi cioen Iesusec : Ni aguerian
mintçatu içan natçαιο munduari; bethi ba-
tçarrean eta temploan eracatsi içan dut, non
biltcen ere ohi baitira Iuduac, eta gueri-
cean eztut deus erran içan.

21. Cergatic galdeguiten darotaçu niri? Galdeguieçu ene entçulei cer erran diotedan; badaquite ecen hequiee certaz mintçatu naçaien.

22. Horren gainean, han ciren muthiletaric batec eman cioen macelaco bat Iesusi, ciotsalaric : Horrela ihardesten dioçu Aphez-handiari?

23. Erran cioen Iesusec : Gaizqui mintçatu banaiz, eracuts dieçadaçu cer gaizqui erran dudan; eta ongui mintçatu banaiz, cergatic iotcen nauçu?

24. Eta egorri çuen Anasec estecatua Caiphas Aphez-nausia ganat (1).

25. Bizquitartean han cegoen Piarres berotcen. Erran cioten bada : Etçara çu ere horren dicipuluetaric bat? Ukhatu çuen berriz, eta erran : Ez naiz hetaric.

26. Galdeguiten dio guero Aphez-nausiarren sehi batec, Piarresec beharria ebaqui cioenaren ahaide baitcen ere : Etçaitut nic çu baratcean horrequin ikhusi?

27. Oraino ere ukhatu çuen Piarresec; eta ordu berean oilarrac io çuen.

28. Ondoan eraman çuten Iesus, Caiphas baitharic, Gobernadorearen iauregui-rat. Goiça cen; eta berac etciren sarthu içan iauregüian, beldurrez lohi citecen, eta etçeçaten ian ahal phazcoa (2).

(1) Etche berean ahal cegocen Anas eta Caiphas, bi Aphez-nausiac.

(2) Uste çuten Iodutarrec, legueac debeatuzco lohizatce batean erortcen cirela, sartcen ere baci-

29. Athera citçaien beraz Pilatus, eta erran çaroen : Cer hoben gatic ekharteen darotaçue giçon hau ?

30. Ihardetsi cioten hequiec : Ezpalitz gaichtaguina, ez bide guinarotçun ekhar-rico.

31. Pilatusec erran çaroen : Eramaçue bada ceuec, eta eguiçoue ceuen legueac dioen beçala. Ihardetsi cioten Iduuec : Ez-tugu gue nehoren hiltceco escurie (1).

32. Bethè çadintçat Iesusec erran hitça, adi-araztera eman çueñean cer heriotecz hil behar çuen.

33. Sarthu cen bada Pilatus berriz ere iaureguian, eta crakharririe Iesus, galdetu cioen : Çu Iudutarren Erreguea çara ?

34. Iesusec ihardetsi cioen : Ceure bai-tharic dioçu hori, ala bertcec erranic nitaz ?

35. Diotsa Pilatusec : Nasqui Iudutarra bainaiz ni ? Ceure herritarrec eta Apez-nausiec eman çarozquidatet escutara ; cer eguin duçu ?

36. Ihardesten dio Iesusec : Ene erresuma ezta mundu huntacoa ; baldin mundu huntacoa balitz ene erresuma, ene azpi-coac guduca litezque ni ez uzteco Iuduen escutara erortcera ; bainan ene erresuma ezta hemengoa.

37. Pilatusec diotsa : Beraz erregue çara çu ? Diotsa Iesusec : Cerorrec erran duçu ;

ren pagano baten etçean ; eta halatan etçeçaque-tela phazcoa iau lohi çireino.

(1) Erromarrec khendu cioten Iudutarrei nehoren hil-arazteco abala.

hala naiz. Hartaracotz sorthu içan naiz ni, eta hargatic ethorri naiz mundura, eman dioçadantçat lekhucotasun ãguiari; eguia ganic den guciac, entçuten du ene boça.

38. Diotsa Pilatusec : Cer da eguia? Eta hitz hau erran beçain sarri, ilkhi cen berriz ere, eta erran çaroen Iuduei : Nie ez-tut edireiten hobenic guiçon huntan.

39. Bainan ohicundea hala baita utz da-quiçuen Phazeoz gatheetan direnetaric bat, nahi duçue utz dieçaçuetan Iuduen Erreguea?

40. Iarri çaiçcon guciac oihuz : Ez hori, bainan Barrabbas bai. Cen bada Barrabbas ohoin bat.

XIX. CAPITULUA.

Iesusen pairuaren akhabantça. Maria Iesusen ama, eta Ioanes apostolua khurutçecaren oinetan. Iesusen ehorztea.

1. ORDUAN beraz hartu çuen Pilatusec Iesus, eta açotaraci çuen.

2. Eta soldadoec, khoro bat arantce bil-hurecatuz eguinic, eman cioten buruan, eta iauntei cioten escarlatazco soineco bat.

3. Guero heldu citçaiçcon erraitera : Agur, Iuduen Erreguea; eta iotcen çuten beharrondococa.

4. Ondoan ilkhi cen berriz ere Pilatus, eta erran çaroen Iuduei : Huna non ekhar-

teen darotçuetan camporat, eçagut deça-
çuentçat nie eztutala aurkhitcen hunen bai-
than hobenic. •

5. Ilkhi cen bada Iesus, elhorrizco kho-
roa buruan, eta escarlatazco iaunztura soi-
nean, eta erran çaroen Pilatusec : Huna
guiçona.

6. Eta, ikhusi çuteneco, Apez-nausiac
eta hequien azpicoac hasi ciren ichquiri-
tuz, ciotsatela : Khurutcean emaçu, khu-
rutcean emaçu. Dioste Pilatusec : Har eça-
çue çuec, eta eçar eçaçue haben; ecen
eztiot nie aurkhitcen hobenic.

7. Bainan Iuduec ihardesten diote : Ba-
dugu gue legue bat, eta legue haren arauaz
hil behar du, ceren eguin baitu bere bu-
rua laincoaren Seme.

8. Pilatus, hitz horiec entçun eta, lastu
cen are guehiago.

9. Eta sarthuric oraino ere iaureguien,
erran cioen Iesusi : Nongo çara çu? Eta
Iesusec etcioen ihardetsi.

10. Diotsa beraz Pilatusec : Niri etcitçaiz-
quit mintçatcen? Eztaquiçu escu badudala
çure haben eçartceco, eta badudala escu
ioaitera uzteco?

11. Iesusec ihardesten dio : Etcinunque
ene gainean ahalic den gutiena ere, baldin
eman ezpalitçaitçu han garaitic. Halatan,
ni çure escuetaratu nauena, hobendunago
da.

12. Handic harat nahico çuen Pilatusec
utei ioaitera; bainan Iuduae heiagoraz ce-

gozcon, ciotsotela : Baldin hori utz bade-
çaçu, etçara Cesarren adisquide; ecen bere
burua erreguetu duen gucia, Cesarren etsai
iartcen da.

13. Pilatusec, entçun cituenean hitz ho-
riec, atheraraci çuen Iesus; eta iarri cen
bere alkhian, Harri Lauçada erraiten çaiion
lekhuan, eta hebreoz Gabbatha.

14. Cen bada Phazcoco aphaintceen
eguna, egüerdithirian. Eta erran çaroen
Iuduei : Huna çuen Erreguea.

15. Hec berriz deihadarca ihardetsi cio-
ten : Khen, khen, eta eramam haberat.
Dioste Pilatusec : Çuen Erreguea bada khu-
rutcean behar dut eman? Ihardesten diote
Aphetz-nausiec : Guc eztugu erregueric,
Cesarrez bertceric.

16. Orduan eman çaroen, khurutcean
eçar ceçatentçat. Hartu çuten beraz, eta
eramam çuten.

17. Eta, bere habea çaramala, ioan cen
Calbarioa erraiten çaiion lekhura, eta he-
breoz Golgotha.

18. Eta han alchatu çuten khurutcean,
eta bertce bia harequin, bi aldetaric, Iesus
erdian.

19. Eguin-araci çuen ere Pilatusec is-
quiribu bat, eta buruaren gaineco aldean
eçar-araci çuen, eta cen hartan : IESUS
NAZARETHARRA, IUDUEN ERREGUEA.

20. Hainitz Iuduc iracurtu çuten isqui-
ribu hura, ceren Iesus khurutcean eman
çuten toquia hurbil baitcen hiritic. Eta

eçarria cen hebreo, grec, eta latin min-
tçaiaz.

21. Erran cioten beraz Pilatusi Iuduen
Apez-nausiec : Ezteçaçula eçar : Iuduen
Erreguea, bainan erran duela berac : Iu-
duen erregue naiz.

22. Ihardetsi çaroen Pilatusen : Eman
dudana, bego emana.

23. Bizquitartean soldadoec, Iesus ha-
bean alchatu eta, hartu cituzten haren
soinecoac, eta bereci cituzten laur aldeta-
rat, baxhotçac berea içan ceçan. Hartu
çuten halaber soin gainecoa, eta nola ios-
turaric gabecoa baitcen, gainetic beherera
batean choa,

24. Erran çuten elkharri : Ezteçagun
urra, bainan emagun chorthen, norentçat
içanen den; bethe çadintçat Isquiribua :
Ene soinecoac bereci dituzte beren artean,
eta ene iacaz chorthen egotci dute.

25. Iesusen habearen aldean bada cego-
cen haren ama, eta haren amaren ahizpa
Maria, Cleophasen emaztea, eta Maria Mag-
dalena.

26. Ikhusiric beraz Iesusec bere ama,
eta aldean bere dicipulu maite çuena, er-
ran cioen bere amari : Emaztequia, horra
çure semea.

27. Guero diotsa dicipuluari : Horra
çure ama. Eta handic harat hartu içan
çuen dicipuluac bere ganat.

28. Ondoan, baitçaquien Iesusec bertce
guciac betheac cirela, bethe çadintçat ere

Isquiribueo azquen hitz bat, erran çuen: Egarrî naiz.

29. Bacen bada han untei bat ozpinez be-theric; eta soldadoce hartan ase çuten be-logui bat, eta hisopazeo (1) uhe baten mocoan inguraturic, ekharri cioten ahora.

30. Hartu çuen arno minthutic Iesusec, eta guero erran çuen: Oro betheac dirade. Eta burua beherateen çuela, eman çuen azquen hatsa.

31. Iuduec orduan, nola baitcen aphainteen eguna, eta hilac etçaitecen egon ha-bean larumbatarequin, egun handia cela-cotz larumbat hura, othoitz eguin cioten Pilatusi, hauts-araz citçaroela çangoac, eta erauts-araz cetçala.

32. Ethorric beraz soldadoac, carras-catu ciozcaten çangoac lehenari, eta ha-requin haben cen bertçcari halaberqui.

33. In cirenean ordean Iesus gana, aur-khitu çuten iadanic hila cela, eta etçiotçaten çangoac hautsi;

34. Bainan soldadoetaric batec, lantça sista batez saihetsa iragan cioen, eta be-rehala ilkhi ciren odola eta ura.

35. Eta ikhusi içan duena bera da le-khuco, eta eguia da haren lekhucotasuna; eta badaqui hare ecen eguia dioela, sin-hets deçaçuentçat çuec ere.

36. Eguin içan dira bada hauc, bethe

(1) *Hisopa*, çuhamu mota bat; *uhea* makhila tuce, lerdin bat.

çadintçat Isquiribua : Eztioçue heçurric phorroscaturen.

37. Hala nola baitio ere bertee Isquiribu batec : Beguietsiren dute berec cilhatu içan dutena.

38. Horien ondoan, Joseph Arimathearac (ceina ere baitcen Iesusen dicipulu, bainan ichilicacoa, Iuduen beldurrez), othoiztu çuen Pilatus utz cioçala ioaitera Iesusen lohia. Utcioen Pilatusc. Ethorricen beraz eta Iesusen lohia craman çuen (1).

39. Nicodemo ere, behialaco gau bartan Iesus gana iin içan cen hura bera, ethorricen mirra eta belhar-mintça (2) nahastecatuhun liberaren heina ekhartcen çuela.

40. Hartu çuten Iesusen gorphutça, eta estecatu çuten oihal batçuetan belhar urrin onecoequin batean, Iudutarrec ehorz-teco ohitça çuten beçala.

41. Eta khurutcean eman içan cen toquiaren aldean, baratce bat baitcen, eta baratcean, oraino nehor eçarri içan etcen hobi bat,

42. Hartan ibeni içan çuten Iesus (3), Iudutarrentçat aphaintceen eguna baitcen, eta hobia hurbil celacotz.

(1) Iadanic erran dugu *lohia* erraiten dela gorphutçaz.

(2) *Belharmintça* edo *çabila*, erdaraz *aloes* detcen den belhar urrin oneco bat da.

(3) *Ibentceac*, edo Guipuzcoan *iphiñiteiac*, bardin dio nola eçartceac.

XX. CAPITULUA.

Badoha Magdalena hobira, eta bai Piarres eta Ioanes Magdalenaren ondoan. Iesus aguertcen da Magdalenari, quero apostoluei; eta emaiten daroe Ispiritu Saindua. Aguertcen çaio Thomas sinhes-gaitçari.

1. LARUMBAT biharainunean, Maria Magdalena ioan cen goicic hobira, oraino ilhunsco celarie; eta ikhusi çuen hobiaren atheco harria aldaratua.

2. Eman cen lasterrari, eta iin citçaien Simon Piarresi eta Iesusec maite çuen bertce dicipulu hari, eta erran çaroen: ioan dute launa hobitican, eta eztaquigu non eman duten.

3. Ilkhi cen berchala Piarres bertce dicipulu harequin, eta ethorri ciren hobira.

4. Bacihoacen biac lasterca, eta aiteinduric bertce dicipulu hura Piarresi, lehenic hobiratu cen.

5. Eta khurturic, ikhusi cituen oihalac lurrean bazterreratuac; hargatic etcen sarthu.

6. Bainan heldu içan cenean haren ondotic Piarres, sarthu cen hobian, eta ediren cituen bazter batean oihalac,

7. Eta buruan eman ciotena, ez gaineracoequin, bainan beregain biribilcatua bertce lekhu batean.

8. Sarthu cen orduan bertce dicipula

lehen heldua ere, eta ikhusi çuen, eta sin-
hetsi çuen;

9. Eeen etçaquiten oraino nola erakhas-
ten duen Isquiribuac, behar çuela launac
hiletarie phiztu.

10. Ondoan ioan ciren dicipuluac bere
etçherat.

11. Maria bada hobiaren aldean lekhore-
tic cegoen nigarrez. Eta nigarrez cegoela,
beheititu cen, eta beguiztatu çuen hobi bar-
nea.

12. Eta ikhusten ditu bi aingueru çhu-
ritan iauntciac, eta iarriac bat buruco,
bertcea oinetaco aldetic, Iesusen gorphutça
ibenia içan cen eredura.

13. Diotsate aingueruec : Emaztequia,
ceri eguiten dioçu nigar? Dioste harc :
Ceren eta ioan baitarotet ene launa, eta
ezpaitaquit non eçarri duten.

14. Hori erraitearequin batean, itçuli
cen guibelat, eta ikhusi çuen Iesus çhulic;
eta etçenen eçagutcen Iesus cela.

15. Diotsa bada Iesusec : Emaztequia,
certaz çaude nigarrez? Noren bilha çä-
biltça? Harc, ustez eta baratce çaina cen,
ihardesten dio : launa, baldin çuc khen-
dua bada, erradaçut non ibeni duçun, eta
eramanen dut nic.

16. Diotsa Iesusec : Maria. Itçulteen da,
eta dio : Rabboni; errau nahi dena, Nau-
sia.

17. Iesusec diotsa : Eznaçaçula hunqui;
ccen ezuaiz oraino ene Aita ganat igana;

bainan çohaz ene anaïetara, eta erroecu : Igaiten naiz ene Aita ganat, eta çuen Aita ganat, eta ene Iaincoa eta çuen Iaincoa ganat.

18. Ioan cen Maria Magdalena berri emaitera dicipuluei, ikhusi çuela Iauna, eta hunela erran cioela.

19. Egun hartan berean, larumbat biharamunarequin, arratsiria celaric, eta dicipuluac bilduac ciren etheco atheac hertsiaç ciradela, Iuduçen lotsaz, ethorri citçaiçen Iesus, ororen erdira, eta erran çaroen : Baquea dela çuequin.

20. Eta horrela mintçatu citçaiçen ondoan, eracutsi çarozten bere escuac, eta bere saihetsa. Boztu ciren beraz dicipuluac, Iauna ikhustearquin.

21. Eta erran çaroen berriz ere : Baquea dela çuequin. Ni Aitaç egorri nauen beçala, nic ere çuec egortcen çaituztet.

22. Horieç erran eta, hats eman çaroen gainera, ciostelaric : Oriçue Ispiritu Saindua.

23. Noren ere bekhatuac barkhaturen baititutçue, barkhatcen çaiçeo hainari; eta norenac ere eduquico baititutçue, hainarenac eduquiac dirade (1).

(1) Balçate hemen çer erran, eta certan frica. Behin bat, iragaiten da Iesus athe hertsiaç barna, duelaric, phiztu ondoan, bil aicineco gorputz berbera. Ahal hori duenac, nola eztu içanen aldareco sacramenduan bere gorputçaren aurkhi-arazteco ahala? Ezta bata bertcea baino erreçhago,

24. Bada Thomas, hamabietaric bat, Didimo daritçana, etcen hequiequin, iin içan cencan Iesus.

25. Erran cioten beraz bertce dicipuluec : launa ikhusi dugu. Ihardetsi cioten hare : Baldin ezpadetçat ikhus itce cilhoac haren escuetan, eta ezpadeçat neure erhia eçar itceen toquian, eta ezpadeçot neure escua sar saihetsean, eztut sinhetsiren.

26. Handic çortci egunen buruan, beriz ere ciren dicipuluac lekhu berean, eta Thomas aldi hartan hequiequin cen. Ethorri citçaien bada Iesus, atheac hertsiric circla, eta eman citçaien erdian, eta erran çaroen : Baquea dela çuequin.

27. Guero diotsa Thomasi : Emaçu ceure erhia hementche, eta beha eçatçu ene escuac; hurbil açu ceure escua, eta sar eçaçu ene saihetsean; eta etçarela iagoitic içan sinhes-gaitz, bainan bai sinhesper.

28. Ihardesten dio Thomasec : Ene launa, eta ene laincoa çara.

eta ez gaitçago, batec eta bertceac gure adimeaduren hedadura chitcen duen arren. Guero, luanac bere apostoluen gainera buhatcen du, ahoaz haicemaiten; erakrustecotçat bere Ispiritua emaiten daroela, ceinaren indarrez barkhaturen baitiote bere hobenac urriquirequin aithorturen dioztenei, baita utciren ere dituzte bere lobenen este-can, aithortuco eztioztenac, edo urriquiric gabe aithorra eguinen dioten guciac. Hau da, Apostoluen ondotic, aphecei eman çaien ahal handietaric bat.

29. Diotsa Iesusec : Ikhusi nauçulacotz, Thomas, sinhetsi duçu; dohatsuditezque eztutenac ikhusi, eta sinhetsi dutenac!

30. Bada eguin içan du Iesusec bertce hainitz ikhusgarri bere dicipuluen aitcinan, eztirenac liburu huntan içan emanac.

31. Bainan hauc isquiribatuac içan dira sinhets deçaçuentçat eçen Iesus dela Christo, Iaincoaren Semea, eta sinhetsiric ardiets deçaçuen bicitcea haren icenean.

XXI CAPITULUA.

Aguertcen da Iesus dicipuluei Tiberiadaco aintcira heguian. Arrantça miragarria. Ion Done Petiriren onhesgoa edo amodioa Iesus gana; emaiten dio bere Eliçaren artha, eçartcen duela bere arthaldeco ama eta umeen artçain. Aitcinetic erraiten dio bere heriotcea.

1. ONDOAN, oraino ere aguertu citçaien Iesus dicipuluei Tiberiadaco itsas bazterrean; eta huna nola aguertu içan citçaien.

2. Elkharrequin ciren Simon Piarres, eta Thomas, daritçana Didimo, eta Nathanael Cana Galileacocoa, eta Zebedeoren semeac, eta bertce bi dicipulu.

3. Dioste Piarresec : Banoha arrantçara. Hec diotsate : Bagohaz gu ere çurequin.

Ioan ciren, eta untei batelara igan ciren; eta gau hartan etçuten deus hatceman.

4. Goiz aldera, aurkhitu cen Iesus ur bazterrean; etçuten ordean dicipuluec eça-gutu Iesus cela.

5. Erran çaroen bada Iesusec : Haurrac, baduçuea iatecoric batere? Ihardetsi cioten : Ez eiqui.

6. Hare dioste : Egotz eçaçue sarea un-teiaren escuineco aldera, eta hatcemanen duçue. Egotzi çuten, eta ecin athera ce-çaqueten guehiagoric, hambat arrain bildu baitçuten.

7. Orduan Iesusec maite çuen dicipulu hare erran eioen Piarresi : Iauna da hori. Entçun çuen beçain sarri Simon Piarresec iauna cela, iauntei cituen bere soinecoac (ecen biluz gorria cen), eta itsasora iauci eguin çuen.

8. Bertce dicipuluac ethorri ciren un-teiarequin; eta ezpaitciren leihorretic ur-run, bainan nombait ehun eta berrogoi eta hamar urhatsetan, ekharri çuten sarea herrestan arrainez bethea.

9. Iautsi cirenean bada leihorrera, khau-situ cituzten ikhatz phiztuac, eta arraina gainean, eta oguia.

10. Erran çaroen Iesusec : Ekharraçue orai hartu ditutçuen arrainetaric.

11. Igan cen beraz Simon Piarres un-teira, eta erakharri çuen sarea leihorrerat, ehun eta berrogoi eta hamahirur arrain handiz betheric. Eta hambertce balimba-ciren ere, etcen sarea çurratu.

12. Erran çaroen Iesusec : Çatozte, ian eçaçue. Eta han iarririe iaten hari cirentarie, etcitçaion nehor ausartatu içan galdecera : Nor çara çu? Baçaquiten eeen launa cela.

13. Hurbildu citçaien bada Iesus, eta harturic oçua, eman çaroen, eta arraintarie halaber.

14. Hau içan cen Iesus dicipuluei aguertu citçaien hirugarren aldia, hiletarie phiztuz gueroz.

15. Ian dutencan, diotsa Iesusec Simon Piarresi : Simon Ioanesen semea, maite nauçu hauquiec nauten baino guehiago? Ihardesten dio : Bai launa, badaquiçu maite çaitudala. Erraiten dio Iesusec : Bazca çaitçu ene achuriac (1).

16. Diotsa berriz ere : Simon Ioanesen semea, maite nauçu? Ihardesten dio : Bai launa, badaquiçu eeen maite çaitudala. Dio Iesusec : Bazca çaitçu ene achuriac.

17. Diotsa are berriz ere : Simon Ioanesen semea, maite nauçu? Gaitçitu citçaion bihotcean Piarresi, ceren galdeguin cioen hirugarren aldicotz, maite çuenetz; eta ihardetsi cioen : launa, çuc gauça guciac badaquizquitçu; badaquiçu bada maite çaitudala. Erran cioen Iesusec : Bazca çaitçu ene ardiac (2).

(1) *Achuria* eta *bildotsa* bat dira; batçuc ez-tituzte bardinera hertcen, bainan adin guehiago edo gutiago duen arauaz, deitcen dute achuri edo bildots. Guipuzcoan erraiten ohi çaiç *arcumea*.

(2) Horra non emaiten çaiçoen Ion Done Petiriri,

18. Eguiazqui diotsut, eguiazqui, gazteago cincino, ceroni guerricatcen ohi cinen, eta cinhoacen nahi cinuen alderat; bainan çahar çaitecenean, hedatu beharco ditutçu escuac, eta bertce batec guerricaturen çaitu, eta eramannen çaitu nahi ez-tuqueçun lekhura.

19. Erran içan çuen bada hori, adi-araztecotçat cer heriotecz beharco çuen laincoa handiets-araci. Eta ondoan berehala, erran cioen : Iarraic çaquizquit.

20. Itçuli cen Piarres, eta ikhusi çuen ondotic heldu cela Iesusec maite çuen dicipulua, azquen aphanian Iesusen bulhararen gainean burna eçarri çuen hura bera, galdeguin baitcioen ere : launa, nor da salduren çaituena?

21. Hura beraz ikhusiric Piarresec, erran cioen Iesusi : launa, eta cer içanen da huntaz?

22. Iesusec diotsa : Baldin nahi badut hori horrela dagoen ni nathorren artino, cer dohaquiqueçu çuri? Çu behintçat, iarraic çaquizquit.

23. Ordutic banatu cen omena anaien artean, ecen etçuela dicipulu harc hil behar. Iesusec ordean etçuen erran içan : Ezta hilen; baicic ere : Baldin horrela nahi

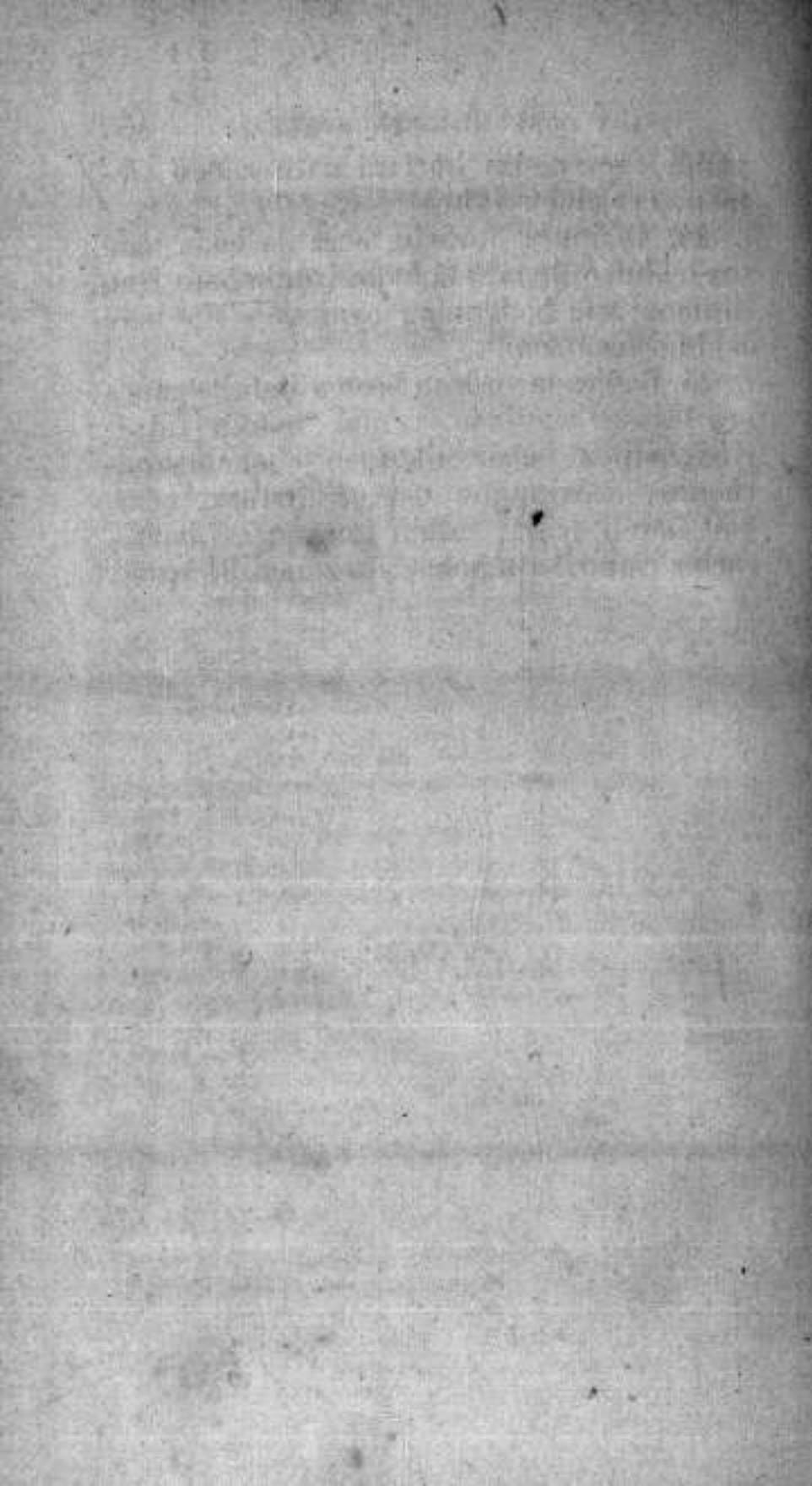
eta haren ondoco Aita Saindu guciari, Eliça guciaren artha; bere aspico du arthaldea oro, ardiac edo amac, erran nahi da aphez eta aphezpicuac, bildotsac edo umeac, erran nahi da guiristino chehe guciac.

badut egon dadin hori ni nathorquen artean, cer duçu ikhustecoric?

24. Dicipulu hurache bera da bada hautaz lekhuco dena, eta hauc isquiribatu içan dituena; eta badaquigu eguiatia dela bere lekhucotasunean.

25. Badirade ordean bertee hainitz gauça ere Iesusec eguinae, ceinac baldin isquiriba balitez behar litequen chehetasunarequin, ezpainuque uste munduac, cembait handi baita, iasain letçaqueen hartaracotz isquiribatu behar litezquen liburuac.

HALA BIZ.

LAUR EBANYELIOETAN

EGUIN HUTSEN

CHUCHENBIDEA.

Hostoa edo Plama.	Bertsua.	Hutsa :	Iracur bedi :
5	5	caroen	cioten.
15	22	batçαιο	batçαιο.
15	25	badohamaçn	badohaçu.
19	6	hretsiric	bertsiric.
21	24	batai asainen	bata iasainen.
27	11	badiotçuet	badiotsuet.
34	37	uti	guti.
42	25	ikhusgurriac	ikhusgarriac.
45	15	Iesusec, hori	Iesus, hori.
46	30	eztuenac	eztuena.
91	42	eztei soinecoa	ezteietaco soina.
119	4	ciotsotela	ciostela.
124	52	hainitz hilac ciren ..	hilac ciren hainitz.
127	15	ciotsotela	ciostetela.
156	19	ezteiliarrac	ezteiliarrec.
211	15	dubere	du bere.
216	67	ecn	cen.
247	16	here	bere.
271	42	khendua,	khendua.
286	58	eçaçue	eçaçu.
320	5	darocu	darocu.
350	8	oanes	loanes.
371	13	gui-on	gui-con.
456	50 ^m	eztirentçat	eztirenentçat.
448	30	bartan	bartan.

Begüira bedi, huts hautaz bertçalde, balimbadiña ere bertce hutsac laur Ebanyelioetan, gutiac ditezquela, eta chumeac edo errechqui eçaguteccoac; hain içan da handia ekharri den artha. Ez beraz husçat har, arinqui, behar bada hala eztena.

HIZTEGUI LABURRA,

LAUR EBANYELIOETAN

IRACURTZEN DIREN CEMBAIT HITZEN,

ESCUALDUN GUEHIENENTÇAT, ADIBIDEA.

A

Açalcatcea, chehatcea, açaltcea, adi-araztea, enthelegaraztea.

Açantça, habarrotsa, otsa, harramantça, herrotsa.

Acara, belhar mota bat.

Aebeterra, osaquina, miricua, sendatçailea.

Acinda, acienda, aberea, abrea.

Açoquea, sal-croscoetaco bil-toquia, plaça, carrica.

Adatsa, emazte baten itaia, biloa, cherloa.

Aditua, adimenduduna, entheleguitsia.

Agorra, idorra, idortua, antça.

Aguerian, aguerrian, aguerriqui.

Aguian, behar bada, heldu bada.

Aguintcea, manatcea, meçutcea, esleitcea, — hitz emaita.

Aguintaria, manatçailea, buruçagnia.

Ahaicoa, ahaidetasuna.

Ahal, — ez ahal çara, ez bide çara.

Ahamena, ahotara.

Ahaphaldizatcea, ahaphaldiaç, hitz lotsagarriac erraitca.

Aharaia, bozcariozco cantuac, eresia, aihubia, abairea.

Aharra, escatima, liscarra, bilhacaidea, harritça.

Ahitua, aphurtua, eñhetsia, akhitua, haricatua, habalitua.

Ahorpeguia, beguithartea, itçura, ahurpeguia.

Ahucua, hila ehorztera daramatenac.

Ahuldua, indarrez escastua, ttipitua, — gueçatua.

Ahuspeatcea, abuspez erortcea.

Abuspez, ahoz behera.

Aiber uatçao, cebait gaizqui nahi diot.

Aiber naiz, uste dut, edo gogan behartua naiz, aieru dut.

- Aintcea, ordua, muga, tenorea.
 Aintcira, ur hil çabalsco bat, intçura.
 Aiphu da hortaz, mintço dira hortaz.
 Aitçilic, bainan, bertce aldera.
 Aithortcea, eguia erraitea, — galdatua emaitca.
 Akhitca, nekhatca, urgoitca, iabaltca.
 Ala dohatsu baita ! Ai ! dohatsu baita ! — edo.
 Alabainan, alabaina, ccen, ceren.
 Alborotamendua, nahasmendua.
 Aldagarria, soinecoa, iaunzcara.
 Aldamioa, atherbe bat.
 Aldapa, aldatsa, malda, ikhea.
 Aldarateca, bazterrera; berehtca.
 Aldea, araldea, mahats alde bat, mahats sasta bat.
 Alderdia, lohadarra, gorphutçaren çathi bat.
 Aldiria; Baionaco aldiriac, Baionaco inguruac.
 Aldiz; hura aldiz, hura berriz.
 Aleguia, itçhuraz, iduriz.
 Alhapidea, alha lekhuca.
 Alhorra, landa, lurra, guez betecia denean.
 Alkhia, iar-lekhuca, predica-toquia, tromua.
 Alpherra, alferra, naguia, auberra, herabca.
 Alphorça, bi çakhutto elkharri datchecotela.
 Althagarria, lemamia, orbearen hazgarria, althaturacia.
 Amarratca, lotca, estecatca.
 Amarrua, maltçurqueria.
 Amilca, gainetic behera itçulica, itçailteca.
 Andana, araldea, elia, saldoa.
 Antca; çure antcean, çure ustean, idurian, çure oldez.
 Antçora, antçura; haur baten antçora, antço, antçura, haur bat beçala.
 Antolatca, ontsatca, chuchentca.
 Antsia, achola, ardura.
 Aphaintca, behar beçala eçartca, adelatca.
 Aphaldia, ahaphaldia.
 Aphaldu, aphari eguin, — behehitu.
 Apharia, afaria, aiharia, aubaria.
 Aphur bat duela, orochtian, — aphurra, gutia.
 Araldea, andana, elea, elia, saldoa, dia, multçoa.
 Arau, arauera, arabera, beçala, antçora.
 Araztea, aracitca.
 Arbasoac, aitasoac, burhaso çaharrac.
 Arbuiatca, ez eçagutca, ukhatca.
 Ardiestca, galdea ukhaitca, — hedatca, heltca.

- Ardita, diru chehe bat.
 Ardura, artha, achola, — maiz, usu.
 Arc, oraino, — areagoa, guehiagocoa.
 Arca, harea, itsas hondarra, legar cheheena, hariña.
 Arerioa, etsaia, izterbeguia.
 Arguia, çucen-bidearen gogorgarria, titulua.
 Aroa; mahats-aro, mahats-ordu, muga, mabasguiro.
 Arrastu çuen, arrastu cen, arratsa ethorri cen.
 Arraua, arraba, arrauna.
 Arren, othoi, — ethorri cen arren, ethorri bacen ere.
 Arrimua, berreguintasuna, — arrimuz, moldezqui.
 Arrotça, atcea, campocoa, lekhorecoa, ahalqueiçuna.
 Asaldatcea, nahastea, icitcea.
 Ascacia, ahaidea.
 Asco, asqui, — nasaiqui.
 Asmua, adimendua, usna.
 Aspaldi, aspaldian, aspaldion, duela hainitz egun,
 urthe.
 Aspila, untei bat.
 Atcea, arrotça, — guibeleco alde.
 Athaltçaina, athe çaina.
 Athozquit, ethor çaquizquit, ien çaquitçat.
 Auc, auçue, içan eçac, içan eçaçue, euc, euçue.
 Aurkhiz aurkhi, bekhoz bekho, aurkhaz aurkha, aurrez
 aurre.
 Aurkhintça, aurkhientça, çathi bereci bat.
 Aurizquitcea, çaphatcea, berstea.
 Ausartatcea, ausartcea, — ausarta, nahasia, ahalgabea.

B

- Bachera, lurrezco unteiac.
 Badantçut, entçuten çaitut.
 Badarrautçuet, erraiten darotçuet.
 Badirau, irauten du.
 Baimena, escubidea, baia.
 Bainoagoa, guehiagocoa.
 Bairatcea, cilibocatcea, hatecemaitea, harrapatcea.
 Baitarrait, iarraiquiteen baitçaut.
 Baitezpada, nahi edo nahi ez, ecin bertcelaz, itçurpide-
 ric gabe.
 Bakhan, bekhan, ez maiz, noicean behin.
 Balacatcea, lausenguz hatcemaitea, bairatcea, eztiqi
 crakhartcea.
 Baldinetariae, baldinetaria, baldin, balin.

- Baliaco, balioca.
 Baltsan; gure baltsan, gurequin batean.
 Banatcea, bedatcea; barraiatcea.
 Baranda, selhaurua, soilharua, galeria, balcoina.
 Barrandatcea, celatatcea, gorderic beha edo entçuten
 egoitea.
 Barruquia, estalbia, heia, ucullua.
 Basherrria, basoan edo aldaratua den herria.
 Basoa, mortua, bortua, eremua.
 Batçarra, biltçarra, bilkhua, bilduma, bilkhura.
 Batcea, bat eguitea norbaitequin, elkhartcea.
 Beguistea, ikhustea, beguiz ardiestea.
 Beha, goait, haiduru, erphai, itchoron, beguira egoitea.
 Behatcea, so eguitea, beguiratcea.
 Beharra; guizon beharra, on-beherra, gabea, esteiaria,
 landerra, escalea, noharroina.
 Beharrondocoa, macelacoa, çaphardacoa, çallacoa.
 Behartcea; behartu nau, galdequin darot, — eman edo
 eguin-araci darot.
 Behiala, behiola, aiticinago, lehenago, bertçaldiz.
 Behingoan, behin, lehembician.
 Behintçat, behinic bat, bedere, behinic behin.
 Bekhaizcoa, bertceren onaz damua.
 Bekhoquia, copeta, belarra, bethondoa, bekhoquia.
 Belhaunicatcea, belhauricatcea, belhaunen gainera eror-
 tcea.
 Belharmintça, çabila, çuhamu edo belhar mota bat.
 Beloguia, esponya.
 Bephuria, bethaçala.
 Beregain, berech, alderatua, bere alde.
 Beregainqui, guciz, batez ere, bereciqui.
 Bermatcea, oinen, bermaçakhien gainean gogortcea.
 Berrait niri, iarraic bequit niri.
 Berreguintcea, birriguintcea, herriz, ongui eguitea,
 aphaintcea, — berreguina, gurbila, chuguna.
 Berreroitea, berriz eroitea.
 Berretcea, guehiagotcea, ioritcea, berhatcea.
 Berritan, bigartenean, artçara.
 Bertan, han berean, berchala, ordu berean.
 Betbetan, bat batean.
 Betheguncea, bethecundea, betheguintçarrea, osoqui on
 içaitcea.
 Bethor, ethor bedi.
 Bidatcea, bidea irakhastea, chedatcea.
 Bidalkhartcea, bidean batcea, elkhaz aurkhitcea.

- Bidaltzea, egortzea, igortzea.
 Bide çait, cilhegui, haicu, sori çait.
 Bide; ioanen bide naiz, aguian ioanen naiz.
 Bide nabar dut, ene bidean iragaitçaz dut.
 Bider bat, bortz bider, aldi bat, bortz aldiz.
 Bidezqui, çuen bidez, çucenqui.
 Biguina, samurra, bera, mardoa.
 Bihoa, dohala.
 Bihurria, buhurria, iauzcorra, ez ethorcorra, ihardu-
 quitzen duena.
 Bihurtea, bihurdicatzea, buhurteia, — guibelat emai-
 tea, — ihardestea.
 Bilarrausia, chahala, chekhorra, aratchea.
 Bilhacaidea, escatima, liscarra, aharra, bilhaca.
 Bilhacatzea, cenetic bertee eguita, — galtea.
 Bilhuratzea, bilhur anteo eguita.
 Bilhurra, bulhurra, çubamu bihurtuzco esteca.
 Biraua, biraoa, norbaitentçat erranicaco elhe gaitça,
 eta galgarria, madaricionea.
 Biribiltea, biltzea, borobil edo biribil eçartzea.
 Birphiztea, berriz phiztea, berriz iracequitzea.
 Biz, içan bedi, dela.
 Bizquitartean, hargatic, — bitartean, artean.
 Bertua, oihana, mortua, eremua, basoa.
 Bortu-saia, belhar mota bat.
 Bozgarria, Ispiritu Sainduaren icen bat.
 Buhumba, haice burrumba, chirimola.
 Bulkhatzea, soinaç edo bertcela ioric aldaratzea.
 Burhoa, burhaua, laincoaren edo Sainduentçat elhe
 tçarra, arnegua.
 Buropea, escua, nausitasuna.

C, Ç

- Casia, cabia, habia, ohantzea, ohatzea.
 Çakhartan, ekhartzen çuten.
 Cama, sortha, sorta, carga, seldorra.
 Çaquizecote, loth, iarraie çaquizquiotte.
 Çara, cari; larumbat-çara, larumbatarequin.
 Çaraman, eramaiten çuen, ceraman.
 Çarasan, erasten çuen, cioen, cerasan.
 Çaritçan, ceritçan, çaritçon, icena çuen, iduri çaiou.
 Çaroen, cerauen, çaien, cioten.
 Çarpa, chiscua, saquela.

- Çarraizcon, cerraizcon, iarraiquiteen çaquizquion.
 Çarrapoa, harrapoa, haguna, habuina, gahuna, gabutsa.
 Çartateca, leher eguitea, leherteca.
 Çatabuta, hil khutchá, eatabua, çarraldoa.
 Çatecala, etçanic cela.
 Çathia, phusca berecia, edo ebaquia.
 Çathozque, ethor çaitexque.
 Çautçala, çautçala, etçanic circla.
 Çeben, ceuen, ciharen.
 Çebonec, cenec, ciharec.
 Çeduzcan, eduquitcen cituen, çauzcan.
 Çegoen, çagon.
 Çehatcea, iotcea, bere çastigua emaitca.
 Çeihar behatcea, gothorqui eta beguiac baztercatuz be-
 guirateca.
 Çeiharca, bazterrez bazter, bidea hautsiz.
 Çekharren, ekharren çuen.
 Çelatateca, barrandateca, goaitateca.
 Çenetç, cenec, cenç, hea cen.
 Çephoa, çangoetaco, oinetaco estecac, burdinac.
 Çequion, çaquion.
 Çerabiltçan, çarabiltçan, erabiltcen cituen.
 Çerbaitago da, guehiagocoa da.
 Çerga, çerguera, legarra, imposa.
 Çergatic, certaco, — ceren.
 Çeric da, certsu da, cer da.
 Çerrena, çur iale har ttipitto bat.
 Çeuen, eben, ciharen.
 Çeudecen, çauden, çagocen.
 Çahala, çekhorra, aratchea.
 Çahutcea, garbitcea, — galtcea.
 Çalkhea, ilharraren chiscua, estalquia, theca.
 Çhedeá, muga, marra, — nabia, gogoa.
 Çehatcea, porroçhatcea, phuscatcea, — açaltcea,
 esplicatcea.
 Çekhorra, çekhorra, çahala, aratchea.
 Çherrenda, gauça baten bazterra, ezpaina.
 Çhichcua, çarpa, saquela, maguina, untcia.
 Çhidorra; bide chidorra, chigorra, bidechca meharra.
 Çhirola, chilibitua, tchulula.
 Çhirribica, çharrabeta, biolina, arrabita.
 Çhitcea, goitcea, garaitcea, garbaitcea; — chit, hainitz.
 Çhopa, unteciaren gubeleco aldea.
 Çhoratcea, burua nahas-araztea, ertçotcia.
 Çhumeá, ttipia, chehea, ñimiñoa.

- Cigorra, açotea, çardaroa, çaharoa, çihorra.
 Cibarducaten, iharduquitcen çuten.
 Cikhoiça, cekhena, iaramana, ez emailea.
 Cina, iuramentua, — cinez, eguiazqui.
 Cintçurcoia, sabelcoia, sabeldarraioa, amia, lamia,
 saia.
 Ciosten, hare erraiten çaien hequiei.
 Ciotsaten, hequiec cioten erraiten hari.
 Ciotsan, hare cioen huni.
 Cipa, diru chebe bat.
 Ciraua, sugue bipera, — ciraucumea, cirau umea.
 Ciricua, seda, ceta.
 Cirudiela, iduri çuela.
 Cocatcea, hegastina adar batean baratcea.
 Concorra, bizcar makburra, cuncurra, tontorra, khu-
 pustia.
 Copherna, ibaia, ibasoa gaindi eguina, uholdea.
 Çorhia, onthua, heldua.
 Çorian, — erortceco çorian, erortceco heinean, erori
 hurran.
 Çoroa, adimendu gabea, erhoa, çoçoa, ertçoa.
 Çorroa, larruzco çakhua.
 Çorrotça, sarcorra, chirritua.
 Çucia, argui phiztua, iracequia, distiatcen duena.
 Cucuteea, estaltcea, gordetcea, cucultcea.
 Çuhaitça, çuhartcea, çuhamua, çuhaina.
 Çur-hesia, çur olaz, çurez eguin hesia, hesola.
 Çurdatça, çurdaz, cerdaz eguin guerrico bat.
 Çurguina, çur lantçailca, çur arotça.

D

- Dagnitara, eguin deçadala.
 Daidiçue, — ecin daidiçue, ecin eguin deçaqueçue.
 Dakhart, ekhartcen dut.
 Dakhusat, ikhusten dut.
 Dantçut, entçuten dut.
 Darasat, crasten dut.
 Darauntsa; — uriac. haiceac darauntsa, ocenqui hari da.
 Dardaratcea, hazcarqui iharrostea.
 Daritça, deitcen da, — on-daritça, maite du.
 Daroc, daie derane, — darot, deraut, dait, — daroz-
 tet, daiztet.
 Darrait, iarraiquitcen çait.

- Datça , etçana da.
 Datchecola , atchiquitcen duela , dioela.
 Date , daite , daiteque.
 Dathor , ethortcen da , heldu da , iiten da.
 Dauntea , etçanaç dagoci , daude.
 Debecatcea , eragoztea , debetatcea , ecertcea , gueben-
 tcea.
 Delhadarra , oihu handiz , adarrez deitcea , heiagora.
 Demot , emaiten diot.
 Denetz , denez , denz , hea den.
 Derroqueçu , erraiten ahal duçu.
 Desamarratcea , deslotcea.
 Deseguingoa , urratcea , urratçapena , galtçapena , dese-
 guitcea.
 Deslotcea , amarrac , lothurac , lokharriac khentcea ,
 ascatcea.
 Dibarduca , ibarduquitcen du.
 Diosquitçuet , erraiten darozquitçuet.
 Dioste , harc erraiten diote bequici.
 Diotsa , diotso , erraiten dio.
 Dirudi , irudi , iduri du.
 Distiatcea , arguitcea , içarritcea.
 Dohacabea , dohain gabea , çori on gabea.
 Dohatsutasuna , dohacundea , çori guciz ona.
 Doia , behar begambat , asqui eta ez guehiegui , — doi
 doia , deus gutitan , oraintche beçala.
 Dolharea , lacoa , arnoa eguitcco toquia.
 Dorphea , hazta handitacoa , astuna , gogorra , nequez
 iasaitecoa.

E

- Ebaquitcea , mochtea , çathi edequitcea cembait aho-
 dun tresnaz.
 Ebasca , epaisca , ichileca , gordeca , ebatsian , eçabaqui.
 Ecen , ceren ; — erran du ecen eztuela , erran du eztuela.
 Eceztatcea , gueçurztatcea , — suntsi-araztea , itsabats-
 araztea.
 Ecinquiçuna , ecin eguina dena.
 Edaratea , eradateca , edan-araztea.
 Edequi , idoqui , khendu , gabetu , ithoitu.
 Ediren , ideren , idoro , aurkhitu , khausitu , hatceman.
 Edosqui , bulharra , ugatça , dithia hartu.
 Egoiztea , egoztea , aurthiquitcea , irazittea , etchatcea.

- Egoizte, egozte, egozpen, ekhoizpen, ekhartec, fruitu.
 Egoquia, here berea, — egoquiac, hurbilecoac, ahai-
 deac.
 Eguiquiçuna, eguin abal ditequena, — eguiteco dena.
 Ehoitea, irina iharan, eta oihala ehunean ehaitea.
 Eiqui, — ez eiqui, ez equi, ez nasqui, — aguian, behar
 bada.
 Ekhaitça, ecacha, iraçaria, erauntsia, calerna.
 Ekhoiztea, egoiztea.
 Elguea, alhor edo landa ereina, ereintcea.
 Elia, elea, ostea, saldoa, multçoa.
 Elkhorra, gorra, — idorra, gogorra.
 Eltçagorra, eltee huts habarrots handi eguin-arazten
 dioten bat.
 Emacoia, emazteen ganat iaidura eta obicuntça duena,
 ohaldecaria.
 Emaitça, urruric, dohainic, emoicacoa, emaia.
 Ematcea, emetcea, cebatcea, ezitcea, olhatcea, olhe
 eguitca.
 Ephaia, erabaquia, iuiamendua.
 Ephaitea; gari, ogui, belhar ephaitea, ebaquitcea,
 segatcea, ithaitea.
 Ephea, muga luce edo laburra, astia.
 Erabaquitcea, ebaqui-araztea, iuiatcea.
 Erabaquia, ephaia, iuiamendua, — erabaquitçailea,
 iuiea, ibar-iauna.
 Eraçagutcea, eçagut araztea.
 Eradosquitcea, edosqui-araztea, bulharra, errapea har-
 araztea.
 Eragoiztea, eragozte, egotz-araztea, debecatcea.
 Eraguin, eguin-araztea.
 Erakhartcea, ekhar-araztea.
 Erantçutea, entçun-araztea, ihardestea.
 Erantçutea, erantçuquia, elhe gogorra, gaitçigarria.
 Erastea, erasia, hainitz mintçateca.
 Eratchequitcea, atchic-araztea, handiteca, guehiago-
 tcea, — phiztea, icequitcea, iraçaquitcea (arguiatz,
 suaz mintço dela).
 Erauntsia, erasia, — uri erortce, haice iotce gogorra.
 Eraunstea bulbarrei, atheari, iotcea bulharrac, athea.
 Eraunztea, cerbait soineco, iauzeura khentcea.
 Erautsi, iauts-araci.
 Erauci, iauz-araci, — lekhucotasun craztea, ekhar-
 tcea.
 Erdara, escura ezten mintçaia arrotza, española, fran-
 cesa.

- Erdiratu, erdian eçarri, — alde bat bertee iragan,
 Eredosqui, eradosqui.
 Eredura, araura, arau, arabera, antçora, beçala,
 Eremua, basoa, oihana, larrea, mortua, bortua.
 Ereicean, aldean, hurbilean, alboan.
 Erhasuna, eritasuna, herbaltasuna, gaichotasuna.
 Erhoa, hila (erhaitetic), — burutic eraucia, ioana.
 Erkhatça, erhatça, iatsa, itsatsa, içuzquia, inilitça.
 Erkhateea, bardincatcea.
 Erkhide, bertce batequin çathi bardina hartcen duena,
 laguna.
 Ernaia, sumberra, sumera, laça, — ernea, phizcorra,
 Eroan, eraman, ioan.
 Erphai, berantetsiric goait, beguira dagoena.
 Erranqui hau, erran hau, erraiten ohi den hau, erran-
 quiçun hau.
 Errecha, erretcha, erraçã, eguincara, ehia.
 Etregua, içari, neurri bat.
 Escaintça, esquiñia, esquenia, oferenda, ohorescatcia.
 Escarniatcea, laidoztatcea, idoizatcea.
 Escasia, eceria, laceria, esteiarsuna, eçapena.
 Escatcea, esquea, galdeguina.
 Escatima, liscarra, aharra, bilhacaidea, iharduquia,
 eztabada.
 Escua, ahala, nausitasuna, iabetasuna.
 Escubidea, escudantcia, baia, baimena, cilheguigoa.
 Escucoa, — bere escucoa, bere gain, bere alde dena.
 Espantua, ikhusgarria, miracuilua.
 Espantatcea, miretsiric eçartcea, harritcea, espantitcea.
 Estacurua, itçulpidea, atçaquia, atchaquia.
 Etçauntça, ohantcea, ohatcea, etçean-lekhua.
 Etchadia, etche batetaco bicitçaileac.
 Etchetiarrã, maisterra, bordaria, etche çaina.
 Ethentcea, urratcea.
 Ethorcorra, emea, eztiã, errechqui erabil daitena, er-
 ranen eguilea.
 Ethorquia, sorterroa, leinua.
 Ethorquiçuna, ethorteco den ephea, gueroa.
 Ezcaratça, etçean sartcean den toqui huts nasaisco bat.
 Ezdeustatcea, eceztatcea, suntsi, itsabats-araztea.
 Ezpadatcheco, atchiquitcen ezpadio.
 Ezpere, ezperen, ezperetanican, bertcela, bertcenaz.
 Eztaguidan, ezteçadan egui n.
 Eztaritçatana, — niri on eztaritçatana, ni onhesten
 eznaheña.
 Ezterraçuela, ezteçaçuela erran.

- Gabea, ez içana, — ez duena.
 Gai da, ahal deçaque.
 Gaichoa, gachoa, eria, — urricagarri, guphidagarri dena.
 Gaindiro, gaindizea, gaintiça, mueru.
 Gaitceea, gaizquia hartcea, samurtcea, bihotcean çaurtea.
 Gaiz bidea, gaizqui eraguingarria, escandala.
 Gaizcoatcea, gaichto bilhatcea.
 Gaitcerua, gaitçurua, neurri, içari bat.
 Galkhatu, aurizquituz, çaphatuz, bulkhatuz bethe edo ase.
 Galtçarra, bulhar aiteina, golkhoa, besoaç.
 Gaitçutu, olioz, urinez pherecatu, igortei, leundu.
 Garaia, goia, gaina, garhaia, goitcia, — garaiticacoan, gairaiticacoan, gaineratecoan.
 Garau, nehor, norbait, cerbait, — garaue, garabic, deusic, nehor.
 Garbicaria, garbitcea, ikhuztea, ebahutcea.
 Garia, ogui bihia, ogui alea, garaua.
 Gargoro, gaurguero, gargoitic, gaur guehiago.
 Garrasia, oihu mina, marrasca, patarraca.
 Gastigatcea, echatcea, iaçartcea, centateea.
 Gatçatua, iaioa, contcebitua, — esne bildua, ciho bildortua.
 Gathilua, gathelua, ophorra, gophorra.
 Gaztaroa, gazetetasuneco aroa.
 Gaztigatea, meçu egortcea.
 Goçoac, goçatcen diren onthasunac, sentsuac.
 Goçoa, çaphorea, — aho goçoa, ahoco hecetasuna, istua, thua.
 Gogaracoa, nahi beçalacoa.
 Gogan behartcea, aiher içaitea, uste içaitea, ohartcea, aierutan sartcea.
 Gogortcea, baietz eta baietz hala dela erraitea.
 Goia, garaia, gaina, — irabaz-goia, gaineraco irabacia, intresa.
 Goibeltea, ilhuntcea, — damutcea, samurtcea, aise-cabetea.
 Goitiquina, guehieguitu, guelditu dena.
 Goititea, gordetcea, altchatcea, — gorateea.
 Golardo, saria.
 Golkhoa, papoa, bulhar gaina.

- Gordailua, gorde lekhuia.
 Gordairua, onthasun, diru gorde-lekhua, gordailua.
 Gorestea, goratcea, altchatcea.
 Goria, handizqui bero dena.
 Gudua, borroca, ioca, ukhaldica haritcea.
 Gudaria, guducatcen obi dena.
 Guecatua, bere gofoa galdu duena, ahula.
 Guela, gambera, khambara.
 Guerica, guericca, estalguia, gordegarría, beguiragarría, malda.
 Guericatcea, gordetcea, beguiratcea, norbaiten alde hartcea.
 Guerriatcea, guerria estecatcea, lotcea.
 Guerrutcea, guerria.
 Guerthacaria, ustecabea, belantça, guerthacuntça.
 Guerthuz, guerthuqui, baitezpada, duda gabe.
 Guicaldia, guicon baten biciaren ephea eta lucetasuna.
 Guilea, eguilea.
 Guiltça, gakhua.
 Guphide icaitca, urricari icaitca.
 Gurentcea, berretcea, guehiagotcea, handitcea.
 Gusua, cusina.

H

- Haba, çur edo çuhaitz bat cerbaiten jasaiteco lurrean çhutic eçarria, — khurutcea, urkhabea.
 Hacila, haci erciteco hilabethea, ercitea.
 Haguitz, hainitz.
 Haicatcea, çhutitcea, — haica hadi, çhuti hadi.
 Haina, aipatu hura.
 Halaberqui, halaber, bardin, orobat.
 Hamarrenac, hamargarren çathiac, detchemac.
 Hamberteenarequin, ordu berean, batean.
 Handiestea, altchatcea, goratcea, gorestea, handi aithortcea.
 Handizatcea, gorestea, handiestea.
 Hapuciatcea, haburicatcea, behaztopatcea.
 Harramantça, habarrotsa, otsa, açantça, herrotsa.
 Harrobia, harri hobia, harri atheratceco lekhuia.
 Harroquia, harroca, harbotchia, aitça, arkhaitça.
 Harrulia, harrobia, harrabioa.
 Hasbeherapena, hasgorapena, hasperena, intcirina, intciria.
 Hastantcea, urruntcea.

- Hastiateca, higuñteca.
 Hatia, hatua, gauça, tresna, iauzcra, soinecoa, hau-
 tua.
 Hatsa, kbiratsa, greugarria, nardagarria, phastica-
 garria.
 Hatsarrea, hastea.
 Hatsedena, hatsa hartcea, thaia, butsertia, lan-arte, a-
 astia.
 Hautemaitea, nabaritcea, oharitea.
 Hautetsia, hantatua, berecia.
 Haztatcea, haztaren ikhustea, pisatcea, — norbaiten
 gogoa cçagutu nahiz ibiltea.
 Haztoratcea, oiloa haztorcareu ikhustean beçala lar-
 ritea, icitea.
 Hebaina, alderdi galdua, ecindua, elbarria.
 Bedea, larruzco sokha, lokharria. *utala*
 Hegastegua, hegastegua, etchearen hegatsac diren
 toquia, teilatua.
 Hegastina, hego, hega, hegal duna, choria, aireco
 ihicia.
 Heguia, bazterra, aldea.
 Heiagora, deihadarra.
 Heina, doia, behar beçambat, — sartceco heinean,
 sartceracoan, — bere heinean, bere doiean.
 Helgaitça, sukharra, badamina.
 Heltea, — heldu da, ardietsi du, — ethortcen da,
 dathor, — etçait helteen, extut aditcera ardiesten.
 Herabe, uzcur, lotsa, ez guthiciatsu, ez gura, nagui.
 erbala, eria, gachoa, argala, indarrez aphurtua.
 Hereneco, hirugarreneco.
 Hergorac, herri gorac, garaicoac.
 Herstea, hestea, — hertsitcea, harbintcea, — çaphatcea.
 Herstura, atsecabe gogorra.
 Hertchatcea cerbaitetarac, cerbait baitezpada eguin-
 araztea.
 Herronca, lerroa.
 Hidoiztateca, laidoztateca, escarniateca.
 Higuñteca, gaitcestea, gaitceriztea.
 Hirurtasuna, hirurcuna, Trinitatea.
 Hirritsa, guthicia, nahi bandia, thirria.
 Hisia, sepha, thema, burkhoztea, estocatcea.
 Hizatcea, hitcez, elhe saminez iharduquitcea, iscam-
 billatcea.
 Hobena, hoguena, huts artea, bekhatua, oguena.
 Hobendarria, bobenduna.

Hecya = establia

- Hociteca, ninicatcea, ninicac ilkhiteca, atheratcea, buztantcea.
 Hodia, harana, naba, ibarra, — abel-hodia, khorbea, utcioa.
 Holtea, cerua, hedoiac, hodeiac, — orma, pareta.
 Hondalea, hondoa, itsas barne barnea.
 Hondarra, area, — goititcen, guelditcen dena, hondarquina, azquena.
 Hordia, barrica, neurri bat, — mozcortua, mozcortcen ohi dena.
 Horrela, horla, hola.
 Hunela, hula, molde huntan.
 Hurcoa, hurbitecoa, hullanecoa, — urkho laguna, pro-tisimoa.
 Hurren, hurran, hurbil, hullan.

I

- Iaia, iei-eguna, phesta, eguçaria.
 Iabaltea, ur bat, uria guelditeca, akhiteca, atherteca, ez iariteca.
 Iaca, soineco çabal bat, çala, gona.
 Iaçartcea, amerstea, aspertcea, mendecatcea, gastigateca.
 Iagoitic, hemendic harat, oraidanic.
 Iaioteca, sortcea, — bicirat emaitca, — contcebiteca.
 Iaincoaçuna, gueçurrezco, hala ezten iainco.
 Iaquia, ianquia, oguiarequin edo arthoarequin iaten dena.
 Iariteca, iarioteca, ura, arnoa, odola, nigarra erortcea.
 Iauquitcea, cerbait hastea, — iauqui lanari, eguin lanari, — norbaiti bihurriteca, iaçartcea, erasotea.
 Iauzcua, iaunzcua, iaunztura, soinecoa, iauntcia.
 Ibaia, ibasoa, uhaitça.
 Ibentcea, iphiñiteca, eçartcea, pharateca.
 Ibilqui dena, dabilana.
 Içaria, neurria, neurçala.
 Içarritcea, içar batec beçala arguiteca.
 Ichquiritua, oihu mina, deihadar samina, uhatcha.
 Içiper, icicor, beldurti, icibera.
 Ideren, idoro, ediren, aurkhitu.
 Idoquiteca, khentcea, atheratcea, ialguitcea, ithoiteca.
 Iduripena, bardincuntça, bardincatce, erkhatce, ichurapen bat.

- Iendaquia, nacionea, populus.
 Ihaquina, iñaquisa, iseca, nausa, burla, trufa.
 Iharduquitcea, iarduquitcea, ezta badatcea, escatima-
 tcea.
 Ihatchea, ibetchea, gauça çahartua, bigatua.
 Ihaurri, lurrean hedaturic, barraiaturic, iñaurri.
 Ikhertcea, ikhartcea, artharequin miratcea, bilhatcea.
 Ikhusearia, ustecabean agueru cerbaiten ikhustea.
 Ikhugarria, espantua, miracuilua, ikhustecoa den bat.
 Ikhustatea, beguiruncea, erresetua, lotsa, abalquea.
 Ikhuztea, garbitcea, çahutcea.
 Ilhargui arteac, aldarteac, ilhargui aldiac.
 Ilkbi, ialgui, athera, irten.
 Ioqui dena, iohan dena, dohana.
 Ioria, nasaia, ugaria, nasaiqui dena.
 Ipharra, norteco haicea.
 Iraçagutcea, eçagut-araztea, — iraçagutça, seinalea.
 Iraçauquitcea, iratchequitcea, icequitea, phiztea, biztea.
 Iragaitea, alde batetic bertcera ioaita, — iragan, ioan.
 Iraiztea, egoiztea, botateca, etchatceç, aurthiquitcea,
 urthuquitia.
 Iratchequitcea, eratchequitcea.
 Iraua, iraina, laidoa, hidoia, goitçarrena.
 Iraultea, itçultcea, utçultcia.
 Iraztea, iragaztea, iragan-araztea esnea cimitcean be-
 çala.
 Irequi, idequi, çabaldu.
 Iriotea, ioan-araztea, gastatcea, esteialtea, çahutcea.
 Iriontcea, egortcea, igortcea, bidaltcea, bialtea.
 Iritci, iduritu — oniritci, onhetsi, maithatu, — gaitz-
 iritci, gaitçetsi.
 Itçulpidea, atçaquia, estaeurua, aitçaquia.
 Itçuri, ihesi, — Itçurpidea, ihesbidea.
 Izpia, phitsa, gauça phochi, phichea bat.
Izaca irraie olha

K

- Khacheta, iar-alkhi ttipi çurezco bat.
 Khechu, guiraque, barnetic quilica, sugar.
 Kheinuá, eguiramua, sinoa, — kheinateca, iotcera
 eguitea, mehatchatcea.
 Kherruztatcea, kherruz cikhintcea.
 Khiratsa, khiretsa, goçora edo usnara tçar dena, kha-
 ratsa.

Khorbea, gambela, idi, behi, çaldi ian-asea, nodia.
Khordocatea, higni-araztea, khordocan, colocan eçar-
tea.

Khotsua, khutsua, khocia, içurria.

L

Laborea, labean eguin oguia, arthoa.

Laça, ernaia, sumberra, sumera. *Sitrialla*

Laidoa, escarnioa, bidola, iraua, iraina, goitçarrena.

Lakhet dut, ohi dut, maite dut.

Lamboa, bedoia, — su lamboac, su garrac.

Landerra, on-beharra, gabea, eztuena, chiroa.

Landetchea, borda, bordaldea.

Laphurra, ohoia, ebaslea, — laphurdeia, laphurte-
guia, — Laphurdi, laphurtegui.

Larderia, mehatchua, kheinatce bat.

Larraina, larrea, — ezcaratça, ogui ioiteco eta haiça-
teco lekhu.

Larrapota, otthea, larrapettitta, Harhotia.

Larritua, laztua, icitua, beldurtua.

Larumbata, laurembata, ebiacoitça, nescaneguna, ira-
coitça.

Lazua, larritua, icitua, lotsatua.

Legarra, ur heguetaco harri chehea, legorra, garalla,
— cerga, cerguera.

Leguez, beçala.

Legnique, eguin leçaque.

Lehiatuqui, lehiarequin, lasterrez, lausterrez.

Leihorra, lurra, ur bazterra, — atherbea, guericea.

Leinua, familia, odola, ethorquia, sortçapena.

Lekhat, landan, lekhot, hau edo hori utz eta bertea.

Lekhora, campo, — lekhorerera, campora, aibera.

Lekhuco, lekhucotaşuna, iaquile, iaquilegoa.

Leloa, omena, ospca, dcihatcea, aiphamena, aiphua.

Lerdena, chuchena eta meharra edo garhia.

Liçate, laite, laiteque.

Licurta, licaia, miritcia.

Likhitsa, satsua, liçuna, cikhina, lohia, hatsa, theiu.

Liluratcea, lilluratcea, cilibocatea, argui guehicguiz
nahasiqui ikhustea.

Limburtea, lerratcea, limurtcea.

Liphar, lipher, limber bat, guti bat, — cembait.

Liro, abal leçaque.

- Liscarra, escatima, aharra, iharduquitce bat, arritça, iscambilla.
 Logalea, lo eguiteco gura, beharra.
 Lohacartu, loac hartu, lokhartu.
 Lohia, satsua, likhitsa, cikhina, — gorphutça, — lohadarra, alderdia.
 Loloa, lelea, çoçoa, adimendu gabea, ertçoa, narra.
 Lotcea, estecatcea, — hartcea, azharcatecea.
 Lotsa, abalguea, beldurra.
 Lur-ebaquiz, pheçoinex, lur-çothalez.

M

- Mailebua, prestamuz, iesaitez har edo emaitca, maillegua.
 Maithagunea, onhesgoa, amodio, oniristca, oneristca.
 Malkharra, maldarra, aldapa, munoa, ikhea.
 Mamua, mamutça, iratchoa, lamia, khurtsoa.
 Marrubia, hurrubia, marruma, arrama, orroa.
 Mecua, aguintça, manua, — mandatu, guezna.
 Mendebala, iguzqui sartaldeco haicea.
 Mendecua, gaizqui eguinaz iaçartcea.
 Menecoa, mempecoa, azpicoa.
 Mengoa, beharra, baitezpadacoa, premia.
 Miratcea, artharequin bilhateca, ikhertcea.
 Mirestea, espantatcea, harritcea.
 Miritcia, licurta, licaia.
 Morroina, muthil gaztea, norhabea, nerhabea, — sehia, miccandia.
 Mordoa, — mahats molkhoa, morcosta, mardoa, burua.
 Mortua, hasoa, oihana, bortua, cremua, ermua.
 Nota, mueta.
 Mozcorra, bordia, guehiegui edana.
 Mucurru, mucuru, gaindizea, ecin guehiago atchiquica.
 Muga, ordua, aintcea, aintcia, — chedca.
 Mugaldia, ocasionca.
 Mugarria, mugatçat eçarri harria, cedarria, muga, mugartça, martça.
 Mugidura, bulkhatce bat, higuidura.
 Murteia, behaztoparazgarri harri edo erro tçar cembait.
 Muthiria, laster eta indarrequin dohana.

N

- Nabaritcea, hautemaitea, ohartcea.
 Naharoa, nasaia, ugaria, ioria, naroa, ausarqui dena.
 Nardagarria, pastica, nahas, naharica, greugarri, gora-
 galea.
 Nasaia, naharoa, liscoa.
 Nasqui, arauz, araiç, ahal.
 Nausa, ibaquina, trufa, irianausa, iñaquina, goitçar-
 rena.
 Ninicatua, ninicac, botcac egozten dituena, hocitua,
 itchatchequi duena.
 Njosten, erraiten nioten.
 Niotsuen, erraiten narotçuen.
 Norhabea, nerhabea, morronia, guiçon gaztea.
 Niro, neçaque.

O

- Ocena, ots, harrabots, oiñu, mintço errechqui adi-
 garria.
 Ohantcea, ohatcea, etçauntça, casia, habia, ohea,
 ebistera.
 Ohartcea, nabaritcea, hautemaitea.
 Ohicuntça, ohitça, astura, haztura, athuna, usantça.
 Ohola, taulatto chabal mehe luçaran bat.
 Oilarritea, oilarrac goicean ioitcco muga.
 Oindagora, hendagora, orpoa, aztala.
 Oinhazcatcea, oinhacezcatcea, oinhace, min eguitea.
 Okher, begui bakhoizdun, — makhur, ceihar.
 Oldartcea, norbaiti edo cerbaitetara iauztea, iauzteco
 bolta hartcea, — oldar bat, aphur bat.
 Omena, ospea, leloa, fama, otsa.
 On-beharra, esteiaria, landerra, gabea, escalea.
 Ondarrecoa, hondarrecoa.
 Ondicoa, çorigaitça, nahicabea.
 Ondorca, ondorioa, ondocoa, — leinua, odoleco
 umea.
 On-erastea, on-edastea, onguia erraita.
 Onhesgoa, maithagunea, oneristeia, oniriztea.
 Oniriztea, oneristeia, onhestea, maithatcea.
 Ophorra, gophorra, gathelua, uutci bat.
 Ora, ebakhurra, photchoa.
 Ordaina bihurtcea, hartu beçambat guibelat emaitça.
 Ordain, orde dena, bertce baten lekhuana dena.

Ordoquia, celhaia, naba, harana, ibarra, hodia.
 Orracea, — ezti orracea, beresca, berasca, abarasca.
 Osaquina, miricua, barbera, acheterra.
 Osatcea, sendatcea, onguitea, onsatcea, oso edo
 sendo eguitea.
 Ospea, omena, leloa, fama, otsa.
 Osqüa, oinetacoa, çapata.
 Ostea, araldeca, aldeca, multçoa, elia, dia.
 Otharrea, çarea, sasquittoa, çarampoa.
 Othe da, bada ala ezta, — cer othe da, cer diteque.
 Othurutça, ianaldia.
 Otsa, habarrotsa, açantça.
 Otthea, larrapota, larrapettitta, llarhotia.
 Ozpina, arno minthua, minkhartua, — hortci erortcen
 dena, ozpirina.

P

Pairua, pairamena, oinhacea, pairacaria, mina.
 Papurra, phuchca, phichca, phorrochca, çathichca.
 Parra-choria, etebe, eliča, orma-choria, choarrea.
 Pertaila, petraila, soinecoaren ezpaina, heguia.
 Pherreta, çurezco eta burdin usteiequilaco pegar bat.
 Phichca bat, aphur, liphar, lipher, guttito bat.
 Philda, soinecoa, tresna, iaunteia.
 Phitsa, phichca arin guciz aphur bat, izpia.
 Pittica, ahuña, ahumea, ahuntz umea.
 Phizcor, hazcar, indartsu, gothor, muguer.
 Pochelatcea, trabateca, baratcea, debecatcea, era-
 gozteca.
 Potchoa, chakhurra, ora.
 Putçua, cilho bat urez bethea, osina, çuphua.
 Pulumpatua, urean estali artean sarthua, buhumbatua.

Q

Quidea, bardina, — sehi-quidea, sehi laguna.
 Quiscaildua, cascaildua, achala suan erreric duena eta
 ikhaztua.
 Sabaia, bibiteguia, soilharua, selhaurua, aleteguia, ga-
 riteguia.

S

Saila, lan-aldia, — sailca, andanaca.
 Sakbaittea, odolerraino gogorqui çauriteca.

- Saldoa, andana, multçoa, araldeia, aldeia, dia, thaldea.
 Salhatzea, norbaiti gauça gorde bat eçagut-araztea.
 Samatsa, ongarritaco ihaurtu othea, lastoa, iratcea, iñastorra.
 Samina, mina dena.
 Samurra, hera, uehterra, biguina, mardoa, mardula.
 Sarrasquia, çauri odoltsu handia, — gorphutz bila, hili-
 liquia.
 Sarri, laster, aphur baten buruan.
 Satsua, hatsa, liquitsa, cikhina, lohia, liçuna, theiu.
 Selhaurua, sabaia. — baranda, galeria, balcoina.
 Sesca, khanabera, garritça.
 Sethiatcea, etsaiac inguru inguru herstea.
 Sinhesper, sinhescor, sinhesbera.
 So eguitca, behatcea, beguiratcea.
 Soilharua, selhaurua.
 Soina, bizcarrara, espalda, — soinecoa, iaca, gona, çaia.
 Sorbalda, soin gaina.
 Sorhaioa, leguenartsua, oro çakhar dena eri bat, — an-
 tsicabea, ez acholatia.
 Soria, cilhegui, haiçu, hide dena.
 Sorterroa, ethorquia, sortçapena.
 Sortha, çama, carga, seldorra.
 Sosegua, guelditasuna, gueldialdia, ukhuria.
 Sumintcea, haserretcea, samurtcea, khechatcea.
 Suntsitcea, itsabastea, beguictarie betbetan beçala itçal-
 tcea.

T

- Thaldea, aldeia.
 Thirian, irian, — arratsirian, arrasthirian, arratsa has-
 tearequin.
 Tontorra, garai garaia, erpiña, cuculua, moco moco,
 capeta.
 Tresnac, phildac, soinecoac, — laneco behar direnac,
 lancaiac, lauhabesac.
 Tricatcea, aphur bat baratcea, guelditcea.
 Tububioa, ur, uri, haice erauntsi handia, ekhaitça.
 Tustoa, molchoa, multçoa, potçocoina, athia.

U

- Ugaria, nasaia, naharora, asco dena.
 Ugatça, bulharra, diñhia.

Uharra, ubaitça, uhausina.

Uhea, makhila luce bat, — uhatcea, uheaz jotcea, eraunstea.

Uheri, urez hanturic eri.

Uherritcea, higuitcea, nahastea, erabiliz cikhintcea.

Uhina, itsasoaren olac, holac, bagac.

Uholdea, ur handia, ibaia bere muguetaric ilkhia.

Ukhabila, ukhumiloa, escu bildua.

Unhatua, enbeatua, akhitua, nekhatua.

Unga, neurri bat.

Uhidea, credosquitçailea, hazten duen emaztea.

Umeçurtça, umaçurtça, çurtça.

Urgaiztea, laguntcea, norbaiti alde eguita, aldetcea.

Urkhabea, urkhatceco habea.

Urkhoa, hurcoa, hurbilecoa, — protsimo laguna.

Urruric, dohainic, emolic.

Usantça, ohitça, ohicuntça, haztura.

Ustantça, uste icaita norbait edo cerbaitetan.

Ustegoa, ustequida, ustantça.

Uzta, ereintceen, elgueen biltçapena, uztailla.

Uztertea, beratcea, hauscor, urracor bilhatcea.

Ummararactenizmetzaractia

Hauteman bedi, hiztegni labur huntan diren hitçac eztirela, berenaz adi ditezquen, eta Ebanyelioetan, aditcen ere diren alde orotarar hartuac; bainan maiz alde bereci batetarar harteen dira eta chehatcen, Ebanyelioetaco lekhu cembaitetan chuchen adi ditezcentçat. Eman içan çaien chehaduran ere huni behar da behatu, eçarri içan direla. hitz baten adigarritçat, bertce bi, hirur, laur, bortz hitz lerroan; ecen ezta escual herri gucietan gauça beraren erraiteco molde bera. Beraz, guciec bardin adi deçatentçat, eçarri behar içan dira gucienen eçagutçaco diren hitçac; eta horrela guertha daite hatentçat arduracoa den hitz bat, edo hizcuntça bat, bertceentçat içan dadin arrotz. Ongui ethorri eguin bioço bakhotchac bereari; beguira bedi ordeau bertcerena, eçagutcen eztuelacotz, huts eguin batentçat hartetie.

